

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda

pod ochranou bl. Panny Marie.

Zakladatelé a pořadatelé:

Msgr. Dr. A. C. Stojan, probošt a poslanec, Ad. Jašek, katecheta v Kroměříži.

Zahrádka Cyrillo-Methodějská.

(Podává Dr. Ant. Cyr. Stojan, jednatel ústř. výboru »Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie«.)

(Další část.)

Sv. Cyrill a Method misionáři.

Roznícení a proniknutí byli pravdou našeho svatého náboženství sv. Cyrill a Method. A radosti a blaženosti, kterou z víry čerpali, chtěli i jiné účastnými učiniti. Víra jim byla světlem, útěchou a posilou, proto dbali o rozšíření její.

Obyčejně uvádějí se tři prostředky, jimiž možno nějakou myšlenku rozšiřovati a to: moc, vášeň a věda.

Mocí pohanský Řím a asyrskobabylonská říše opanovaly svět, vášní spojenou s násilím rozšiřován byl mohamedanismus čili islam a vědou ovládalo Řecko celý svět opatřujíc jej zákony. Zdaž křesťanství při rozšiřování svém a to velmi rychlém a zázračném používalo těchto prostředků?

Ne a ne, vždyť jich nemělo po ruce.

O moci ani zmínky. V největší chudobě a poníženosti přichází na svět Spasitel náš, jenž pravdu s nebe přináší. Proto volá sv. Fulgenc: »Archelaus narodil se v paláci, Kristus ve chlévě, Archelaus položen do kolébky zlaté, Kristus do jeslí«. Nemá, kam by hlavy vložil! A důrazně na srdce vkládá: »Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem«.

Vidouce učedníci, jak vztáhli na Ježíše na hoře Olivetské ruce, řekli: »Pane, máme-li bít mečem?« A ohnivý a přehorlivý Petr ani na odpověď nečeká, vytrhl meč svůj a udeřiv služebníka knížete kněžského, jemuž jméno bylo Malchus, uťal pravé ucho jeho. Ale Ježíš řekl Petrovi: »Schovej meč svůj do pošvy«. Nechce, by hájen byl mečem.

Vášní nebylo rozšiřováno křesťanství, jako že by vášním hovělo. Ono hlásalo, což svět dosud neslýchal, tím méně vykonával. Hlásalo o umrtvování a zapírání se, vypovědělo boj všem vášním. Kdož se k němu přidávali, museli vzít na sebe kříž utrpení, ale hlavně kříž, kterýž nezřízené žádosti a vášně způsobují a připravují. Pravý opak toho hlásalo naše náboženství, co svět miloval a po čem toužebnost vzbuzoval. Boj byl vypovězen samolásce, ctížádosti očí, těla i světa. Tu v pravdě platilo, ne vítězem, kdo svět si podmaní, ne vítězem, kdo šelmy zkrátí, nýbrž vítězem nejslavnějším, kdož sám nad sebou vítězí. Křesťanství vášním nelíchotilo, nýbrž je potíralo. A co bylo vytrpěti těm, kteří se přidali ku křesťanství a víru vyznávali! Ztratili všechno, museli se zříci všeho, což lidé sobě váží a rádi mají. Přemnozí byli bohatí, vážení a ctěni, i stali se chudšími než nejchudší služebníci, zneuctění, znevážení, potupeni. Nejsme ani s to, abychom vše uvedli, co bylo vyznávačům Kristovým vytrpěti. Co zloba lidská jen dovedla vymysleti, vším byli trápeni, mučeni a usmrčovani. Věru toť není vhodný prostředek na rozšiřování. A když nicméně se tak zázračným způsobem rozšířilo křesťanství, stalo se tak jeho vnitřní božskou silou.

Vášní s mocí spojenou rozšířeno bylo učení Mohamedovo, vždyť hovělo smyslnosti a vášním. Jinak bylo u křesťanství; pročež krásně dí učený Paskal: »Mohamed panství své založil tím, že zabíjel, Kristus tím, že se dal usmrtni. Mohamed volil prostředky a cesty, by po lidském soudě zvítězil, Kristus, by dle ponětí lidského podlehl. A zvítězilo-li předce na čas učení Mohamedovo, je to důkazem, že křesťanství bez vyšší moci by muselo podlehnouti«.

Třetím uvedeným prostředkem na rozšiřování je věda. Než božský zakladatel křesťanství v nižádné škole světského mudrce moudrosti své se nepřiučil. První jeho učenníci byli jednoduší sprostí rybáři a celníci, kteříž nižádné moci neměli a nižádné moci nepoužívali, než toliko moci přesvědčení, kteří v srdci svém nižádné jiné vášně nepřechovávali, nežli účinnou lásku k Bohu a k bližnímu. Věda, kterou u nich spatřujeme, jest toliko věda spásy. Vším právem mohl tedy sv. apoštol Pavel zvolati: »Co jest u světa bláznivé — a co jest u světa mdlé a to, co ničím není, vyvolil Bůh« (I. Kor. 1, 28.)

Kdysi při poradě, jak by se měla »bídnic«¹, rozuměj církev Kristova, zničiti, zvolal, nemýlím-li se, Voltair: »A to by bylo, aby nás deset učenců nezničilo, co dvanáct rybářů rozšířilo!« Než už dávno zpráclnivěla těla jejich a křesťanství zde doposud, by divy své božské moci prokazovalo. Ano nemožno upříti, že při tolika překážkách, při tolika předsudcích, špatných vlivech, mravech, a návycích na zříceninách pohanského světa jedině božskou mocí, vnitřní silou sv. náboženství nový řád nastati mohl.

Převzácně dí dějepisec Eusebius: »Hlásaným křesťanstvím se stalo, že domorodci i barbari, kteří z upřímného srdce učení

přijali, vrcholu pravé filosofie dosáhli. Vynasnažují se, život svůj uspořádati, krotí i své oči, by na nic nepohlédli, co není spravedlivé a mravné a vzdalují od srdce svého i každou nečistou myšlenku. Křivých přísah tu není, neb nepřisáhají a varujíce se iži, toliko pravdu vyznávají. Nepočetné množství mužů, žen, dětí, otroků a svobodných, urozených i nízkých, barbarů a Řeků na všech místech a ve všech zemích přidávají se k víře křesťanské. Všickni učí se, velkomyslně a liše urážky odpouštěli a se nemstíti, krotí hněv, majetek dělíti s chudým. Z lásky k životu věčnému opovrhují krátkým pozemským životem. Děvečátka a útlí chlapečkové podávají důkaz o nesmrtelnosti ne slovy, ale skutky.

Uvidíme, že sv. Cyrill a Method uvedeným způsobem dle příkladu prvních věrověstů sobě počínali při svém misionářství, čímž se stalo tak požehnaným.

Dr. Fr. Klobouk.

Čtvrt století olomuckého odboru Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda.

Roku 1891 vydány byly stanovy pobožného a misijního spolku Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie. Datovány byly na Velehradě v oktavě Nanebevzetí Panny Marie 22. srpna. Kněží na těchto stanovách z obou moravských diecesí podepsaní byli: dr. Jan Schneider, děkan v Křižanovicích, dr. Jan Pospíšil, arcikněz v Bzenci, dr. Josef Pospíšil, profesor bohosloví a ředitel biskupského alumnátu v Brně, Vladimír Šťastný, c. k. profesor v Brně, Jan Studený, farář v Boršicích, Antonín Cyrill Stojan, farář v Dražovicích, Jan Vychodil, farář v Želechovicích, Josef Vykydal, farář v Cholině, Ignác Zavřel, kooperátor v Přerově.

Tehdejší arcibiskup olomucký kardinál Bedřich Fürstenberg schválil stanovy Apoštolátu v Kroměříži 12. října 1891, — biskup brněnský dr. František Bauer schválil pak tyto stanovy 30. listopadu 1891. Státní schválení dáno bylo až skoro za rok, 15. července 1892. Hned po tomto schválení ustavil se r. 1892 Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda ve svém Ústředí, a téhož roku uskutečnily se i oba moravské diecesní odbory, brněnský i olomucký.

Čtvrt století tedy uplynulo od založení tohoto spolku. Olomucká arcidiecese byla tehdy, koncem roku 1892, bez arcipastýře. Kardinál Bedřich Fürstenberg zemřel 20. srpna 1892, nový arcibiskup dr. Theodor Kohn zvolen byl 8. listopadu, byl pak 16. ledna 1893 sv. Otcem potvrzen a 5. února posvěcen.

Dříve ještě, než se ujal nově zvolený arcibiskup dr. Theodor Kohn řízení arcidiecese, jmenováno bylo 7 kněží pro diecesní

odbor Apoštolátu. Byli to kanovník kroměřížský Josef Droběna, farář v Dubě Štěpán Palásek, farář v Břestě msgr. Fr. Teplíček, děkan v Luhačovicích Fr. Taufer, profesor богослові v Olomouci dr. Fr. Janiš, farář v Němčicích Josef Kubánek, farář v Hodslavicích Ignác Künstler.

Tito kněží sešli se 28. prosince 1892 na Velehradě a utvořili tam řádný výbor s kanovníkem kroměřížským Josefem Droběnou, jako starostou. Jest tedy 28. prosinec 1892 vlastně začátkem diecesního olomuckého odboru Apoštolátu.

V zápisné knize tohoto odboru tak pěkně počíná se slovy: „Ve jménu Páně! Dne 28. prosince 1892 sešlo se na posvátném Velehradě několik horlivých, obětavých a pro svatou věc Boží nadšených kněží, vlastenců z obou diecesí moravských. Když byli vzývali ve chrámu Páně Ducha sv., ustanovili se, zaříditi pro celou Moravu k oživení sv. víry a na záchranu duší nesmrtelných ve vlasti naší spolek, jenž u jiných národů zaveden jest a blaze působí, kterého však národ náš dosud postrádal, spolek, jehož jméno jest Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie . . .“

První výbor odboru Apoštolátu s počátku vlastně prozatímní, byl 3. ledna 1894 potvrzen arcibiskupem dr. Kohnem, řídil pak a rozšiřoval Apoštolát po arcidiecesi až do konce roku 1899. Že již tenkrát diecesní odbor úspěšně prospíval, dlužno jednak přičítati horlivosti tehdejšího výboru, jednak však zdá se to býti velikou zásluhou arcibiskupa dr. Theodora Kohna, kterýž svou důrazností k práci vybízel a stále zprávy o prospěchu a působení Apoštolátu sobě vyžadoval.

Počátkem roku 1900 převzal správu diecesního odboru Apoštolátu nový výbor. Byli v něm tehdejší superior kněžského semináře dr. Karel Wisnar jako předseda, domský vikář Josef Vyvlečka, sekretář kn. arcib. konsistoře dr. Fr. Popp, spirituál kněžského semináře Alois Demel, spirituál v klášteře Uršulinek Fr. Pospíšil, Ferdinand Harna, farář ve Chvalkovicích a katecheta dr. Ferd. Černík.

V arcidiecesi olomucké brzy nastaly smutné doby nepokojů a nedorozumění, které skončily odchodem arcibiskupa dra Kohna. Tehdy místní odbor olomucký těsně spojil činnost svou s Ústředím Apoštolátu, jež má rovněž sídlo v arcidiecesi olomucké. Toto úzké spojení trvalo až do r. 1910. V srpnu 1911 opět počíná samostatnější činnost arcidiecesního odboru. Předsedou stal se prelát dr. Ehrmann.

Z kněží, po celou dobu čtvrtstoletí uplynulého v odboru Apoštolátu činných, mnozí ovšem již nejsou mezi živými. Avšak práce jejich v Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda zasluhuje uznání. Byly podporovány a zařizovány konferenční řeči a misie v různých krajích arcidiecese, pořádána duchovní cvičení pro různé stavy na Velehradě, poskytována pomoc různým farnostem arcidiecese při katolických podnicích. Průměrem sebral odbor na

příspěvcích ročně asi 2000 K. Z toho ovšem příslušná část stanovami předepsaná odváděla se Ústředí Apoštolátu, kteréž opět vše obracelo ku katolickým účelům. Podrobné dějiny katolictví u nás ukáží jednou, jak mnoho dobra Apoštolát i ve svém Ústředí vykonal pro katolickou věc na Moravě a jak zasahoval i mimo Moravu.

Aby Apoštolát mohl ještě více vykonati, třeba stále jej odporučovati. Zvláště v arcidiecesi olomucké, kdež sv. Cyrill a Method pracovali, kde kněžstvo i lid může právem sobě dávati jméno »cyrillomethodějský« — jest věci cti v díle svatých patronů pokračovati pro upevnění a rozšíření sv. víry.

Bulhaři a Řekové.

Dle různých pramenu podává Ludvík Grygera.

Nvlastní jsou osudy národa bulharského. Již jeho původ poloslovanský, polo cizí! A když se probíráme jeho dějinami, shledáváme v nich tak příkré protivy, jako u málokterého národa jiného. Několikastaletá moc a sláva mění se náhle v žalostný úpadek a ponížení, potom nový rozmach síly a života, ale na to opět ještě bídňější pád a staleté otroctví, ba skoro smrt. Před tisíci roky nejmocnější na Balkáně stát, a před sto lety o Bulharech nikdo téměř ani nevěděl! V době nové však, ve století devatenáctém, vzkřísil se národ ten po staletém zapomenutí zase k čilému životu, jak jsme toho svědky právě také my.

Celé dějiny bulharské jsou těsně spleteny s dějinami řeckými, vlastně byzantskými. Od prvního začátku měli Bulhaři vždycky co činiti s Řeky a mají až posavad. Ba tento národ, zdá se, jakoby schválně byl jen pro to, aby Řekům působil ustavičné potíže a nesnáze a ztrpčoval jim život někdy až do míry nejkrasnější. Řekové Bulharům nemohli nikdy a nemohou ještě dosud odpustiti, že jim obsadili na Balkáně kraje, na něž dle jejich domnění oni jediní od pradávna měli a mají právo vlastnické; že je zatlačili až za Drinopol a nenechali jim, leč koutek země od Drinopole po Cařihrad a mimo to pouze tu a tam některé město, nejvíce na pobřežích, na jihu pak téměř jenom staré Řecko. Od Bělehradu podél Dunaje, ba jeden čas až od Tisy a Sedmihrad po moře Bílé, od Jaderského po moře Černé prostíralo se na zlost a na strach Řekům mocné carství bulharské! Bývaly časy, kdy Balkán celý, od moře k moři, dunival pod kroky statných carských vojáků, jež vítězně pronikaly až za slavné Thermopyly hluboko do starého Řecka, ba nejednou bušily přímo již na samé brány na smrt ustrašeného Cařihradu. Císařové kolikrát poslední síly sbírali, aby se ubránili, a když nebylo jiné rady, i roční

poplatek se uvolovali caru cdváděti. Jaké to bylo ponížení pro hrdé Řeky, jaký hněv jimi lomcoval! Oni, nejpřednější národ křesťanský — jak se o sobě domnívali — ba zrovna vyvolený národ Nového Zákona, národ ozářený slávou dávných předků, po všem světě slynoucí vzděláním a uhlazeností — a musel se podkládati ledajakým polodívochům, kteří vlastně měli býti jejich otroky! Nehylo věru Řekovi nenáviděnějšího a protivnějšího nepřítele nad Bulhara!

Úbor ruského mnicha.

Také však, když se někdy Řekům podařilo Bulhary zmocí, co tu bývalo jásotu, díkůčinění a pýchy! Vůči přemoženým zapomínalo se nejednou i na všecku řeckou uhlazenost a vzdělanost, ba i na všecku lidskost a křesťanství. Tu nebývalo milosti! Pravda, Bulhaři ošemetných Řeků také nešetřili; ale není divu — byli to barbaři, jak je Řekové jedině jmenovávali. Tak na příklad kdysi car Simeon odeslal císaři do Cařihradu zpět zajaté řecké vojáky bez nosů. Ale za to Řekové! Přihodilo se roku 1014 za úporných bojů proti západnímu Bulharsku, a to 29. července.

že císař Basíl II. zvítězil nad statečným carem Samuelem. V sou-
těžce u pohoří Bělasice na sever od jezera Dojranského poda-
řilo se jeho generálu Bulhary zaskočiti. Bulhaři byli poraženi,
mnoho jich zajato, car sám stěží vyvázl a utekl se do pevného
hradu Prilepu. Co učinil císař? Patnácti tisícům zajatých Bulharů
dal vyloupati oči a poslal je za Samuelem; a aby našli cestu,
každému stu z nich ponechal jednorokého vůdce! Když car spa-
třil smutný ten průvod, klesl na zemi raněn mrtvici a za dva dny
na to vypustil ducha. Po té za 4 léta, když západní Bulharsko
bylo vyvráceno, slavil Basíl vítězný vjezd do Cařihradu. Před
ním vezla se na četných vozích bohatá kořist, mezi tím koruny
perlami zdobené a zlatotkaná roucha carská, a v průvodě s hla-
vami sklopenými ubírali se ulicemi cařihradskými carevna Marie
s příbuzenstvem, mnoho bulharských šlechticů a jiných ještě za-
jateců. Lid se tlačil na vzácnou podívanou, jásal a radostí zpít
dal svému císaři jméno Basilios Bulgaroktonos t. j. Bulharobijce.
Slavné jméno! Řeckými ušima zvlášť znělo nad jiná libezně.

Za zmínku stojí, že poněkud jižněji od místa bulharské po-
rážky pod Bělasicí právě v tento čas znovu se bojuje o osud
Bulharska na život a na smrt, a Řekové tam stojí proti Bulharům
zas, ovšem s jinými. A zvláštní věc! Před 5 lety, roku 1913, kdy
do 900 let od oné porážky scházel jediný rok a právě také v
měsíci červenci, Řekové hnali se zrovna těmitěž místy za ustupu-
jícím vojskem bulharským a bili, vraždili, hanobili, mrzačili a
pálili nemilosrdně všecko, co jim bulharského pod ruku padlo
— a král jejich Konstantín jim k tomu dával přímé rozkazy!
Když pak po válce král slavně vjížděl do Athén, rozradostnění
Řekové navrhovali, aby také jemu bylo dáno ono slavné dějinné
jméno Bulharobijce. Ještě nezapomněli! Po tak dlouhé době ne-
návist v nich ještě vře, a dějiny se téměř opakují.

O něco dříve než západní Bulharsko, padlo byzantským
Řekům do rukou Bulharsko východní. Stalo se to r. 872. A po-
divná okolnost v dějinách — přičinili se o to tenkrát Rusové;
tedy národ, jenž po 900 letech před nedávnou dobou Bulhary
z poroby vysvobezoval a jejich říši znovuzřizoval! Tehdy ruský
velkokníže Svatoslav, jenž pítáhl za Dunaj Bulhary podmanit
a usadit se v jejich hlavním městě, krásné Preslavě, prokázal
Řekům velice dobrou službu. Císař Jan Cimiskes se pak zmocnil
oslabeného Bulharska sám. Byla to tehdy pro Řeky první veliká
radost po několika stech letech, co jim Bulhaři pokoje nedali.
Car Boris II. byl sesazen a s ním i patriarcha Damián, jenž sídlil
v Silistrii-Drstru. Císař, veda s sebou carskou rodinu a veza
množství kořisti, zvlášť ruských zbraní, jel slavně do Cařihradu.
Vezl též vzácný obraz velmi uctívaný od Bulharů, jenž před-
stavoval Matku Boží s Ježíškem na rukou. Provázen jsa skvě-
lým průvodem hodnostářů církevních a světských, vojska, za-
jateců a kořisti, vjel do města Zlatou branou. Do státního vozu
vedle carské koruny postavil vlastníma rukama onen slavný
obraz, podloživ pod něj drahocenný plášť carův bulharských, on

sám pak jel za vozem na koni, neboť chtěl prý, aby Matka Boží sama obdržela čest triumfu. Když pak po díkůvzdání vyšel z chrámu Boží Moudrosti, nemohl si odepřít potěšení, aby si nezahrál se zajatým carem ponížující, nečestnou kemedií. Boris II. hned od Zlaté brány musel za ním v průvodě kráčeti pěšky; u chrámu pak, před očima všeho cařihradského lidu mu rozkázal, aby se sebe poskládal všechny odznaky své panovnické hodnosti. A nešťastný car musel snít s hlavy tiaru perlami a drahokamy posetou, odložiti purpurový plášť i červené boty; na to byl jmenován vyšším úředníkem při paláci císařském. Neméně smutný osud měl mladší jeho bratr Roman; toho dal císař zmrzačiti.

Po zničení východního Bulharska, jak již vzpomenuto, zůstalo ještě Bulharsko západní; ale nepřetrvalo dlouho, ani ne celých 50 let (do r. 1018). Mnoho lidu a duchovenstva z východních krajů uteklo se tam, a Řekům bylo podstoupiti kruté boje, než zdolali i toto carství západní. Carové tam sídlili na různých místech dle potřeby a nutnosti: napřed ve Srědci, potom až na jihu v Mogleně a Vodeně, jistý čas i na pevném ostrově prostřed jezera Prespanského a na konec v Ochridě. Tam též bylo přeneseno i sídlo patriarchy. Z té doby mají Bulhaři i jednoho svého národního světce; jest to car David (969—977), jenž po osmi-letém panování vzdal se trůnu a oblekl roucho klášterní. Jeho ostatky byly uctívány napřed ve Vodeně a potom přeneseny do Ochridy. Také sluší připomněti, že v oné době neuplynulo zcela ještě ani 100 let, co v širém okolí ochridském působil jako biskup a přehorlivý apoštol lidu bulharského sv. Kliment, zák sv. Methoděje, vypuzený z Moravy. Bulharům jsou eny kraje dosud posvátny a nade vše drahý, plný blahých i smutných vzpomínek dějinných — je to právě jádro oné pověstné Macedonie, o níž se svět již tolik namluvil a ještě o ní nedomluvil. Pro tuto Macedonii dali se Bulhaři roku 1913 do druhé, nešťastné války balkánské i proti přesile a jen s těžkým srdcem a z donucení ji pustili Srbům a částečně Řekům. Zřící se jí však nechtějí nikdy a pro ni také znovu chopili se zbraně ve válce světové.

Dvakrát ve středním věku trvalo Bulharsko jako samostatná říše. První období sahalo od století sedmého až do r. 972 a částečně 1018 (záp. Bulharsko). Z celé této doby nejdůležitější asi událostí byl příchod záků sv. Methoděje do Bulhar, vypuzených po smrti Methodějově z Moravy roku 836. Car Boris je přijal s otevřeným náručím a svěřil jim, ovšem ještě vedle duchovenstva z Řecka příštího správu církve bulharské. Založili pak v Bulharsku bohoslužbu slovanskou, utvrdili ji a v rozkvět přivedli a mezi Bulhary rozšířili knihy slovanské. Nejvíce se z nich vyznamenal sv. Kliment, jenž jako biskup díbersko-velický spravoval celou nynější západní Macedonii, kdež také r. 916 umřel a pochován byl v Ochridě. Pět nejpřednějších záků Methodějových (celkem prý jich přišlo na 200), a to Kliment, Gorazd, Sáva, Naum a Angelar, uctívání jsou od Bulharů společně se sv. Cyrilem a Methodem a mají u nich jméno Svatí sedmi-

početníci«. Gorazd a Naum byli biskupy v nynější jižní Albanii, která tehdy taktéž byla bulharská. Významnou pro církev bulharskou osobností je z oněch dob také sv. Jan Rylský. V nepřístupných horách a lesích jako poustevník vedl velmi tuhý život kající a zemřel r. 946. Jeho tělo nyní odpočívá v proslulém klášteře na horách Rylských, národní to svatyni bulharské.

Druhé období samostatného Bulharska trvalo od r. 1186 až 1393. Bulhaři svrhli se sebe jho řecké. Ale v tuto druhou dobu nebylo Bulharsko již tak silné jako bývalo kdysi. Jen za slavného cara Jana Asěna II. (1218—1241) nabylo na čas dřívějšího rozsahu. Sidlem carů byla perla mezi bulharskými městy, krásné a pevné Trnovo na řece Jantie mezi Balkánem a Dunajem. Bulhaři je hrdě nazývali druhým Carihradem. Město zvelebil zvláště Jan Asěn; skvělo se nádhernými paláci, krásnými chrámy, slynilo četnými kláštery a vzácnými památkami. Ale přese všechnu nádheru hlavního města carství čím dál víc upadalo. Nepřátel přibýlo; bylo mu činili nejen s dávnými protivníky Řeky, nýbrž ještě i s latinskými křižáky, rytíři to hlavně z Francie příšlymi, kteří si v Carihradě založili císařství latinské (1204—1261) a mimo to i s Tatary, kteří jeden čas Bulharsko i opanovali. Nejvíce pak tlačilo se na Bulhary sousední Srbsko, které v ony časy pod statnými králi z rodu Nemaněčů na úkor Bulharska i Řecka stále rostlo a mohutnělo, až se stalo na Balkáně činitelem nejmocnějším. Došlo k tomu za slavného panovníka srbského Štěpána Dušana (1333—1355), jenž se psal carem Srbů, Bulharů i Řeků. V tu dobu právě panoval u nás císař Karel IV., Otec vlasti, jenž si tehdejších událostí na Balkáně dobře všímal a s Dušanem i styky měl. Konečně však vystal nepřítel, který zdtřil všecko bez rozdílu, jak panství bulharské, tak i srbské a na konec i Carihrad a zaplavil Balkán celý, a to na dlouhé časy; byli to Turci. Přesmutný to byl pro Bulhary kousek dějin, když jejich carství zabírali Turci. A tím smutnější ještě, že ani Bulhaři, ba ani Srbové do zkázy přijíti vlastně ani nemuseli, ale sami si ji zavínili. Než; to je bolesná kapitola, a bylo by o ní třeba i delších výkladů a proto o ní lépe pomlčeti.

Jen jeden obrázek z posledních chvil Bulharska. Dochovala se nás z té smutné doby Iklivá zpráva, jež se týká posledního patriarchy bulharského Euthymia. Tento Euthymij byl na tehdejší časy znamenitý muž. Jako mních přísného života zdržoval se napřed v různých klášteřích, také v Carihradě pobyl i na posvátné mnišské hoře Athose. Na této hoře dal ho řecký císař Jan V. Paleolog r. 1370 i mučiti. Jel totiž právě do Itálie žádat o pomoc proti Turkům a ujednat s papežem sjednocení církevní i potřeboval mnoho peněz; mnichové řečti pak mu namluvili, že prý Euthymij u sebe skrývá veliké peníze — což nebylo pravda. Po marném mučení dal ho císař přece ještě zavěztí na ostrov Lemnos do vězení. Za patriarchu bulharského zvolen byl asi r. 1375. Jako učený muž důkladně byl znalý cír-

kevního písemnictví slovanského i řeckého a získal si velké zásluhy tím, že se jal opravovati starý slovanský překlad Pisma sv. a církevní knihy vůbec, poněvadž se časem do nich vloudilo vinou opisovačů mnoho chyb. Sám také mnoho spisoval a dosud ještě přese všecky pohromy času dochovalo se nás od něho 18 náboženských spisů. I vzácnou knihovnu založil při svém patriarchátním chrámě v Trnově. Jeho přičiněním rozkvetlo v Bulharsku slovanské písemnictví velmi utěšeně a stalo se vzorem i zemi jiných. Četní přátelé a žáci sdružili se kolem Euthymia a zanašeli slovanské knihy a církevní vzdělání i za hranice bulharské do Srbska, Rumunska a především do Ruska, kdež toho bylo po hrůzách tatarských zvláště velmi potřeba. Dva z nich stali se i arcibiskupy-metropolity v Kijevě. Bohužel, právě tomuto výtečnému muži, následovníku sv. Cyrilla a Methoděje nad jiné povolnému a milovníku vlasti bulharské, souzeno bylo dočkati se nejheršího, čeho se na světě dočkati mohl. Za jeho dnů přišla zkáza.

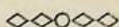
Roku 1393 na jaře sebral turecký sultán Bajezid, nazvaný Bleskem, asijské vojsko a přešel do Evropy, kde se k němu připojila vojska z Balkánu. Dostí možno, ba pravděpodobno, že mezi spojenci byli se svými zástupy též některá knížata a vojvodové srbští a macedonští Turkům poplatní a jim k službám jakýmkoliv ochotní! Sultán odevzdal velení svému synu Čelebimu a kázal táhnouti na Trnovo. Car Jan Šišman tehdy v Trnově nebyl, bojoval kdesi jinde. Znenadání obklíčeno město odevšad. Turci hrozili měšťanům vypálením a rozsekáním, nevzdají-li se dobrovolně. Avšak teprve po tříměsíční obraně bylo město dobyto dne 17. července 1393. Z kostelů hned byli kněží křesťanští vyháněni a mohamedánští kazatelé se v nich roztahovali, všechno rozbíjeli, i nejsvětější věci hanobili. Hlavní chrám Nanebevstoupení Páně, patriarchátní proměněn byl v mešitu; ostatní kostely stihl buď též osud anebo obráceny byly v lázně a konírny. Ostatky svatých vyvečeny a spáleny. Hrádek Trapezica s chrámem sv. Jana Rylského požárem byl zničen a všecko na něm se zemi srovnáno. Carevec, bulharský to Vyšehrad, šestihranná pevnost z tesaných kamenů s pěti branami, jež stála na skále prostřed města a řeka Jantra půlkruhem ji obtékala, byl vypleněn i s paláci carskými a sídlem patriarchy, a turecké vojsko se na něm usadilo. Za nepřítomnosti carovy patriarcha Eutymij byl první osobou v městě. Mužně vyšel do ležení tureckého, chtěje ukonejšiti hněv sultánova syna. Čelebi, vida patriarchu kráčet v průvodě vážně a klidně, jako by nebylo hrůz válečných kolem něho, z uctivosti před ním povstal a nabídl mu sedadlo; též jeho prosby vyslechl, ačkoli je potom splnil jenom částečně. Za všeobecného zmatku Euthymij způsobil svým příkladem mnoho. Když ho vypudili z patriarchie na Carevci, uchýlil se do chrámu sv. Petra a Pavla, jenž stál na úpatí Carevce a jediný z chrámů zůstal ušetřen. Odtamtud pak těšil a napomínal zoufající Trnovjany. Onen chrám je až do

dneška chrámem biskupským. Čelebi odtáhl dál a v městě zanechal velitele. Ten prý potom teprve pozdvihl hrůzu, že ji lidský jazyk nemůže vypovědět. Poněvadž se bál bojovných měšťanů, zbavil se jich ukrutným činem. Svolal všechny čelnější měšťany a šlechtu do jednoho kostela pod záminkou, že prý se s nimi chce poradit o jakýchsi obecných záležitostech. Když pak se všichni, zlého netušíce, sešli do kostela, nastalo tam zrádné vraždění. Nikdo však nežebral o milost, padli všichni do posledního, sto deset mužů, smrti mučednickou. Nešetřeno šedla ani mladosti; všechněm »dána hrdla ve hru mečů«. Také Euthymij tehdy vsazen do vězení. Paša kázal jej z duchovního oděvu svléci, vyvésti na městské hradby a tam veřejně stíti. A již prý velebný kmet skláněl šiji pod meč katův, když katovi náhle ruka zázrakem ztrnula; hrůza pojala pašu i všechny Turky a starce propustili.

Později od Bajezida přišel rozkaz, aby všichni Trnovjané, vynikající rodem, bohatstvím nebo krásou, přestěhováni byli na východ, do Malé Asie. Euthymij byl vypovězen do Macedonie. Patriarcha vyšel z Trnova se spoluměšťany pěšky, opraje se o berlu, slzami zalit nad neštěstím vlasti. Byla prý to podívaná, že by i kamení toho města bylo zaplakalo; loučili se navždy — děti od rodičů, bratři od sester, aby se nikdy již nespátřili. Když přešli hory balkánské, rozkázali Turci, kteří truchlivý ten průvod doprovázeli, aby se Euthymij od ostatních oddělil. Tu vyhnanci patriarchovi k nohám padali, ruce mu líbali, otcem ho nazývali, ženy děti před něho stavěly, aby jim požehnal. Kdo mohli oděv jeho políbiti, šťastní byli; jiní na památku trávu si trhali s místa, kde stál, ostatní pak, nemohouce se přiblížit, aspoň z dálky s hořkým pláčem přijímali od něho požehnání, jsouce jisti, že ho již nespátří. Euthymij všechny napomínal, aby ve víře setrvali, poklekl a pomodlil se s nimi; potom vstav, naposled je požehnal. Tu volali někteří: »Komu nas predaješi, pastyrju dobryj?« »Trojici vdaju vas nyně i vo věky!« odpovídal jim. — Potom ho Turci odvedli. Konec života ztrávil v Macedonii a Tracii, poučoval lid, jenž se k němu odevšad scházel, odvracel od nemravností, varoval od islamu. Peníze, které mu přinášeli bohatší, chudým rozdával; evangelium bylo jediným jeho pokladem. V Bačkovském klášteře v horách za Plovdivem skončil tento poslední patriarcha trnovský svůj život a přičten jest ke svatým národa bulharského.

Dobytím Trnova a odvlečením patriarchy Euthymia byla zničena národní církev bulharská. Již na druhý rok patriarcha cařihradský odevzdal rumunskému biskupu správu biskupství trnovského a za nedlouho potom ustanovil v Trnově zvláštního metropolitu, jenž byl poddán přímo jemu, patriarchovi byzantskému. Tak byl poroben stát Turkům, církev Řekům, pánům to v pravdě oběma krutým.

Pokračování.

Kráľovská rodina a výhl'ady cirkvi katolíckej v Bulharsku.

Ndá sa nám, ako by mimoriadna prozreteľnosť Božská riadila všetky udalosti v Bulharsku, a ako by ku konečnému prevedeniu svojich úmyslov chcela použiť teraz tam panujúcu kráľovskú rodinu. Hlboký náboženský cit, ktorý u každého úda kráľovskej rodině vidíme, zasadila prvá manželka kráľa Ferdinanda, Maria Luíza, kňažna z Bourbon Parma, sestra našej kráľovny Zity a skvelý príklad všetkých kresťanských znosti.

Dedič trónu, princ Boris, od narodenia katolik, bol r. 1896. na ruský nátlak novým krstom a birmovkou pravoslávnej cirkvi pridelený. Jeho nábožnej matke zapríčinila tato udalosť veľký žiaľ a dl'a mnohých to znáhlilo i jej predčasnú smrť. Jej hrob v plodívskej kat. katedrále tisíce Bulharov, bez rozdielu náboženstva, navštevuje, ako nejaké milostivé miesto. Že dedič trónu prestupil na pravoslávie úplne na vonkajší nátlak a nie z vnútorného presvedčenia, vie každý. On sám nikdy nenavštevuje kostol pravoslávny, ale čím častejšie vídal ho v chráme katolíckom.

Druhá manželka kráľa Ferdinanda, kráľovna Eleonora, trebárs bola protestantka, podporovala katolícku veci s tou najúprimnejšou obľubou. V samom kráľovskom dvore panuje prísne kresťanský a mravný život; darmo sa namáhajú nepriatelia tam niečo vyňuchať. Mnoho rokov pozorujem, ale nepamätám, že by táto vznešená rodina, keď prišla ku nám do Uhorska letovať, čo len raz bola zameškala sv. omšu, nehovorím nedeľňajšiu, ale ani každodennú. Jej skvelý príklad účinkuje tam, ako živá kázeň na shromáždený ľud. Tá štedrá láska, ktorou sa ku chudobným chovajú, temer ani opísať se nedá.

Veľmi pekné to bolo, keď knieža Cyrill, brat dediča trónu Borisa, a jeho sestry, kňažny Eudoxia a Nadežda, ku prvému sv. prijímaniu pristupovali. Stalo se to v chráme kaštieľa Koburgského v Hont. Sv. Antole. Na tento radostný deň pripravoval ich dôst. p. Kirchgauer, missionár Spoločnosti Božského Slova. V prvom sv. prijímaní ich zúčastnil jeho osv. dr. Alexander Párvy, biskup spišský. Pri této nezapomenuteľnej slávnosti prítomní boli skoro všetci údovia kniežatskej rodiny Koburgovskej a celý kráľovský dvor. Radosť bolo poďívať sa, s akou hlbokou nábožnosťou prijaly tieto milé dietky najsv. telo Pánovo. Od tohoto dňa často ich vídal pristupovať ku sv. prijímaniu. Nielen pre vznešené dietky, lež aj pre ich otca bol tento deň dňom nevýslovnej radosti.

Kňažny Eudoxia a Nadežda S. decembra r. 1912 po osemdňových duchovných cvičeniach vstúpily v Plovdive do Marianskej Družiny.

Misie katolické ve čtvrtém roce války.

Nejvýznačnější událostí minulého r. 1917, která jest s to, aby vyvolala dalekosáhlý převrat v misiích katolických a rozšířila rozlehlé lány pro novou dosud ani nezapočatou práci, jest výbuch březnové revoluce v Rusku. Odstranila cara, hlavu pravoslavné církve, které nadužíval, aby podmanil si svědomí poddaných, a současně ohlásila naprostou svobodu náboženskou s přiznáním všech práv náležejících církvi katolické. Nyní nejen Poláci, Litviní a Ukrainci mohou volně dýchat v otěčně zbavené járma carského, ale i miliony jiných vyznání žijících v největší světové říši rozprostírající se od moře Baltického po Tichý oceán a od věčného ledu až po čarokrásný Krym, nebesyčný Kavkaz a vyprahlé pouště středoasijské ucítí požehnání svobody svědomí, aby se přiklonili k náboženskému vyznání dle srdce svého.

Dosud tam nebyla dovolena katolickým kněžím misijní činnost u nekatolíků. Nyní však se jim umožní práce apoštolská i u pohanů i u nekatolíků. Jedním slovem na celém široším panství ruském otvírá se pole misijní práce nejen duchovenstvu světskému, nýbrž i řeholníkům.

Svoboda povolená novou vládou či lépe propadlá stará nařízení v neprospěch církve katolické jsou velikého dosahu pro utvrzení, postup a vážnost církve katolické. Zmíním se jen o některých význačnějších.

Od nynějška mají přístup ke všem veřejným úřadům všichni Rusové bez rozdílu vyznání. Dosud byli katolíci vylučováni ze všech míst a státních úřadů, mohše se státi pouze nižšími úředníky, jestli měli štěstí a mocnou přímluvu u vyšších úřadů.

Největší vymožeností jest uznání sjednoceného obřadu na Rusi, kde mu byl dosud vypovězen bezohledný vyhlazovací boj nešťitící se ani mučednictví. Metropolita Šeptickýj zřídil tam již i sjednocenou hierarchii.

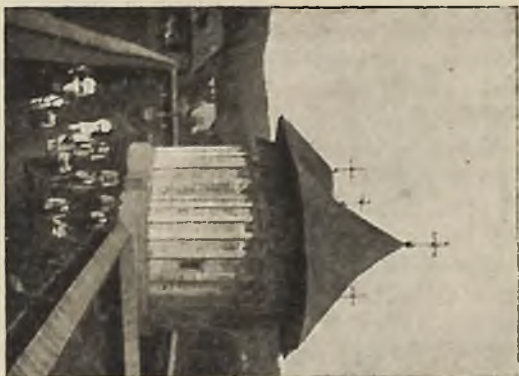
Akademie generálního štábu byla katolickým důstojníkům dosud nedostupna. Jest známo, že kdysi velkokníže Konstantín osobně se přimlouval za přijetí jakéhos německého důstojníka, ale ministr války Vanovskij ho odmítl. Nyní nastalo stejné právo všem, tedy i brány akademie jsou otevřeny všem bez rozdílu vyznání.

Totéž platí pro vstup na universitu a jiné vysoké školy. Dosud mohlo býti přijato pouze sedm procent katolíků. Byli to přirozeně jen výborní žáci. Tím se však stalo, že nejlepší lékaři, advokáti a inženýři byli v Rusku katolíci. Ve všech velikých továrnách v Putilovce, ve válcovně, v továrně kovodělné, všichni ředitelé byli katolíci a vrchní inženýři skoro ve všech továrnách rovněž byli katolíci. V Petrohradě byla vypsána stavba tří velikých mostů, v konkursu zvítězili katolíci a stavbu provedli.

Kolik mučedníků pro víru měla diecese minská za posledního půlstoletí! Svévoleně byla totiž zrušena ruskou vládou bez projednání a uvědomění Říma. Biskup byl prostě poslán do pense

Stavby ukrajinských pravoslavných kostelíků.

a diecese byla podřízena nechvalně známému generálnímu vikáři Žilinskému ve Vilně, jenž papežem byl vyobcován z církve, ale pomocí vlády ruské spravoval diecesi přes všechny protesty pa-

pežovy po 18 let až do r. 1883. Kněži diecese vilenské a minské, kteří nechtěli uznati jeho uchvácené bezplatné pravomoci, byli bez milosrdenství posláni na Sibiř. Po mučednickém utrpení byla konečně správa diecese svěřena arcibiskupu petrohradsko-mohilevskému. Nyní bez obtíží diecese jest obsazena novým biskupem.

I Sibiř dostane asi konečně svého biskupa katolického. Zaujímá asi třetinu Asie, majíc 12 mil. čtver. kilometrů; jest skoro 20krát tak veliká jako Rakousko-Uhersko. Zalidněn ovšem jest malý; na dva čtver. kilometry připadá jeden člověk. Jsou tam zastoupeny různé národnosti s náboženstvím pravoslavným, pohanským, šamajským, mohamedánským a katolickým. Ke katolíkům hlásí se Poláci, němečtí kolonisté, Litvíní a Lotyší. V západní Sibiři byly tři katol. děkanaty: omský se 44.300 duší v 9 farnostech, tomský s 35.900 duší v 10 farnostech (větší než celá Francie) a irkutský s 30.000 duší v 7 farnostech. Mimo to bylo tam ještě 8 farností, které pro odlehlost byly vyňaty z děkanství. K některým farnostem patřila rozloha celé rakousko-uherské říše; farář novonikolajevský má farnost větší než je Německo a Francie dohromady. Celá Sibiř byla podřízena diecesi petrohradskomohilevské, jež byla největší diecesí na světě. Nyní jmenované farnosti budou středisky misijní práce, již na pomoc přispějí katolické školy mužské i ženské, opatrovny, nemocnice a jiné lidumilné a vzdělávací ústavy křesťanské lásky a katolické osvěty, kolem nichž se rozproudí nový duchovní život.

Též životní nerv církve, udělování sv. svátostí stane se svobodným. Odepřel-li kněz katolický rozřešení některému manželovi, že jejich sňatek nebyl církevně požehnán, poněvadž při smíšených manželstvích nechtěli zajistiti výchovu všech dětí katolicky, byl prostě poslán na Sibiř. Od vydání papežského nařízení »Ne temere« postupovalo se milostivěji. Kněz odepřevší snoubencům rozřešení byl odsouzen k pokutě 400 rublů a k tříměsíční ztrátě úřadu.

Biskupové budou moci svobodně se pohybovati při visitacích a břimování. Od r. 1863 správce diecese petrohradsko-mohilevský dostal povolení jen jednou udělovati břimování, byl však v krátkém čase odvolán a zastavením platu potrestán, poněvadž dobrý zbožný lid, jenž biskupa ještě neviděl, nezdržel se, aby ho co nejslavnostněji nepřivítal; pravoslavným biskupům ovšem něco podobného se nedělo. V Sibiři konala se biskupská visitace a břimování vůbec jen jednou r. 1909 biskupem Janem Cieplakem.

Spojení biskupů se sv. Stolicí dalo se dosud prostřednictvím ministerstva vnitra i při žádostech o prominutí (dispens) při nejchoulostivějších otázkách. Ministerstvo vnitra žádosti posílalo na ministerstvo zahraničné a to opět na ruského splnomocněnce u sv. Stolic. Svobody tu nebylo. Ba ruská vláda nepouštěla ani »Acta S. Sedis«, jediného to oznamovatele církevních záležitostí z Říma. Někdy celé stránky byly vystříženy nebo začerněny. Oddělení pro cizí vyznání v Petrohradě, nikoli papež, rozhodovalo, co katolíci v Rusku mají věřiti a činiti.

To budou hlavní svobody, jichž katolická církev dosud v Rusku postrádala, vykoupeny krví nesčíslných věrných prolitou za víru a otčinu a slzami vylevanými v ruských vězeních a ve vyhnanstvích na pusté, nehostinné Sibíři. Pravdy dojdou i tu slova Tertulianova: „Krev mučedníku jest semenem křesťanů“, neboť setba věrných sv. náboženství nasetá v zemi cizí a dosud nepřátelskou vydá ovoce bohaté pro církev katolickou.

Jsou to cvšem dosud jen naděje, ale pro dělníky a dělnice na vinici Páně v Rusku velmi významné.

Nad tou zářnou jítrenkou povstávají na východě i těžké zlověstné mraky, které zacloňují výhled misijní ve čtvrtém roce války, ale myslím, že to jen dočasně, nebo se zplna vyjasní a rozleje požehnání na úrodné, ale dosud neobdelané nivy misijní.

Rozhledneme-li se na dnešní stav misii, vidíme všude úbytek misijních sil, zbědované poměry majetkové a změnu, jak se k nim nyní chovají vlády a domácí obyvatelstvo.

Začneme Asií.

Japonci chtějí platiti za národ vzdělaný, dosti obstojně za války zacházeli s misionáři německými a rakouskými. Dovolili jim zůstat i v jejich misijních působistech, ale postavili je pod policejní dohled a velmi obmezili jejich styk písemný s vlastí i prostřednictvím neutrálních států. V apoštolské prefektuře Sapporo, kde působí němečtí poddaní františkáni, a na nové universitě v Tokiu vedené Oci jesuity trvají pravidelné poměry, dokonce jest tu patrný i rozhodný pokrok. Za to však ve 4 diecesích japonských, které byly pod vedením francouzských misionářů z »Pařížského semináře pro zahraniční misie« ze 231 kněží (58 bylo Japonců a 173 Evropanů) ubylo 61 kněží francouzských povoláných hned na počátku války k vojsku. Zbylí francouzští misionáři jsou už pokročilí věkem; při nedostatečné podpoře z Evropy mají veliký nedostatek, tak že sotva mohou vyžít.

Národní pýcha Japonců v přítomné válce velmi vzrostla, a probuzení mládeže školní i katolické k účtě předku a nucení k účasti na náboženskonárodních slavnostech budí v nich nechut a předsudky vůči nábožensví katolickému.

V Číně světová válka dala příčinu k velikým výbuchům domácím v různých krajích říše a k domácí válce. Poněvadž vzhledem k zápletce s Evropou brzdi i rozvoj katolických misii, třeba se též o tom zmíniti.

Následkem světové války cítilo Japonsko volnou ruku při šíření svých zájmů politických a ekonomických v Číně, proto přispíšilo si s tím, avšak Číňané cítili se zase dostatečně silnými, aby se jim postavili na odpor. Započalo to v Tsingtau. Vyhrožujíc válkou, získalo si Japonsko mnoho výhod v čínských územích: Fokien, šantung, v jižním Mandžursku a ve východním Mongolsku, čímž si otevřelo čtyři brány pro svůj vliv na celou Čínu. Toliko díky duchaplné diplomat. činnosti presidenta Juansíkaje podařilo se vyhnouti se válce s Japonskem a zastaviti další tenata je-

ho na Čínu. Jest známo, že činností Japonska byly zmařeny záměry Juanšikajovy, aby zavedl v Číně opětně vládu monarchistickou. Juanšikaj zemřel náhle záhadným způsobem v červnu 1916. Nastal převrat státního zřízení, a to demokratického dle ústavy z r. 1912 a s ním dlouhé boje různých stran, které zatemňovaly politický rozhled v Číně. Seslabení ústřední vlády způsobilo v některých územích bezvládní, drancování a zničení chrámů a ústavů misijních. V jihozápadním Mongolsku stihl takový osud 10 misijních stanic, kde tamní křesťané byli zavražděni. Větších ztrát Bohu díky nebylo, neboť vůdcové stran válčících mezi sebou měli jakou takou starost, aby ušetřen byl život a majetek misionářů. V souvislosti s těmito politickými nepokoji povstaly jiné rázu náboženského, které nás daleko více znepokojují. Japonsko snaží se totiž v oněch územích čínských, kde nabylo vlivu, oživit ve školách, které tam zakládá, buddhismus na místo starého konfucianismu. Číňané věřící v té práci nábožensko-politické nebezpečí pro svou dávnou víru, začali rovněž oživovat ve školách náboženské hnutí a křísiti odumrající náboženství Konfuciovo. Třebas že nebude tento náboženský ruch v pohanské společnosti trvalý, přece může v jisté míře ztěžovati práci misijní v obrácení pohanů.

Větší nebezpečí hrozí rozvoji katolických misí se strany vyšších škol protestantských, které zakládají různé společnosti anglicko-americké vládnoucí bohatými prostředky. Cílem jejich jest poangličtiti Číňany. Místo pravdivé nauky křesťanské vsílují pastoři v mládež školní bezvěroučný protestantismus, který vede k náboženské lhostejnosti a bezvěří.

Jako v Japonsku tak i v Číně mladší kněží francouzští byli povoláni k vojsku počtem nejméně 280. Jest to zajisté citelná ztráta, ale jest částečně nahrazena přibytím nových sil misionářských z neutrálních států: ze Španělska a Holandska a tím, že bylo vysvěceno na 100 čínských kněží, tak že dnes pracuje v Číně 834 kněží domorodých a 1266 misionářů z Evropy. Čínští kněží jako pomocné síly (učitelé, katechisté, sestřičky a sdružení čínských dívek) stojí na vysokém stupni svého povolání. S velkým sebezáporem, s velkou horlivostí a opravdu uznání hodnou činností apoštolskou hledí nahraditi nedostatek sil evropských pracovníkův odvolaných do řad vojenských.

Větší ztrátu utrpěly misie v Číně, že byly zastaveny nebo obmezeny podpůrně zásilky peněžní z Evropy. Chudoba misionářů přinutila je, že byli nuceni pro nedostatek peněz zavřít některé ústavy sloužící křesťanské lásce pro sirotky, starce, nemocné, pohozené a malomocné. Takto válka misiím odňala tisíce dětí, které ponechány samy sobě stěží si uchovávají svou víru a nevinnost.

Přes to všechno celkem vzato stav katol. misí v Číně není neutěšený. Požehnání Boží očividně spočívá na nich. R. 1914 bylo katolíků 1,615.107, r. 1916 počet jejich doplnil se na 1,827.172,

k nimž dlužno ještě připočísti 400.000 katechumenů, kteří čekají na křest sv.

V Indočině a na východoindických ostrovech pole činnosti misijní převážně náleží misionářům francouzským »Pařížského semináře pro misie zahraniční«. Ze 17 vikariátův apoštolských mají v rukou 13 a 4 na východní Birmě náležejí vlášským misionářům »Milánského semináře pro misie zahraniční«. Tři vikariáty apoštolské spravují španělsí dominikáni. Za nynější války počet nefrancouzských misionářů zůstal týž; za to ve francouzských apoštolských vikariátech ubylo z 556 misionářů 185 nejsilnějších mladších kněží povolanych k službě vojenské. Zajisté že jest to citelná ztráta, ale zůstala vyvážena částečně horlivostí domorodých kněží, jichž počet převyšuje misionáře z Evropy. Z 1573 pracovníků na vinici Páně v Indočině a na ostrovech sousedních jest 769 kněží domorodých. Hmotné potřeby misíí indočínských jsou ještě větší nežli v Číně a Japonsku. V některých pobřežních územích nastal hlad, jemuž za oběť padlo mnoho lidí, tak že roční úmrtnost po dobu války zvětšila se šestkrát. Misionáři nemajíce podpor z Evropy, nemohou přispěti lidem k pomoci, a koloniální vláda francouzská potřebuje peněz nyní na vedení války. Proto též nastala nechuť místního obyvatelstva k Evropanům do té míry, že r. 1916 postavil se jakýsi Duythan v čelo spiknutí, jež zamýšlelo zavraždit všechny Francouze. Spiknutí bylo v čas odhaleno, na chvíli zažehnáno, ale neodstraněno. Místní obyvatelstvo má větší přichylnost ku svým pobratimům v Číně nebo v Japonsku než k Francouzům, ať se už jedná o úředníky či misionáře. Ostatně v Indočině od r. 1830 opakují se čas od času povstání a řeže křesťanů. Ale misionáři kromě černých chmur visících nad polem jejich činnosti oddávají se s neumenšenou horlivostí a obětavostí pracím, jako by nebezpečí nebylo ani nyní ani v budoucnosti.

V holandských koloniích na ostrovech indočínských rozvíjejí se misie jako za dob míru, pokud jsou pod vedením misionářů holandských. Hůře se tam vede misionářům německým, kteří nemohou dostati podpor z vlasti své.

V Přední Indii zůstale pod panstvím anglickým již na počátku války byli misionáři němečtí svedeni do táborů zajatců vojenských, načež část jich byla převežena do Austrálie a odtud jim byl povolen návrat do Evropy. Hlídky se k nim vždy pěkně nechovaly.

Takto ztratily misie 250 kněží evropských, t. j. že místo 1440 misionářů na počátku války jich zůstalo 1200. Ostatně kromě evropských misionářů jest ještě v Indii 1477 kněží domácích, kteří by mohli vyplniti ztráty ony, kdyby nastalo rovnoménné rozdělení duchovenstva evropského a místního. Takto se stalo, že v některých diecesích, zvláště v Povně a Bombaji, pro nedostatek domorodého duchovenstva po odstranění evropských misionářů klesl počet kněží na třetinu. Na štěstí v druhém a třetím roce války přibýli do arcidiecese bombajské kněží z ji-

ných zemi neutrálních a sprátelených s Anglii, tak že ztráty se vyrovnaly. Misionáři desíti národnosti tam svorně pracují, sileni jsouce duchem vzájemné lásky. Indové jsouce zpravováni až přemrštěně anglickými novinami o ukrutnostech války křesťanských států, vyvozují již důsledky z přirovnání osvěty evropské se svou a křesťanství s vlastním náboženstvím. Není pochyby, že katoličtí misionáři potkají se s novými námitkami se strany pohanské proti »evropské a křesťanské nauce«.

Nejhůře vedlo se katolickým misiím pod vládou tureckou.^{*)} Dnešní turecká říše v Asii jest opravdovým museem různých křesťanských vyznání a sekt. Stačíž na vysvětlenou několik číslic. Celá turecká říše čítala dle posledního sčítání, ovšem sotva přesného, 22½ mil. obyvatel. Z toho bylo 13—14 mil. mohamedánů, 8—9 mil. křesťanů různých vyznání.

Počtem nejslabší jsou katolíci latinského obřadu. Jsou to většinou dávní nebo noví přistěhovalci z Evropy celkem 40—50 tisíc.

Mezi ostatními křesťanskými vyznáními jsou na prvním místě počtem a významem Řekové. Jsou přívrženci úřední církve byzantské a užívají obřadu i obřadní řeči řecké. Podrobeni jsou třem patriarchům: cařihradskému, antiochenskému a jerusalemskému. Počet jejich jest 5,900.000. Sjednocených Řeků jest asi jen tisíc.

Pak jsou nejčetnějšími křesťany Armenové, z nichž žilo pod panstvím tureckým na 2 mil. a 1 mil. pod panstvím ruským a perským. Sjednocených je na 110 tisíc. Ze všech křesťanů bylo Armenům snášeti od Turků a mohamedanských Kurdů nejvíce pronásledování. V živé paměti jsou řeže z r. 1907, kdy zahynulo 200 000 Armenů. Co za války nyní museli snášeti, vysvětluje i z promluvy sv. Otce dne 6. prosince 1915, v níž praví, že přenešťastný národ armenský je blízko zahynutí.

Syrů nesjednocených je 200.000, sjednocených s obřadem syrským 45.000, s obřadem řeckým a obřadní řečí arabskou na 150 tisíc.

Maronitů sjednocených je na 380.000. Po velikých pronásledováních a utrpeních dostali na zakročení Evropy r. 1860 samosprávu.

Nestorianů (obřad syrský) nesjednocených je na 100.000, sjednocených asi 53.000.

Celkem tedy z 9 mil. křesťanů pod tureckým panstvím jest asi 8,200.000 nesjednocených a 730.000 sjednocených.

Dějiny východních církví jsou namnoze jen dějinami utrpení a pronásledování křesťanů od mohamedánů. V islamu náboženství je nerozlučně spojeno se státem. Právo náboženské či kanonické (šari'a) je zároveň právem občanským. Toto šeriátní

^{*)} Obšírněji stať o Turecku doplněna dle článku vdp. T. Hudce, *Katolická míste na Východě* . . . v „Poufíniku Jerusalemském“ 1917.

právo nezná náboženské snášenlivosti. Celý svět je dle něho rozdělen na dvě části: dar al-islam t. j. kraje, kde vládne islam nábožensky i politicky, a dar al-harb, kraj války. Tímto krajem války jsou všechny ostatní země, které dosud islamu nepodléhají a s nimiž má islam povinnost tak dlouho vésti svatou válku (džihad), až si je podrobí.

Obyvatelé dobytých krajů, pokud nepřijmou islamu, mají býti pobiti nebo prodáni do otroctví. Pouze křesťané, židé a zoroastrovci mohou býti trpěni, když platí výkupné, ale zaručeného práva v zákoníku nemají.

Jaké útrapy bylo snášeti křesťanům pod vládou islamu, osvětluje jediný skutek, že řád františkánský, jemuz svěřena byla ochrana svatých míst, čítá 2000 členů, kteří v Palestině utrpěli smrt mučednickou. Proto křesťanské vlády v Evropě počaly se ujímati křesťanů v turecké říši, čímž vznikly kapitulace a protektoráty.

Kapitulace slují smlouvy, které jednotlivě křesťanské státy uzavřely s tureckou vládou a jichž předmětem jest ochrana poddaných těchto států v Turecku. Protektorát sluje ochrana, kterou státy na základě těchto smluv svým poddaným v Turecku poskytovaly.

Nejdůležitějším byl protektorát francouzský na základě smlouvy již z r. 1535, ale od r. 1740 rozšířený na všechny katolíky v Turecku. Pod ním stály všechny katol. ústavy, jež požívaly skoro úplné exterritoriality, t. j. na jejich půdu nesměla vstoupiti úřední turecká osoba. Byly sprostěny i povinnosti platiti daně. Francouzská vláda své ústavy podporovala i peněžitě, celkem ročně 800.000 franky. Žáků ve školách bylo 83.000.

Práce katol. misionářů omezovala se na činnost mezi sjednocenými a nesjednocenými křesťany. Na obrácení mohamedánů dosud nebylo ani pomyslení. Na odpad od islamu byl stanoven trest smrti, jenž sice r. 1854 byl zrušen v Turecku, ale mohamedán stávši se křesťanem byl tak lýrán od souvěrců, že zpravidla byl nucen opustiti vlast.

Křesťané východní stáli a stojí podnes na velmi nízkém stupni vzdělání. Lid byl zanedbáván, kněžstvo postrádalo potřebné výchovy a vzdělání. Mimo to za tureckého panství vsunuly se do povahy různé stinné stránky jako neupřímnost, lstivost, ziskuchtivost a p. Výchovy lidu i kněžstva podjaly se velmi horlivě různé katol. řády: bílí Otcové měli v Jerusalemě seminář kněžský pro Melchity, dominikáni v Mosulu pro Chaldejce, assumpcionisté v Cařihradě pro Řeky a Armény, benediktini v Abugoši pro Syry, jesuité v Bejrutě pro různé obřady východní.

Byla zřízena celá řada lidových škol a několik škol středních, ale i universita jesuitská v Bejrutě. Nebylo v posledních letech města na východě, kde by nebyla zřízena nějaká škola, nemocnice, chudobinec, sirotčíneček řízené katol. řeholními sestrami.

mi. Sestry se současně věnovaly výchově ženské mládeže — věc to na východě dosud neznámá a neslýchaná.

Výsledky tiché a vytrvalé práce katol. řeholníků počaly se záhy jevit: ze seminářů vycházeli kněží horliví, vzdělaní a přísně církevního smýšlení, lid se povznášel osvětově i mravně, všude mizela dřívější zaujatost proti křesťanství.

Do tohoto klidného vývoje zasáhla ničivě válka. Ještě před započatím Turecka byla celá řada misionářů francouzských povolána do zbraně, a když Turecko samo vypovědělo válku, francouzští a italští pomocníci na misiích počtem na 2000 opustili Turecko.

700 škol vydržovaných od náboženských společností francouzských (500 škol) a vlášských (200 škol) bylo zavřeno. Misie ztratila dvě třetiny misionářů. I milosrdné sestry, ač služby své nabídky tureckému Červenému půlměsíci, musely opustiti zemi. Misijní budovy, chrámy, ústavy křesťanské lásky a všechno vlastnictví misionářů francouzských a vlášských byly zabráný ve prospěch tureckého státu. Přes 100.000 dětí jest bez vyučování. V místnostech semináře bílých Otců v Jerusalemě byla vyšší mohamedánská bohoslovná škola, v Hospici Notre Dame de France sídlil generální štáb turecký. Drahocenná knihovna při bejrutské jesuitské universitě obsahující na tři tisíce vzácných rukopisů arabských a syrských byla vládou tureckou zabráná. Hmotné ztráty ličí německá statistika na 200 milionů marek.

Samospráva Maronitů byla zrušena a křesťané byli vydáni na pospas litých mohamedánů.

Velká část Armenů byla násilně odvléčena v cizí kraje a majetek jejich byl pokraden. Velmi mnoho Armenů bylo zavražděno. Katoličtí Armenové, lidé velmi pokojní, oplakávají za války zničení 11 svých biskupství z 15 vůbec; jsou úplně rozprášení, část utekla před pronásledováním a smrtí za ruské hranice.

Jediným zářným paprskem dopadajícím na zničené misie na nejbližším východě jest naděje návratu četných pravoslavných ke katolicismu. Úpadek ruského imperialismu a ruského pravoslaví, které mělo ohromný vliv na východní národy, usnadní jim návrat ku sjednocení s církví katolickou, jež jim zaručí jejich práva a zvyky starokřesťanské a mocnou pomoc jim skýtne proti neustálým pronásledováním mohamedánského Turecka.

O misiích afrických máme jen povšechné zprávy. Misie v německém území zabraném Francouzy a Angličany za války po východních misiích utrpěly nejvíce. Misionáři ze »Společnosti Slova Božího« podávají zprávu ze své misie v Togu, že v části zabrané od Angličanů bylo jim volno vykonávati duchovní správu a vyučovati, avšak přes to dovození byli nuceni zavřítí některé školy pro nedostatek podpor. V části zabrané od Francouzů s počátku byli misionáři uzavřeni (internováni) v misijních domech, ale později několik jich bylo uvázáno do duchovní sprá-

vy. Přece však školy museli uzavřít. Výsledek všeho byl, že r. 1914 bylo kněží 44, kdežto r. 1917 jen 40, klášterních bratří počet klesl ze 16 na 15, sestřiček ze 30 na 23, katechistů a učitelů ze 228 na 63, škol ze 198 na 30, dětí školních ze 7.911 na 2.000. Kostelů a kaplí 41 zůstalo ušetřených, leč ani nových nebylo postaveno.

Misionáři z Kamerunu praví, že od chvíle, kdy německé území dostalo se do nepřátelských rukou, zničena byla 25letá misijní jejich činnost. Měli před výbuchem války: 14 hlavních misijních stanic s 33 kněžími, 33 bratřimi klášterními a 29 sestřičkami. Katolíků měli 34.000, katechumenů 20.000. Do 242 škol chodilo 24.000 dětí a učilo je 270 učitelů. Francouzové a Angličané zapudili všechny evropské pomocníky z Kamerunu do Německa, Španělska, na ostrov Fernando Poo nebo je vzali do zajetí. Majetek misijní byl vydrancován nebo zničen.

Apoštolská prefektura Adamana byvší před válkou pod správou Otců nejsvětějšího Srdce zůstala opuštěna, a 1.600 dětí školních vrátilo se domů. Podobný osud stihl misie v Muni (OO. sv. Ducha) v jižní části toho území. Do misijní práce na širošířá prostranství území kamerunského bylo povoláno 6 francouzských kněží vojenských ze společnosti sv. Ducha. Jest jisto, že tak málo jich nezdolá nezměrné tam potřebné práce. Opuštění obyvatelé jeví však zápal pro sv. víru a domorodí učitelé konají tu veliké služby.

V jihovýchodní Africe za pochodu vojsk mnoho utrpěly misie v postavení hmotném. Působil tu i úpadek německých papírových peněz o 60 procent původní platnosti. V misiích OO. oblatů sv. Františka Saleského, kde apoštolským prefektem jest Polák O. Stanislav Królikowski, misie ztratily na 100.000 marek. Hlavní misijní stanice v Ileirachabis byla celkem zničena, někteří kněží dostali se časem do zajetí.

OO. oblatů Neposkvrněného početí bl. Panny Marie píší ze své apoštolské prefektury Vindhuk, že 9 klášterních bratří bylo povoláno do vojska a misijní činnost byla na nějaký čas přerušena. Povstání domorodců vyvolalo i zápletky mezi křesťany. V misijních stanicích Svakopmund a Usakos ztratili misionáři na 50.000 marek. Nyní však misie pokračují. Ve vyšší ženské škole ve Vindhuku počet žákyň se zdvojnásobil. Ale pro katechisty a řemeslníky musili zavřít školy z nedostatku podpor.

V německých územích východní Afriky, když přešla první válečná bouře, přerušené práce misijní podjali se znova tamní misionáři. Rady jejich však prořídly jednak povoláním několika klášterních bratří k vojenské službě, jednak internováním několika kněží. Smrt si též vyžádala několik obětí. V misii Viktoria Nyanza po příchodu Angličanů bylo v díle misijním pokračováno. Ze stanice Unjamjembe byl vzat do zajetí jeden kněz a tři bratři ze Shromáždění bílých Otců. V Tanganice a Kivu po příchodu Angličanů bylo dovoleno misionářům dále pracovat.

Z apoštolských vikariátů Kilimandžaro a Bagamoyo bylo 6 kněží a 5 bratří ze Společnosti sv. Ducha odvedeno do zajetí do tábora v Ahmednagar v Indii. Pět misijních stanic osířelo. V apoštolském vikariátě Dar es salam a v prefektuře Lindi tamější misionáři OO. benediktini ještě koncem r. 1916 byli v největším vřvu válečném. V r. 1917 došly zprávy, že z 18 velikých misijních stanic 13 jest v rukou nepřátel a pomocníci misijní dostali se do zajetí: 13 misionářů bylo odesláno do Ahmednagar, 14 řeholnic do Pretorie. V Dar es salam uvěznili Angličané biskupa, kněží i bratry laiky v jejich vlastním domu.

Osud misionářů z Německa a Rakouska v územních německých jest týž. Vláda jižní Afriky mluví s nimi zachází. V Rhodesii pracují polští misionáři právě tak jako před válkou, jen že jsou pod policejním dozorem. V anglické východní Africe hned na počátku války byli 4 kněží ze Společnosti Ducha sv. odvezeni do zajetí do Ahmednagar v Indii.

V egyptském Sudanu rakouští i němečtí misionáři mohli s počátku volně působiti, ale později s výjimkou stanice v Khartumě všechny stanice byly rozpuštěny a 9 kněží a 3 bratří ze Společnosti nejsv. Srdce Ježíšova byli umístěni jako vojenští zajatci v Ras-el-Tinu blíže Alexandrie, jiní byli vypuzeni nebo jim povolen návrat do vlasti. Též i rakouští a němečtí OO. fran-tiškáné z misie v Deltě Nilské byli odvedeni částečně do zajetí a odesláni do tábora v Ras-el-Tinu, z části byli vypuzeni; dva z nich byli uvězněni na Maltě. Mimo to bylo vypuzeno 80 sester sv. Karla Boromejského, poddaných to Rakouska a Německa, z jejich domů v Káire a Alexandrii.

Nejhůře se dařilo misionářům «Slova Božího» v misii zambeské, kteří převzali dědictví po vypuzení jezuitů, převážně Poláků, v tomto území portugalském. Když se Portugalsko přidalo na stranu čtyřdohody, osud misíí byl tam zpečetěn. Koloniální vláda portugalská v Mozambiku za zlomyslného týrání zajala 25 misionářů a 15 sestřiček. Misie zambeská zůstala bez ochrany. Kněží i bratří jsou pod silnou vojenskou stráží v opevněném městě Tete jako vojenští zajatci. Představeného misie O. Limbrocka uvěznili jako válečného zajatce v Kvilímaně. Klášternice jsou střeženy v Boromé.

Ve francouzských koloniích a v Kongo s německými misionáři nezacházejí všude stejně, záleží to od místního velitele.

Tři společnosti francouzské, jež se věnují výlučně evangelisaci Afriky, a to misionáři lyonští (180), bílí Otcové (295) a Otcové sv. Ducha byli nuceni polovici svého mužstva misijního odvésti vojsku.

Misionáři pracující v Kongu belgickém, totiž Otcové belgičtí ze Scheut, jezuité a Otcové Srdce Ježíšova za války pracují tak úspěšně jako v míru a dle zpráv jejich náboženský život se rozvíjí mezi domorodci velmi utěšeně.

Na Madagaskare misionáři velmi mnoho vytrpěli, jsouce podezříváni od francouzské vlády koloniální. Než křesťané uká-

zali velmi mnoho přichylnosti a důvěry misionářům, učitelé a katechisté znajíce peněžní tíseň misí, vzdali se svého ročního platu. Odzírajíc, že mladší síly byly povolány k vojenské službě, misie postupuje velmi zdárně. Tak na př. v apoštolském vikariátu Tananarivě (působí tu jesuité) vzrostl počet katolíků od 1. července 1915 do 1. července 1916 z 85.043 na 91.135 a počet sv. přijímání z 1,054.507 na 1,117.696. V semináři 11 bohoslovců studuje filosofii. V misii Betafo ve středu Madagaskaru vzrostl počet katolíků z 28.509 před válkou na 32.075 r. 1916. Na jižním Madagaskaru OO. lazaristé pro nedostatek kněží odvolaných k vojsku a pro nedostatek podpor rozvinuli misijní stanici toliko v jednom okrese.

V jižní Africe v kraji Basuto OO. oblátí Neposkv. početi P. Marie ztratili za války dvě třetiny svých misionářů.

Ztráty na misionářích a na majetku misijním jsou maličkosti — praví sami misionáři — u porovnání se škodou mravní, která vznikla v duších černochů tím, že hrůzy války světové zasáhly i Afriku a černoši jsou voláni, aby zabíjeli bělochy v Evropě. Někteří černoši, svědkové strašných výjevů, minuli se rozumem, část se vrátila k pohanství, nemohouc si srovnat nauky bělochů s jejich postupem ve válce. Žalařování, internování, pronásledování a týrání misionářův a sester vlád ústředních v očích černochů nejednou za jejich spoluúčasti měly v zápětí velmi zhoubné úkazy ve vzájemném životě obou pletí. V tom tkví největší nebezpečí pro budoucnost misí.

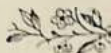
O misích na Filipínách a v Americe se nyní nezmiňuje, poněvadž za války neutrpěly a těší se obvyklému rozvoji.

Z podaného povšechného obrazu o stavu misí jde na jevo, že ztráty v Asii a Africe jsou veliké, poněvadž ztratily za války právě třetinu kněží evropských, t. j. okolo 2.250 ze 7.322, nepočítajíc bratří laiků a sestřiček. Počítáme-li však s 5.954 kněžími domorodými působícími v Asii, Africe a v Oceanii, pak celková ztráta obnáší pouze šestinu všech (13.276) pracujících v oněch třech dílech světa. Ztráty hmotné a peněžní jsou velmi těžké a nebudou moci tak brzy po ukončení války býti nahrazeny obětavostí zbědované na dlouho Evropy.

Rovněž nebude možno lehce zjednatí nové síly misijní na místo těch, kteří padli v boji. Velice mnoho mládeže zemřelo, tak že i bude nedostatek kandidátů kněžství a misí. Péči o budoucnost misí přinesla válka i poučení. Ukázalo se totiž, jak důležité jest vyhledávat a vychovávat mládež pro domácí kněžstvo a jeho pomocníky. V Číně, Japonsku a Indiích výsledky toho jsou velmi potěšitelné. Bude třeba v tomto směru usilovněji pracovat.

Co se týče hmotného postavení, vyplývá, že tam, kde misie hleděly si zabezpečiti pobyt rolnictvím a řemesly, tam se též udržují. Opak stal se s misii, které výlučně spoléhaly na podpory z Evropy. Velmi potěšitelným zjevem byla obětavost křesťanů

k misionářům zbaveným podpor z Evropy a jejich hrdině vyznávání a zachovávání sv. víry. U národů dávno křesťanských zprávy o smutném stavu misí vyvolaly větší zápal a zájem pro ně než před válkou. Lze to sledovati ve Španělsku, Rakousku, Holandsku, Irsku, Spojených Státech a nejvíce v Německu, přes to, že ztratilo všechny své kolonie. Pole misijní otvírá se a dozrává na všech stranách. Evropa sama po válce bude vyžadovati nezměrně mnoho sil.

Mučednictví unie na Podlesí.

Dle věrohodných pramenů P. J. K. z Podlesí přeložil Ad. Jašek.

Díl II.

Pronásledování duchovenstva sjednoceného.

(Pokračování.)

Petrohradská vláda jmenovala pro sjednocenou diecesi chelmskou na Podlesí r. 1868 nového biskupa Mich. Kuziemskeho. Radostně očekávaný nový biskup přibyl v srpnu do Chelmu, byl přivítán několikatisícovým zastupem shromážděného lidu, než kromě důstojného ale srdečného zvenějšku, kromě svého katolického poslání nezamlouval se duchovenstvu.

Ve svém pastýřském listě ze dne 23. října 1868, č. 65, k duchovenstvu a lidu praví biskup: »Řeckosjednocená víra jest jedna a táže jako latinská, toliko obřadem se různí od sebe.« Doufá, že si získá důvěru duchovenstva i lidu, a píše, že vláda mu přislíbila, že se už nebude míchati do náboženství ani nebude omezovati volnosti svědomí a překážeti sjednocení s Římem.

Kuziemiški ihned zrušil všechna nařízení konsistoře Wójcického o popravoslavení církve a obřadů. Usnesení sněmu zamojského byla pro něho směrodatná a závazná. »Kromě růženců, hodiněk, varhan atd.«, psal Kuziemiški, »o nichž není ani zmínky, nepovolují nižádné změny. Nikdo mne nepřinutí, abych zvonky, lávky a monstrance odstranil«. Dle této zásady Kuziemiški v katedrále chelmské zavedl dávný obyčej zvonění při mši sv. a rozkázal, aby se tak dělo i v diecesi. Duchovenstvo mělo obřady konati dle dřívějších obřadních knih, obnovil slavnost Božího Těla, Neposkvrněného početí P. Marie, nakázal dávné církevní průvody, sám sloužil skoro denně tichou mší sv., jedal podle kostelu latinských, vystupoval z povozu a klekal na jedno koleno před hlavní bránou kostela a s velkým pohoršováním průvodcích bíl se v prsa a dělal kříž z leva na pravo.)

Kuziemiški zřídil konsistoř podle vzoru čistě katolického. V semináři odstranil ruštinu a dřívější profesory, přednášky bo-

) Ve staroslovanském obřadu schází bití se v prsa a kříž se koná s pravého na levé rameno.

hoslovné zavedl dle vzoru lvovského rusínsky, bohoslovcům nařídil, aby se holili a stříhali vlasy a obnovil dřívější kázeň.

Aby zabezpečil unii, podal vládě návrh, by chelmská diecese náležela do církevní pravomoci lvovské metropole, po čem již přes 20 let toužil chelmský biskup Ciechanowski. Poněvadž zařízení Rusínů v Haliči bylo mu ideálem, hleděl svou chelmskou diecesi přetvořit dle haličského vzoru.

Proto pravoslavným duchem nasáklí Haličané nazývali Kuziemského papežencem a lid vida v cerkvi a v pobožnostech přichylnost k polskosti a k dřívějším obyčejům, nazýval ho nepravověrným sjednoceným, leč dobře myšlející byli spokojeni, když poznali věrného katolického ducha biskupova.

Kuziemski hned na počátku své činnosti postaral se o návrat všech vězněných a vypověděných kněží, kteří byli proti nařízením konsistoře Wójcického. To dodalo odvahy kněžím, již žádali, aby směli učit a vedli dozor v lidových školách.

Lid slyše to, radostně soudil, že jistotně nastaly doby obrození církve a školy a že navrátí se svoboda vyznání a školy přejdou v ruce kněží. Kuziemski, opíraje se o důvěru místního duchovenstva, chtěl stanouti v čelo osvěty sjednocených Rusínů, podobně jako v Haliči bylo, a pomoci téhož duchovenstva chtěl vzdělání jeho řídit, poněvadž jak poznal, lid nepřál si dáti vzdělávatí děti »u jinověrců«. Byl to pokyn pro pravoslavné učitele, jichž netrpěl. »Oni mně diecesi znešvaří svým moskevským jazykem,« mluvil Kuziemski. Mimo to chtěl založiti zemskou sjednocenou »obec« na Podlesí a umístiti ji ve vzrušeném některém klášteře a vůbec míti dozor nad školami v diecesi. Slovem biskup Kuziemski stoje na půdě cholmské, chtěl prováděti široké plány haličské, chtěl býti biskupem i v kostele i ve škole, v náboženském i osvětovém životě lidu, ale dlouho byl v mylném přesvědčení, že vláda mu nebude překážeti v jeho záměrech. Kuziemski neustále psal a prosil ministerstvo o potvrzení svých záměrů, ale vláda mu neodpovídala, dávajíc mu na zrozuměnou, že záměry biskupovy, týkající se osvěty lidu a vlády nedocházejí povšimnutí ani nezaslужují odpovědi, a povinnosti dobrých biskupů jest toliko plniti vůli vlády a její prosté rozkazy. Proto biskup též přesvědčiv se, že vláda chce vzdělání lidu jinak řídit, odstoupil od svých záměrů a usiloval toliko o náboženské povznesení lidu.

Vůbec celý postup biskupa Kuziemského ať ve správě diecese, ať ve styku s duchovenstvem při visitacích a s věřícím lidem dokazoval nepopíratelné jeho katolické přesvědčení a snahy a v dějinách diecese chelmské byl by se zlatým písmem zapísán, kdyby:

1. Nebylo pozdějšího nařízení jeho k duchovenstvu pod nátlakem ministerstva osvěty, jímž potvrdil výnosy Wójcického, aby se odstranily z kostela dřívější náboženské zvyky a zpěvy, čímž upravit jeho samovolné činy.

2. Kdyby nebyl podal ministru Tolstému zprávy o své diecesi v níž příliš křiklavě dal na jevo svou nepřítel k vše mu latinskému a polskému.

3. Kdyby nebyl uvědomil kněží svých o výnosu vlády, aby sjednocení sloužící ve vojsku nepřijímali sv. svátostí od kněží latinských.

Bývalý sjednocený pač pravoslavný chrám v Cholmu.

4. Kdyby nebyl žádal biskupa lubelské diecese, aby zakázal svému duchovenstvu posluhovat nábožensky sjednoceným a přijímatí je do bratrstva.

To biskupa snížilo a nepřidalo mu na dobré pověsti jako biskupa katolického.

Ovšem dlužno uznati, že postavení Kuziemského bylo vel-

mi těžké. Klamali ho Haličané, klamali ho ti, již mu stáli nejbliže. Pravoslavný Popiel neustále po něm slídl a donášel zprávy do Petrohradu o celé jeho činnosti, maje přece s ním plány popravoslavnění diecese, čehož rozhodně si přál car a zvláště carevna i synod petrohradský. Postavení biskupovo v Chelmě bylo nanejvýš nesnesitelné. Kuziemski v Haliči pracoval pro rusínský lid a rusínskou národnost, zajímal se opravdově osvětou lidu, ale tu činnost jeho byla obmezena netoliko na kostel, ale ani v něm mu nedopřáno potřebné svobody. V Haliči byl doma, mezi svými, nikomu nebyl podajným, tu byl cizím, nenáviděným od svých haličských, kteří tu působili za peníze líhnouce k rozkolu a otročice nové otčině, která jim platila jidášský žold.

Pozorovali ho za každým krokem, a vláda ho považovala jen za vyššího svého úředníka, který byl povinen poslouchati a prováděti příkazy její v diecesi.

Když ministerstvo bylo nespokojeno s tím, co Kuziemski v diecesi už provedl, a naléhalo na něho, aby úplně očistil bohoslužbu a všude zavedl jednotu, odpověděl biskup, že nemůže toho učiniti, chtěje svolati církevní sněm. Konečně den ode dne oddaluje naléhavost ministra, podal dne 20. ledna 1871 žádost, aby byl zbaven povinností biskupských pro porušené zdraví neustálými námahami a nepokojem, myslé, že takto se uvolní a bude mítí svatý pokoj. Leč Kuziemski se velmi zmýlil, když v ministerstvu žádost jeho přijali a hned vyřídili, takže již v březnu byl zbaven úřadu svého. V dubnu navrátil se klidně do Haliče, když byl spravoval diecesi chelmskou 2 leta a 7 měsíců.

Papež Pius IX. spravedlivě rozhněval se na Kuziemského, že dobrovolně opustil diecesi, nevstoupil v šlepěje mučedníků, biskupů polských, zvláště svého předchůdce, biskupa Kaliňského a že stádo své opustil ne jako pastýř, ale utekl, zůstavuje je k pohlcení příhotovému již vlku pravoslaví, jenž toliko vyčkával vhodné příležitosti, aby se mohl vkrásti do ovčince Páně.

Jistě povolání Kuziemského do Chelmu bylo šťastné, toliko neuměl a nechtěl náležitě vyúžitkovati svého postavení. Vyrval vládě diecesi po nehodném Wójcickém a po něm nastoupil zase jiný nehodný Marcel Popiel, a tu Kuziemski jako spravedlivý, obět za svatou unií, měl se dáti i umučiti mezi těmi dvěma nehodnými, zvláště když viděl, že z milosti boží přijal ten kříž.

Než slabý Rusín utekl z chelmské Golgoty, nemaje síly, býti mučedníkem a apoštolskou obětí.

Biskup Kuziemski v březnu 1871 byl carem propuštěn a současně téhož měsíce z rozkazu carova a před očima biskupovými ujal se správy cholmské diecese Marcel Popiel, jenž na to chtivě již čekal.

Jedinou dobrou stránkou Popielovou bylo, může-li se tak vůbec mluvit, že svým zevnějškem už neklamal duchovenstva ani lidu, an se nejevil vlkem v ovčí kůži, ale jako hotový vlk

vešel do ovčince; Popiel stanul v čele cholmské diecese jako ucelený pravoslavný i s pravoslavným duchem. V úvodním pastýřském listě krčí se k zemi ve své ničemnosti před mocí carskou a carské rodiny a před velikostí Ruska a na druhé straně jako krvelačný zápasník nebo hanebný kat carův zvedá pěst svou proti nepřátelům »cerkve« — Polákům.

Zapovídá opravy, očistu »cerkve« a obřadů. Opravy začal u kněží. Popiel dobře věděl, že jeho horlivé duchovenstvo jest hotovo přinést i největší oběti, že jest silné víry a obstálo ve zkušebném ohni, ba co více, že podalo již důkazy o své zdatnosti v zápase s vládou a církví pravoslavnou. Proto si usmyslil, že je pomine, a z Haliče přivedl celé zástupy popů oddaných opilství, trestaných, nehodných. Nestaral se o svědomí knězovo, šlo mu toliko o co největší počet kněží sobě oddaných, o počet »sloupů« pravoslaví, jak říkával. Místní pilíře sv. unie mu zavazely, proto při každé příležitosti je podkopával, vyvracel a odhazoval. Ku svěcení bohoslovců pozval z Kijeva pravoslavného biskupa, a když bohoslovci určení k vysvěcení nechtěli je přijati z rukou pravoslavných, všechny Popiel vyloučil ze semináře a na jejich místo dotáhl jiné z Haliče a hned po roce dal je vysvětití ne proto, aby měl kněze a lidi z duchovenstva vzdělané, ale aby měl »vojáky« pro cara a »sloupy« pravoslaví. Za tři leta vysvětil a ustanovil v diecesi 136 takových »sloupů« — 136 mladých apoštolů pravoslaví, poslal do boje proti katolictví a polskosti!

Když měl v diecesi větší polovinu duchovenstva na své straně, vystoupil proti menšině. S počátku počínal si podobně jako Wójcicki, hleděl každého přemluvití, proto vyjednával osobně. Za tím účelem zval děkany k sobě do Chelmu, pak kněze farní, namlouval jim, aby se přizpůsobili novým obřadům a zvykům pravoslavným, zavazoval je, aby, co viděli v chrámě chelmském, zaváděli i doma, že vláda odmění každý jejich čin a vynahradí. Vypτάval se důvěrně na ducha a smýšlení sousedních kněží a lidí, dal jim cítiti, aby zapomněli na Polsku a církev a celým srdcem i prací sklonili se k velkému Rusku a »všeobecné« církvi a na cestu podaroval jich novými knížkami obřadnými, aby jim dal památku a odměnil je za návštěvu v Cholmě.

Kněží ihned porozuměli, že Popiel z nich chce mítí apoštoly pravoslaví a vyzvědače o okolních farách a lidu, proto ihned rozhodně odepřeli podávati jakákoliv vysvěcení a oznámili mu, že nejsou pro nové obřady ani jich nezavedou ve svých kostelích a že raději volí se svými rodinami vzdáti se far a upadnouti do nemilosti vlády nežli změnití víru svou.

Než Popiel nepřál si najednou je odstraniti z far, neboť to by bylo bez boje veliké vítězství jejich nad ním, ale usmyslil si po sobě je týrati a násilím je přimětí k poslušenství. Proto prosí ministerstvo v Petrohradě, posílá mu seznam »zatvrzelých«, kteří se nechtěli smířiti s pravoslavím a prosí o poučení, radu a pomoc. Ministr odevzdal záležitost k dobrozdání svému náměstkovi,

jenž se siedleckým gubernátorem Gromekou ustanovil užití celé řady barbarských prostředků, jimiž by přinutili chełmské duchovenstvo k poslušnosti Popielovi a poddajnosti pravoslavi. Aby předešel jakékoli obraně duchovenstva proti Popielovi, zakázal Gromeka udaným kněžím jakýkoli vzájemný styk v kostele i mimo kostel, nedovclil jim vzdáliti se z domu bez pasu a okresním hejtmanům nařídil, aby od oněch sjednocených kněží odebrali všechny pasy. Pak jedny uvěznil, jiným nařídil dostavit se k uspravedlnění do Cholmu, jiným uložil tresty, některým odňat plat, jiné přesadil z far, jiné dokonce odstranil, hrozil Sibiří a konečně nemoha »předělati Poláka« ztyranému, vězením a bídou zmučenému knězi odnímat faru a vyháněti ho i s rodinou na cestu, mnohdy dalekou — na Sibiř.

Známe osobně kněze z Království, jenž za to, že se nezapsal do seznamu apoštolů pravoslavi a zůstal věrným až do konce ústavě svaté církve, za pět let byl pokutován od Gromeky 29.000 polských zlatých.

Vláda už netrpělívá dlouhým a bezvýsledným bojem s duchovenstvem rozhodla se přejíti do odboje za svým cílem. V říjnu 1873 vydala okres. hejtmanům rozkaz, aby všechny sjednocené kněze po různu k sobě pozvali a žádali na nich písemné osvědčení, zda přijímají pravoslavi či nepřijímají. Měly se pořídit dvojí listiny oněch prohlášení před novým rokem 1874, aby do té doby konečně se zbyli zatvrzelých a všechny je zbavili církevních míst. Popiel rovněž rozeslal v říjnu okružní list duchovenstvu, jímž je uvědomoval o zamýšleném stanovisku vlády a vyzýval je, aby si to rozmyslilo a přiklonilo se raději k pravoslavi. Vláda pevně počítala, že čím těžší ranou bude označení lhůty, aby opustili fary v době zimy, zvláště pro lidi s rodinami nemajícími vlastního příbytku, tím spíše že přinutí aspoň větší polovinu duchovenstva k podpisu prohlášení na pravoslavi.

Než vláda se přepočítala. Třeba že měli okresní hejtmani rozkaz, aby užili všech »rozumných« prostředků, by přesvědčili kněze na svou stranu, přece nevymohli na kněžích nižádných podpisů. Kněží z Podlesí zůstali všichni otevřenými nepřáteli pravoslavi.

Když soupis byl ukončen, koncem prosince za největších mrazů mělo se začít s odstraňováním z far kněží neposlušných vládě. Opravdu byl by býval velmi smutný pohled a dojemné okamžiky na každé faře, kdyby se byli loučili četní a horliví kněží se svým milovaným lidem a byli by bývali doprovázeni požehnáním a slzami vděčných farníků. Farníci považovali takové smutné rozloučení se svým milovaným knězem za horší než smrt, — smrt duchovní i svatě víry — a nebyli by se zajisté rozpakovali malí i velcí k poslední obraně svého duchovního pastýře, násilím byli by rozehnali nepřátele a na rukou byli by nosili jako sv. ostatky svého kněze. Vláda předvídajíc takový postup, volila raději vyhnouti se nepřijemnostem a užití nových prostředků k provedení svého cíle.

Otevřela vězení v Siedlecích, Varšavě, Cholmu, Biale a j. a pod záminkou trestu za neposlušnost naplnila jimi vězení. Policie s kozáckým vojskem vyhazovala pak z far rodiny kněžské a jejich služebnictvo. Ženy a děti kněží zbavené příbytku šly do vězení se vyplakat a trpět zajetí se svým otcem. Ničemný Gromeka dovolil jim vyplakat se, ale mnul si ruce řka, že zoufalství rodin dává mu naději na vítězství a že zlomí tím odpor otců rodin a nakloní je odporu. Po každé takové rodinné poradě přiblížil se do vězení jako satan pokušitel některý úředník Gromekův s papírem v rukou, sliboval návrat do fary, 1200 rublů ročního platu, ale současně žádal od ubožáka podpisu na prohlášení, že nebude postupovati proti vůli carově a bude poslušen své duchovní vrchnosti, jinak mu hrozil, že bude vyslán na Sibiř jako sprostý revolucionář.

Než jako těžká hustá mlha před prorážejícím jasným slunečním musí se roztoupiti, tak i satanské naděje vlády do přejínaní duchovenstva všechny se rozplynuly. Sjedení kněží i ve vězení byli obětí své svaté církve, opovržlivě odmítli pravoslavné fary a nabízený žold současně s kusem papíru, jež jim dali k podpisu, dosvědčující, že za svou věru jsou ochotni jíti i na Sibiř. Kotzebue a Gromeka jsouce rozvzteklí nezastrašeným jednáním duchovenstva, poslali sedm kněží se zločinci pěšky do vnitra Ruska. Třem z nich podařilo se na cestě utéci do Haliče. Všichni ostatní kněží byli vyhozeni na ulici.

Bídící mučedníci s rodinami zbavení jsouce prostředků výživy byli opravdu ve velmi ubohém postavení. Měli se obrátiti do Haliče? Mnoho z nich nemělo odvahy, neboť z jejich far a kostelů vypudili je kněží haličtí. Obrátiti se do Ruska? Bylo by to ještě horší, neboť tam bylo pravoslaví. Zůstatí doma bez zaměstnání? Těžko s rodinami. Pro těžkou práci rozhodlo se přes sto a několik desítek kněží, aby nezemřeli hladu, vychovali svou rodinu a především zachovali si čistou neposkvrněnou sv. věru; tak vzdělávali poučováním i příkladem až do smrti lid sobě oddaný a věrný. Okolo 70 sjednocených kněží vystěhovalo se do Haliče a jiní zůstali v kraji.

Takoví lidé zasluhují v církvi i ve své vlasti čestného a vznešeného názvu vyznavačů a bohatýrů víry, a vzorných a dobrých synů vlasti.

Než takoví z kněží, kteří na rozkaz vlády ztratili všechno své jmění, oni a rodiny jejich zbavení byli i příbytku a vsazení byli do vězení, ti podali netoliko důkazy své stálosti u víře, nýbrž i natrpěvše se tam zimou, hladu a nouze, podkopali si zdraví, tak že brzy na to zemřeli: takoví zůstanou ve věčné paměti církve sv. i u věřících jako mučedníci sv. víry a svědkové církevní jednoty, a ty národ bude zvatí otci svými. Jest jich počet nemalý.

A jaké bylo duchovenstvo na Podlesí, takový tam byl i lid: věrný, bohatýrský. (Pokračování.)

◀ ROZMANITOSTI. ▶

List z ruského zajetí O čem jsme nikdy doma ani nesnili, stalo se skutkem. Osud nás zanesl daleko z milé domoviny: projeli jsme zdoluhavě Polsko a Ukrajinu a blížili se k nehostinným horám, jež dělí Asii od Evropy, k neznámému na západě Uralu. Nevěděli jsme, kam nás zavážejí, kdy zastavíme a kde se konečně octneme. Čím dále jedeme na východ, tím méně osvěty a vzdělanosti je všude patrné, řídkší zalidnění a země mění se význačně ve step pokrytou bujnou trávou a v písčitou nedohlednou pouštinu, kde semo tamo vzrůstá trní a udržuje se mech.

V náboženském ohledu ovšem přechodu tak nápadného není, poněvadž jako Kijev a Moskva, tak i Taškent a Vjatka již zdaleka típyti se četnými zlatými kopulemi pravoslavných církví, a každá osada i v nejzanedbanějším Turkestaně, byť i čítala jen pět chaloupek, má přece dům Boží zbudovaný nákladem státu podobně jako železniční nádraží nebo byty úřednické. V Rusku tedy není nikterak nedostatku kostelů ani kněží, ale oliko pravoslavných, neboť jiná vyznání, zvláště katolické musily si obstarávat domy Boží a služby Boží vlastním nákladem. Není tedy divu, že tisíce zajatců našich v Rusku po celý čas tamního pobytu nejen postrádalo naprosto i nejnutnějších duchovních potřeb, ale většina katolického kostela vůbec ani neviděla.

Je pravda, že v některých táborech zajateckých byli též kněží katoličtí, ale buď neměli příhodného místa nebo potřebných nádob, rouch a knih bohoslužebných, tak že nemohli konati služby Boží a časem uchýlovali se do měst, kde se k bohoslužbám spíše dostali. Tak se stávalo, že zajatci umírali bez poslední útěchy, ba ani po katolicku nebyli pohřbeni, nýbrž pohřbival je místní pravoslavný kněz, jemuž se dostávalo za takový pohřeb 4 ruble buď z pozůstalosti po zemřelém nebo platil je velitel tábora.

V okolí Taškentu a vůbec v Turkestaně díky pracím místního faráře, O. Justina Pranajtise byly služby Boží ulehčeny, poněvadž konaly se v soukromém domě a od r. 1916 byl tam vystavěn pěkný kostel. Správa železniční dráhy katolíkům k používání dva vozy, z nichž byla upravena kaplička; kněz s varhanikem jezdil po jednotlivých nádražích s těmito vozy a vykonával duchovní potřeby věřících. Hlavně kdož bydleli na stepích, mohli se účastnit těchto bohoslužeb, aby aspoň jednou do roka mohli být přítomni mši sv. Zajatci ovšem ani toho dne vždy nemohli využítovati, neboť buď o službách Božích nevěděli nebo velitel jich nepustil, ač-li se nepřimlouvala některá vlivná osoba.

Možno tedy dle toho říci, že katoličtí zajatci žijí v Rusku celé roky bez kostela a bez kněze, umírají tisíce bez poslední útěchy svátostné, zvláště s počátku zajetí na několik set mil nebylo možno sehnati katolického kněze. Nebylo tedy nic divného, jestliže mnoho Slovanů, zvláště východního obřadu, bralo účast na službách Božích pravoslavných, ba i všechny své potřeby duševní v církvi konali, jsouce pevně přesvědčeni, že nemajíce svého kněze mohou duchovní potřeby upokojovati v církvi pravoslavné. Ale i v samém Taškentu, kde byla katolická kaplička, chodilo mnoho do církve pravoslavné — Pozn. Naprosto tedy nedeštěte, bylo postaráno o náboženské potřeby zajatců. Proto po druhém roce války vynořila se myšlenka, aby vlády se postaraly, by kněží jednotlivých vyznání byli vysláni — od nás do Ruska a z Ruska k nám — by působili jako misionáři mezi zajatci. Bylo by to nesmírného desahu pro náboženský život zajatců a pro význam církve; neboť máme i jiné zprávy, jak touží někteří zajatci po duchovní útěse a není, kdo by jim lámal chléb života. Přemnoho dobrého by se tím bylo mohlo vykonati a mnoho zla zabrániti. Ale i význam církve byl by stoupl, neboť viděli by, že církev sv. neštlí se nížadných obětí v horlivosti pro spásu nesmrtelných duší. Škoda, že k tomu nedešlo, ač několik kněží i pisatel těchto rádků hlásili se tam za misionáře. S náboženského stanoviska někteří málo rozuměli veliké době . . .

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda

pod ochranou bl. Panny Marie.

Zakladatelé a pořadatelé:

Msgr. Dr. A. C. Stojan, probošt a poslanec, Ad. Jašek, katecheta v Kroměříži.

Zahrádka Cyrillo-Methodějská.

(Podává Dr. Ant. Cyr. Stojan, jednatel ústř. výboru »Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie.«)

(Další část.)

Sv. Cyrill u Agarjanů.

Srdce Pána a Spasitele našeho bylo svatyní ctností. A tato svatost zračila se ve tváři. Z tváře zářila důstojnost a vznešenost, laskavost a dobrota nestihlá a vábila takto lidi, že lnuli k Pánu a Spasiteli. I volá jistý církevní svatý otec: »Když střelka má moc přitahovati kovy, jakou moc musela mítí ve tváři Spasitelově zářící láska a dobrota!« A tak zhusta se dělo při vyznávacích Kristových, že svatost života i ve tváři se zračila. Uspořádaný ctnostný vnitřek zanechává stopy i ve tváři a v celém držení těla. Přemnozí nás hned při prvním setkání přivábí zračící se dobrotou a přívětivostí nelíbenou a nestrojenou. Něco podobného vidíme i při sv. našich apoštolech. S učeností spojili život přectnostný a svatý a odtud tak přesvědčivé působení.

Po šestiměsíční prožitě samotě povolán, vlastně uprošen sv. Cyrill, aby se vrátil do Cařihradu na toužebné všeobecné přání Cařihradanů a ujal se učitelského úřadu a vyučoval křesťanské domácí i z daleka příslé. I objasňoval pravdy křesťanské s obratností a s dovedností vyvrácel bludy a stal se takto svící roznícenou a postavenou na svícní. I svítil všem, kteří v domě byli, kteří ho poslouchali. Slavná pověst o něm rozšiřovala se více a více, než netoužil po ní, žil život v pravdě křesťanský, a toliko Boží čest a chválu vyhledával. Věděl předobře a zachovával předobře pravdu, že samochvála jest loupeží na oběti Bohu věnované.

Bylo sv. Cyrillu též bojovati proti obrazoborcům a proti bludu bývalého učitele Fotia. Jelikož mnohdy neprávem se

zmínka činí či se vyčítá, že sv. věrověstové zapletení byli do bludu Fotiem, bude třeba na jiném místě vše to později objasniti obšírně. Dovodí se, jak nesprávné to podezřívání.

Panonská legenda nazývá Mohamedány, jinak Saraceny, neb Araby »Agarjany« dle Agary matky Ismaele, jehož Arabové za svého praoce mají. K nim povolán sv. Cyrill.

Na počátku VII. století povstalo mohamedánství čili islam, pravý to opak náboženství našeho. Kdežto náboženství naše žádá umrtvování a sebezapírání, otevíralo mohamedánství vlnost a chlípnoti dokořán dvěře. Mohamed, původce, sám pojal 12 žen a dovolil každému vyznavači víry své čili islamu součastně aspoň 4 ženy mít. Radosti smyslné slibovány na zemi i na nebi. Hrozným násilím, ohněm a mečem rozšiřováno vyznání to, kdežto křesťanství mírným slovem bez slibování výhod ba naopak s předpovídáním útrap a pronásledování hlášáno. Vražedné boje mohamedánské otřásaly celým světem. Panovník arabský, dle učenců Gorskiho, Filuseta a Račkiho, Omār, emir Militenský (847—861) vyzval Řeky r. 851 k hádání o víře, zvláště o tajemství nejsvětější Trojice. I vykládá se o tom sličně toto. Vzkázal řeckému císaři: »Můžete-li zjevně vyložiti ono tajemství, pošlete nám muže, kterýž dovede nás o tom přesvědčiti a nás překonati«. Císař svolav radu, povolal i Cyrilla a dí jemu: »Slyšíš-li, filosofe, co mluví hnusní Agarjané proti naší víře? Ty jsa Trojice sv. sluhou a učedníkem, jdi a odporuj jim, a Bůh, stvořitel všeliké věci, oslavovány v Trojici Otce i Syna i Ducha svatého, ten ať ti poskytne milosti a síly v slovech, a jako druhého Davida objeví tě na Goljáše, se třemi kameny zvítězivšího, a navrátí tě k nám hodua nebeského království«. Cyrill na to odpověděl: »Rád jdu za víru křesťanskou. Neboť což mi jest sladšího na tom světě, než za svatou Trojici umříti a živu býti?«

I vypravil se Cyrill s družinou na cestu k Agarjanům. Hned při přechodu pozorovali, že Agarjané namalovali na dveřích křesťanů podoby ďáblů, jak se posmívají a rouhají naší víře. I dí Agarjané k Cyrillovi: »Můžeš-li, filosofe, vyrozuměti, jaký jest význam tohoto znamení?« I odpověděl: »Vidím dábelskou podobu na dveřích a domnívám se, že křesťané žijí tu (za dveřmi) uvnitř. Oni (ďáblové) nemohou s nimi (křesťany) žíti a běží od nich ven (přede dvěře). Ale kde toto znamení není zevnitř (jako na příklad na vašich mohamedánských domech, s těmi (Muhamedy) jsou oni uvnitř«. I odražen tak důvtipně hned první útok. Dáno jim na srozuměnou, že kdo pohrdá vykoupením Kristovým uvnitř, spoután jest okovy onoho, jenž v porobu hříchu hned prvního člověka uvrhnul.

Ferd. Pokorný, T. J.

Jak se v Ústavu sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě pěstuje myšlenka cyrillo-methodějská.

Již několikrát byla v tomto časopise zmínka o nově založené apoštolské škole na Velehradě, o Ústavu sv. Cyrilla a Methoděje. Jeho účel jest, jak známo, vychovávatí ze schopných, Bohem k tomu povolaných hochů českého národa zdatné, horlivé misionáře a řeholní kněze, kteří by pracovali pro zájmy církve katolické hlavně v zemích slovanských. Kdo jiný mohl by jim tu býti zářnějším vzorem nežli naši svatí apoštolové slovanští?

Mimoděk si vzpomeneme na ony pohnuté doby, kdy svatí bratři solunští, opustivše rodnou vlast a vše, co jim bylo v ní drahé, pro spásu lidu slovanského, vzdělávali vinici Páně v říši velkomoravské. Ležela až dosud úhorem, ale půda její byla kyprá a úrodná, i vzmáhalo se Boží osení. Čas míjel a Methoděj teskně vzpomínal na drahého bratra, jenž v Římě vydechl svou šlechetnou duši. Než i jeho hedra se klonila pod tíhou let a námah; kdo bude nadále chrániti jeho drahého odkazu, svaté víry? Vypráví podání, že zřídil moudrý arcipastýř blíže Velehradu v širých kvozdech osvětimanských učeliště pro své žáky, tam, kde nyní mezi smrky a jedlemi se modrá kaplička sv. Klimenta. Bouře věků rozvály toto dílo sv. Methoděje, ale nebyly s to, pohrobiti jeho myšlenku a seslabiti přitažlivost jeho příkladu. Druhá polovice minulého století viděla Velehrad znovu rozkvétati a horoucí přání svatých věrozvěstů, aby viděli všechny národy v lůně církve svaté, uchvacovalo stále více nadšených srdcí. Záměr, obnoviti aspoň v drobném měřítku na Velehradě ono semeníště žáků sv. Cyrilla a Methoděje, jest tedy jen přirozeným pokračováním mohutného rozmachu idey cyrillo-methodějské. —

Jak se však tato myšlenka cyrillo-methodějská prakticky vštěpuje chovancům ústavu? Myslím, že podrobnější odpověď na tuto otázku bude mnohé zajímati.

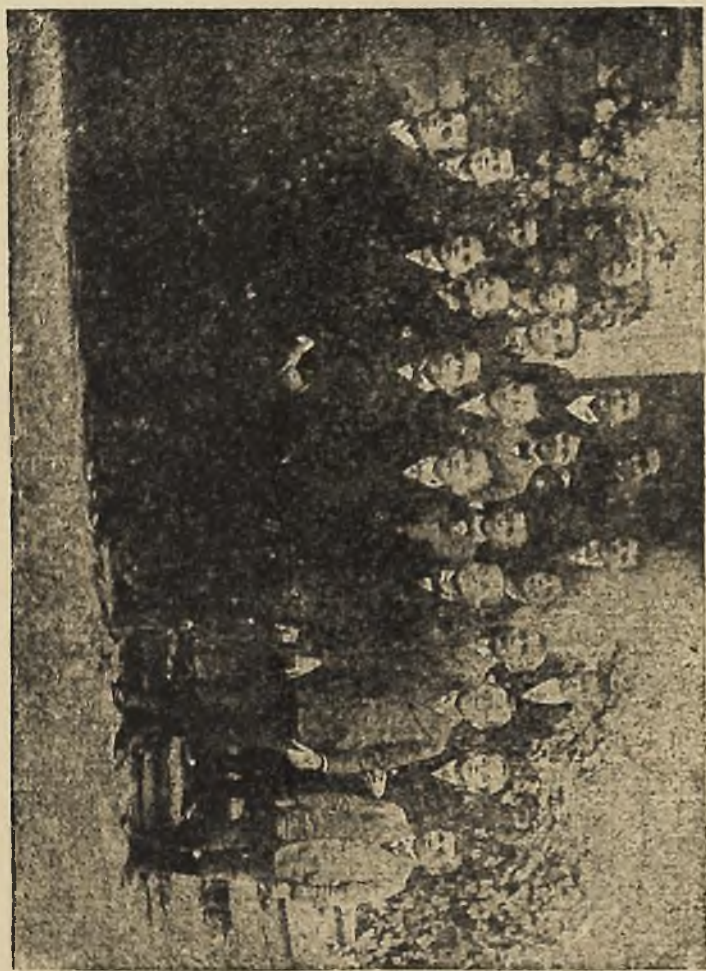
Již samo jméno ústavu, zasvěceného svatým apoštolům, připomíná hochům do něj vstupujícím a v něm přebývajícím, jakých vzorů jest jim následovati a za jakými ideály jest jim kráčet.

Účel pak ústavu, vychovati muže apoštolské pro stav řeholní a misijní, není ničím jiným než dokonalým připodobněním sv. Cyrilla a Methoděje, kteří byli řeholníky a vydali se do dalekých krajů slovanských hlásat radostnou zvěst učení Kristova.

Toť zajisté vznešený cíl, pro něž nutno ovšem buditi v mladistvých srdcích v obyčejném denním životě zájem a nadšení s velikou péčí a i trpělivostí. Tato snaha jest nesmírně usnadněna a podporována samým prostředím, v němž žáci žijí a se pohy-

buji. Jest to Velehrad s veškerým posvátným kouzlem svých dějinných vzpomínek a náboženského významu. Jaký ohlas vzbudí v srdci každého Moravana již pouhé vyslovení slova »Velehrad«! A zaputoval-li si kdo jen jednou tam, nezapomene nikdy na mocné dojmy, jež v jeho zdech prožil. Vím, jak poutníci, ubírajíce se

Apoštolský ústav sv. Cyrilla a Metoděje na Velehradě r. 1918.

po ní cestou z nádraží, toužebně očekávají okamžik, kdy poprvé se vynoří věže velehradské a objeví se krásná skupina kostela s klášteřem! Mimivolně zahlaholí se rtů všech pozdrav: »Ejhle, svatý Velehrad už září!« Dosud tone mi živě na mysli okamžik, kdy jsme, dlouhý průvod studentů, vcházeli před exerciciemi do chrámu, jehož mohutnými klenbami duněl hlas varhan. Nuže,

stálý pobyt na tomto památném místě nemůže než docela si podmanit duše vnímavých hochů. K nim hovoří svou tichou, ale důraznou mluvou velebná svatyně, v níž tak často klečí před hlavním oltářem, kde na ně s Matějkova obrazu laskavě shlížejí ušlechtilé tváře sv. apoštolů. Snahou vychovatelů jest, aby žáci byli podrobně obeznamováni se vším, co je tu pozoruhodného hlavně v ohledu uměleckém a starovědném. O vykopávky jeví čilý zájem a sami podnikají menší výzkumy. Tak na př. objevili za vedení svého dp. prefekta chybíci víka ku kamenným hrobům, odkrytým r. 1903. Nad kaplí královskou tuší zazděné románské okno se vzácnou kružbou. Také pod kostelem by rádi pátrali po památkostech, ne bez důvodu.

Na vycházkách do okolí jsou voděni na místa, jež mají ne nepatrnou cenu pro poznání starobylého Velehradu. Zvláště je vábí krajina kol starého Města, kde některé body dle podání lidového a starých plánů pevností hradištské skoro jakoby prstem ukazovaly na slavné sídlo Svatoplukovo. Připomínám jen rozkošný Crlův důl se studánkou uprostřed strmých zelených strání, kde se hochům velmi líbívá. Vábí je vzpomínka na bývalý kostelík sv. Jiří a sv. Víta, bývalou baštu sv. Cyrilla a Methoděje, vše v sousedství Velehradu. Názností výkladů o starožitnostech nemálo jest ovšem nápomocno museum velehradské, jehož jsou pilnými návštěvníky.

Kromě toho byla zřízena při ústavě samém malá sbírka cyrilmethodějská, uchovaná částečně ve skříních, částečně ve vývěsných rámech, rozvěšených po stěnách prostorné studovny. Vykazuje řadu pro výchovné účely velebných čísel, na př. nákresey vztahující se k archeologickým výzkumům o Velehradě, mince slavností, ražené za různých jubileí, obrazy a jiná výtvarná díla cyrilmethodějská; mimo to jest i vzácný originál prof. Dítěte »Příchod sv. apoštolů na Velehrad« a původní modely Vcsmíkových skvostných soch sv. Cyrilla a Methoděje; dále literatura cyrilmethodějská ať již vědecká či básnická, fotografie, letáky, oznámenky slavností z dřívějších let, jednotlivá čísla časopisů a novin s pozoruhodnými články a vše jiné, což přispívá k hlubšímu poznání ruchu a činnosti na Velehradě a povzbuzuje k podobným podnikům. Pýchu sbírky tvoří rukopisy mužů o Velehrad zasloužilých, zemřelých i žijících; nejdůležitější jsou vystaveny souladně seřazeny ve vkusném rámci. Jsou mezi nimi dojemné dopisy starých vlastenců, nezapomenutelných kněží-buditelů, Sušila, Šťastného, Vinařického, Halabaly, Soukupa, Procházky, Wurma, pak učitelů rázu dnes dosti řídkého, totiž nábožensky nadšených a pro pouť velehradské horlících, studentů, odřikajících se pro dobrou věc malé zábavy a zasflajících svůj groš na obnovu svatyně velehradské s několika upřímnými vtipy, jaké vnuká nezkažená mladistvá mysl. Jen o těchto listech dalo by se napsati poutavé pojednání. Zvláštní pozornost ovšem věnována osobnostem, které trvale působily na Velehradě samém, jako nezapomenutelný farář zdejší Vykydal, kněz vel-

kých myšlenek a činů assessor Jan Vychodil, ovšem i rektori T. J., zvláště P. Vostatek a P. Cibuška, jehož skorého skonu dosavad želíme. Pokračující v prohlížení těchto drahých památek, setkávají se hoši se jmény, s Velehradem neodlučně spojenými, Msgr. Stojana, prelát dr. Jana Pospíšila, prelát dr. Jos. Pospíšila, J. M. opatů Met. Zavorala, Prokopa Šupa, Bařiny, Roubíčka, msgr. F. Snopka, zesnulého msgr. dr. Schneidra, katech. Ad. Jaška a mnoha jiných, kteří prodchnuti duchem prvního arcipastýře moravského, lid k jeho hrobu vedli a tam nadšením plnili pro víru jim v jazyce rodném hlásanou. Obeznamováním s těmito zasloužilými pracovníky ve službách myšlenky cyrilometodějské má být mládež v ústavě vychována, povzbuzována k stejné obětavosti i podnikavosti, dle prastaré zkušenosti, již možno čísti již v prvních učebnicích latinských: Verba movent, exempla trahunt. Slova zní, příklady hřmí.

Ústav jest však i strážcem velikého pokladu, jehož si váží nade vše: ostatků sv. Klimenta, jež 2. února 1917, tedy po tisíciletí letech, opět se octly na posv. Velehradě. Poprvé je sem přinesli, jak známo, sami svatí Bratři, jimž byly tyto svaté ostatky papeže-mučedníka viditelným znamením nerozlučného spojení s Římem. Proto si je vyvolili za stálé průvodce svých apoštolských cest, proto sloužili obět. mše sv. nad těmito relikviemi a přinesli je i na Velehrad. Tím se stalo, že národ náš prvotně ctíl nejvíce tohoto svatého papeže Klimenta, jak svědčí četné kostelíky světců zasvěcené ve vlastech našich i jižních zemích slovanských, mimo jiné i v Praze v chrámě sv. Klimenta u mostu Karlova v bývalé slavné koleji jezuitské Klementinu. Tam se chová od nepamětných dob ostatek sv. Klimenta. Velehradský chrám obrátil se prostřednictvím nejđ. ordinariátu olomuckého na ordinariát pražský s prosbou, by z těchto klementinských ostatků obdržel částku. Prosbě vyhověno. Po Jeho Eminenci p. kardinálu Lvovi ze Skrbenských a nejđ. p. arcibiskupu Pavlovi náležel největší zásluha Msgru J. N. Řihánkovi, rektoru kněž.-arcib. semináře v Praze, jenž umožnil předání. Jiným dobrodincem pražským byla věn vána i krásná zlatená monstrance za schránku vzácných ostatků.

Dar tento vzbudil velikou radost mezi chovanci ústavu. Aby příchod sv. ostatků důstojně uvítali, uspořádali dne 2. února 1917 dlouho již připravovanou malou slavnost, v níž písněmi a básněmi, upravenými dle pěvce velehradského Jana Soukupa, dali na jevo své porozumění pro odkaz svatých svých Učitelů. Jásavě zněl jejich zpěv:

Plesej s námi, Velehrade slavný,
sdílej s námi rozkoš nebeskou,
do tvých zdí se vrátil poklad dávný,
jenž zdobíval svatyni kdys tvou:
Klimentovy svaté pozůstatky,
které nad vše toho světa statky

svatý Cyrill, Method miloval
 a je Velehradu daroval.
 Svatý Cyrille a Methoději,
 apoštolé naši přemili,
 žáci Vaši prosbu vroucí pějí,
 byste za ně Krista prosili:
 povzbudte nás k ctnostem Klimentovým,
 ať Velehrad vzplane leskem novým,
 by Pán pokladu nám neodjal,
 který nyní zas nám daroval.

Po uvítací slavnosti, k níž se sešla celá kolej s několika hosty, dp. P. rektor svěřil svaté ostatky Ustavu k opatrování. V neděli na to 4. února chovanci ku cti sv. Klimenta zpívali mešní píseň zvlášť sestavenou:

Pějme, z hloubi srdce pějme,
 Klimentovi svatému,
 Veleknězi chválu vzdejme
 na nebesa vzatému!
 Částka těla mučedníka
 jako hvězda spanilá
 zde nás na oltáři vítá,
 by nás k ctnostem silila,

Na oltáři totiž stály po stranách svatostánku oba relikviáře: sv. Klimenta i sv. Cyrilla. Tak opět na Velehradě — téměř po tisíci letech — slavena byla nejsv. Obět u ostatků sv. Klimenta. Kéž jsou Velehradu pramenem nových milostí! Od té doby slavívá ústav i výročí tohoto dne. K Bohu se nesou modlitby žáků, aby i pozůstatky přemilého sv. Methoděje směli kdys zlíbatí.

Velké oslavy dostalo se téměř ostatkům sv. Klimenta dne 15. června 1917. Opět lřpytily se ve slavnostní síni ústavu na oltáři bohatě vyzdobeném, ale v pozlacených plochách pacifikálu odrážela se tentokráte laskavá tvář J. Em. p. kardinála Lva ze Skrbenských, jenž ve své známé blahosklonnosti ráčil zavítati do ústavu. Z hloučku chovanců, štěstím a úctou rozechvěných, vystoupil hošík, aby jménem ostatních pozdravil milovaného arcipastýře. Pravil oním dětským hlasem, jenž tak jímavě dovede tlumočiti vděčnost a lásku: »Nejen posvěcená srdce zvonů již uvítala nástupce sv. Methoděje na posv. Velehradě, nejen oddaná srdce lidu slováckého vyšla s jásstem Vaší Em. vstříc, — V. E. upřímně vítají i malá srdce naše, toužící následovati sv. Cyrilla a Methoděje v pracích apoštolských. Hle, kardinálský purpur Váš vítá i svatý papež Kliment z tohoto pacifikálu. Víť dobře, jaké porozumění chová duše Vaše pro rozšíření i upevnění víry Kristovy. Ví, jak otcovský zájem ráčíte míti o náš nepatrný ústav, o toto zrnko hořčičné, vsazené v brázdou cyrillomethodějskou. O račte býti tedy častým a vždy přemilým hostem tohoto našeho sv. Klimenta. Apoštolská škola pak sli-

buje, že nejenom bude uctivě střežiti ostatků sv. mučedníka krymského, že nejenom z té duše se modlíti bude za nalezení těla sv. Methoda, nýbrž že se hlavně vynasnaží nabýti apoštolského ducha obou velkých světců». Když po té hoši přednesli několik případných písní a básniček, podal p. kardinál vystavené ostatky všem přítomným k políbení a rozmlouval vlídně s chovanci. Podepsal se i do knihy, v níž jsou zapisovány osudy života a ostatků sv. Klimenta. Na památku této události, již sympatický zjev olomouckého knížete-arcibiskupa utkvěl žákům nerasmazatelně v paměti, modlívali se denně večer závěr písně, již byli tehdy zpívali:

Kriste, jenž jsi Methodovi
požehnání nebes dal,
prosíme, bys Leonovi
stejnou měrou požehnal.
Pro zásluhy Klimentovy
Srdce Páně milost lej
na vše práce Leonovy,
s Klimentem mu nebe přej!

Nyní se hoši těší na nový skvost, jímž má býti posv. Velehrad obohacen jako novou zárukou požehnání Božího: částkou těla sv. arcibiskupa Josafata Kunceviče, mučedníka unie. 11. června 1917 byl Ústav poctěn návštěvou Jeho Mil. dra Josafata Kocylovského, biskupa přemyšlského, samborského a sjanockého, ježž doprovázel vdp. Ad. Jašek. Slíbil laskavě, že věnuje Velehradu ostatky sv. mučedníka, jehož tělo tak podivným způsobem bylo nedávno nalezeno a spočívá nyní ve Vídni, odkudž bude za klidnějších poměrů převezeno do rodné země.

Podobné akademie, jako ona svatoklimentská, bývají v ústavě i jindy pořádány. O poslední jest na jiném místě podána krátká zpráva. I jejím středem jest, jak možno posouditi z programu, Velehrad a jeho zájmy.

Snaha, učiniti ze svěřenců našich nadšené průkopníky idey cyrillomethodějské, proniká všechna zařízení ve škole zavedená i denní pořádek. Provívá jejich modlitbami společnými i soukromými; kdykoli se před studiem modlí, vzývají sv. apoštoly a začínají tak svou duševní práci v jejich službě. Ráno jim zasvěcují své denní dílo a večer vanou k nim, sv. Klimentu a ostatním patronům českým jejich poslední slova. Vyučování skytá mnohdy příležitost, učiniti poznámku živící a rozněcující jejich apoštolské smýšlení. Při jídle jest zaveden zvyk, že střídavě předčítají některou knihu. Tu bývá volen obyčejně spis, líčící dějiny sv. Cyrilla a Methoda a osudy církve katolické mezi Slovany, jako Procházkův nepřekonaný Život sv. Methoda, Al. Dostála Vzkazy velehradské, Rejzka T. J. Život sv. Josafata atd. Podobným směrem se nese i jejich četba duchovní a exhorty, promluvy konané k nim co neděli. Ve zpěvu se cvičí mnohé písně, staré i no-

vější, oslavující zářivé postavy sv. Ochránců ústavu. V sestavování knihovny brán zřetel k těmž předmětům; tu ovšem významně posloužily dosavadní ročníky Apoštolátu.

Mnohá věc zde uvedená zdá se býti sama o sobě drobností; než řekl bych, že i v tomto případě z malých, pestrých kamínků skládá se v duších chovanců skvělá mosaika účinného nadšení apoštolského, odhodlaného k těmže obětem a pracím, kterých se podjali svatí bratři Cyrill a Methoděj, jimž chvála a dík na věky!

K. A. Medvecký.

Úcta ku sv. prvoapoštolom Cyrillovi a Methódovi medzi uhorskými Slovákmi.

Slováci boli a sú od jakživa národom hlboko nábožným. Ač práve prvé stopy kresťanstva siahajú tu až po časy apoštolské, predsa hromadné a trvalé pokresťanenie našich praotcov podarilo sa len apoštolským tým mužom, ktorí mu priniesli osvetu náuky Kristovej v reči zrozumiteľnej, a to boli svätí bratia solúňski: sv. Cyrill a Method. Oni im sľahovili prvý slovenský preklad sv. Písma, oni zostavili tm slov. omšovú knihu, oni prví sriadili u nás svojskú cirkevnú správu a sv. Method zasadol na biskupský prestol v slovenskej Nitre. Apoštolská činnosť našich sv. prvoapoštolov vzbudila však zavčasu mecných odporcov, ktorým sa podarilo, zvlášť po smrti sv. Methoda mladistvé cirk. sriadenie slovenské rozviklať a neskorej úplne potlačiť. Nenávisť táto behom stoloť zahubila takmer všetky pozostatky a pamiatky týchto krásnych časov prvokresťanského života našich praotcov, ba skoro úplne zatemnila čo aj len vďační rozpomienku ľudu slovenského na jeho prvoosvietiteľov. Až v XVIII. stoloť oživila rozpomienka na toľké dobrodenia, a pričinením horlivého kňaza-publicistu, Pána Paléríka, ktorý začal vydávať časopis »Cyrill a Method«, zvlášť však pravého nástupca sv. Methoda, biskupa † Štefana Moysesu, ktorý si od rímskej Stolice sv. Cyrilla a Methoda za druhých patrónov svojho biskupstva vyžiadal a časom oživotvoril zaniklý stejnomený časopis, ďalej pod vplyvom nesmrteľnej pápežskej encykliky Leva XIII. »Grande munus«, konečne aj zásluhou dejzpylných prác slov. historika † Fr. V. Sasínka — národ náš precítnul k podľžnej úcte a vďačnosti k svojim prvoapoštolom.

No ľud slovenský postrádaúce svojskej, roduvernej hierarchie, stiesnený od vekov neuveriteľnými cirkevnými pomerami, nútený je svoju cyrilomethodovskú úctu zväšča len v úkryte šrdce

svojích prechovávať, k ním len súkromne sa modlievať a len vo veľmi zriedkavých pádoch sa môhol a môže odvoziť aj verejným vystúpením a znakmi verejnej cirkevnej pocty dokumentovať svoju pobožnosť k nebeským ochrancom svojim. Tak na celom Slovensku medzi viac než 1.200 kat. kostolami nachádzajú sa len jediné dva kostoly, aj to len v novšom čase zasvätené sv. Cyrilovi a Metódovi: vo zvolenských Selciach a na trenčianskom Mojtine. Na Mor. Lieskovém (Trenč.) zasvätený je ich úcte bočný oltár; v Lábe (Prešp.), na Brezovici (Orava) a na Bacúrove (Zvol.) majú oltárne sochy, na Višňovém (Nitr.) nástenný obraz, v Radvani (Zvol.), v Povážskej Bystrici (Trenč.) a kedysi aj v horskej káplni pod Zvolenským Ďumbierom nástenné obrazy (freska), v Hochštetine (Prešp.) oknovú malbu na skle, v Gombáši (Liptov), v Mor. Lieskovém obrazy na kost. práporoch na Bartoš-Lehotke (Tekov) zvon s obrazom sv. Solúnanov.

Mučedníctví unie na Podlesí.

Dle věrohodných pramenů P. J. K. z Podlesí přeložil Ad. Jašek.

Díl II.

Pronásledování sjednoceného lidu.

(Pokračování.)

Povstání polské r. 1863 přineslo venkovskému lidu svobodu, ale lid ji přijímal z rukou carských s pocitem nedůvěry. Věděl, že vláda dávajíc mu půdu za vlastní, uloží mu takové daně, poplatky a povinnosti, které budou převyšovati jeho dřívější povinnosti a odvislost od pánů. Sjednocení zase byli zaraženi tímto darem carským, neboť tušili, že milost tu kromě daní budou musiti splatiti ztrátou víry své. Proto sjednocený lid opravdu bál se o své statky nejdražší, zvláště když v předtuše byl utvrzován rozkazem Czerkaského r. 1814 k duchovenstvu, že si přeje změny obřadů.

Toto smýšlení lidu bylo určité a hlasité, neboť dověděli se o něm i na nejvyšších místech v Petrohradě. Car uznal za dobré upokojiti sjednocené, když r. 1815 přišla k němu deputace siedlecké gubernie poděkovat za carskou blahovůli; prohlásil: »Dávám vám čestné carské slovo, že nedovolím nikomu, aby měnil nebo rušil vaši víru«. Všichni sjednocení opakovali carská slova lásky a naděje, ale nevěřili v jejich splnění, což se i stalo.

Vláda nespouštějíc unie se zřetele, nedovolovala, aby prostý lid pojal plný obsah svého náboženství a celou duší svou se k němu přivinul, tím pak méně, aby byl hotov postaviti se

na odpor a do boje za bytí a nebytí umie. Náboženství lidu pokládala vláda za prostý otrocký návyk vrostlý lety, který dle potřeby může býti přeměněn, an lid mu nerozumí. Dle přesvědčení vlády lid byl stádem ovcí, které dle potřeby možno velnati z ohrady do chrady, všude rychle si zvyká, jen když má pastvu a příhodnou ohradu.

Lid samostatný uvolněný od vlivu polské šlechty a duchovenstva, přísný policejní dozor nad jeho činy, rozmnožení ruských škol i na vesnicích, lesk pravoslavných církví, obeznanost lidu s dějinami, ba spíše s blahovělí Ruska k němu, činnost netoliko policie, ale i všech úřadů v přátelském duchu k lidu: to vše při jaké také pomoci duchovenstva mohlo by lid pokojně převést na pravoslaví tak, že by sám ani nepostřehl, jak se stal pravoslavným.

Tak smýšlela vláda, tak tomu rozuměl Czerkaski, její vyslanec na popravoslavění cholmské diecese.

Jako prohnáný zloděj číhající, aby odloudil z ruky drahocenný předmět, jako svůdný ničema čekající na vyhládnutou kořist, tak i vláda ruská chtěla vyrvati sjednocenému lidu nejdražší — jeho víru a tak odloučiti jej potom od polskosti a katolicismu, s nimiž od věků srostl, započala dílo své útlivosti k lidu, shovívavosti k jeho slabostem a záštitou před domnělými nepřáteli. Z úst ruských úředníků, ba samých gubernátorů slyšeli nyní prostí venkované láskyplné názvy: bratři, přátelé, děti jednoho cara, milovaní synové jedné matky Rusi. Všichni ti pánové objímali je, kde se s nimi potkali. Dávne nadávky sprosté a nedůstojné bližního byly zapomenuty. Vznikly nové úřady, soudy, správy — »venkovské« — výlučně určené pro »venkov« a pro jeho zájmy. Ovšem účelem těchto »mísů« bylo, aby vláda venkov odcizila naprosto šlechtě, ba nenávisť jej k ní naplnila a k sobě připoutala, by pak tím spíše uvalila na něj ještě větší nevolí, zaslépila duši jeho a nasila do ní nenávisť ke katolicismu a polskosti.

V tom smyslu odnímá carský ukaz ze dne 26. července 1864 šlechtě právo patronátní v církvích, výsady ustanovovali faráře, brání katolickým pánům míchat se do kostelní rady a současně vydává zákon, ve kterém stanoví: dle § 8. má vláda přihlížeti a uznávati, zda plní kněz povinnosti jako duchovní; § 11. stanoví výbor kostelních starostů, kteří mají býti důvěrníky a přáteli vlády; § 12. nařizuje, aby k farním poradám, které se mají konati v obecním kanceláři, byli připuštěni lidé toliko důvěrní.

Toto nové právo odstraňujíc s jedné strany polské patrony kostelů, odstranilo v kostele i význam sjednocených kněží, neboť dle tohoto práva měli bděti nad církevním pořádkem nikoli kněží, nýbrž laikové oddaní vládě. Toto právo obmezilo značně i moc a vliv biskupů, neboť vláda sama měla určovati a potvrzovati kněze pro jejich působistě. Stavba nových chrámů,

opravy starých budov atd. přešla výhradně do správy státní bez ohledu na lid, jenž dosud na budovy ty platil. Starostové, kněží, ba biskup sám stali se dle práva pouze poslušnými úředníky vlády. Kostely s farními budovami přešly do vlastnictví státu, jenž se stal správcem a ředitelem unie a car jejím duchovním otcem.

Poněvadž biskup Kaliński schoval klidně do stolku tento carský ukaz a nařízení o novém pořádku církevním a nerozeslal ho ani duchovenstvu ani lidu, ukazuje tímto zjevný odpor k jednání Czerkaského, aby nebyl ukaz předčítán z kazatelen, dal Czerkaskí natisknouti tisíce výtisků onoho nařízení a prostřednictvím obecních a okresních starostů dal o něm uvědomiti lid.

Proto též jen úřady státní, okresní a zvláště obecní mohly působiti na lid, když biskup i duchovenstvo byli ve zjevném odporu, a tudíž nebylo ani pomýšlení, aby lid v tom směru vedli. Úřady státní však beze souhlasu a pomoci duchovenstva nemohly ani v nejmenším působiti na lid v otázkách církevních. Úředníci okresní i obecní byli Poláci, proto uložiti jim, aby v naznačeném směru působili na lid, zdálo se velmi nepravděpodobným. Nová úprava úřadů však vyloučila živél katolický a polský a zavedla do nich živél pravoslavný. Moc ruská počala pracovati celou svojí silou, ale přece nedovedla rozníti ani jiskérky pravoslavného života a ducha uprostřed sjednoceného lidu přes všestranné práce a námahy.

Začali napřed úředně zaváděti kostelní starosty. Představení obcí na rozkaz gubernátorů nutili lid, aby volil starostu; ale lid přicházel velmi nerád, citě v duši, že mu bude podstoupiti boj o zásady náboženské, proto přicházel jako kdyby šel k vlastnímu odsouzení, choval se sice klidně, důstojně, ale buď nevolil níkeho anebo rozhodl-li se přece ustanoviti někoho strážcem své církve, pak vybíral Poláky rozhodně katolíky, které ovšem vláda ihned zamítala. Takovým způsobem bylo neustále zahráváno s unií. Uplynul celý rok od prohlášení ukazu, ale kostelní starosta nebyl zvolen ani v jediné farnosti. Czerkaskí viděl jediný prostředek vedoucí k vyplnění carského ukazu jediné ve vojenské síle. Proto obrátil se na generálního velitele policie Království Polského Trepova s prosbou, aby rozkázal vojenským úřadům, aby naléhaly ve všech sjednocených farnostech na splnění vůle carovy, to jest, by byli vybráni starostové kostelní. Sám pak vydal rozkaz úřadům městským i venkovským, aby všichni Poláci a katolíci byli bezvýjimečně vyloučení z volby a volitelnosti, byť i byli sami starosty, ano i takovými, jež vláda ruská ráda na svém místě viděla. Czerkaskí kázal při tom, aby bylo lidu vyloženo, že není úmyslu jej popravoslavniti. Takto asi do měsíce vláda získala si pomocí policie a vojska kandidáty na starostenství kostelní.

Ale Czerkaskému i vládě ležela na srdci více osvěta sjednoceného lidu v jazyce a ducha ruském nežli plnění ukazu carského o církevních záležitostech. Za tím účelem vydal se Czer-

kaski osobně do Haliče, aby odtamtud přivedl světské učitele a kněze. Vyzvaní nechtěli s počátku měnití své vlasti a zaměstnání učitelské v jiné zemi, až když jim bylo zaručeno, že budou mítí tatáž práva a výsady jako učitelé v Rusku, že každý obdrží podporu na stěhování a počáteční zařízení, dalo se zapsati přes 200 kandidátů pro choutky Czerkaského. Než sotva desetina jich se dostavila. Zklamáný Czerkaski proto přivedl si učitele ze seminářů kijevského, černigovského a poltavského.

Duchovenstvo i chelmský lid zjevně jim ukazovali svou nelásku a nenávist, kterou mohl snéstí pouze jejich zaprodaný duch a bezstudná čela. Duchovenstvo sjednocené tak bylo rozhořčeno na ně i na jejich porušování a klamání věrného lidu, že považovalo za svou svatou povinnost veřejně napomenouti lid, aby se vystříhal styku s nimi, aniž podkopují zásady pravdy a zdravé nauky, a vyhledával pravdy pouze v příbýtcích Božích — ve chrámech.

Proto též, když vyšlo nařízení, že se zavádějí ruské školy pro sjednocené, prohlašovali vesničané i měšťané, že jazyk jejich jest polský a ruskému netřeba se jim učit. I když svými penězi jsou nuceni vydržovati takové školy, děti své že nebudou do nich posílati. Staly se případy, že rodiče obrátili se na správy školní s prosbou aby děti jejich byly vyučovány polsky, a když jim to bylo odepřeno, trhali ruské knížky, učitele zahnali a věci jim vyhodili na ulici. Při schůzích ostře vytýkali zástupcům vlády, že se míchají do jejich dětí a správy škol často slyšely pevnou pravdu, že by zasluhovaly za svou horlivost odplatu kyjem.

Často za tento odpor těžce pykali ubozí lidé. Byli žalováni, bití kozáckými nahajkami tak, aby »butovnci« si trest dobře zapamatovali. Vymáhali na obcích uložené pokuty, za něž kupovali učitelům nábytek a různé věci, jakých nikdy v Rusku neměli, ba na účet lidu dováželi i různé slabikáře a školní knihy. Lid, jenž zapuzuje učitele byl přesvědčen, že tím plní jen svou svatou povinnost, trpělivě snášel tresty, a platil peníze, ale styku s učiteli se vyhýbal a děti k nim neposílal.

Ruské školy vesnické, toť sídlo vyvrhelů společenských, hnízdo lotrů, škola nihilistů. Opilec, nešlechetsk, zloděj, toť učitel vesnický, jemuž každá větší vesnice byla povinna dáti byt, otop, služné, světlo, posluhu. Vláda nemohla vymysletí nic způsobilejšího pro šíření nevěry, zapírání Boha, žíravějšího pro rozklad společnosti i mravnosti než školu, již vnucovala sjednocenému lidu. Jediným štěstím jest, že školy ty jsou pustý; neboť pokud zůstává lid nábožným a mravným, zdržuje děti od těchto škol, aby se nepokazily.

Zákaz vzájemného styku duchovenstva latinského se sjednoceným v cerkvi a kostele měl působiti především na sjednocený lid, aby přestal choditi do chrámů polských a nepovažoval jich za stejné hodnoby s kostely, ba aby přímo vzplanul nenávistí proti kostelům i kněžím polským, jak ji rozněcovala vláda a pra-

voslaví od věků. Dosáhli ovšem opaku, neboť sjednocený lid viděl nejlepší záruku své víry v kostelích polských, proto je plnil.

Když byl odstraněn biskup Kalínský a na rozkaz Wójcického odstraňovali z církve monstrance, zvonky, alby, komže, nedovoľovali lidu modlití se hodinky a růženec a vše se dělo rusky, když Gromeka pod záminkou očisty obřadů pomocí policie vyhazoval lávky, zpovědnice, varhany, když z far byli vypuzováni věrní kněží sjednocení, že nechtěli přijímatí tištěná ruská kázání, knihy obřadní a byli nepoddajní ruské vládě, tehdy lid sjednocený stál pevně, neochvějně při víře své, odmítl rázně drzou léčku těch, kteří mu namlouvali, že se to děje jen pro očistu obřadů.

Lid neznal sice a nerozeznával jemností věroučných, ale znal dobře katechismus katolický, miloval je, věřil, čemu jej naučili kněží jeho a znal obřady církevní. A poněvadž tyto obřady měly apoštolskou pečeť a důstojnost, tak k nim přilnul, že nejmenší změnu jejich pokládal za změnu ducha a víry samé. Lid se nedal chvilkově přemluvíti, cítil v dálce pravoslaví, cítil je jako by již nad ním se vznášelo, blížilo . . . »Oj Sokolinku, naše cerkva smrdí moskalem«, tak se pozdravovali po skončených bohoslužbách, kdykoli znamenali nějakou změnu.

Od r. 1867 sjednocený lid vstoupil zjevně do boje s haličskými kněžskými a byl na stráž pro svůj obřad. Kněz počal kázati rusky, lid ho prosil, aby mluvil polsky. Neuposlechl-li kněz, farníci mu přímo bez okolků vzkázali, aby jim dále nekázal: »Neposkvřňuj nám cerkve, nemluv jazykem moskevským, nemluv ničeho, neboť půjdeme raději do kostela latinského«.

Zpěvy kostelní začínali sami polsky. Jestliže kněz a diakon zanotili rusky píseň »Angel pastyrom skazal« anebo »Tvoja čest a slava«, lid zpíval dále polsky, tak že umlčel oba.

Dle oběžníku Wójcického a na rozkaz Gromekův měly býti odstraněny všechny varhany z chrámů, a to i násilím. Poněvadž sjednocené kněžstvo ničeho v tom nepodniklo, a okresní hejtmani narazivše na odpor lidu, ničeho nemohli spraviti, obrátili se o radu a pomoc ke gubernátorovi.

Tehdy vyslal gubernátor ze šesti okresů obyvatele do Haliče, aby je přesvědčil na místě, že v obřadě sjednoceném není potřebí varhan. Když se však vrátili poslově domů, nebyvše nikterak povznešení pobožností rusínskou a jsouce nespokojeni s mnohým, co tam viděli, po jejich výkladu teprve si umínili, že houževnatě zůstanou při svém obřadu a nedovolí, aby byly odstraněny varhany. Tato hrozivá neústupnost lidu siedovala okresní hejtmany a stráž až na práh cerkve, když chtěli bráti varhany. Když nepomáhalo přemlouvání a domluvy po dobrém, a občané nechtěli vydati klíče od kostela, užívali jiných ještě prostředků, aby dosáhli vůle vlády.

Ale třeba že neustále je katovali, pod přísným dozorem je drželi, po celých dnech a nocích je táhali po kancelářích bez-

účelně, na několik mil je vysílali »na furmanky«, přece přes všechno to nic nemohlo zdolat jejich náboženského ducha, a i když uložili farnosti pokutu za neposlušnost a vzdor vůči vládě, přece úřady samy musily odtrhávat dvěře ke kostelům, rozebíratí a vyhazovatí varhany.

Když varhany, zpěvy a kázání polské bylo odstraněno, Gromeka chtěje získati lid pro vládní nařízení, obmyslel dáti visitovati sjednocené farnosti na Podlesí nějakou vlivnou osobnost z Chelmu, která vlivem svým měla působiti na lid a přesvědčiti ho, že změna obřadů neruší víry, ale dává jí jen původní čistotu. Poněvadž biskup Wójcicki nebyl oblíben ani u lidu ani u duchovenstva, obrátil Gromeka pozornost svou na Popiela.

Popiel neodvážil se s počátku přijati nabídky Gromekovy, neboť patrně lekal se rozžalostněného a pobouřeného lidu, ale konečně rozhodl se visitovati farnosti na Podlesí, když mu bylo zaručeno, že bude míti po boku celý houf úředních i neúředních lidí vládních a dostatečný počet ozbrojené síly. V takovém průvodu objel Podlesí tvrdě všude, že mu nejde o pravoslaví, nýbrž o vlastní jeho kůži. Vojsko, strážníci a kozáci neodstoupili od něho ani na krok; přece však vyhýbal se farnostem příliš pobouřeným a navštěvoval takevé, kde působili mu oddaní kněží halášti.

Ale i tu se mu přiházely nepřijemnosti. Jakmile lid zvěděl o jeho příjezdu, shromažďoval se kolem zamčené svatyně, jejíž klíčů nechtěl vydati, a bránil mu vstoupiti do ní. Při takových visitacích spokojoval se, že si obhlédl farní budovy, ostře přemlouval lid k povolnosti a odjížděl — s nepořízenou. Po jeho odjezdu ovšem vláda se dávala do práce: pokutovala lid peněží a vězením, že nechěl přivítati biskupa chlebem a solí a zamkl před ním chrám.

(Pokračování.)

Nové úkoly západních katolíků vůči pravoslavnému východu.

Nové útvary politické na troskách mohutného samodržaví ruského budou míti v zápětí i nový myšlenkový pochod společenský a vytvoří též silný vliv na celou náboženskou otázku východu, jež tam byla úzce spjata s útvarem státním. Věcně a nepředpojatě líčí profesor dr. Al. Hudal postavení pravoslaví před válkou a nyní a naše úkoly vůči němu. Od půldruhého století vykonávalo Rusko soustavně cílevědomou politikou práva vrchní ochrany nad pravoslavnými křesťany v turecké říši. Ani pařížský mir po válce krymské nemohl nic změnití na církevní politice Ruska. Bohatými peněžními příspěvky chrámům a klášterům a mocným účinným vlivem duchovního života vždy mocněji připoutávalo Rusko slovanské pravoslavné církve k sobě.

Mnohé okolnosti dekonce usnadňovaly úsilí Ruska, když své politice na východě dávalo náboženský nátěr. Od nešťastného dobytí Cařihradu latinšky a násilného pokatoličťování pravoslavných obcí — papež Innocenc II. v zájmu církevní jednoty trpce si do takového jednání ztěžuje — utkvěla u všech pravoslavných na Balkáně hluboká nenávisť nejen vůči Římu, nýbrž vůči celé západní osvětě. Toto nepřátelské smýšlení prospělo velmi Rusku.

Když však Hagia Sofia přešla násilně v ruce mohamedánů a fanariotští biskupové bezohledným pořečťováním ztráceli na vážnosti a otrásali i postavení ekumenického patriarchy, staly se Kijev a Moskva náboženskými ideály států balkánských, působiče přitažlivě, jak na západě pouze Řím to mohl. Již od polovice 16. století putovali pravoslavní biskupové a mniši z Balkánu do Rusko prosit o podpory. Četná biskupství a kláštery, jichž jmění bylo zabráno mohamedány, mohly se udržeti jen ruským přispěním. Rusko využítokovalo tohoto vlivu, že se pletlo i do vnitřních záležitostí balkánských církví, jimž beztoho v mnohém ruské církevní poměry byly vzorem. Duševní odvislost od Petrohradu stupňovala se zvláště v 19. století, kdy většina vyššího duchovenstva se vzdělávala na ruských bohoslovných učelištích a ruské bohosloví vnikalo do seminářů balkánských. Rusko tu skutečně převzalo dědictví Cařihradu.

Ruský protektorát nad pravoslavným balkánským byl důsledně na újmu katolicismu na Balkáně. Ještě v 16. stol. daly se pokusy o církevní jednotu Balkánu se západem. Ale jakmile Rusko chránilo tamní pravoslaví, každé hnutí unionistické hned v zárodcích bylo udušeno.

Tato vlivná moc, jež od století ovlivňovala církev balkánské a rušila na ně vliv západu, nyní mizí. Úplná odluka církve od státu v nových ruských státních poměrech zlomí i moc vyššího pravoslavného duchovenstva a odejme mu peněžní prostředky na podělování.

Přikloní-li se balkánské státy více západu, neodolají ani jejich národní církev západnímu vlivu. I pro ně udeří hodina dalšího rozvoje.

Patříce na válku ve světle křesťanského světového názoru, pak nemůžeme si nepovšimnouti otázky o budoucnosti těchto církví. Nejedná se tu o nějakou vládu, nýbrž výlučně jen o vůli božského Spasitele, aby všichni jedno byli v lásce a u víře.

Či máme zůstatí pozadu za protestantismem? Skoro ve všech zemích balkánských rozprostřely protestantské misie síť činnosti své. Několikrát se pokusili o sblížení církve protestantské s pravoslavnou. Ačkoli různé sněmy zavrhlý učení Luterovo, přece protestantské kruhy nevzdaly se myšlenky na jednotu. Dosavadní výsledky nesmějí se podceňovati. I když počet přestupu byl dosud nepatrný a u nižšího duchovenstva mnoho nedosáhli, přece protestantská práce misijní má veliký úspěch, že četní pravoslavní kněží studovali na německých protestant-

ských vysokých školách. A takoví kněží zasedají na stolcích biskupských. V tom vězí nebezpečí pro budoucnost pravoslavných církví.

Má-li se dařiti veliké dílo sblížení církve východní se západní, pak třeba zkoušeti nové způsoby a cesty, jež vedou k cíli. Dějiny pokusů o jednotu dokazují, že jen ten postup vede k cíli, jenž jest založen na pravdě a lásce. Budeme-li pracovati věrně dle této zásady, pak na obou stranách bude třeba poctivě a otevřeně přiznati se k chybám. Vše co uráží a odráží, musí býti vyloučeno.

Potřebuje-li náboženský život pravoslavný reformy, pak jest staletý boj o udržení národnosti omluvitelnou příčinou. Kdy na západě církev svobodně se mohla rozvíjeti, v zemích balkánských osvětová práce nebyla možná.

Jest nutno, aby se katolíci a pravoslavní více poznávali. Od ztráty samostatnosti balkánských států ve 14. stol. ustávaly i styky mezi východem a západem. Mnoho nedorozumění a maličerných předsudků vybudovaly čínskou zeď, která dělí obě církve, jež kdysi společně přinášely lidstvu světlo křesťanské osvěty. Jen neunavná práce ku vzájemnému poznání a porozumění zboří tuto zeď, jen láskyplné pochopení východních církví odstraní i zdánlivě nepřeklenutelné předsudky. Vědě přináležejí, aby vyhledala, co mají obě církve společného a smířitelného při všech různostech a zvláštnostech.

Nezbytnou podmínkou ovšem jest větší zájem o slovanské řeči. Žádná církev nám není tak cizí jako pravoslavná. Řeči musíme si najíti cestu k duši lidu, abychom jej poznali, abychom si osvojili znalost bohaté ruské církevní literatury a dovedli takto oceniti tamní církevní a náboženský život.

Ale i strany pravoslavi bude třeba, aby se s větším zájmem obírali církví západní. Nikdo nesmí dotknouti se krásy východních obřadů, nikdo nesmí v pochybnost uvéstí stav přísně národního duchovenstva, ale přišlo by se vědeckému postupu, jestliže by pravoslavné duchovenstvo i na dále čerpalo vědomosti o západní církvi jen z dosavadních děl ruských. Bude tu třeba vzdáti se četných předsudků, byť byly posilovány i staletým podáním. Nezměnilo se přece mnoho ve východní církvi od dob prvních sedmi všeobecných sněmů? Srovnává se synodální ústava hellenské církve a demokratické zřízení srbské církve s východním církevním právem? Nedal podnětu k prohloubení pravoslavné víry jerusalemský sněm, na němž odsoudili protestantismus? Víra neznamená nečinnost, klidu, nýbrž hlubší pojetí tajemství Božích. Nesmí se dále stotožňovati pojem národnosti a náboženství. Ovšem za vlády turecké, kdy náboženství jediné chránilo národnost, měla tato zásada dějinnou oprávněnost. Odporovalo by však důstojnosti křesťanství nové ústrojí státní, jež by bylo příliš národní a příliš politické i v církvi.

Podstatným předpokladem pro společnou práci jest prohloubení pravoslavného duchovenstva do společenských otázek přítomnosti. Bylo by nepřekonatelnou překážkou pro vzájemné dorozumění, jestliže by i na dále východní duchovenstvo pojímalo křesťanství jako spočinutí a sklídnění pohroužením se v Boha a odvracení se od ruchu všedního života, nevšímalo si velikých otázek dnešního lidstva a nepomáhalo je řešiti ve světle víry Kristovy. Mělo by to za nutný následek naprostou odluku a vyluku pravoslavné církve z dnešního života.

V pravoslavných církevních kruzích musí proniknouti přesvědčení, že nekřesťanský hmotářský směr novodobé osvěty, jenž se příkře staví proti každé víře, vyžaduje nutně užšího semknutí a spolupůsobení obou církví. Jaké požehnání by tu přineslo dorozumění! Spojením obou církví stalo by se křesťanství opětne oživující silou pro křesťanskou společnost.

Katolíci rakouští jsou první na řadě, aby pochopili dalekosáhlý význam této otázky a pomáhali ji řešiti. Široké pole činnosti rozvívá se našim řádům ať ve škole, ať v duchovní správě nebo v dílech křesťanské účinné lásky. Jest třeba soustřediti misijní síly, aby se vykonalo něco velkolepého. Pracovalo se sice u nás v misijní otázce, ale práce nebyla soustředěna a cíle naše byly příliš daleko, blízký východ jsme přehlíželi.

Máme naději návratu východních církví k jednotě sv. víry? Popírati značilo by popírati uskutečnění velekněžské modlitby samého božského Spasitele: »Prosím, Otče, aby všichni jedno byli.« Ale toto spojení potřebuje důkladné práce, jež musí prýstiti z čisté snahy po pravdě a jednotě u víře. Musí býti dílem obětavé práce a naprostého idealismu, dílem Ducha sv., jenž působí v lásce a pravdě.

Každá nízká stísněnost, jež ochromuje radostnou práci, ale i pyšné naděje neodpovídající pravdě a skutečnosti buďtež vyloučeny. Střízlivě posuzujeme poměry a pracujeme na jejich zlepšení s láskyplným, obětavým srdcem katolickým!

Ludvik Grygera.

Bulhaři a Řekové.

(Pokračování.)

Cařihrad přečkal pád Trnova a Bulharska ještě o 60 let. Byla to však proň leta ustavičného strachu a smrtelného zápasu. Balkánské země zatím kus po kuse padaly v moc tureckou, a strašný nepřítel svíral nešťastné město kruhem stále těsnějším. Z někdejší hrdě říše východořímské zbýval na konec již jen skrovný drobeček, okolí cařihradské, a rok 1453.

byl jejím rokem posledním. Toho roku mladý a rázný sultán Mohamed město oblehl a po krvavém, zoufalém boji ho dobyl. Posledního císaře, Konstantina XI. Paleologa, po matce slovanského původu, našli ležet na hromadě mrtvol, a taktéž patriarcha byl mezi mrtvými. Vítězný sultán hrdě vjel na koni do velechrámu Boží Moudrosti, kdež se rozlévaly kaluže krve a kupily mrtvoly nešťastných pobitých, a užaslý jeho nádherou, učinil jej první mešitou své říše. Zmizely kříže i vzácné obrazy a ozdoby, a na vrcholku svatyně, na kupoli, místo kříže zaleskl se půlměsíc . . . Pamětihodno je, že den, kdy Cařihrad padl, byla právě neděle svatodušní. Mimoděk připadá tu na mysl, s jakou urputností hájivali Řekové svého mínění, že Duch sv. vychází pouze od Otce, a kacířů spílali papeži a celé církvi římskokatolické, která věřila, že vychází zároveň i od Syna; To bylo i jednou z hlavních příčin, proč se konečně r. 1054 od naší cirkve odtrhli a začali neblahý rozkol čili schisma. Neobhájil se tu Duch sv. sám?

Po Cařihradě za 10 let, r. 1463, padla i Bosna, a Balkán celý, v šir i dél, stal se panstvím tureckým, a to na dlouhou, předlouhou dobu. Po celou tu dobu zvláště smutné bylo postavení Bulharů, a postavení to se zhoršovalo postupem času čím dál víc. Balkán byl většinou slovanský, totiž bulharský a srbský, Bulhaři však byli nejčetnější, a tudíž všechna tíha krutých časů svalila se nejvíc na ně. Zvláště nevýhodno bylo, že bulharské kraje byly jako utopeny ve velké říši osmanské, daleko od hranic, obklíčený jinými ještě podmaněnými zeměmi a tak úplně na vše strany odloučeny od ostatního světa. Národ proto žil po několik století jako někde v zapomenuté hlusi nebo v začarovaném světě, kam z ostatního světa pronikala jen málokdy jaká zvěst. Cizinec se do Turecka odvážit nesměl, kupci pak, zvláště Dubrovčané, katoličtí to Charváti, kteří hned od počátku (1365) uzavřeli s Turky smlouvy obchodní, měli svá vykázaná tržiště i cesty, a též cizí vyslancové směli se ubírávatí do Cařihradu i zpět jen jistými hlavními cestami. Není tedy divu, že zatím co ostatní Evropa pokračovala na dráze vzdělanosti, život bulharského lidu, zvláště na venkově, se nebral nijak vpřed s pokrckem, ale zůstával ustrnulý při starém způsobu a na konec podobal se sbírce starožitností někde v museu. Ani zpráv nějakých písemných ze starších časů tureckého panství téměř není. Města, jako na př. starobylá Přeslav, Červen na Dunaji a jiná, zauíkala, nová povstávala, a není o tom určitých zpráv, proč a jak a kdy se to sběhlo, leda nejasné pověsti.

A jak bídně se lidu žilo! Mohamedáni byli lřídou panující, povýšenou, která požívala plně všech práv; křesťané byli jenom rája, to jest dobytek, nebo řauii, to jest psi, a podle těchto jmen se s nimi také zacházelo. Kdo nebyl přívržencem víry Mohamedovy, poháněn k robotám, libovolně odírán i trýzněn a u soudu od nikoho neměl zastání. Křesťané ani řatitř se

nesměli, jak by byli chtěli; kroj byl jim předepsán. Zvláště nesměli mít oděvu barvy zelené neb červené; to bylo vyhrazeno pouze vyznavačům proroka. Domů svých nesměli bítí. Kostely nově stavěti bylo jim zapovězeno; kříže s kostelů byly jim poshazovány, i zvony pobrány, aby jejich zvuk neurážel pravověrných uší moslimských. Křesťan nesměl též nositi zbraně, a když jel na koni a potkal moslemína, musel uctivě sléztí a jemu se poklonití; neudělal-li to, hlava dolů! Křesťanská děvčata, zvláště hezcí, nebyla chvíli jista; unášeti, loupiti z domu

Kostelík v Barčurově na uher. Slovensku, kde jsou sochy sv. Cyrilla a Methoda.

rodičů, bylo věcí zcela obyčejnou. Křesťan musel býti mohamedánovi stále pohotově k službám; na nějakou hrubou práci mohl si mohamedán zavolati křesťana kdykoliv a kteréhokoliv, a zdráhal-li se, směl ho zabítí nebo zirýzniti podle libosti. Vydráňání bylo nesnesitelné. Nebylo dosti na harači, dani to jednoho dukátu s každé mužské hlavy, starší nad 14 let, ale platil se ještě i desátek ze všech plodin i každého kusu dobytka. K tomu se družily dávky a roboty různým pánům, spahijům a nenasytným dříčům pašům a legům. Avšak nejhroznější snad ze všeho byla daň dětí! Do vesnic každý pátý rok přicházeli sultánští komisaři a nejkrásnější chlapce 10—12leté odváděli do vojenského sboru janičarského, jenž byl výhradně složen z dětí násilně urvaných a poturčených. Každý rok přiváděno do Caři-

hradu na 2000 dětí, sebraných tím způsobem po celé říši. Sbor janičarský byl jádrem tureckého vojska a nejstatečnějším i nejuzřívělejším. Zcela dle jihoslovanského přísloví: Poturčenec horší Turka! Ba, bývaly prý i časy, kdy v tomto sboru slýchati bylo po většině jen řeč slovanskou; byly to děti Bulharů a Srbů! Nejsmutnější pak bylo, když tito poturčenci někdy byli vysláni proti vlastním bratrům neb rodičům, aby je odírali, týrali i vraždili! Velikým zlem také bývalo, když turecké vojsko táhlo do pole. Tehdy bylo běda nešťastným vsím a městům, kudy se brala sverepá ta holota! A stejně bylo, když nějaké panstvo turecké se svým průvodem projíždělo krajem a zastavilo se někde na oběd nebo na nocleh. Z vesnice se muselo snést, co bylo nejlepšího k jídlu, ovšem, všechno zadarmo; a když se panstvo do vůle najedlo a napilo, žádalo ještě dyš-chak, to jest poplatek za to, že si na selských jídlech otřelo vzácné svoje zuby! Popravy bývaly na denním pořádku; každý správce města měl moc nad životem a smrtí. Dželatin (kat) měl práce pořád dost: tu měl někoho na ostrý kůl narážeti, tu zas na šibenici věšeti neb zavěšovati za žebro na železný hák, tu zas někoho až po hlavu do země zakopávati. Žaláře byly právě lidomorny.

Krátce, na zemi byl ráj mohamedánům, peklo křesťanům. Mohamedáni hrdě nosili hlavy, křesťané pontženi žili v malomyslnosti a skleslosti ducha. Pravda, někdy, když již zlého bylo přespříliš, někteří se vzchopili na obranu, ale co zmožili? Běda pak bývalo takovým smělcům, když se vzdali nebo byli přemoženi! Kdo útisků tureckých snášeti nechtěl, utíkal do nepřístupných hor a lesů, a tím způsobem povstala časem zvláštní třída lidí — hajduci. Ti se sdružovali v čety, měli své náčelníky, ba i prapory, a konávali divy statečnosti. Jejich cílem nebyla loupež, ale jen pomsta na utiskovatelích; jeden se mstil za zavražděné rodiče, jiný za vypálenou chatu, za odvečenou do otroctví ženu a děti, jiný za zhanobenou nevěstu neb sestru, jiný za trest, který ho stihl, že nemohl zaplatiti kruté daně. K pomstě byl hajduk vždy hotov, ale jen moslemína přepádal, obíral a krutě zabíjel, křesťana vždy chránil a mstil. Vláda za nimi posílala »potery«, t. j. pořádala na ně hony s vojskem a četníky, a byl-li který dopaden, ve strašných mukách dokonával na veřejném popravišti ostatním na výstrahu. Proto kteří z nich byli ranění nebo nemocní, dávali se od soudruhů raději zastřeliti, aby nepadli Turkům do rukou. Lid je tajně chránil a miloval, jejich činy slavil jako rytířství, a až dosud v nesčetných písních mezi lidem žijí jména slavných hajduků.

Ale přece, jen co je pravda, utrpení poddaného lidu nebývalo za všech časů tak kruté. Byly také časy, kdy se dosti snesitelně žilo. A to bylo za první doby, kdy Turecko ještě mělo rázné sultány, kteří drželi otěže vlády v rukou pevně, starali se sami o pořádek v říši a všechny podřízené úřady se jich bály. Tehdy bývalo dbáno, aspoň zhruba, i práv křesťanů. Ale když

se sultány stávali slaboši, a to bylo asi od polovice 16. století, tehdy kolik bylo po říši úředníků, pašů, místodržitelů, tolik bývalo i samovládců, kteří si ve svých okrscích dělali, co chtěli a ničeho práva nedbali, jen vydírali, co mohli. Od těch dob platilo jen právo silnějšího, právo pěstní, jako kdysi u nás ve středověku za loupežných rytířů. Čím pak více říše turecká slábla, tím hůře bylo, a tak až do časů nedávných.

Jak asi bylo za panství tureckého s náboženstvím? Někteří Bulhaři po pádu své říše odpadli a přijali víru Mohamedovu; byli to hlavně bohatí bojaři, šlechtici, kteří tak učinili proto, aby si zachránili velké svoje statky a také životy. Ti pak ovšem pro národ neznamenal nic, rozmnožili jen řady tureckých pašů, jimž pomáhali nad vlastním národem krutě panovati, a zmizeli posléze bez památky a beze ctí, smísivše se úplně s Turky. Z lidu pravoslavného přijala islam jen malá část, a to v některých krajích nebo vsích z donucení; ale za to houfně islam přijímali tak zvaní bogomilové, kacíři to, jejichž učení bylo nesmyslnou směsicí z křesťanství a pohanství, kteří už dříve po celá staletí byli rozšíření v Bulharsku i po celém Balkáně (už za dob sv. Cyrilla a Methoděje a v čas, kdy Bulhaři přijali křesťanství) a pronikli až do Italie, ba i do jižní Francie pode jménem Katarů a Albigenkých. Oni také byli jednou z neblahých příčin slaboty a rozháranosti říše bulharské a konečného pádu jejího v moc tureckou. Jejich zbytky přijaly ve století 17. naši víru římskokatolickou a dosud ještě v Bulharsku žijí pode jménem Pavlikiánů. Ostatní lid, rolnický po venkově a řemeslnický po městech, zůstal své víře věren, a Turci si konečně ani nepřáli, aby se poturčilo všecko, vždyť by pak nebyli měli komu panovati a koho utiskovati. A tak prostý lid jediné, hlavně rolnický, nesl těžkou, staletou porobu na svých ramenou a jemu tudíž také náleží čest a skvělá zásluha, že se bulharská národnost udržela přes nejhroznější útisky až po naše dny. Od Turků jsa trýzněn, od Řeků, svých souvěrců, pohrdán, od obou pak stejně vyssáván, žil lid trudným, trpkým životem práce, posilován jediné křesťanskou věrou, a trpěl, až mu konečně po staleté porobě zasvitlo slunce svobody.

Bulhaři byli hned od počátku, kdy se stali křesťany, pravoslavní, jako jsou až dosud. Mají také dosud tentýž obřad jako Řekové, jenom že s řečí staroslovanskou. Když car Boris přijal křest (864-65), přijal jej z Cařihradu. Poslal sice za nedlouho k papeži Mikulášovi o latinské kněze, a ti také do Bulhar přišli, ale mínil to jen z politiky; chtěl totiž, aby mu papež dal samostatného patriarchu, aby nemusel býti se svou říší závislý na patriarchovi cařihradském a tím snad i na byzantské říši, se kterou žil skoro ve stálém nepřátelství. Papež mu však nevyhověl, nebylo to hned možno; Boris se proto pohněval. Zároveň pak i Řekové se polekali, že navazuje s Římem, a proto vynaložili veškeré úsilí a všecko umění, aby tak nebezpečného ne-

přítele, jakým jim tehdy byli Bulhaři, aspoň církevně připoutali na sebe. To se jim také i přes odpor papežův, podařilo roku 870. Tehdy se v Cařihradě konal všeobecný církevní sněm, a Boris tam poslal optat se, kam vlastně přísluší, zda pod Řím, či pod Cařihrad. Císař spěšně, hned na třetí den svolal vedlejší sezení, a to ze samých řeckých biskupů! Ti ovšem nerozhodli jinak, leč ve prospěch Řeků. Borisovi oznámenc, že přísluší pod patriarchát cařihradský, on to přijal jako rozhodnutí všeobecného sněmu a spokojil se s tím. Vyslancové papežští marně se vzpírali, a papežové po dlouhý čas rozhodnutí toho neuznávali; ale Řekové pevně drželi, co již jednou měli v rukou, a byli svému vítězství velmi rádi, stálo je zajisté u Borisa mnoho práce a mnoho řeči. Byli to vychytralí diplomaté a, bohužel, nestalo se tehdy naposledy, že prostý, důvěřivý Bulhar se od nich dal ohnouti, aby jednal v jejich prospěch, na svou pak vlastní škodu.

Ostatně, bylo i dosti přirozeno, že se Bulhaři přiklonili k Cařihradu, a bylo by k tomu bezpochyby spíš či později došlo tak jako tak. Cařihrad jim byl tak blízko, mnohem blíže než Řím, působil tedy na ně vždycky větší přitažlivostí. Také země jejich náležely dříve pod vládu Cařihradu, tihly tedy mimoděk stále ještě k němu. A hlavní věc: bulharští carové snili pořád jen o císařském Cařihradě, nejtoužebnějším přáním jejich bylo, dostatí jej do své moci, kolem něho se točila celá jejich politika jako motýl kolem zářného světla; z Cařihradu přijímali vzdělání a umění pro svůj lid, tamodtud brali vzory pro státní zřízení, dle přepychu byzantského dvora zařizovali svůj carský dvůr, zvláště pak celí blažení bývali, když mohli s císaři vstoupiti v příbuzenské svazky, ačkoli se to jen zřídka stávalo, jelikož císařové jimi vždycky pohrdali; a z Cařihradu konečně producovali se i se svými bojary v různých nectnostech a špatnostech, které pak podřývaly sílu jejich říše stejně jako sílu říše byzantské.

Nic divného tedy, že se Bulhaři stali na Cařihradě závislými i církevně. Řekové jim ovšem stejně jako papež, patriarchy nedali; měli k tomu mnohem větší příčinu než papež. Vlastní patriarcha totiž byl by znamenal úplnou církevní samostatnost, a té oni za živý svět dopustiti nechtěli! Jediné, co Bulharům povolili, bylo, že jejich arcibiskupu čili metropolitovi zajistili význačné čestné místo mezi ostatními biskupy v patriarchátě cařihradském. Když pak si Bulhaři později, nemohouce jakožto samostatný stát snéstí panovačností řecké, zřídili patriarchát sami (i papeže si k tomu nadcházeli!), Řekové jim ho nikdy neuznávali, nebo jenom na oko. Tak se stalo na př. roku 1234, že patriarchu bulharského veřejně uznali, ale potom se vymlouvali, že tak učinili jen z donucení, z politiky, aby prý totiž Bulhary získali za spojence proti Frankům, kteří se jim zahnízdili v Cařihradě, a že prý tím bulharskému arcibiskupu přiznali pouze čestný titul, nikoli však patriarchátní práva. Pravili též, že nový patriarchát zříditi vedle starobyklých tehdy pěti, mohl by

jen všeobecný církevní sněm; v čemž ostatně měli pravdu. Ale oni právě tajně tomu byli rádi, že se takový sněm neschází, a ze všech sil také by se mu byli bránili, kdyby se za tím účelem byl kdy sejítí měl! Neboť bulharské země pokládali vždy a vždy za své a od Bulharů byzantské říši jen uloupené, a tudíž povinné k ní se zase vrátiti.

Když věci stály tak, snadno se domyslíme, že Řekové, když Bullarsko padlo v moc tureckou, do jisté míry tomu byli povděční. Patriarcha také skutečně hned si pospíšil, aby se s Turky o Bulharsku dohodl, a poslal do Trnova na místo patriarchy Euthymia svého biskupa Řeka, a také jiná biskupská místa začal tam obsazovati svými lidmi. Dosud se neví, jak se mu tak hned podařilo s Turky dorozuměti, že mu v té věci nečinili překážek. Dle řeckých praktik nebylo to asi zadarmo. Po 60 letech na to padl však i Cařihrad, a patriarcha sám se stal poddaným sultánovým.

Pod panstvím tureckým Řekové sice také trpěli, ale přece měli proti jiným národům porobeným mnohem výhodnější postavení. Působila k tomu nejen jejich liščí prohnaná povaha, která si v každé tísní nějak dovedla pomoci a se přizpůsobiti, ale také jiné okolnosti. Byli totiž u Turků již ode dávna u větší vážnosti než druzí jakožto starý vzdělaný národ, od něhož se Turci sami mnohému přiučili; v jejich moci býval po dlouhé věky slavný Cařihrad a císařství východořímské čili byzantské; na Východě byli vůbec nejpřednějším křesťanským národem, takže i vedení církve tam bylo v jejich rukou, neboť měli ve své moci ode dávna, ba vždycky, patriarchát cařihradský, jenž byl nejrozsáhlejší, a také tři ostatní, menší starobylé patriarcháty, alexandrijský, jerusalemský a antiochenský. Také jim velice pomáhalo, že byli nadaní, čili a podnikaví, že měli obchodního ducha a byli též bohatí; mohli se tudíž snadno Turkům státí buď nebezpečnými neb i užitečnými dle toho, jak by se s nimi zacházelo. Turci, jsouce povahy sice výbojné a statečné, ale jinak zase pohodlné, ba líné, chtěli mítí od nich pokoj a proto si umínili nedráždití jich zbytečně, a to zvláště po stránce nejcitlivější, to jest náboženské. A tak se stala zvláštní věc. Nedlouho po dobytí Cařihradu sultán Mohamed rozkázal zvoliti nového patriarchu; a když byl zvolen, povolal ho k sobě a řekl mu: »Buď patriarchou, a nebesa nechť tě chrání! Za každé doby spoléhej na mé přátelství a požívej všech výsad a práv, jaká měli tvoji předchůdcové!« — Co si mohl patriarcha přátí více? Tak velkodušného daru od »sveřepého« Turka se jistě žádný Řek ani ve snách nenadál! A co víc, patriarcha v první chvíli jistě ani netušil, jakou moc mu sultán vložil do rukou; to se plně ukázalo až teprve později.

Od té doby měli Řekové zvláštní výhodné postavení. Měli zajištěnu svobodu svého náboženství, nedotknutelnost svých statků, ba dostali i právo spravovati si sami také své záležitosti

občanské. Takto povstalo ze všech Řeků, co jich v říši žilo, ohromné sdružení nebo jakoby veliká obec, která si směla žít sama pro sebe a která stála jako stranou od panující národnosti turecké. Hlavou této obce byl patriarcha, jenž měl k ruce pomocnou radu čili konsistoř — sv. synod. Byl v hodnosti vezíra, tedy nejvyššího ministra, a měl k službám i stráž z janíčárů. Všecky občanské věci i trestní, jež se týkaly křesťanské řecké ráje v okrsku cařihradském, náležely pod jeho pravomoc. Soud patriarchátní, složený z nejvyšších hodnostářů církevních, měl právo vyhlašovati všecky rozsudky a tresty, ba i trest smrti, a vojenské úřady byly povinny jeho rozsudky vykonávati. Každý pak biskup ve své diecesi požíval těchže práv jako patriarcha v Cařihradě. Biskup byl považován od vlády za zástupce řeckého pravoslavného lidu své diecese, millet-baši, jenž měl právo, jménem toho lidu jako jeho hlava a prostředník před úřady mluvit, se ho zastávati a jeho potřeby a žádosti přednáseti. Patriarcha ovšem byl nejvyšší hlavou všech Řeků a představitelem a zástupcem u vlády za celý národ. A tu si povážme, jakou měl moc! Poněvadž pod cařihradský patriarchát náležely země balkánské a celá Malá Asie, všecky pak biskupské stolce v tom rozsáhlém území obsazovány byly schválně jenom Řeky, tedy od Dunaje až po Kavkaz všecko, co bylo pravoslavné víry, stálo pod mocí patriarchy a jeho synodu! A jeho moc se zvětšovala stále zvláště tím, že i všichni pravoslavní, kteří nebyli Řeky, chtěli-li mít aspoň trochu práva a zastání, volky nevolky se museli uchylovati pod jeho ochranná křídla nebo jeho biskupů. Tím způsobem cvšem přibývalo řecké duchovní vládě oveček, ale dělo se zároveň ještě i něco jiného, přibývalo totiž i — Řeků! Nebo co se jednou dalo v ochranu řecké církve, nebo vůbec jakkoliv připadlo pod její moc, to Řekové pokládali již navždy za své, a za své, za řecké to také vydávali před tureckými úřady i před ostatním světem. Z toho se pak časem vyvinul zvláštní zjev, že se v Turecku a jinde ve světě ustálilo mínění, že co křesťan, to Řek, a zapomínalo se, až se i načisto zapomnělo, že jsou v Turecku ještě i jiné pravoslavné národnosti, na př. Bulhaři. Nelze ani vypočítati, kolik Řekové takto za dlouhé časy tureckého panství zvláště z Bulharů si národnostně присvojili a pohltili. Ztráty byly veliké, a tím citelnější z té příčiny, že počítovány byly právě třídy lepší, měšťanstvo, kupectvo a vůbec co bylo vzdělanějšího. O lid prostý Řekové tak nedbali; ten byl jenom se všech stran dřen a ponecháván v temnotě.

S takovým stavem věcí mohli býti Řekové jak náleží spokojeni, a zvláště patriarcha mohl s lehkým srdcem oželet i pádu samého byzantského císařství, neboť ani za vlastních císařů nemíval on ani jeho biskupové tak rozsáhlé mocí jako za sultánů. Ale přiznati třeba, že věc měla také svůj rub. Patriarcha i se všemi svými hodnostáři a biskupy měl přece jen divné postavení. Byl — otrokem! Ve zlatém hávu, s korunou patriarší na hlavě, s berlou v ruce, ale přece jen otrokem! Čí? Sultánovým!

Vždyť v Turecku všecko, od nejvyššího úředníka až po nejposlednějšího nosiče na ulici cařihradské, bylo ctroky sultánovými, na jeho milosti či nemilosti, na jediném hnutí jeho prstu záviselo všecko; a známo je, že sultánové nežertovali ani s nejvyššími úředníky, se svými veziry! Nezachoval-li se patriarcha v něčem, hrozilo mu okamžité sesazení, zavření, vyhnanství, ba dokonce i — oprátka! A nezachovati se, toť bývalo nůramně lehké! Hleděl-li se však zachovati, stávalo se nezřídka, že bývalo zle zas na druhou stranu; buď narazil na církevní zákony, nebo poškodil nějak řeckou národnost, tím popudil proti sobě duchovenstvo i lid, a konec býval tentýž — při nejbližší příhodě zase ti se ho usilovali zbaviti, sesaditi ho; nějaké osočení u vlády vždycky se již našlo. Z té příčiny patriarchátní stolec cařihradský skýtal zajímavou podívanou; patriarchové se stále měnili, jeden odcházel, druhý přicházel, skoro žádný patriarcha se na něm dlouho neohřál, tak 2—3 léta, často ani tolik ne, a již musel ustupovati druhému. Za 390 let se takto vystřídalo ne méně než 140 patriarchů! A biskupové ve svých diecesích, ačkoliv byli více za větrem, přece velmi často mívali podobné postavení.

Sama od sebe se tu na mysl dere jistá vzpomínka. Když se nedlouho před pádem Cařihradu naposledy ještě jednalo o smíření východní církve s papežem čili unií, neboť nebezpečí turecké bylo již příliš veliké, tehdy vášnivci řečtí, zejména duchovenstvo, nic nedbajíce vážné chvíle, v slepé nenávisti řvali před chrámem Boží Moudrosti: »Raději s Turkem než s papežem!« Nuže tedy, stalo se jim po vůli! Papeže římského za svou nejvyšší vrchnost církevní uznati nechtěli, dostalo se jim tedy jiné vrchnosti, jiného pána — sultána tureckého, který s jejích patriarchou i biskupy mohl činiti, co chtěl! Jaký to obrázek! Křesťanská církev v rukou sultánových! Nebyl to případný trest? A podivno, ačkoli se věci až do nejnovější doby nevalně změnily, cařihradskému patriarchovi nic nevádí, aby si nepřikládal titul »oikumenikos«, t. j. patriarcha světový čili ze všech biskupů na světě v celé církvi nejpřednější! Hořký úsměv to člověku vzbuzuje na rtech. Při tom také ještě každému napadne, nač tedy brojil proti papeži, že prý si neprávem přisvojuje prvenství v církvi, když sám si osobuje totéž? Nač brojil? Inu, příčiny rozkolu církevního na řecké straně byly příliš málo božské, ale za to až okatě lidské!

Duchovní vláda řecká dovedla oné moci, které se ji dostalo z milosti sultánovy, důkladně využití ve svůj prospěch. S tureckou vládou dělila se o panství nad veškerým křesťanským lidem, nad porobenou rájí. A Řek je hrdý a tvrdý pán! To pocitovaly všechny křesťanské národnosti, ale nejvíce Bulhaři, neboť ti s Řeky odjakživa přímo sousedili, s nimi se nejvíce stýkali, ba s nimi proměchání žili po městech i po venkově. Na ně též měli Řekové nejvíce spadené. Což, za prvního období, jak již řečeno, dokud v říši panoval jakýsi pořádek, nemohli hlavy zdvihati příliš vysoko, neboť tehdy ještě i lid bulharský byl

uvědomělejší, ještě mu nevymizela z paměti nedávná samostatnost, a byl i dosti četný a zámožný; ale čím více později říše osmanská upadala a přibývalo zmatků a nepořádků, tím více bylo cítiti neblahou činností řeckou. V kalných vodách otvíralo se církevní řecké vládě bohaté loviště. Století 17., 18. i 19. jsou Bulharům dobou nejčernějších vzpomínek na všechno to zlé, jehož jim tehdy bylo od Řeků zakoušeti. — V ty právě doby též vytvořila se mezi Řeky zvláštní, prazvláštní společnost. Střediskem jejím byla cařihradská čtvrť městská Fanar a odtud také měla jméno — Fanarioté. Již při pouhém tom jméně vzkypí žluč v každém Bulharovi! Tato společnost byla výlupkem řecké prohnatosti a zvrhlosti. V ní se soustředily všechny špatnosti, jakým se Řekové naučili pod tureckým panstvím. Řecká povaha, beztoho ode dávna ošemetná a proradná, měla za tureckého panství hned od počátku veru výbornou školu. Předáci řečtí duchovní i světští nejsouce si u Turků nikdy jisti, neupadnou-li v nemilost, museli jako umělec v cirkus na provaze každé chvíle býti nanejvýš opatrní na vše strany a všeho možného se chápali, aby se udrželi. Proto ustavičné pletichy a úskoky, přetvářka, potměšilost, podlizavost, podplatnost, spehounství, zákeřnost, krutost, mstivost a vůbec čeho se kdy hodilo užití, to bývaly jejich zbraně. Ničeho se nelekali, jen když to vedlo k cíli. A dlouholetým, ba téměř každodenním cvikem, vyškolili se v těchto »krásných« vlastnostech konečně do té míry, že v nich dosáhli nepředstíženého mistrovství, ba pravé virtuosity. K tomu přidejme ještě řeckou pýchu, nelibostnou sobeckost, kramářského ducha a nesvědčitost, a budeme míti tak asi přibližnou postavu fanariotské společnosti. Této tedy čisté společnosti podařilo se počátkem 18. století dostati do své moci patriarchu a celou církevní vládu a uchvátili také pomocí podplatných tureckých pašů i politické vedení řecké národnosti, jakož i domoci se jistých vysokých úřadů. Co z toho asi pošlo, snadno se domyslíme. Jako nestvůrný polyp rozlahovala tato cháska z Cařihradu svá chamtivá chapadla na všechny strany po vši říši a vyssávala a dusila křesťanský lid, pomáhajíc tak Turkům utlačovati jej ještě víc! Jejím sídlem byl, jak řečeno, Fanar. Když totiž Turci zabrali pro sebe chrám Boží Moudrosti, uchýlil se patriarcha do této čtvrti, tam pak míval palác i hlavní chrám, a tam se též kolem něho shromažďovalo všechno, co bylo řeckého, nejen obecný lid, ale především co bylo význačnějšího, bohatí kupci, měšťané, duchovenstvo, vzdělanci i školy.

Roku 1779 podával pruský vyslanec Gaffron svému králi Bedřichovi po francouzsku tento pěkný popis Fanaru: »Čtvrť ta je bydlíštěm toho, co se nazývá řeckou noblesou a žije na účet jiných. Je to soubor veškeré zločinnosti, a není na světě jazyka dosti bohatého slovy, aby dovedl pojmenovati všechny zločiny, jež se tam pášou. Synkové se tam záhy podučují, kterak třeba pro hrstku peněz zavražditi otce, a to tak prohnane.

aby nemohli býti stíháni. Pletichám, piklům, pokrytectví, zrádcovství, věrolomností, a zvláště umění, jak ze všech rukou vydíratí peníze, vyučuje se tam soustavně». A znalci dějin řeckotureckých dela Jonquiére a Gardon takto líčí pokleslou řeckou společnost vedenou fanarioty: »Řekové byzantského císařství, tato zmatená směs všech barbarů, kteří kdy vnikli do říše římské, nezachovali si z někdejšího Řecka nic, leč pouhé jméno; zapřeli všechny jeho velké vlastnosti. Přijali jeho turecké ne-li s radostí, tedy aspoň lhostejně. Turci se zachovali do jisté míry šetrně k náboženství a společenskému řádu podmaněných a svěřili jejich občanskou správu předákům, které si podmanění sami volili. Tito předáci, jsouce prostředníky mezi vládou a rájí, nabyli, jak zcela přirozeno, ve svých přidělených okresech jisté moci a té pak příliš často zneužívali způsobem pro ně samy nečestným, u lidu pak nenáviděným. Byly to nástroje na utiskování lidu jako stvořené. Vysoké duchovenstvo bylo spolčencem těchto předáků, a co se týče nižšího, to vězelo a hnilo v nevědomosti, lenosti a zhýralosti«.

[Pokračování.]

◆◆◆◆	Zvěsti.	◆◆◆◆
------	----------------	------

Z Velehradu. Žáci misijního ústavu sv. Cyrilla a Methoda na posv. Velehradě. Misijní tento ústav má nyní 21 žáků ve dvou třídách. V první třídě jest 12, v druhé 8. Vyznamenání bylo v posledním pololetí 12. Zdravotní stav žáků jest tak dobrý, že vůbec nikdo z nich ani jediné školní hodiny churavostí nezameškal. — Na darované harmonium velmi se těší. — Za mír se modlí denně na počátku i na konci každého studia. — Kéž obdaří je Bůh pravým duchem cyrilomethodějským!

První misijní slavnost v Ústavě sv. Cyrilla a Methodě na Velehradě konána v oktávě svátku Sv. Tří Králů dne 13. ledna 1918 s tímto programem: Proslov. Píseň: Vánoční ukolébavka (Fidler). — Báseň: »A já — modlil jsem se dál —!« Novoroční výstraha (Jan Nep. Soukup). — K Bohu (K. D. Lutinov). — Píseň: Věčná chvála Bohu. — Báseň: Velehrad pohanský, pokřesťený volný (Fr. Kyselý). — Píseň: Velehradská (K. D. Lutinov). — Báseň: »Sluncem býti!« (Fr. Skalík). — Píseň: »To Ježíškovo srdéčko« (Mach). — (Krátká přestávka.) — Báseň: Vděčná vzpomínka misionáře na obětavou matku v dálné domovině (P. Lepka). — Báseň: Blažená smrt horlivého misionáře. — Báseň: »Já s vámi jsem« (od Xavera Dvořáka). — Báseň: »Album — srdce« (Verdaguer). — Závěrečná píseň: Staročeský chvalozpěv k P. Marii. — Na rozloučenou: »Jiřík Louda« (Lutinov). — Nepatrnou tuto akademii přirovnali bychom k prvnímu švitoření mladých opeřenců, dlících ještě v bezpečném úkrytu pod ochranou pečlivé matky. — Kéž skuteční se naděje, již skládáme v mladá, vyššími ideály zanícená srdéčka; kéž símě lásky, jež nebeský Přítel nesmrtelných duší hoďá, tak doufáme, vložiti do jejich nitra, vy

roste v mohutný strom a přinese ovoce podobně tomu, jež užívalo na ratolestech apoštolské lásky sv. Cyrilla a Methoděje. Tak splní se nejlépe touha vyjádření v proslovu k slavnosti: Pro Boha pracovat, se upracovat a zvítězit. — Při této příležitosti vyslovujeme vřelé díky všem šlechtným dobrodincům a přátelům Ústavu a prosíme o další jejich přízeň. Na Velehradě dne 9. února 1918. Správa Ústavu.

Z Lublaně. (Misijní sjezd.) Čili Jihoslované na všech stranách pronikavě a usilovně pracují, aby po skončení války přípravné práce v různých směrech měli již za sebou a mohli se ihned věnovati celou silou novému životu zdravě založenému za války. V misijním ruchu stáli mezi všemi Slovany na prvním místě Slovinci. Převzali Apoštolát z Moravy, ale nově si jej vybudovali, rozšířili, tak že na př. za minulý rok příspěvky jeho dosáhly na 15.000 K. Ale i jiné podniky misijní, na př. misijní svaz, dílo dětství Ježíšova, družina svatoklavská byly v lublaňské diecesi hojně rozšířeny a u lidu oblíbeny. Aby se misijní práce týkající se návratu rozkolníkův a pokřtění pohanů vzájemně doplňovala a jednotně pokračovala, byl svolán na 3. dubna misijní sjezd do Lublaně. Zahájil jej lublaňský kněz biskup dr. Jeglič, vedl a předsedal kanovník Nadrah. Z Charvatska dostavili se tři vyslanci: sjednocený biskup křiževacký dr. Dion. Njarađi, ředitel zagrebského sjednoceného semináře dr. Severović a tajemník zahřebského arcibiskupa dr. Kam. Dočkal. Z Korutan přibyli prelát dr. M. Ehrlich, profesor dr. Lamb. Ehrlich a msgr. Podgore. Gorické arcibiskupství zastupoval dr. Srebrnič, Terst dr. J. Ukmar, zástupce lavantského biskupa nemohl se dostavit. Z Lublaně vyšly vůdčí myšlenky a byly odborníky zastoupeny. Ze Sv. Vida přišel rektor semináře msgr. dr. Gnidovec. Důkladně bylo pojednáno o misijních zařízeních, zvláště o velikém lyonském díle rozšíření sv. víry, jež papeži tolik odporučují (mluvil prelát dr. Ehrlich) a o poměru misijního svazu k lyonskému spolku (Kalan). Sjezd si přál, aby lyonský spolek se rozšířil na celém slovanském jihu, jako samostatný odbor. O misiích mluvili dr. Zdešar, dr. Severović a dr. Srebrnič. Na návrhy dra Pečjaka a msgra Podgorca bylo usneseno vydávati nový list misijní pro Jihoslovany. Prof. dr. Grivec horlil pro Apoštolát, vyložil jeho význam a zvláště poukázal na novou kongregaci pro východní církev zřízenou nynějším papežem v Římě. O díle dětství Ježíšova pojednal katecheta Čadež, o účelu a významu ženských misijních pomocných sil mluvil Tampej, lazarista z Cejla. Tento sjezd velmi zdařilý a bohatý obsahem zasáhne hluboce i do znovuzřízení a oživení Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda nejen na jihu, nýbrž i na severu. Apoštolát má býti lépe vybudován, aby dostál velikým úkolům, jež jej čekají v brzké budoucnosti. Za tím účelem budou se konati porady i u jiných Slovanů.

Ze Záhřeba. Pokladniční zpráva odboru »Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda« v Záhřebě pro arcidiecesi záhřebskou, diecesi

dakovskou, seňskou a diecese v Bosně a Hercegovině za r. 1917. Předsedou jest dr. Josef Lang, světitel biskup v Záhřebě, jednatelem dr. Kamilo Dočkal, arcibiskupský tajemník v Záhřebě.

Koncem roku 1917 byl počet členů 12.803.

Na členských příspěvcích sešlo se	3.407-71 K
na darech	2.112-16 K
celkem	5.519-87 K

Peníze byly takto rozděleny:

1. Pro studující »Apoštolského ústavu sv. Cyrilla a Methoda« na Velehradě	1.500— K
2. »Bratrstvu sv. Cyrilla a Methoda« katol. misiónářů apošt. vikariatu v Thracii	1.200— K
3. Slovanskému misijnímu semináři v Plovdivě	1.000— K
4. Sestrám Basiliánkám v Křiževci	1.000— K
5. Sestrám sv. Vincence z Pauly v Malko Trnovo v Bulharsku	300— K
6. Knihovně pro studium východní církve »Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda« v Záhřebě	200— K
7. Vydání za tisk, kázání a různé	319-87 K
Celkem	5.519-87 K

Mimo to zaslal záhřebský »Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda« misiónářům na Balkáně na mše sv. 7.500— K
Celkem tedy sebral a rozdělil záhřebský »Apoštolát« roku 1917 ve prospěch misiónářů . . . 13.019-87 K

Dr. Kamilo Dočkal, tajemník.

—◀ ROZMANITOSTI. ▶—

Stav katol. misí před válkou koncem r. 1913 a počátkem r. 1914 byl dle přesných výpočtů tento: v misijním území bydlelo 16.702.947 katolíků, z nich okrouhle 15% mil. domorodců. Měli 28.075 kostelů a kaplí. V duchovní správě působilo 15.637 kněží, z nichž přes 6600 domorodců; při výchově a ústavech křesťanské lásky bylo činných 5300 mužských řeholníků a 20.858 řeholních sester.

Polský lid v Království. Kdo delší dobu prodlel na venkově mezi lidem Království polského, poznal jeho duši, srdce a život, zajisté vyda o něm nejkrásnější svědectví. Jest především celé oddán sv. víře a církvi sv. Tato vlastnost tvoří nejkrásnější rys jeho povahy. Misionáři vykládají, že i za nejtěžších mrazů, prudkých vánic sněhových, hrozných lijáků a nejošklivější nepohody přicházel lid z dalekých odlehlých vesnic na sv. misie, jen aby obohatil duši. Dítky nemohouce bosy, šly v průvodech napřed ve vypůjčených botech od dospělých, tak že se v nich cestou i převracely. Každé dojemnější slovo na kazatelně tak vřímavě působí na srdce lidu naplněné citem náboženským, že se dávají při kázání do hlasitého pláče. tak že misionář musí chvilkově i přestati kázati, aby utišil rozladěné citové struny zbožného dojatého lidu. Zpovědnice při sv. misiích bývají se všech stran neprostopně obleženy. Starší lidé nemohouce do tlačenice, často prosivají zvláště o sv. zpověď, dokládajíce, že někdy i dva dny postávali již u zpovědnice. Nejednou prosí dospělí o svíce, aby mohli ku sv. přijímání jako děti, když přistupují poprvé ke stolu Páně. Činí tak, aby si připomněli radost, čistotu a nevinnost dětství svého.

Taková živá, vroucí, snad až příliš citová vira naplňuje srdce lidu polského, že setva u kterého jiného národa lze se s ní poškati.

Druhá pěkná vlastnost polského lidu v Království jest jeho obětavost. Není třeba připomínati, že na př. kostelů dává všechno, čeho zapotřebí, ale i jinak jest velmi obětavým. Jen dvou věcí se dotknu. Válkou byly zničeny všechny příjmy na vydržování kněžských seminářů. Byli sice bohoslovci, ale nebylo prostředků na jejich výživu a studium. A kdo pomohl v tak těžkých dobách biskupům? Byl to polský lid. Dal peníze, poskytl i výživu, tak že biskupové mohli býti bez veliké starosti o budoucnost dorostu kněžského. A druhá věc. Bylo vydáno heslo o pomoci hladovícím dětem v Haliči. Bylo třeba viděti, jak všichni pomáhali. Malé děti, příděné v bílých šatečkách, chodili od chaloupky k chaloupce a prosily o dáreček pro polské dítky haličské. Dávali rádi se slzami litosti nad bídou, dávali co měli a mohli.

Jiná dobrá vlastnost polského lidu v Království jest jeho střízlivost. Nedostatek hospod na vesnicích a menopol lihový v Rusku uchránil lid tamější od osudu lidu haličského.

Osvětově sice byl lid velmi zanedbán, ale vinu na tom nesla ruská vláda. Lid sám jest nadaný, vnitřní, přičinlivý a po osvětě touží. Nové poměry státní zajisté dohony co tu bylo zanedbáno a vychovají si dobrě vlastence a občany polské.

Klášteřníci v Království polském. Bohatá různými církevními duchovními řády a společnostmi Polska posílá již do nově uvolněného Království své duchovní syny a dcery, aby pilně vzdělávali pro Pána žní úrodné lány zbožných srdcí polských. Skoro o každé větší město zajímá se nějaký řád náboženský, aby se tam usadil a rozvínoval náboženskou činnost. Poláci jako by byli tušili novou dobu, shromáždžovali si zálohy misijních sil. Ve Varšavě usazují se jesuité a redemptoristé.

Z ruského zajetí. V Žitomíru 4. října 1917. . . . Pěknou slavnost měli jsme o svátku Narození P. Marie. Živě mi připomínala velkolepé slavnosti naše svatohostýnské nebo spíše velehradské, poněvadž slavnost měla ráz hodně národní. Oslavovali totiž Poláci jubileum vítězné pro Polsku bitvy grunwaldské. Na biskupském náměstí před nádherným portálem postavili naši zajatci veliké podium s oltářem podobně, jak bývá v Velehradě. Slavnostní mši sv. měl nový biskup nastolený teprve v únoru t. r. Posvětil i prapor. Nezapomenutelným dojmem působilo, když vycházel biskup z residence. Husté řady vojska tvořily špalír, obecenstvo se těsnilo a hudba zahrála překrásnou polskou píseň »Zdrávas Maria, Anděl Páně s nebe . . . « Celé prostranství se slavnostně rozezvučelo a tisíce zpívaly nadšeně jako vítězoslavnou hymnu starou oblíbenou mariánskou píseň polskou. Po celou dobu války mělo katolické náboženství naprostou svobodu. Je tu několik katolických chrámů i seminář. Jinak je zde ruch velkoměstský. Žitomír je pěkné město a má obrovské trhy. Draho je tu dosud tak, jak bylo u nás v roce 1914. My zajatci můžeme se pohybovati naprosto volně, nikdo nám nedělá nějakých obtíží. V našem závodě jest jich zaměstnáno na 400. Mnohý si vydělá až 16 rublů (= 50 K) denně. Žije nás vždy několik pohromadě, a přiznávám, že žijeme dle svého náboženství. Chceme se navrátiti domů do milé vlasti s čistým svědomím. Děláme tu čest Vaší náboženské výchově; nebojte se, nebudete se zodpovídati za nás před Pánem Bohem . . . Několik kněží z Žitomíru bylo na posv. Velehradě. Jak rádi tu vzpomínáme na ten slovanský Betlem. Věřte mi, teprve v cizině člověk dovede si vážiti a oceniti, co ztratil. Ty rozmluvy a myšlenky, jež se snují k posv. Velehradu a Sv. Hostýnu, jsou nejkrásnější a nejvíce potěší i v daleké cizině. Až skončí vojna, přijdou starší návštěvníci zase se poklonit nezapomenutelnému Velehradu a přivedou i jiné. V duchu kolikrát prožívám ty krásné slavnosti, jež mi připadají jako nádherný sen, ale sen, který sám jsem prožil. Pošlete mi několik pohlednic z našich posvátných míst, abychom se jimi potěšili a ukázali je i jiným . . . « Herman Vašček, Volyňská guber. Žitomír, Zavod Bezenze 28.

Konec mariavitismu. V Lublíně vycházející Ziemia Lubelska píše: »V Knopnici, Chmele, Vrotkově a na jiných místech byly dle rozkazu c. a k. velitelství v Lublíně mariavitské kostely, školy, nemocnice, školky pro děti, opatrovny, úředně zrušeny. Rakouskouherské vrchní velitelství pro Polsko vydalo nařízení, dle něhož všechny mariavitské školy, kostely, nemocnice

kaple a ústavy pro děti neodkladně mají býti zavřeny a bohoslužba mariavitská nesmí býti dovolena. Dle rozkazu nejvyššího rakouského vojenského vedení jsou dovolena v Polsku jen ona náboženská vyznání, která jsou přípustná v Rakousku. Úřední list varšavského ordinariatu oznamuje, že přestala nyní na dobro veškerá agitace mariavitská. Za první pololetí roku 1917 přestoupilo na 8090 mariavitů ke katolicismu.

Ruské duchovenstvo ve svobodném státě. Veliký zmatek způsobila revoluce v řadách ruského duchovenstva, neboť nebylo připraveno na takový převrat a nemohlo se ihned vpravit do nových poměrů, nemohlo ani lidu dати rady, zkrátka nevědělo, či jest. Mnozí ráci by se byli postavili proti hnutí revolučnímu, ale neměli ani odvahy ani moci, jiní podtají s ním souhlasili, ale báli se svých duchovních: představených, z nichž někteří zakázali kněžstvu jakkoli bráti účast na novém hnutí anebo se nějak o něm veřejně zmiňovati. Svobodný stát však žádá si též svobodného kněžstva, neboť dosavadní bylo skoro výhradně služebné státu. »Birževne Vědomosti« píší: »Ve svobodném státě musí býti i svobodná církev, ale svoboda církve nemůže býti dána otrockým pochlebníkům sloužícím samoděržaví a zrádcům. Pod jařmem synodu ječí celé ruské duchovenstvo, proto církev musí býti uvolněna především od otroků carových, svatokrádců, kteří jsou k hanbě jména: Kristovu, od takových, kteří vysmívali se z trnové koruny, od těch, kteří vždy byli hotovi žehnatí krví potřísněným rukám zločinců a nikdy nepozvedli hlasu svého v obranu nevinné oběti. Věříme, že v církvi pravoslavné najdou se životodárné síly, najdou se čisté ruce, jimž věřící svěří moc, ne policejní, ale tu, která není s tohoto světa. Nynější hierarchové nehodí se do nynější doby, která stvořila velkou ruskou revoluci. Jejich postavení v novém svobodném Rusku jest bez vyhlídky, zbývá jim toliko: na vždy ustoupiti. . . Synodem hierarchové udržovali vše shnilé, vše temné, vše nevhodné a nevhodné v Rusku, ale Galilejský znovu zvítězil. . .«

Postavení křesťanů v turecké říši, jak bylo i vylíčeno v posledním čísle »Apoštolátu«, jest čím dále žalostnější. Německý misionář popisuje bídu tamní v »Katol. misiích«, praví: »Nyni jest nejdůležitější úlohou udržeti křesťany při životě, kteří v mnohých krajích ano i v samém Cařihradě hledí vstříc smrti z hladu. Bída jest strašná. Misie leží úhorem a zůstanou tak asi. Naše působnost není ráda viděna; právě na nejdůležitějších poli činnosti — ve škole — nemožno nijak působiti. Zákonodárství vylučuje tu naprosto veškerou činnost. Každá škola klášterní je beze všeho zapovězena. . . Džemal paša, syrský místodržitel, o jehož sociální působnosti německé listy přinášely celé hymny, dal naplniti řadu katolickým odňatých ústavů armenskými sirotami, jež dal vychováti mohamedánsky a aby měly i vnější odznak příslušnosti k »vyvolenému« náboženství, dal všechny obřezati. V jediném lazarisťském klášteře v Antuře u Bejrutu dal takto »poturčiti« přes 1000 sirot křesťanských. . . Angora byla jedním z nejkatoličtějších měst v Armensku. Žilo tam na 12.000 křesťanů. Dnes z nich zůstalo sotva na 3000 žen a dětí. Na 700 jich bylo zabito, ostatní odvezeni do vyhnanství, kde bídě zahynuli. Panuje tu jen svévole a moc tureckých pánů. . .«

Sbírký na protestantské misie. Výroční zpráva »Of Protestant Missions« udává, že za rok 1917 bylo sebráno na protestantské misie 231 milionů korun. Spojené státy sebraly 19 mil. dolarů, Anglie a Irsko 8 mil., Kanada 1 mil., ostatní evropské státy 2 mil. dolarů.

Různé. Za doby carismu nesměli se sjednocení v Rusku ani usaditi. Před 10 lety někteří vlastenci rusínští chtěli, aby obyvatelstvo rusínské z Haliče a Bukoviny místo do Ameriky stěhovalo se raději na Bělorus a do ukrajinských gubernií. Vše by bylo šlo a ochotně přijato, ale jedině proto, že haličtí Rusíní byli sjednoceni, nesměli dle mínění vlády (Stolypina) vstoupiti na půdu ruskou. — Jestě před válkou metropolit a hrabě Šeptickýj navštívil několikrát na zapřenou Rusko, hlavně Bělorusko, kde hledal a slučoval stopy bývalé unie, utvrzoval a pobádal k vytrvalosti. Přišli na to, až když Excellence z Ruska unikl. Kdysi mu předpověděli, že živý se už nenavráti, dejde-li ještě jednou. — Nový kodex práva církevního vztahuje se na církev sjednocenou jen, pokud tam je buď výslovně jmenována nebo pokud se týká věcí věroučných a objasnění práva božského.

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda

pod ochranou bl. Panny Marie.

Zakladatelé a pořadatelé:

Msr. Dr. A. C. Stojan, probošt a poslanec, Ad. Jašek, katecheta v Kroměříži.

Zahrádka Cyrillo-Methodějská.

(Podává Dr. Ant. Cyr. Stojan, jednatel ústř. výboru »Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie«.)

(Další část.)

Sv. Cyrill u Agarjanů.

Me své domýšlivosti měli za to Agarjané, že lehce zvítězí v něžných hádkách náboženských nad filosofem Cyrilem. I pustili se s chutí do nich. Než brzy seznali, jak hluboce vše proniknuto od sv. Cyrilla a kdyby nebyla tvrdošijnost byla na závalu, museli by zvolati jako druhdy odpadlík Julian: »Ty jsi zvítězil!« Zaznamenám hlavně hádku o nejsvětější Trojici.

Pouhý přirozený rozum doznává, že jesti jeden Bůh, jediná bytost nejvyšší, od nížto všechno bere původ a počátek svůj a všechno od ní závisí, ona však od nikoho, jsouc sama od sebe nejdokonalejší, všemocná, všudypřítomná, vševědoucí, svrchovaná láska, nejsvětější, nejvyšší spravedlivá, milostná, věrná, pravdivá a věčná, jejížto slávy a velebnosti není konce. Vždyť již pohanský mudrc Cícero bez osvícení věrou píše: »Uhlídaje krásný a veliký dům, byť pak pána domu tohoto neviděl, zdaž se nemůže rozumem svým dovtípnouti, že nejen kolčavy jest vystaven: tak rovněž na ozdobu světa a na ozdobu nesčíslných krajů patře, patře na překrásné nebe a oblohu ustavičně ležící, vida veliké moře a širokou zemi, zdaž bys se neprokázal bláznem býti, jestliže všeho toho nebudeš mítí za dům Boha nesmrtelného. (Cícero lib. 2. de nat. Deo.)

Boha nám káže celý svět. Veškerí tvorové od nejmenšího až do největšího, od slona až do červíčka nepatrného, ohromné skály, kvítí, stromy, nepočtení živočiši, hvězdy nebeské, všechno hlásá Boha. Třeba tu volati s Jobem (12. 7—9.): »Otaž se hovad a naučí tebe: a ptactva nebeského a oznámí tobě. Mluv zemi a odpoví tobě a vypravovati budou tobě ryby mořské. Kdož neví,

že všechno toto ruka Hospodinova učinila«. Dle slov sv. apoštola Pavla není výmluvy, že bychom nemohli poznati Boha neviditelného.

Že týž Bůh je však ve třech osobách, toho pouhý rozum nevstihne. To jest tajemství, kteréž od věků skryto a od Krista Pána zvěstováno. To jest tajemství, jenž obsahuje všechnu naši víru, naději a lásku. Jest to koruna všeho zjevení. Tu třeba zvolati se sv. Pavlem: »O hlubokosti bohatství, moudrosti i umění Božího!«

Tu platí slovo Boha všemoucího pronesené k Mojžíšovi: »Sezuj obuv svou, neb místo toto svaté«. Dej výhost veškeré domýšlivosti a pýše. V duchu pokoře a na modlitbách stráveného života dosáhli přemnozí tušení o tomto tajemství, jež je mořem, kterého nížádná kotva nezměřila.

Když tedy Agarjané sv. Cyrillu vyčítali, že křesťané zákon Kristův zachovávají ten tak, ten onak, jakož vhod jest každému, že však oni drží se zákona proroka svého a nic nepřestupují, odpověděl sv. Cyrill:

»Bůh náš jest jako hlubina mořská. Proto dí o něm prorok: »Rod jeho (Krista Syna Božího) kdo vypraví? Neb vytržen jest ze země živých«. Hledající jeho mnozí (zpytující jeho tajemné nauky) v hlubinu tu (mořskou) scházejí, a silní duchem pomoci milosti jeho dostavše rozumného bohatství poznáním pravdy jeho přeplovají se šťastně přes vír pochybností a vracejí se ku pravdě, ale slabí ve shnilých korábech převrácené a pokažené vůle pokoušejíce se hlubinu tu přelouti, potápějí se. Jiní pak stěží jedva oddychují, malomocnou leností se kolísajíce a nepřičinujíce se vši silou ku poznání pravdy Kristovy. Vaše pak náboženství jest jako úzký potůček, jež může pohodlně překročiti malý i veliký. Vždyť nesáhá nad hříšnou přirčenost lidskou, nýbrž velí jen to, což všickni snadno mohou dělati. Váš prorok Vám nic těžkého nepřikázal. Nezadržel vám ukrutného hněvu ani nezřízené vůle (která ku chtějnosti se nese), nýbrž popustil vám v tom uzdu. Hle, ne tak Kristus. Kristus povznesl zdola na horu těžké věci žádaje na člověku, aby jsa mluvou a i rozumem oddělen od zvířat, přibližoval se andělům sebezapíravostí, přemáháním těla a chtíčů jeho, zbožnými skutky a svatými ctnostmi křesťanskými i hrdinskou trpělivostí až k smrti mučnické pro Krista«.

Když pak Agarjané rouhali se tajemství nejsvětější Trojice okřiknul je sv. Cyrill takto: »Nemluvte takého rouhání hanebného. Neboť trojím voláním k Bohu: »Svatý, svatý, svatý« naučili jsme se od otcův a od prorokův, i od učitelův — Trojici slaviti, Otce i Slovo i Ducha sv., tři osoby v jedné podstatě. Slovo (druhá božská osoba) vtělilo se v parě a narodilo se k našemu spasení, jakož i Mohamed, váš prorok sám svědčí, an se odvolává na slova proroka Isaiáše, kde o porodu panny mluví, kde syna jejího Emanuele nazývá »Bohem, Silným a Podivným«.

Na tomto synu panny, výstřelku u květu z kořene Jesse, i Duch sv. se sedmi dary svými odpočine, a kterýžto syn Panny ač maličkým se narodí, předce bude otcem příštího věku, knížetem míru a pokoje, v němž Bůh sám přijde a spasí nás.

Důvtipně Agarjany porazil sv. Cyrill poukazem na výrok proroka jejich. A když jinakou obrátili řeč, by své zahanbení zakryli, a různými vědomostmi se chlubili a křesťanskou vzdělanost zlehčovali řekl jim sv. Cyrill podobenství: »Člověk jistý nabrav vody v moři, ve vaku nosil ji a chvástal se mluvě k cizincům: »Vidíte vodu, které nikdo nemá kromě mně!« Přišel však muž od moře a řekl mu: »Nejsi-li šlencem, chvástaje se toliko smrdutým vakem? My toho, co ty ve vaku nosíš, hlubinu celého moře máme«. Tak i vy Agarjané činite naproti nám křesťanským Řekům. Od nás, jak samo sebou zřejmo, všechna umění vyšla. Od nás jest vám se učit.

A různé jiné hádky bylo ještě podstoupiti filosofu Cyrillovi. Všechny překonal. Vyplnil takto úkol vytčený a přemoudře si počínal dle příkladu křesťanských apologetů čili obhájců víry. Překonal bludaře, ovšem nezískal jich pravdě, ale umlčel je. Vždyť obrátiti bludaře jest větším zázrakem, než někoho z mrtvých vzkřísiti. I nebyla práce jeho přece marnou. Toho důkazem, lomčující nímí zlost, která musí vyzuřiti. Dokládá sv. Kliment v životopise sv. Konstantina filosofa (Cyrilla): »Konečně Mohamedáni navrátili se ku své zlobě i dali mu (sv. Cyrillu) jedu píti, ale Bůh milostivý, jenž řekl: »Jestliže i co smrtícího vypijete, neuškodí vám«, osvobodil ho od toho a navrátil ho zdráva do jeho země. (Další část.)

Ad. Jašok.

Vlad. Serg. Solovjev.

Vlad. Serg. Solovjev, největší ruský filosof, razí si vítězně vznešenými, křesťanskými a svérasnými myšlenkami dráhu na západ. Zájem o jeho filosofii je velmi čilý.

Nejlepší jeho životopis napsal M. d'Herbigny T. J. Práci tu vyznamenala francouzská Akademie, věnování přijalo filosofické Družstvo petrohradské university. Rusové dílo přijali s velkým uznáním.

Lublaňský profesor dr. Frant. Grivec napsal o něm nyní pozoruhodnou studii ve slovinském »Čase«. Překlad český vychází ve »Vychovatelských Listech«.

Osobnost a povahu Solovjevovu líčí dr. Grivec:

»Učinil na všechny, kteří ho poznali, nejhlubší dojem; byl úplně rozdílný od obyčejných smrtelníků. V něm byla ladně sdružena slabost i síla, fysická nemohoucnost i duchovní hloubka. Jeho povaha a nadání prozrazovalo veličinu, přesahující daleko obyčejné vrstvy. Rusko nezrodilo druhého muže, v kte-

rém by se jako v Solovjevu zosobnil onen široký universalismus, ve kterém vidí Dostojevskij významnou zvláštnost ruského ducha. Solovjev byl nepřitelem každé jednostrannosti a zaujatosti. Stále bojoval pro čistou pravdu a spravedlnost. Jeho krásné, hluboké oči byly upřeny ve vyšší svět; v celé jeho osobnosti bylo cosi nadzemského a duševního. Z průhledné slabosti tělesné zářil skoro bezprostředně velký duch. Ze slabého těla hřměl hlas mohutný řečníka vše uchvacujícího. Při jeho smrti nedivili se lékaři, že zemřel, nýbrž divili se, jak mohlo takové tělo tak dlouho žít. Vždy byl tak prostičký a dobrý jako nevinné dítě, v obyčejném životě slabý a naivní jako nemluvně, jako cizinec na zemi, jako poutník putující dálavami ruskými, který hledá vyšší Jerusalem, který nemá stálého přebývání na zemi, nýbrž ví, že »v domě Otce nebeského jsou příbytkové moji«. S penězi a majetkem se nikdy nepřiznal, vše rozdál sirotkům, strádal a zimu trpěl, aby mohl obléci a zahřáti sirotky. Zosobněná dětská dobrota, láska a milosrdenství, onen význačný rys Rusa, který tak opěvuje Tojstoj a Dostojevskij. Tak jej líčí kněz-filosof E. Trubeckoj. Kijevský univ. profesor J. A. Sikorskij, někdejší posluchač Solovjevův, píše, že osobnost Vlad. Solovjeva zůstává nejhlubší dojem. Hlas, výraz tváře, hluboké oči, filosofický vnitřní klid a ovládání sebe sama, průsvitné vědomí velikého poslání, vše to vyzařovalo jakousi prodchnutou beztělesnou sílu. Jeho universitní přednášky nebyly přednáškami: byl to prorok, který hlásal novou nauku, nový život. Celý jeho život i dílo bylo prorocké hlásání idealismu, pravdy a spravedlnosti. Hluboký náboženský asketa, vznešená osobnost, pravé dítě Boží, které neznalo zla ani pokušení.

E. M. de Vogue, jenž se s ním sešel v Egyptě, praví, že je to osobnost, na kterou nemůže zapomněti: myšlenka vložená ve slaboučké tělo, model slovanského Krista, který miluje, přemýšlí a trpí, na starých obrazech . . . nevinný jako dítě, záhadný jako žena, zádušný, okouzlující, nevyslovitelný . . . Veliký a pravý zástupce svého národa . . .

Hlubokost, bystrost, původnost a velkolepost dýše ze spisu jeho. Daleko přesahoval svoje vrstevníky, bojoval neochvějně proti každému stranění a jednostrannosti, proti módním zmatům a polopravdám, a proto mu vrstevníci nemohli rozuměti a jej správně posuzovati.

Ve vyhnanství v Praze žijící veliký trpitel za víru katolickou v Rusku Karel Jindřich, jenž osobně byl se Solovjevem znám, vydává o něm dle původních pramenů objemnou knihu v Českoslov. akc. tiskárně v Praze: »Život a působení Vlad. Serg. Solovjeva« i s třemi podobiznami a autografem. Předmluvu ke knize napsal Fr. Žák T. J., v níž praví: »K. Jindřich znal Vlad. Solovjeva osobně, uctívaje v něm vedle geniálního učence a bojovníka za sjednocení církve také řídkou vznešenost povahy; já od dávných let kochávám se ve spisech velikého myslitele, jež pokládám za jednoho z geniů lidstva . . . Sv. Augu-

stin stal se směrodatným pro bohovědu na západě. Solovjev měl by se státi směrodatným všem Slovanům, jejich programem, jejich vůdčí hvězdou. Mám jej za muže božské prozřetelnosti, jenž, bude-li pochopen, obrodí Slovanstvo a skrze ně bude mítí na svět veliký, blahodárný vliv. Gigantickou velikost Vl. Solovjeva lze viděti téměř v každém kroku a spisu jeho; mne oslňují hlavně tyto rysy: hluboká pozitivní víra křesťanská, spojená se svatým životem, boj za sjednocení křesťanů v katolické církvi, potření ruského slavjanofilstva, úžas budící synthese kulturní . . . Muž geniálního ducha se vzděláním, jakého dosahují i vyvolení jen zřídka a s ušlechtilou vznešeností ducha, jaká jen u svatých bývá vidána, takový muž oslňující konec devatenáctého století vírou, jež hory přenáší, toť věru zjev neobyčejný. Tento muž vyspěl na bojovníka za sjednocení křesťanských církví pod správou římského velekněze-papeže, a to na bojovníka, jehož důvody jsou nejen věroučně a dějinně nezvratné, nýbrž plynou s železnou důsledností z filosoficko-mystické soustavy jeho. Již to, že Solovjev pojal celou silou duše víru křesťanskou, svědčí, že náležel k mužům, jimž pravda jest nade všechno. Že se stal katolíkem a velikým bojovníkem za sjednocení Slovanů s katol. církví, podává o tom nový důkaz . . . Národnostní, státní, kulturní, náboženské názory, které jsou základem jeho filosofie, plynou z pozitivního křesťanství. Jsou tak vznešené a při tom tak reální, že kniha velikého muže měla by býti katechismem všech veřejných činitelů . . . Ačkoli mne poutaly k Solovjevu nejprve jeho spisy za sjednocení církví, nicméně vyznávám, že ještě dražším se mi stal křesťanskými, na výsost očistěnými zásadami kulturními. V této nesmírné prohloubenosti a povýšenosti jeho křesťanské vidím klíč k jeho bytosti a celému působení . . . Solovjev je tvůrčí filosof . . . Přál bychom si, aby se stal filosofem Slovanstva katexochen. Mnohé práce jeho naplňují duši čtenářovu hlubokou vážností nebo sladkou rozkoší. V Jeně v Německu vycházejí v německém překladě vybrané spisy jeho, a Němci obdivují se jeho velikosti jako filosofu a politiku a přiznávají mu čestný název »ruského Newmanna«, jak jej nazval francouzský životopisec jeho Michel d'Herbigny. »Dědictví Solovjevovo sřeží se a pcdává se na Rusi dále četnými »Společnostmi Solovjevovými«, jež dýchají jeho dechem«.

Ve svých spisech o papežích líčí, že byly časy, kdy nej přednější zástupcové Východní církve viděli v římské církvi nejhlavnější podporu pravoslavi a nejsilnější ochranu církevní svobody. »O vysokém a vážném významu papežství čili Stolice sv. Petra — píše dále — svědčím ne já, nýbrž sv. Jan Zlatoústý, sv. Cyrill Alexandrinský, sv. Martin Vyznavač, sv. Jan Damascenský, sv. Theodor Studita. Ve své stati uvedl jsem o tom dlouhou řadu svědectví sv. církevních otců a sněmů. U pravoslavných praví, že ve »východní církvi za nejvyšší církevní autoritu a orgán jednoty se přiznává obecný sněm«. Tedy na kterém obecném sněmu bylo papežství odsouzeno? Sedmému, posled-

nímu z dřívějších obecných sněmů s patriarchou Tarasiem předsedali papežští legáti, list papeže Hadriana čten a uvítán jako výraz nejčistší pravdy a jako hlas nejvyšší církevní autority — na tomto sněmu nebylo papežství odsouzeno, nýbrž zvelebeno, a od toho času jsme hlasu obecné církve neslyšeli . . .«

Velice by našemu církevnímu uvědomění posloužilo a nemálo by mnohým našim opravdu věřícím prospělo, kdyby přímo a rozhodně někdo odpověděl na tyto zásadní otázky, týkající se našich vztahů k římské církvi:

1. Ustanovení obecných sněmů o nezměnitelnosti Nicejského vyznání víry týče se obsahu této víry nebo litery niceo-konstantinopolského symbolu?

2. Slovo Filioque, přidané prvotnímu textu konstantinopolského symbolu, obsahuje-li rozhodně héresi, a jestli ano, tedy na kterém obecném sněmu byla tato hérèse odsouzena?

3. Jest-li dotčený přídavek (od IV. století užívaný v západních církvích a z polovice VII. stol. známý i na východě) obsahuje héresi, proč nebyl na dvou následujících sněmech: šestém r. 680 a sedmém r. 787 zavržen, a proč přijavši ho nebyli z církve vyloučení, ale zůstávali jejími členy?

4. Jestliže s jistotou nelze tvrdit, že přídavek Filioque jest héretický, není-li každému pravoslavnému dovoleno následovati v tom mínění sv. Maksima Vyznavače, který v listě k presbyteru Marínu přídavek ten ospravedlňuje, vykládaje ho ve smyslu pravoslavném?

5. Které jiné učení římské církve, kromě Filioque, a na kterých obecných sněmech bylo odsouzeno jako hérèse?

6. V případě, že římskou církev nelze vinit z hérèse, ale z rozkolu — a rozkol dle přesných výměrů sv. Otců nastane, když se část církve (její duchovní i světské členové) v některých otázkách strany obřadu nebo disciplíny oddělí od své zákonité církevní vrchnosti — tedy od které své církevní vrchnosti se římská církev oddělila?

7. Jestliže římská církev není vinna héresi a z rozkolu obviněna býti nemůže, nemajíc nad sebou žádnou církevní vrchnost, od níž by mohla odpadnouti, nesluší-li přiznati, že tato církev nepřestává býti nerozdílnou částí jedné obecné církve Kristovy a t. zv. rozdělení církví, nemající čistě náboženských a církevních příčin, že není leč dílem, lidské politiky?

8. Jestliže se tedy naše rozlička s římskou církví nezákládá na ničem opravdu božském, nejsou-li tudíž všichni pravoslavní křesťané, pomýšlející více o tom, co jest božího, nežli o tom, co jest lidského, povinni úsilovně dbáti, aby církevní jednota mezi Východem a Západem byla ku blahu vši církve obnovena?

9. Je-li obnova církevního sdružení mezi východními a západními pravověřícími naší povinností, smíme-li její uskutečnění odkládati vytýkáním cizích vad a hříchů?

Těmto otázkám nemůže se vyhnouti žádný pravoslavný věřící, bude-li svědomitě uvažovati o úkolech své víry a o nynějším žalostném stavu církví. Veliká církevní otázka projednávala se dosud jenom se stanoviska národnostního strannictví a domnělých politických zájmů. Jest na čase, aby povolání představitelů pravoslavně-církevního smýšlení převedli tuto otázku na pevnou a plodnou půdu všemírového křesťanstva».

Na Rusi se nenašel nikdo, kdo by Solovjevovi odpověděl na tyto otázky.

Mučednictví unie na Podlesí.

Dle věrohodných pramenů P. J. K. z Podlesí přeložil Ad. Inšek.

Díl II.

Pronásledování sjednoceného lidu.

(Pokračování.)

Ruská vláda odstranivši z chrámu varhany a zavedši své pravoslavné pořádky, viděla, že jest třeba, aby dala sjednoceným biskupa rusínského, jenž by netoliko vážností svou udržoval, co násilím bylo zavedeno, ale který by i sám ještě v duchu vlády pracoval mezi duchovenstvem a lidem. Poněvadž sv. Stolice zamítla Popiela jako vysloveného rozkolníka pro biskupský stolec chelmský, vybrala vláda Kuziemského. Uvěřil Rusku, že chce po sjednocených pouze porušování a s tou myšlenkou blahovou stal se katolickým biskupem lidu sjednocenému dle přání sv. Stolice.

Biskup Kuziemski jako horlivý apoštol a obránce všeho ruského neměl štěstí a důvěry mezi lidem sjednoceným v Polsku; nejvíce jej pobouřil, když odmítal prosby těch, kteří dávno již přešli na obřad latinský nebo od dětinství byli vychováni v tom obřadu anebo byli pokřtěni v něm a přijímali svalé svátosti v kostele latinském. Prosili ho, aby jako biskup zastál se jich před úřady ruskými, které je nutily přejíti k obřadu slovanskému. Někteří upozorňovali biskupa, že neznají onoho obřadu, jazyku rusínskému naučiti se nemohou a do sjednocených církví nikdy nechodili. Biskup však nic nedbal na tyto důvody, zamítl jejich prosby, nařídil všem, aby se učili rusínsky a obřadu staroslovanskému, v němž byli otcové jejich vychováni. Lid se horšil, že biskup otázku rusínskou postavil nad katolicismus a že rusínství je mu bůžkem, jemuž skládá hold svých prací pastýřských, a že nenápadně staví most k pravoslaví a rovná cestu k němu.

Lid se horšil i nad tím, že biskup neuměl na úzdě držeti zvůle přivolaných z Haliče kněží, kteří se oddávali opilství a rozpustilství a v cerkvi prováděli různé nepěkné kousky, tak že lid nerozeznával mnohdy, zda jest na katolické či pravoslavné bo-

hoslužbě. Každý kněz jednal, jak sám chtěl. Jedni zvonky z cerkve odstranili a po nějakém čase je opět zaváděli, jiní dávali zvonití na bohoslužby, jak dříve bývalo, jiní dávali bítí srdcem na zvon jen v jednu stranu jako u pravoslavných. Komže někteří odstranili a znovu je zaváděli. Mešní knihy při liturgii někdy přenášeli, jindy nikoli, žehnali se buď po latinsky neb dle způsobu východního, klekali před Nejsvětějším, nebo obcházel bez úklon. Jedním slovem zavedli zmatek a nepořádek v cerkvi, tak že lid si ztěžoval u biskupa, ale nadarmo, neboť unie strácela půdu pod nohama.

Za Kuziémského pravoslaví se zjevně šířilo napřed mezi duchovenstvem, jemůž v čele stál pravoslavný Popiel, později i mezi lidem. Haličtí kněží řídíce se dle svého vůdce a představeného, nosili plnovous a sváděli lid slovem i příkladem, mladí kněží vycházející z chelmského semináře byli skoro úplně pravoslavní.

Sjednocený lid vzpamatoval se teprve, až viděl třetinu kněžstva svého v pravoslavném úboru. Když neměl jiného prostředku, sám se postavil na odpor. Hromadně dostavoval se k farářům, prosil ho, aby změnil úbor svůj a v cerkvi zavedl opětně dávný obřad, jinak mu hrozil, že jej vyžene z fary i kostela. Kněží si ztěžovali v Chelmě, okresním hejtmanům oznamovali, že národ je znehodnocuje, udávající zároveň původce a vůdce, aby byli potrestáni. Okresní hejtmani zavedli vyšetřování, věznili a pokutovali občany. Roztrpčený lid přicházel po druhé ku svým kněžím, žádaje rozhodně, buď aby zůstali při starých katolických obyčejích anebo opustili faru. Kněží si počínali velmi směle, odvolávajíc se, že vláda je ustanovila farářům, a tudíž že jí jsou povinni poslouchati a ne farníků, kteří nad nimi nemají práva a moci.

Lid prováděl skutečně, čím vyhrožoval. Vyhazoval kněze a věci jejich z far, kněží se schovávali do cerkví, ale i odtamtud byli vyvešeni, cerkve zamčeny i fary, klíče uschovány a lid chodil na bohoslužby do cerkví sousedních »pravověrných« nebo do kostelů. Raději zřekl se bohoslužby doma, než by jí byl dal znešvariti obřadem pravoslavným. Příklad táhl, národ vystoupil jako obránce cti své církve a jako strážce čistoty sv. víry zděděné po otcích; haličtí kněží za nedlouho zmizeli ze sjednocených far.

Nebylo tu nějaké tajemné úmluvy ani postranného umělého rozdmýchání nenávisti lidu vůči kněžím, vše to plynulo z jeho vlastního přesvědčení, ze živé víry a povinnosti svědomí dle zásady, že dobré děti jsou povinny i životem brániti cti matky své církve sv., z povinnosti, která učinila lid bohatýrským v utrpení za sv. víru a její svatyni.

Tento smělý a rozhodný čin lidu překvapil kněze haličské i vládu; nemeškala, aby úřady vyslala lid přemlouvat a poukazovat na těžkost trestu, jaký má v zápětí takové protizákonné jednání. Než farníci se směle postavili i proti úřadům, odpovídajíc jim slovy sv. evangelia o dobrém pastýři a vlku v kůži berančí

Ženské kroje na selském statku v Ukraíně.

vedravším se do ovčince; tvrdili, že vypudili jen takové dravé vlky. Úřady ovšem vyhrožovaly, že shnije ve vězení, kdo se odváží sáhnouti na popa, kterého poslala k blahu farníků láskyplná vláda. Zpravidla to končilo, že farníci kněží vyhnanych už nepřijali a úředníkům vzkázali, aby táhli, odkud přišli.

Nyní teprve dali se do práce okresní hejtmané. Vysílali do osad po dvou setninách pěchoty nebo kozáků, kteří doprovázeli vracející se kněze. Předně žádali klíčů a pak přijetí kněží. Farníci shromáždění kolem svatyně bránili vstup do ní. Hejtmané zapoměli nyní sladkých slov, jimiž navnázovali občany, a pouštěli se do hrubých nadávek, jaké jen zná ruská řeč. Ručnicemi a nahajkami rozprašovali lid a bili jej bez milosrdenství u kostela, ve škole, na ulici. Ve vězení kde jen koho mohli dopadnouti. Vězení, strážnice i soukromé domy bývaly plny uvězněnými obránci církve a víry. Lidí hrdinného ducha a ryzího svědomí míchali s největšími zločinci. Všem farnostem, jež vypudily kněze, ukládali vysokou peněžitou pokutu a zanechávali v nich pěší vojsko nebo kozáky na útraty farnosti, aby chránili násilím vnučeného kněze a cerkev. Nedálo se to někdy i bez nezměrných obětí hmotných u některých občanů, jiní byli vysláni dovnitř Ruska, jiní byli mrzačení, ano někteří měli z toho i smrt.

Lid sjednocený zaháněje kněze haličské, hájil kněží svých pravověrných co nejsvědomitěji. Vláda rozesílajíc sjednocenému duchovenstvu ruská kázání, aby jich užívali, přidávala i nové knihy obřadní pro udělování svatých svátostí, nařizující, aby staré ji byly odevzdány. Neposlušné kněze věznili a trestali pokutami, že jsou proti vládě a duchovní vrchnosti. Lid však ujímal se velmi rázně svých kněží a žádal jejich propuštění z vězení na okresních hejtmanech. Někdy vyrvali vojínům nebo četníkům kněze odváděného do vězení, a pak původcové toho sami bývali trestáni. Dostavovala se zpravidla celá farnost, hrdí, že všichni jsou stejně vinni a stejně hotovi pro kněze i trpěti, ano jíti do vyhnanství i na Sibiř. Všechno to končilo zpravidla tak, že kněze z vězení po krátkém čase propouštěli, třeba že pravoslavných knih nepřijali, a hlavní původce odporu z farností trestali pokutami, věznili a posílali do vyhnanství.

Sjednocené duchovenstvo znajíc sílu ducha lidu i jeho víru, opíralo se při pracích svých na lid. Kněží připravovali se k zápasu s pravoslavím a k pronásledování, a sílu vytrvalosti a statečnosti přelévajíce do srdce věřících, z nich opětně čerpali zdroj obětavosti a posvěcení. Lid i duchovenstvo sjednocené ukázali se hodnými sebe. Duchovenstvo před násilím musilo sice ustoupiti, ale opouštějíc působiště své, zůstavovalo všude lid věrný, který příjav od odcházejících svých kněží klíče od svatyně, dovedl jich střeziti a ubrániti svatyně, svého svědomí i sv. víry.

Na počátku roku 1874 po několik měsíců rozpoutala se na Podlesí strašná válka, v níž tekla krev sjednocených prolitá ozbrojeným pravoslavím. Sjednocení vystoupili jako rytířští o-

chrámové sv. víry, nosíce v obranu církve toliko odhalená prsa před ostřím vojenského pravoslaví. Tato nezaleklá odvaha mučedníků unie pomátla hlavy pravoslavným, neboť nevěděli, mají-li ustoupiti před bohatýrskou a obdivuhodnou silou lidu, či mají-li přes mrtvoly jeho zanáseti pravoslaví do pustých a vyvražděných vesniček a dědin.

Než vláda nedovedla ustoupiti před tyranstvím a vražděním. Ustoupiti dle jejího přesvědčení bylo by prozradilo slabost její, bylo by znamenalo zaleknouti se před bezbrannými unity. Lid měl zůstatí bez vlastní vůle vůči carským rozkazům. »Car chce úplné očistiti obřady sjednocené«, zněla odpověď v posledním dekretě z Petrohradu na dotaz z Polska, jak vláda zamýšlí dále postupovati vůči nezaleklým sjednoceným bráněním církve své před popravoslavením. Car a nejvyšší úřady jeho daly neobmezenou moc generálnímu gubernatoru varšavskému, gubernatorům území sjednoceného a Popielovi v Chelmě, oprávnili je, že mohli užití všech prostředků k provedení rozkazů carských s vyloučením toliko střelby do lidu. Bylo jim tedy dovoleno sjednocené nahajkami bítí, hladem moriti, nedostatkem, vězením, mrazem je sužovati, tisíce ran jim vsazovati, tak že krev se prolévala — ta všechna brozná trápení prováděly úřady carské na nevinných obětech sv. víry.

Generální gubernator Kotzebue pozval počátkem r. 1874 sjednocené do Varšavy, aby jim oznámil vůli carovu. Z každého okresu Podlesí vybral gubernator Gromeka vyslance. Několik set sjednocených přibýlo do Varšavy. Poklekli před němcem na kolena, se slzami prosili ho úpěnlivě, aby se smíloval nad nimi i dětmi jejich a dovolil jim zůstatí při víře zděděné po otcích, když pravoslaví přijati nechtějí a nemohou. Když Kotzebue jim vnucoval vůli carskou, prosili ho, aby jim vymohl slyšení u cara, jehož chtějí požádati, aby jim dovolil i na dále víru, v níž se zrodili a byli vychováni. Kotzebue sice slíbil, ale vychvaloval při tom pravoslaví.

»Proč jsi Ty, Excellenci, nepřijal pravoslaví, ale máš za to, že Tvoje náboženství (protestantské) jest nejlepší?« Tážali se ho sjednocení osmělení jeho rozmluvou.

»Car toho ode mne nežádá«, odvětil suše Kotzebue.

»Celý život sloužíš věrně svému caru a složil jsi mu i přísahu věrnosti. Kdyby někdo dnes Ti drze velel: »svleč pěkný oblek carský, odznaky úřední, odhoď vyznamenání za zásluhy své, nesluž carovi, jdi do služby někoho jiného«, zajisté že bys neposlechl té drzé rady. Podobně i my a otcové naši, kteří jsme přísahali Pánu Bohu, že zůstaneme ve víře sjednocené až do smrti, nemůžeme bez urážky Pána Boha, svého svědomí, církve sv. a kněží svých odhoditi náboženství své, zrušiti přísahu a přijati cizí vyznání a obřady«.

»Car chce toliko očistiti obřady Vaše, činí tak pro dobro Vaše, aby odměnil Vaši věrnost«.

»Excellenci! Když povstalci nám namlouvali, že se bijí za naši víru, nevěřili jsme jim, neboť jsme chtěli zůstatí věrnými carovi. Kostí jejich leží po polích a lesích. A naše kosti za věrnost carovi již leží okolo kostelů a jistě budou ležeti i na polích. »Jako kosti Vašeho Josafata, tak i kosti Vaše rozházu«, hrozil nám gubernator Gromeka v Siedlicích, jestliže budeme odpirati novým pořádkům církevním. Vždy jsme byli vládě nakloněni a vděční jí za její dobrodiní, i dnes chceme takovými zůstatí, ať nás jen nechá při našem náboženství«.

»Bože můj! Co mám pro Vás učiniti«, vykřikl Kotzebue a zalomil rukama. »Odejďte upokojení, poprosím cara, možná, že Vám ponechá Vaše obřady«.

Tak skončily porady s generálním gubernátorem a minuly se úplně s cílem. Měly toliko zdůraznití vůli panovníkovu a přinutití lid k poddajnosti, ale ovšem dosáhly opaku, neboť Kotzebue přislíbil sjednoceným ještě poselství do Petrohradu, čehož tam naprosto neočekávali.

Poslové zůstali ještě den ve Varšavě a uradili se, že zítra půjdou znova prosit generálního gubernatora, aby jim vystavil povolení jíti prosit k carovi. Kotzebue se však velmi zalekl takové smělosti sjednocených, vše si rozmyslil, povolení nedal, naopak doporučil jim, aby se ihned odebrali domů.

Jakmile Stolice apoštolská zvěděla o krvavých událostech pro unii, vydal sv. Otec Pius IX. okružní list »Omne sollicitudinem« 13. května 1874 arcibiskupům a biskupům rusínským v Haliči, v němž odvolává se na usnesení církevního sněmu zamojského, přikazuje jim, aby bděli nad svatými obřady a nepřipouštěli nijakých novot, aby nespouštěli se zřetele kněží rusínských a nepovolovali jim změn při bohoslužbách, jež sblížují církev sjednocenou s pravoslavnou. Zavrhuje při tom změny zavedené Popielem v diecesi chelmské a zavrhuje i jeho okružní list z 20. října 1873, jímž zavádí obřad pravoslavný. Papežský okružní list chválí konečně mužnost a bohatýrství sjednoceného lidu na Cholmsku, který pro svou víru přinesl veliké oběti milé Pánu Bohu, andělům a světu.

Okružní list přeložený do polštiny byl rozdán v tisících otiscích mezi sjednocenými, tak že jej četli snad v každém katolickém domě. Sjednocení se nesmírně potěšili, že sv. Stolice tak srdečně a blahoskloně je vychvaluje před celým světem a vybízí je k vytrvalosti v mučednictví a ke stálosti u víře.

Police s počátku pilně sbírala otisky onoho okružního listu a pokutovala vězením a penězi všechny, u nichž list našla. Když se ovšem přesvědčila, že v nesčetných otiscích list byl rozšířen a že lidé pečlivě jej ukrývají, upustila od nerozumného počínání.

V červenci 1874 zvěděvše sjednocení, že car přibude do Varšavy, uradili se, že několik desítek jich vyžádá si slyšení u něho a podá mu prosbu, aby jim navrátil kněze vyhnané, povolil dřívější obřad a aby mohli zůstatí sjednocenými. Kotzebue byv

o tom uvědoměn od Gromeky, nařídil přísný rozkaz policii, aby nikoho z nich k carovi nepouštěli a ihned uvěznila každého, kdo by se toho odvážil. A skutečně někteří byli uvězněni, napsané prosby jim odňaty, ale některým přece se podařilo, že prosby carovi doručili. Než bylo to nadarmo. Bylo jim řečeno, aby se navrátili domů a poslechl kněží, an v otázce víry nerozhoduje lid, nýbrž kněží.

Ztrativše poslední naději, ubozí lidé navrátili se domů, ale šli jako do vězení bez kněze, oltáře a obětí . . . Děti vyrůstávaly beze křtu, lidé umírali bez pohřbu, žili beze svatých svátostí podobní, jak s pláčem říkali, více němě tváří než lidem. Aby vypili kalich hořkosti až do dna, jako na posměch pravdě, bylo po dědinách, na návších a ve chrámech předěstáno, že sjednocení všichni na kolenou prosili cara, by je přijal na pravoslaví. Věděli dobře, že to byl moskevský výmysl nezměrné podlosti a chytře navlečeného klamu, věděli, že ani jediný opravdový sjednocený neposkvrnil by se odpadem od víry, a vědomí to ještě více srdce rozdrásalo: Do pravoslavných chrámů, v něž proměnili jejich svatyně, už nikdo nevskočil, aby nepodporovali pravoslaví. Za to latinské kostely nemohly pojalí ve svých zdech a na lhbítov-
vech sjednoceného lidu, který se tam tísnil, aby uslyšel slovo Boží, tam se pomodlil, vypalkal se nad svým neštěstím, přistoupil ku sv. svátostem a sůčastnil se bohoslužby.

Těšili se ubozí, že tento nešťastný stav i na dále potrvá, že vláda jich nebude násilím nutiti jako dobytek, aby šli do kostelů pravoslavných.

Než stalo se jinak. Kotzebue, Gromeka i Popiel majíce carskou plnomoc, že mohou užití všech prostředků, jen aby nepoddačné sjednocené přinutili k pravoslaví, kuli neustále pekelné plány, a lid ani nepozoroval, jak nová bouře zvedá se nad jeho hlavou. Sklidil s polí, naplnil stodoly, spížirny a chlevy a chystal se s rodinou po letní těžké práci k zimnímu odpočinku.

Sotva nastaly první mrazy, objevilo se na Podlesí vojsko, kozáci, rozmnožen byl počet strážníků, četníkův a zdvojnásobněna byla zemská stráž. Tu teprve lid chápal, že celá ta rota přichází zpod Bugu do jeho vesnic a chat, aby násilím jej utlí do vlastních jeho kostelů, ale ukradených a popravoslavněných, aby v nich skládal poklony odpadlictví.

Lid se zachvěl v duši a zaplakal hořce nad neštěstím, jako kdysi plakal Spasitel, chvěje se nad mukami a smrtí kříže, ale v modlitbách a slzách svých našel útěchu a v kříži Mistra svého sílu a odvahu. Nečítal síl nepřátelských, nehleděl na jeho zavlou vzteklost, ale ozbrojil se do války duchem, klidem a naději, že nebe nedá mu klesnoutí v boji s mocnostmi pekla.

Za to nepřítel pílne čítal sílu sjednoceného lidu, vážil sílu ducha a vůle jeho, spisoval bedlivě, kolik lidí bydlí v každém domě, kolik je tam nekřtěných dětí, zaznamenával si zásoby hospodářské a všechno, co kdo měl movitého, chtěje tímto způso-

bem odstrašiti od nepoddajnosti, že všechno padne za oběť, vytrvají-li v odporu.

A vskutku na pokyn z Varšavy počátkem zimy r. 1874 vládla pravoslavná započala krvavou válku s lidem, válku strašnou, neslýchanou, hrůzami převyšující někdy i zběsilost pohanskou kochající se v mukách lidu křesťanského, válku, v níž patrně se vzbouřily mocnosti pekla proti skále Petrově, válku dlouhou, neboť trvala až do počátku tohoto století, ba do revoluce za této světové války nebyla nedobožována.

Není možno jen všeobecně vypsati utrpení sjednoceného lidu, neboť každá vesnička trpěla strašně, ale i hrdinně v obrazech sv. víry.

Poněvadž v Petrohradě netrpělivě už čekali, až se seženou podpisy všech sjednocených, že »dobrovolně« přestupují na pravoslaví, užily carské úřady neslýchané lsti. Pověstná trojice Kotzebue, Gromeka a Popiel rozkázala okresním hejtmanům, aby se nařídil ve všech farnostech sjednocenému lidu na Podlesí, že velmi urazil místního popa a že každý bude zabít nebo poslán na Sibiř, jestliže ho ihned neodprosí a nepřinese od něho stvrzenky, že pop se už na něho nehvěvá.

Už prý nejde o pravoslaví, ale toliko o odprošení popa. Udivení sjednocení tvrdili, že popa neznají a že ho tudíž nemohli ani urazit. Ale když úřady znovu naléhaly, a sjednocení nevěděli o lsti, přicházeli k popovi o stvrzenku. Pop vydávaje žádané tvrzenky, měl už připravené prohlášení s nápisem: »Farníci N. farnosti dobrovolně přijímají pravoslaví a podpisují se«. Na ten arch napsal jejich jména, tak že takovým způsobem sehnal jejich podpisy. Když sjednocení zvěděli o lsti a stavěli se proti takovému zneužití své nevědomosti, byli znova mučení a považováni za povstalce proti carovi. (Pokračování.)

Dr. Ot. Tauber.

Museum na Velehradě.

Sv. Cyrill a Methoděj posvětili půdu slováckou svými slépějemi. Je pochopitelné, že snažili a snaží se mnozí sebrati vše, co by vedlo na stopu činnosti jejich. Tak vzniklo museum na Velehradě. Uvedu dnes milým čtenářům jen některé význačné věci, jež museum chová.

Již v předsíni je vzácný kamenný hrob, na němž vyryty rovnoramenné křížce. Hrob pochází ze stol. 9., což je velmi důležité pro dějiny Velehradu. Předsíň chová vzácný náhrobek olomouckého probošta Alexija na Velehradě pocházejícího z r. 1282. Dále jsou tu kamenné památky z dob křížáckých, nalezené v dlouhé chodbě sv. Klementa v klášteře v hloubce 1 a půl metru.

V přízemní jizbě je sneseno mnoho starožitností. Na př. t. zv. »ježky« z dob husitských. Významny jsou zbytky popelnice,

objevené u tří hrobů ve hloubce 2 metrů před apsidou kostela velehradského a zbytky ze spáleniště kostela a kláštera. Jsou tu různé nástroje kamenné a bronzové z doby předhistorické nalezené na Rákoši u Velehradu. Některé střepy nádob sahají do 10. stol. před Kristem. Z Rákoše pochází v museu chovaná sekýrka z hadce a úlomek mlatce. Jsou tu zbytky nádob grafitových z dob nejstarších nalezené v Háji. Dále čtyři zuby koňské a ze skotu, nalezené r. 1904 na nádvoří před kostelem velehradským.

Kromě těchto památek velehradských jsou tu v několika skříních mnohé mince z celého světa. Je tu 30 mincí římských, dále mince císařství německého od r. 800, jsou tu mince údělných knížat olomuckých z 13. stol. Zvláště vzácné jsou mince král. Českého a to: tři mince Vratislava II. (r. 1061—1092), čtyři od Václava II. (1283—1305), dvě Václava III. (1305—1306) a jedna Karla IV. Je tu šest mincí francouz. krále Ludvíka XVI., dvě mince Ferdinanda I. (1556—1564), 26 mincí Leopolda I. (1659—1705), 26 od Marie Terezie, 20 mincí z Ruska, 3 z Řecka, 11 z Polska, 14 z Číny a Japonska, 8 z Mexika, 5 z Rumunska, 4 z Belgie, 2 mince olomuckých biskupů, 1 ze Srbska, 4 z Anglie, 3 z Persie, 6 z Italie, 5 z Badenska, 3 ze Švédska a z Brazílie, 3 z Argentiny, 9 ze Spoj. států amerických, 5 z Bavorska, 2 ze Španělska a nesčetné jiné. Jsou tu denáry rázu frýsažského, jež patřily patriarchovi Oldřichovi v Aquileji z r. 1162. Je tu 8 mincí státu papežského od Benedikta XIV., Pia VII. a Řehoře XVI. Zvláště vzácným je sestercius císaře Vespasiana asi z r. 60. po Kristu.

Na stěnách visí mnoho zbraní a pod sklem uschovány jsou mosaikové dlaždice, nalezené při kopání na Velehradě r. 1903 v hloubce 2 a čtvrt metru.

Jdeme teď po schodech do I. poschodí, zámečku, v němž je museum. V I. sálu u vchodu v levo ve skříní je vzácná bible z r. 1525. Kromě toho je tam bible norimberská s iniciálkami a Melantrichova z r. 1545. Vzácné jsou písně lipenského děkana v Lipníku, podobojí z r. 1606. Na skříní je několik stojacích hodin starých, které však by raději mohly být vyměněny za památky čistě velehradské nebo cyrilomethodějské. Ve skříní vpravo jsou různé velehradské obrázky, písně a jubilejní památky. Jsou tu staré listiny se znaky písařů. Dále je tu latinská bible z r. 1510, Jana Beckovského Poselkyně, Daniele z Veleslavína Patero knih, Fysika P. Kašpara T. J., Komenského Janua linguarum, Kosmografie česká z r. 1554 od Sigmunda z Púchova. Jsou tu dva gobelínové obrazy, velmi cenné. Zvláště však drahoceenné jsou dva pergamenové, starobulharské listy z kánonu ruské církve z 13. stol. Na stěnách prvního sálu je soška Panny Marie Častochovské; je to dřevorezba ze starého kláštera cisterciáckého; daroval jí P. Malota z Měrotína r. 1885. Překrásné jsou obrazy od Rába, a to: sv. Anny dva, a sv. Barbory. Jistě významný je krásný obraz bl. Jana Sarkandra. Je tu též vzácný

a řídký obraz, jak andělé sloužili P. Ježíši po jeho trojném pokušení. Pozoruhodný je též obraz zbičovaného Krista Pána na vypálené hlině. Zajímavý je plechový medailon, který měl voják z Brašova, bojující s Napoleonem 1813 u Moskvy. Starožitný je obraz lakomce od františkánů v Hradišti. Mnohé věci nasbíral pan assessor Vychodil a pan farář Loníček z Oseku. Některé sošky a obrazy jsou z Jalubí, z Bzence a z Březolup.

Ostatní sály jsou vyplněny národními výšivkami, o nichž zmíním se jindy. Zatím jenom podotýkám, že jsou tu vzácné čepce z Čataje v Uhrách, několik koutnic a úvodnic z Hradištska, práce sýtkované, paličkové a vyšívané v hrubém plátně na výřez, dále četné rukávce, kordule, kabátce, límce, čepce a šátky z Lužic, z Velké, z Kunovic, z Nivnice, z Trnavy, z Blatnice, z Kyjovska, z Pozlovic, z Mikulčic, z Lubiny, z Bacárova v Uhrách atd.

V poslední době cenné věci pro museum darovali: P. Vicenik z Klášterce, zemřelý pan farář Káčer z Kuželova a pan assessor Vychodil z Cholíny daroval své „Vzpomínky cyrillo-methodějské“ a vzácný rukopis Pluskalův „Slavný rok 1863“, památka to nenahraditelná, o které zvláště jindy se zmíním. Pisatel těchto řádků pořídil též letos katalog všech věcí v museu. Díky zavázán jest za rady a pokyny p. Kretzovi v Uh. Hradišti, p. dr. Štrosovi v Uh. Hradišti, důst. p. P. Jarošovi T. J. a některým studentům svým, kteří mu při soupisu pomáhali. Jindy povíme si, co by vše na Velehradě ještě býti mělo. Chceme hlavně památky velehradské a ryrillomethodějské, jež pisatel vděčně přijímá a potvrdí.

Dr. Alois Kolisek,

Náboženské poměry katolické na Uher. Slovensku.

(Otisknuto ze „Slovenské čítanky“ str. 97—110.)

„Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo.“
(Nitra milá, Nitra . . .)

nynějších náboženských poměrech katolických mezi uherskými Slováky psáti — jest katoliku národně citícimu opravdu velkou bolestí, katol. knězi nad to snad i nebezpečno. Poněvadž však dle Písma sv. pravda osvobodí nás, podle básníka českého pravda nezná ustoupiti zlobě a podle písně slovenské máme za pravdu hořeti „v svätej obeti“, — odhodlal jsem se povědět kus té pravdy o poměrech katolického náboženství v tom milém kraji, kde Boží slovo hlásal sám apoštol slovenský sv. Methoděj, kde však hlavní překážkou rozvoje jeho jest nedostatek apoštolskosti mnohých velekněží . . .

»Cesty Sionu lkají« — stýskal si Jeremiáš. »Cesty Slovenska pláčí . . .«, že zmizel duch cyrillomethodějský právě z nitra těch, kteří majíce býti plni Ducha sv., ducha to milosti a lásky, a ruku svoji volnou pozvedati majíce k žehnání a podpoře strádajících . . . dávají si ji spoutati okovy státního poručení i násilí a duchem nenávisť puze jsouce pozvedají pravice své, aby vyhrožovali, aby podpisovali suspense slovenských kněží a výnosy proti mateřské řeči slovenských dětí . . .

A poněvadž není učeník nad mistra — jaký velekněz, takový kněz, jaký biskup, takový farář i kaplan.

Bohu budiž vřele děkováno, že byly a jsou výjimky, jak na stolcích biskupských, tak v okrscích farních. Zasluhují pak tím větší chvály, ba obdivu, a jsou nám třpytnými paprsky stále živoucí naděje na lepší budoucnost, jsou oporou v tísní a důvodem, že nad slovenskými katolicky nezoufáme, ač řeč o nich často se nám zalévá slzami a péro krví, slovenskou krví . . .

Všimněme si především rozlohy katolíků na Slovensku! Slováků v Uhrách podle úředního sčítání jest 2,600.000, ve skutečnosti 3 miliony; z těch jsou 2 miliony katolíků.

Žijí ve 13 diecesích a mají celkem 677 far čistě slovenských, t. j. takových, kde bohoslužba se koná jen slovensky, 113 takových, kde slovenština převládá, a 194 takových, kde slovenština jest podřízena.

Zcela zřejmě křivdí se slovenštině: v ostríhomské diecesi v 32 farách, ve spišské v 6, v nitranské v 7; pravděpodobně pak ještě v ostríhomské v 17 farách, ve spišské v 1, v báňsko-bystrické ve 4, ve vácovské v 1.

Počet Slováků podle diecesí jest tento: V nitranské 90%, v báňskobystrické 70%, v ostríhomské 60%. Nejméně je Slováků v diecesi kaločské.

Klášteří řády jsou na Slovensku: Františkáni (16 klášterů), Piaristé (18), Milosrdní bratři (3), Jesuiti (2), Kapucíni (2), Minoriti (2), Premonstráti (1), Dominikáni (1), Školní bratři (1).

Poněvadž původní vyznání Slovákův bylo katolické a nekatolická vyznání také na Slovensku se rozšiřovala podle zásady »cuius regio, huius religio«, — v těch krajích mají katolíci převahu nebo vůbec jsou jen katolíci, kde bylo málo zemanů nebo žádní. Také tam je katolicismus vládnoucí, kde byly erární statky, lesy, úřady báňské a p., které byly pod správou královskou. Čím blíže Polsku, tím katoličtější jest kraj. Magura spišská jest úplně katolická.

V některých krajích evangelíci jsou vlastně materiálně katolíky, t. j. formálně náležejí evangelické církvi a jsou tedy úředně k ní čítáni, ale věcně, svým citem a náboženským smýšlením jsou více katolíky, žádajíce po svých farářích i obřadů podobných katolickým, na př. odpoledního požehnání, svátků mariánských. Také »Cithara sanctorum« (písňe duchovní, vy-

daná Jíříkem Tranovským) obsahuje písně mariánské a jiné, shodné s obřady katolickými.

Co do náboženského života přiznati dlužno, že slovenské *intelligence* katolické laické (nekněžské) jest málo. Neplyne to snad z liché zásady, jakoby intelligent nemohl býti katolíkem, nýbrž ze všeobecně neblahých poměrů kulturních na Slovensku hlavně, že není středních a jím podobných škol slovenských. Jsou však přece i z této třídy někteří dobří vlastenci slovenští známi jako: Ferko Skyčák, dr. Pavel Blaho, Pietrovci, Jančekovci, Fedor Houdek a j. Také z dob dřívějších máme nejeden doklad o slovenské *intelligence* katolické. Tak pro založení gymnasia v Klášteře pod Zníovem prvý hlas v slovenských časopisech vyšel r. 1868 s podpisem *»v i a c s v e t s k ý c h k a t o l í k o v «*.

Lid slovenský katolický jest velmi zbožný, oddaně a upřímně zbožný. Nelze upříti, že život čistě náboženský u katolických Slováků jest velmi vyvinut: vedle obvyklých projevů náboženského citu — myslíme předepsané pobožnosti — shledáme hojně mimořádných, soukromých podniků náboženských, jako jsou bratrstva, spolky, pouti a p. To vše poznati možno ovšem ve farnostech, kde duchovní správce s lidem slovenským aspoň trochu cítí. Není snad ideálnějšího stavu náboženského nežli jest ve slovenské obci, kde jest duchovním správcem kněz — upřímný Slovák.

Jest však smutnou pravdou, že většina farností slovenských nemá kněží slovensky citících. Jsou na Slovensku biskupství, v nichž je většina Slováků, ba skoro celá diecése je slovenská, ale biskupa slovenského není ani jednoho. Není to vinou církve katolické jako takové, nýbrž vládního systému maďarského. Biskupův uherských nevolí si dle dobrého zdání svého papež; jsou jmenováni od krále na návrh vlády, papež je pouze potvrzuje, a jest to případ již velmi křiklavý, kdy vláda uherská před sv. Stolicí ustoupí. Biskupové uherští jsou stvůry vládní, a jen jako zázrakem se stane, je-li z nich některý mužem v pravdě apoštolským, jenž chce býti všechno všem. Svatá stolice má s biskupy uherskými často velké potíže. Pius IX. při jedné příležitosti jim pravil rozhorleně: *»Voi siete troppo ricchi — Vy jste příliš bohatí!«* Vystihl to dobře: biskup uherský vládou dosazený má ve světské moci velkou oporu a k tomu pravidelně značné důchody — proto nebojí se ani papeže. Také chtějí býti vládě vděční.

Odtud si vysvětlujeme mnohé ty skutky biskupův uherských na poli náboženském, jež směřují proti národnostem nemadžarským. Biskup Rudnai po smrti Fr. Šujanského administrátorovi (v Selpách) úředním přípisem nařídil, aby votivní tam svátek sv. Cyrilla a Metoda celkem bez svátečních služeb Božích odbavil. V Liptovském Sv. Mikuláši, farnosti čistě slovenské, nařídil spišský biskup Csascka v srpnu r. 1889, aby se

služby Boží čtyřikrát do roka v maďarské řeči konaly. Žádali toho státní úředníci a židé.

To se častěji vyskytuje, že při známé povolnosti biskupův uherských lidé zcela nepřislušní ovládají poměry a záležitosti církevní. Dne 26. ledna 1876 žid Kaufmann v trenčanském stolicičním výboru navrhl vyzvatí biskupa Roskovanyiho, aby v semináři dal přednášet po maďarsku, ne po latinsky, protože prý seminář tento je hnízdem panslavismu. Šoproňský stoliciční výbor svého času se usnesl, že po kostelích má se kázati maďarsky všude, kde někdo jen trochu zná maďarsky; totéž stalo se v stolici aradské, rábské a čanadské.

Že biskupové uherští někdy raději obětují církev a duše lidské nežli maďarisační snahy a přízeň vlády, toho hrozným dokladem jest obec Lúčky, kde lid katolický dobrý, zbožný, odtrhuje se od církve pro tvrdošíjnost a zpronevěru biskupa Parvyho, jenž slovenského kněze Lad. Moyše odtud vzal a dosadil zaň Maďara. Horší nežli biskupové bývají často sami faráři. Obsazování far mají v rukou takoví biskupové nebo maďarská šlechta nebo patronátní úředníci. Církev je často — poslední. Jsou fary, o které dlužno kompetovati dokonce u ministerstva — orby! Za takových poměrů jsou faráři často ne služebníky církve, nýbrž státu a svých světských patronů a jdou v maďarisačních choutkách dále nežli biskup. Ze soukromého dopisu jednoho poctivého kněze slovenského uvádíme: »Obviňovat by se mohol Ordinariát z toho, že prisne nezakáže vnášat do služeb božích maďarskú reč: Ale Ordinariát o mnohých vecách, ktoré si knázi dovolujú, nevie...« »Vôbec musíme povedať, nie biskupi, ale faráři slovensky nevzdělání a štrebari maďarisujú a tú prácu podporuje a úžasne podporovať bude škola...«

Výchova v semináři je dobrou přípravou k takovému působení kněží v duchovní správě. Není dovoleno ani slovenským bohoslovcům slovenské knihy čísti, v mateřské řeči se vzdělávati. Ze semináře spišského, rožnavského a košického (za předešlého biskupa Bubicse) byla každá slovenská kniha vyloučena. Ve všech seminářích jsou t. zv. literární kruhy či školy, ve kterých bohoslovci se v literatuře vzdělávají, ale jen v maďarské řeči a spisbě. V nitranském semináři jeden bohoslovec opovážil se žádati, aby bylo dovoleno vedle maďarských i slovenské práce předčítati. Představenstvo odpovědělo, že to nedovoluje »egységes magyar államesme«, t. j. idea jednořečového státu maďarského. Že by toho vyžadovaly zájmy církve, — to je věci vedlejší... Vylučování bohoslovců slovenských ze seminářů pro slovenštinu jest známo.

Ze všeho patrné, že je pravým hrdinstvím býti a cítiti se slovenským knězem. Kdesi u Starého Tekova poslán byl za kaplana novosvěcenec, který vyšel se zápalem ze semináře, nemohl strpěti, že v čistě slovenské farnosti zpívá se maďarsky v kostele. Poradil lidu. Byly litanie. Varhaník spustil na varhany

a lid dal se do zpěvu — slovensky. Ale brzy bylo kaplanu odstěhovati se jinam . . .

Co zkusí slovenští kněží od úřadů církevních a světských, jest někdy neuvěřitelné. Nedivíme se, že pak tolik kněží je buď lhotejných nebo maďaronských.

A výsledky? »V l'ude hynú pochopy náboženské, lebo není, kdo by naučil ze slovenskej knížky sa modliť. Hynie náboženský cit, lebo slavičie náboženské piesne sú ubíjané k vôli trom — štyrom nesrozumiteľným piesňam (maďarským) školských detí a učiteľov.« (Ze soukr. dopisu.)

Přes všechny ty obtíže udržuje se duch náboženský spolu s duchem slovenským u katolických Slováků vedle působení několika horlivých kněží slovenských také působením katolické literatury lidové, hlavně náboženské. V této věci dlužno na prvním místě jmenovati vydavatelský spolek slovenský S v. V o j t ě c h a.

Prvý pokus církevně-literárního spolku na vydávání dobrých nábožensko-mravních knih pro katolické Slováky učinili Ignác Bajza, farář dolno-dubovský (později kanovník prešpurský), Antonín Bernolák, farář v Čekleši (později v Nových Zámcích) a Jura Fandly, farář nahačský, kteří za spoluúčinkování s mnohými jinými založili r. 1793 U č e n é s l o v e n s k é t o v a r y š t v o k vydávání a odbírání slovenských knih. Sídlo jeho bylo v Trnavě a mělo odbočky v Nitře, v Rovném (trenč. stol.), v Bánské Bystrici, v Jagru a Rožnavě. Členové byly téměř ze všech biskupství slovenských.

Druhý pokus takového církevně-literárního spolku učinil M a r t i n H a m u l j á k, úředník královský v Budíně, muž velmi zbožný, který s jinými budapeštskými Slováky r. 1834 založil akciový »S p o l o k m i l o v n í k o v r e č i a l i t e r a t u r y s l o v e n s k e j« na vzdělávání a rozšiřování mateřské řeči vydáváním dobrých knih pro lid. Spolek byl dost nepatrný, ale nedostatky peněžní hradila přízeň některých biskupův a kanovníkův jako Josefa Belanského (Baň. Bystřice), Josefa Bélika (Spiš), Josefa Wurma (Nitra), Imricha Palugyaya (Košice), Alex. Alagoviče (Záhřeb), Josefa Kukoviče (Ďakovo) a j. Hamuljakovi byl nápomocen hlavně ve vydávání »Zory« Henrik Scajbélyi, tehdy studijní prefekt ústavu pazmanského ve Vídni, později kanovník ostrahomský a generální vikář trnavský, přijav na sebe hlavní jednatelství spolku ve Vídni. Spolek přes velké těžkosti blahodárně účinkoval, až od r. 1844 pořád víc klesal, zvláště když smrtí Jana Derčika, čestného biskupa, pozbyl svého největšího ochránce. R. 1850 se rozešel.

Právě v tuto dobu usnesli se uherští biskupové, aby se založil v Pešti »Spolek na vydávání dobrých a laciných knih« pro katolíky jazyka maďarského, německého a slovenského a aby se v každém z těchto jazyků vydávaly »K a t o l i c k é n o v i n y« a knihy v rozměru 90 archů ročně. Spolek založen r. 1849 a dostal jméno »Spolek sv. Štěpána«.

Poněvadž však spolek sv.-štěpánský nebyl s to, aby slibovaných 90 archů slovenských dodal slovenským údům svým, mnozí od spolku i od »Katolických novin« poodstupovali. A když se r. 1857 Spolek sv. Štěpána zřekl vydání »Katol. novin«, uznala se potřeba samostatného spolku pro katolické Slováky. Myšlenka o samostatném spolku vznikla v O. Radlinském, kterýž i jméno nového spolku vymyslel: »Spolek sv. Vojtěcha«. Jeho úmysl podporovali Jiří a Štěpán Tvrdý, kanovníci nitranští, jejich bohabojná sestra vdova Alžběta Derčíková a Tomáš Červený, kanovník háňsko-bystřický, kteří tisíce na tento podnik věnovali. (Pokračování.)

Ludvík Grygera.

Bulhaři a Řekové.

(Pokračování.)

Jak asi hospodařila tato společnost mezi Bulhary? Náš krajan Konstantin Jireček, znamenitý znalec bulharských dějin, napsal o tom: »Hospodaření řeckého duchovenstva v zemích slovanských jeví se nám v obraze svrchované ničemnosti. Nechvalná je historie fanariotů jak světských, tak duchovních, Řeků to cařihradských. Duchovní fanarioté vládli v církvi, světští pak velikou moc si zjednali jako bankéři, kupci a ve službách tureckých jako písaři, tlumočníci atd.« Hlavní jejich neřestí byla lačnost peněz a prodejnost. U těchto lidiček všechno bylo na prodej. Duchovní úřady, od patriarchátu až do posledního místa farářského někde v zapadlém koutě venkovském, všechny se přímo prodávaly. Kdyby i svatý s nebe byl na zem sestoupil, zadarmo prý by ho ani jáhnem nebyli udělali. Mravnosti a bezúhonnosti, vzdělání neb rozumu k duchovním úřadům potřeba nebylo, jen platit se muselo, a to platit velice mnohč! Chytrým a bohatým lidem tudíž všechny cesty stály otevřeny, svědomí však mítí bylo zbytečno. Kdo chtěl býti patriarchou, musil Turkům přebohatě zaplatiti: roku 1573 stálo to jen 6000 dukátů; ale cena čím dál více stoupala, poněvadž uchazeči se navzájem nemilosrdně přepláceli, takže v 19. století vzrostla až na 150 tisíc dukátů! A to ještě kromě jiných úplatků a darů, které musil uchazeč podstrkávat na vše strany, od vrátného v paláci vezírově a sultánově až po nejvyšší úředníky! Při takovém ucházení ovšem, co to bývalo pletích mezi fanarioty a tureckými velmoži, co kandidátů různých stran, co protivné politiky! A peníze jen se sypaly! Kterému šťastlivci se konečně po nesmírných útratách a silné protekci podařilo urvatí trůn patriarchy pro sebe, ten si pak své útraty hleděl vynahraditi všemožným způsobem i s úroky a odíral bez milosti, kde koho a jak mohl. Když se uprázdnilo některé biskupství, buď že biskup umřel nebo byl vyhnán, nastalo v Cařihradě opravdová dražba. Kdo patriarchovi a jeho synodu dal víc, stal se biskupem, a praníc se nedbal, je-li též učený, pobožný a vůbec pro ten úřad schopný.

Palmu vítězství mezi uchazeči odnášel si ten, kterému se podařilo sehnat u bankéřů cařihradských největší úvěr, rozumí se, na lichvářské úroky. Průměrná cena za biskupství byla 4000 dukátů. Tak se bohužel dostávali na biskupské stolce lidé nejrůznějšího braku: vedle mnichů a světských kněží zasedal na nich nejeden řecký kupec nebo krémář, ba i kuchař, tabáčník nebo zbohatlý obuvník. Lid měl věru z takových duchovních pastýřů pramalou radost a ještě menší užitek. Jakmile nový biskup dostal do rukou sultánský berat, t. j. ustanovovací dekret, vybral se do své diecese a dal se do práce. První jeho starostí bylo, aby co nejdříve sehnal sumu, kterou dal za své místo, a proto jako patriarcha odřel jeho, tak zase on hleděl dříti své poddané kněze a lid. Ostatně, každý biskup pokládal svou diecesi jako za podmaněný nepřátelský kraj, v němž měl plnou svobodu drancovati a se obohacovati a neohlížeti se pranic na ubohé obyvatelstvo ani na práva lidskosti. Když zaplatil věřitelům, co mu na koupení biskupství byli půjčili, jal se pak ze všech sil pracovati, aby nashromáždil co nejvíce pro sebe. Statků nějakých biskupských nebylo, a proto všechno své bohatství musel nadřít z lidu. Neslýchané sumy vyděli fanariotští biskupové i na krajinách chudých, nevelmi úrodných a lidnatých. U vydírání jevíli neobyčejnou vynalézavost a obratnost. Hned jak se biskup nastěhoval na své místo, rozesílal po lepších rodinách v městě různé svěcené věci, a měšťané se za tyto dárky museli odvděčovati dary třicetkrát dražšími. Občas vymohl si od úřadů bužeruldi, t. j. průvodní list, a jezdil pak po diecesi a obíral lidi jako loupežník, ačkoli v listě stálo, aby každý dal, kolik chce, dle své vůle a víry. Tu se mu muselo platit za rozvod manželský, tu zas na podporu pro patriarchu, tu zase za svěcení kněží, za odríkávání modliteb, za pobožnost zádušní, za svěcení vody a ještě jiné a jiné dávky a taxy. Často též vysílal po vsích své kněze, zvané »epitropy-ikonomy«, t. j. výběřčí, aby vybírali poplatky, zvláště dlužné; to bývalo spojeno s velikou zlostí a pohoršením lidu. Někdy je poslal vybírat, že prý na stavbu toho neb onoho kostela; když se však s plnými měšci vrátili, stavěl třebaš paláce pro sebe. Velký důchod byl z rozvádění manželstev. Z rozepří mezi bohatými manžely mívál prý mnohý biskup tajnou radost a ještě je podněcoval, poněvadž taxy a poplatky za dispense a různé listiny při rozvodu stály veliké peníze. Podobně též těžil z dispensí od příbuzenských překážek manželských. Církevní zákony musely stranou; peníze spravily všechno. Že se tím způsobem mezi lidem valně šířila lehkomyšlnost a nesvědomitost u věcech duchovních a ubíjel všecek cit pro právo a slušnost, rozumí se samo sebou; neboť lid si zvykal domněnce, že za peníze může být všechno na světě.

Podrobný popis fanariotského vydřidušství zanechal nám Neofyt Chilendarský zvaný též Bozveli, přední bojovník za církevní práva Bulharů. Býval v letech 1840—42 protosyngelem u trnovského metropolity Neofyta a měl tudíž nejlepší možnost,

aby důkladně poznal jednání řeckých vladyků (biskupů). Protosyngel je tolik jako zástupce neb pomocník biskupův, asi jako u nás generální vikář. Ten tedy vypravuje: »Když se vladyka chystá objíždět vesnice po diecesi, aby sbíral peníze, čorbadžijové (t. j. bohatí měšťané neb stalkáři) jemu oddaní a od něho i podplaceni již napřed straší všude selské starosty, že prý vladyka má od sultána dekret a dle toho že smí vybírat od každého křesťana, kolik chce, ba že může každého vydati i na potrestání pašovi nebo soudci. Vladyka vyjíždí pokaždé s četným průvodem; neboť provází ho někdy neméně než 15 městských čorbadžijův, 35 kněží, jeho protosyngel, 4 jáhni, 25 mnichů, 65 vesničanů, dva písaři, jeden kafedžija (na vaření kávy!), jeden kuchař, dva čibukčijové (měli na starosti kuřivo a dýmky pro panstvo!), 6 čeledínů ke koním, 8 nákladních koní, kteří měli nésti darované věci a dva neb tři jízdné koně se zlatotkanými čabraky a pozlacenými třmeny, udidly a trapečky na prsou. Mimo to se veze mnoho všelijakého náčiní a náradí, jako pekáčů, měděných konvic a mís, koberců na spaní, příkrývek, dýmek nargilé zvaných i jantarových čibuků atd. Když se vladyka s takovou družinou ubytuje v některé vesnici, přespí tam dvě neb tři noci a vezme od celé obce rázem 550 grošů za svěcení vody a dle velikosti osady 1550 až 3300 grošů čestného daru pode jménem almužny. Potom vybírá po 15 groších s každé manželské domácnosti a po 8 groších od vdovců a vdov. Pak se vyptává, jsou-li tam jací mužové, kteří nežijí v pořádku se svými ženami a chtěli by se rozejít. Najdou-li se takoví, bere od nich za rozvod od některého 2500 grošů, od jiného 1500, podle majetku, ale nikdy ne méně než 550. Když se manželé jen hádají, bere od nich 500, 300, 150 grošů, podle majetku, za smíření neb napomenutí. Stane-li se, že na některé manžely je žalováno, že se dali sezdati, ačkoli byli příbuzní, vladyka je pokutuje 550 groši a kněze, který je sezdal, zbavuje úřadu; přijímá ho však zase na milost, když od něho dostane 850 grošů. Kromě toho musí vesnice ještě, buď jak buď, dát protosyngelovi 150 grošů, pánům z města 350, jáhnům 200, kafedžijovi, šibukčijům a kuchaři po 50, čeledínům při koních po 24 a též ostatní družinu musí podělití. Někdy sedlák některý daruje i sám od sebe vladykovi koníka nebo býčka, aby se modlil za jeho duši. V které vesnici je kostel, tam se vladyka zdrží po celý týden, i děle, a slouží liturgii bere 250 grošů. V takových vesnicích světívá i vodu a po svěcení nastavuje lácek, na který mu hážou přítomní nejméně po 5 groších. Každému kostelu dá antiminsion a vezme zaň 350 grošů.)* Dává též kostelu knihu bohoslužebného řádu (typikon čili ustav) a bere za ni 80 grošů! za miněje čili měsíční pořad svátků s výklady a modlitbami v řeckém jazyku 1250 grošů. Od každého kostela bere 550 grošů za sloužení liturgie a 250

*) Antiminsion je hedvábná rouška, posvěcená od biskupa, na níž je vycířena pohřeb Páně; v každém kostele na oltáři (na stole) musí býti, sic se tam nesmí sloužiti liturgie, ba ani kostel se bez něho nepovažuje za posvěcený.

grošů za svěcení vody po domech. Po některých vesnicích kromě toho všeho rozesílá Turky, kteří jsou jeho průvodní stráží, aby mu navybírali od sedláků po 50 okách (asi 64 kg) pšenice neb ječmene, a vybírá též po 250 okách jablek, sušených slív, hrušek a j. Totéž činí i po městečkách. Která osada mu nezaplatí, udá ji tureckému soudu, vyhlásí nad ní církevní klatbu a pošle své lidi, aby vesničanům posbírali, kde co, kotly, hrnce, pekáče, koberce, řetězy, a pak je ponechává na milost a nemilost subašovi, tureckému dozorcí nad vesnicí. Pašové posílají na udání Řeka biskupa své pochopy, aby přivedli selské stařešiny k soudu, a on před soudem takto na ně spouští: »Vy neohrabaní Bulhaři, já vás dobře znám, že jste proti sultánovi a proti křesťanské víře, nebo se mně vzpíráte a nechcete platiti biskupské daně, jak platí druzí sultánští poddaní!« Chudáci venkované s pláčem ho prosí, aby jim odpustil a poshověl, až si opalší peníze, že mu pak zaplatí i s úroky. Ale on jim v odpověď proklíná nelidsky všechny vesničany velké i malé a hrozí, dokud nezaplatí daně biskupské po křesťanském zákonu, že jejich kostel zůstane zavřen a děti nekřtěny, neboť prý nejsou nijakými křesťany, když neplní dle evangelia Kristových přikazů a neplatí přikázané od Bcha i od sultána daně biskupské! Když v některé křesťanské vsi hodlají si znovu postavit chatrný kostel, tu po zavedeném od řeckých biskupů obyčeji je napřed nutno, aby to oznámili svému biskupu, a ten pak píše do Cařihradu svým fanariotským pohlavárům, aby od turecké Porty vymohli povolovací dekret. Takový dekret stojí na 250 grošů, ale Řek biskup počává zaň osadníkům účet na 1500 nebo 8500 a nejméně 5500 grošů, podle zámožnosti osady. Když pak schrábne tyto peníze, bere za posvěcení nového kostela ještě druhých tolik tisíc. Za potvrzení nového představeného kláštera (igumena) bere od kláštera 5500 grošů a mimo to žádá a bere všecko, co se hodí k živobytí pro dům biskupský, jako obilí, máslo a jiné věci. Za vysvěcení kněze požaduje až 2250 grošů.

Tak píše Bozveli. Byla to, jak vidět, hrozná duchovní správa. Nelidským vydíráním trpěly všechny kraje, a nejhůř bylo chudým osadám; ty byly někdy přímo na mizinu přivedeny. Skutečně prý se stávalo, když některá vesnice nemohla vyhověti přemrštěným požadavkům biskupovým, že přicházeli jeho vyslanci, prohlašovali nad vesnicí klatbu, kostel zapečetili a z domů pobrali, co mělo jakou cenu, domácí nářadí, ba prý i tašky se střech. Zastání nebylo, fanariota měl na své straně turecké úřady. Sedlák v zoufalství snášel útisky svého duchovního pastýře, děti mu nekřtěné rostly, až zaplatil, a zemřel-li pochován bez kněze a bez modliteb. Všeobecný šel tehdy po Bulharsku povzdech, jenž až dosud žije v přísloví: »Chraň nás, Bože, od rumunských vlků a od bělomerských Řeků!«

Řeční biskupové zvláště na bulharské diecesi mívali namířeno; těšivali se na ně a říkali, tam že je dobrá půda, málo

zpracování, tam že možno těžiti! Zdá se však, že Bulharsko bývalo řeckým vladykům zaslíbenou zemí odjakživa. Již car Boris psal papeži Mikuláši, aby mu poslal raději kněze latinské, protože prý Řekové, které mu byl poslal patriarcha byzantský, lid jenom cdírají. A starý bulharský rukopis, jenž se chová v duchovní akademii petrohradské pod číslem 1173, vykládá příčinu, proč se ve středověku carové bulharští liledli vymaniti z područí patriarchova, takto: »Poněvadž jsou Řekové prohnání, tedy metropolitové z Cařihradu do Bulhar posílání vykořisťovali Bulhary různými neplechami a vracívali se pak do Cařihradu s bohatstvím, které si nashromáždili. Bulharský car, vida takové bezprávné jednání, uznal za vhodné, ustanoviti jednoho ze svých biskupů patriarchou v Trnově«.

Snadno lze uhadnouti, že při tak hojných příjmech, jakými si vladykové stále beze studu a svědomí plnili měšce, mohli míti život pohodlný, ba skvělý. Žili také vskutku v hojnosti a přepychu a dělali velké pány. V paláci mívali kolem sebe celé hejno služebnictva a jiných příživníků, které si, kdo ví odkud, přivedli. Mužské i ženské pohlaví pod rozličnými názvy mělo kolem nich co činiti. Jeden byl vydáván za bratra, druhá za sestru či příbuznou, jeden vedl hospodářství v domě, druhý účty, jiný byl na vybírání poplatků a tax, ba jedni i na to byli, aby špehovali biskupovy nepřátele anebo mu donášeli, co se děje zvláště u tureckých úřadů, jaký vítr tam vane. O mravnosti v domácnostech biskupů vykládaly se často přepodivné věci. Známý jsou leckteré podrobnosti, ale o tom lépe pomlčeti. Necht stačí jen říci, že, co si někteří vladykové dovozovali, byly až zjevné zločiny, ba zvrhlost. A podivno, z velké části přec bývali ze stavu mníšského! Nejednou vlastní jejich lidé, totiž Řekové, nemohli jinak a museli je odsuzovati, a když se Bulhaři později domáhali církevní samostatnosti, uváděli mimo jiné také mnoho stížností tohoto druhu jako důvod, proč nechtějí mezi sebou trpěti řeckých vladyků.

(Pokračování.)

Zvěsti.

Z Mladých Bříšť. Naříká se na to, že Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda setkává se v Čechách s mnohými překážkami (»Ap. sv. C. a M.« r. VIII., str. 30.). Přece však jsou v Čechách místa, kde idea cyrillomethodějská dochází porozumění. Takovým místem jest premonstrátský klášter Želiv, jehož opat Sales Roubíček měl již také r. 1911 na Velehradě pontifikální mši sv., s klášterními farami.

Již do V. ročníku »Sborníku Velehradského« (str. 39 násl.) zaslal želivský premonstrát Viktor Bezděka článek »Starší zprávy o sv. Cyrilla a Methodu«. Nynější převor želivský Dr. Eugen Kadeřávek ve »Slavica«, příloze »Časopisu katolického duchovenstva« r. 1905 uveřejnil posudek o spisu P. Pierlingra T. J.,

zemřel-li car ruský Alexandr I. jako katolik. O unionistických snahách konaly se v klášteře přednášky ve dnech 22. listopadu, 27. prosince 1911, 24. ledna a 14. února 1912 (Viz »Ap. sv. C. a M. r. III. str. 30., »Acta Acad. Velehrad.« r. VIII. str. 136.) Želivský premonstrát Gilbert Cyrill Křikava konal přednášky na schůzi v Praze dne 16. května 1912 a o pasturální konferenci vikariátu lípnického v Humpolci roku 1912 (»Ap. sv. C. a M.« r. III. str. 175 resp. 159). o Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda, v jubilejním roce 1913 dne 6. dubna v Humpolci o bulharském mnichu Panteleimonovi, dne 9. dubna v mariánské družině kněžské v Praze o ideí cyrilomethodějské, dne 26. července na Velehradě o Apoštolátu. O videňském kongresu eucharistickém r. 1912, pokud se zabýval snahami unionistickými, napsal článek do »Acta Acad. Velehrad.« (r. VIII. str. 108 násl.), o Apoštolátu do kral. hradecké »Obnovy« a do »Ap. sv. C. a M.« (r. VI. str. 40. násl.), o poměru Apoštolátu k hnutí eucharistickému do »Ap. sv. C. a M.« (r. III. str. 135 [chybné paginace str. 119] násl.).

Na schodišti klášterního chrámu Páně postaveny byly Vosmíkovy sochy sv. Cyrilla a Methoděje posvěcené o svátku hlavního zemského patrona sv. Václava r. 1917 (»Ap. sv. C. a M.« r. VIII. str. 157). Malovaná okna s obrazy sv. Cyrilla a Methoděje pořízena byla pro kostely děkanský v Humpolci od Förstera a farní v Jiřicích.

Letos pak (r. 1918) dostalo se malovaných oken s obrazy sv. Cyrilla a Methoděje farnímu kostelu v Mlad. Bříštích. O svátku hlavního patrona zemského sv. Jana Nepomuckého spatřili osadníci po prvé nová okna ozdobená obrazy sv. věrověstů slovanských. Provedla je firma Jan Kryšpín v Praze dle kartonů akademického malíře Františka Urbana.

S v. C y r i l l vyobrazen jest jako benediktin mužného věku s hnědým vousem. Má na sobě tmavé v předu i v zadu hlukobo splývající roucho s kapucí na zádech ve střihu mešního roucha, jak se tehdy na východě (felon) i na západě (tak řečená gotická kasule) nosilo. Tak bývají vyobrazováni benediktini na obrazech tehdejší doby. Tím jakož i v pozadí vyobrazenou klášterní budovou s věží je naznačeno, že zemřel jakožto benediktin římského kláštera. Pod vrchním rouchem splývá štolá (epitrachil), jejíž konec je viděti. V ruce drží sv. Cyrill rozervřenou knihu se staroslovanským nápisem: »Iskoní bě Slovo i Slovo bě u Boga« t. j. »Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha«. Tím jest naznačeno, že životním úkolem sv. Cyrilla bylo, hlásati evangelium národům slovanským, že za tou příčinou přeložil s bratrem Methodějem Písmo sv. do jazyka slovanského, a že první kniha přeložená, již s sebou na Moravu přinesl, byl evangelistář, jenž začínal počátkem evangelia sv. Jana, jak vypravuje jeho životepis. Ačkoliv nynější učenci míní, že sv. Cyrill vynalezl písmo hlaholské, psán jest nápis písmeny cyrilskými, protože Slované obřadu řeckého sjednocení i nesjednocení užívají písma cyrilského. Má se tím nápisem naznačiti, že sv. bratři

soluňští se snažili o jednotu víry u všech Slovanů. Biskupská důstojnost sv. Cyrilla jest označena tmavými proužky na albě (sticharu) splývajícími po bocích dolů (potamoi) a vinoucími se na okraji rukávů (loria), jak to bývá u biskupů řeckého obřadu. Nad hlavou světcovou vznáší se anděl, jenž drží skřínku s ostatky sv. Klimenta. Je tím naznačeno, že účta sv. Cyrilla k sv. Klementu papeži mučedníku, jehož ostatky našel a do Říma donesl, jako v životě jej v pracích apoštolských posilovala, tak po smrti, když tělo jeho pod jednou klenbou se svatým papežem odpočinulo, jej dovedla až do nebeské vlasti.

Sv. Methoděj vyobrazen jest jakožto stařec s bílým vousem v rouchu metropolitě řeckého obřadu. Oděn jest albou (sticharem) s širokými červenými pruhy (potamoi) a řeckým mešním rouchem (felonem), kratším nežli je roucho sv. Cyrilla, jež však jest křížkováno (a sluje pak polystaurion) na označení metropolitské důstojnosti. Pod rouchem splývá štola (epitrachil), a kolem krku a přes vrchní roucho dolů splývá bílé biskupské omoforion s tmavými křížky (= pallium arcibiskupů latinských). Po pravém boku vyhlédá z pod vrchního roucha nabedrník (epigonation, enchirion). V levé ruce drží sv. Methoděj berlu v podobě T s lvími hlavičkami na příchnicích koncích a pravou rukou zebná. Je oblečen v světlé roucho. Obvyklý obraz posledního soudu chybí, za to leží na zemi u nohou světcových jezdecký bičík, jímž byl za vyhnanství v Němcích šlehan. Tím dán jest výraz zásadě vědeckého cyrilomethodějského bádání hlásané archivářem Fr. Snopkem, že nikoliv legend, nýbrž dokumentů se máme přidržovati. (Viz »Acta I. conventus Velehradensis« str. 107.) Mitra hlavy světcovy nezdobí, poněvadž v té době ani u Latínů ani u Řeků se mitry neužívalo, anebo jest to aspoň velice pochybné. Budova s kopulovitou věží v pozadí značí jednak kathedrální chrám arcibiskupův, jednak to, že sv. bratři na apoštolských cestách zakládali chrámy. Nad hlavou sv. Methoděje vznáší se anděl, jenž drží papežskou bullu s podpisem Adriana II. Je tím naznačeno, že sv. arcibiskup v životě pozemském lnul k apoštolské stoličce římské, od níž vycházela jeho duchovní pravomoc, a jež papežem Adrianem II. udělila mu velikou milost, že mohl konati služby boží jazykem slovanským, a jež poskytovala mu útěchu a oporu ve všech útrapách a bojích, a že touto věrností k apoštolské stoličce zasloužil si po smrti nebeské odplatu.

Pod postavami světců jest nápis: »Sv. Cyrille — Methode — oroduj za nás«, aby osadníci pamatovali, že sv. apoštolové slovanští jsou stále našimi u Boha orodovníky.

◀ ROZMANITOSTI. ▶

Církev katolická s polským obyvatelstvem.

I. V Německu.

1. a 2. diecese huždenská a poznaňská sloučené od r. 1821 pod jedním arcibiskupem, jenž sídlí v Poznani. Diecese hnězdenská sahá až k počátkům křesťanství v Polsce. Diecese poznaňská byla zřízena r. 968. Za dob svobodné Polsky byl arcibiskup hvězdenský primasem celé Polsky a za bezkrálovství vládl zemi. Některé odznaky a výsady primasovy podnes mu zůstaly. Hranice diecesí bývaly různé; dnes se shodují se zemskými hranicemi knížectví poznaňského. Každá z obou diecesí má svou konsistoř i kapitolu. Počet věřících byl 1 a půl milionu; kdysi bylo to území čistě polské, nyní následkem německého osídlování jest značný počet katolíků Němců.

Arcibiskupem jest od r. 1915 Edmund Dalbor. Biskupem světícím diecese poznaňské Pavel Jedzink, pro diecesi hnězdeňskou Vilém Kloske.

3. Diecese chelminská nazvaná dle města Chelmno v západních Prusích, jež skoro celé pojímá. Počátky její sahají do r. 1243. Biskup, konsistoř a seminář sídlí v Pelpině. Katolíků počtem 830.000 jest většina národnosti polské, část jsou Němci.

Biskupem je od r. 1899 Aug. Rosenreter, světícím Jakub Klunder.

4. Diecese varmínská objímá kromě bývalé Varmie i knížectví pruské čili východní Prusko v dnešních hranicích. Počátek diecese sahá do r. 1243. Katolíků národnosti polské i německé jest na 330.000. Sídlem biskupovým i úřadů jeho jest Frauenburg u Baltu.

Biskupem jest od r. 1909 Aug. Bludau.

5. Diecese vratislavská začínající dějinami od r. 1000 po Kr. P. zabírá celé Slezsko pruské i rakouské (Těšínsko). Jsou k ní přiděleny i Brandenburg a Pomoří, kraje to dnes převážně protestantské. Celá diecese čítá na 2 a půl mil. katolíků: na horním a těšínském Slezsku silnou většinou Poláci, v ostatních krajích převážně Němci. Sídlem biskupovým jest Vratislav. Severní část diecese tvoří delegaturu v Berlíně, kde sídlí probošt u chrámu sv. Jadvigi; třeba že nemá svěcení biskupského, přece požívá různých výsad, na př. že smí biřmovati. Těšínsko má vlastní konsistoř v Těšně, podřízena ovšem do Vratislavy.

Knížetem biskupem jest Adolf Bertram od r. 1915, delegátem v Berlíně prelát Karel Kleidermann, generálním vikářem v Těšně Jiří Kolek.

Mimo to jest velmi mnoho Poláků roztroušených po celém Německu v krajích průmyslových zvláště v Porýnsku.

II. V Rakousku.

6. Diecese krakovská sahající počátky do 10. věku jest čistě polská. Byla kdysi daleko obsáhlejší; dnes čítá na milion duší. Sídlem biskupovým, konsistoře a semináře jest prastará stolice Polsky — Krakov.

Knížetem biskupem jest od r. 1912 Adam Štěpán Sapieha, světícím biskupem Anatol Nowak.

7. Arcidiecese Lvovská založená ve 14. věku zaujímá východní Halič a Bukovinu. Katolíků Poláků má 1.109.000. Sídlem arcibiskupovým jest Lvov.

Arcibiskupem jest od r. 1900 Josef Bilzewski, světicím biskupem Vladislav Bandurski.

8. Diecese **přemyšská** založená ve 14. věku zaujímá střední část Haliče s 1,200.000 katolíků. Sídlem biskupovým je Přemyšl.

Biskupem jest od r. 1900 Josef Šebastian Pelczar, světicím biskupem Karel Fischer.

9. Diecese **tarnovská** vyňatá r. 1785 z diecese krakovské; jest čistě polská, čítající okolo 700.000 duší.

Biskupem jest Lev Wałęga od r. 1901 a sídlí v Tarnově.

III.V Království polském.

10. Arcidiecese **varšavská** vznikla po rozdělení Polska koncem 18. věku. Konečně byla ohraničena teprve r. 1818. Zaujímá značnou část gubernie varšavské a petrikovské s největšími městy v Polsce Varšavou a Lodží. Katolíků jest 2 mil. Poláků a několik ostrůvků německých. Arcibiskup varšavský jest metropolitou všech diecesí v Království. Sídlí ve stoličném městě Varšavě.

Arcibiskupem jest od r. 1913 Alexander Kakowski, světicím biskupem Kazimír Ruszkiewicz.

Mimo to žijí v Uhrách severních, zvláště ve stolici spišské a oravské, Poláci. I v Bosně jsou polští vystěhovalci, jsouce přiděleni diecím v Sarajevě a Banjaluce.

11. Diecese **kujavskokalížská** sahající do 12. věku měnila hranice své, dnes zaujímá celou gubernii kalížskou a části gubernie varšavské a petrikovské. Biskup sídlí ve Vloclavku, pročež se nazývá někdy i vloclavskou. Do ní náleží nejpamátnější svatyně Polsky, Častochova. Katolíků čítá okolo 1 a půl mil. převážně polských a něco málo Němců. Biskupem jest od roku 1902 Stanislav Kazimír Zdzitowiecki.

12. Diecese **plocká** sahající počátky do 10. století. Zaujímá velkou část Mazovska a něco Podlesí. Katolíků čítá přes 800.000 národnosti polské. Biskup sídlí při překrásné basilice z 12. věku v Plocku.

Biskupem jest od r. 1908 Antonín Julian Nowowiecki.

13. Diecese **sejnešská** nebo **augustovská** utvořená r. 1798. Zaujímá gubernii suvalskou a část lomžynské. Sídlem biskupovým jest Sejny. Čítá okolo 700.000 duší, z nich 400.000 Poláků a 300.000 Litvinů.

Biskupem jest od r. 1910 Antonín Karas.

14. Diecese **lubelská** založená r. 1805 zaujímá stejnojmennou gubernii. Sídlem biskupovým jest Lublin. Čítá okolo milionu polských katolíků. Od r. 1905 patřili k ní i sjednocení přešli po ukaze volnosti svědomí k unii. R. 1904 zemřel biskup Jaczewski.

15. Diecese **podlěsská** zřízena byla počátkem 19. století. Sídlem biskupovým byl Janov na Podlesí. R. 1869 byla vládou ruskou zrušena a přivtělena k lubelské; ale sv. Stolice toho nikdy neuznala. Čítá nyní na 670.000 katolíků národnosti polské a od r. 1905 asi 150.000 sjednocených. Správu diecese vede biskup lubelský.

16. Diecese **kielecká** utvořená r. 1883 z části diecese krakovské zaujímá celou gubernii kieleckou a část petrikovské. Má přes milion katolíků Poláků. Sídlem biskupovým jsou Kielce.

Biskupem jest od r. 1910 Augustin Łosiński.

17. **Dieceze sandoměřská** vytvořená r. 1818 z části diecese krakovské zaujímá gubernii radomskou a část kielecké. Katolíků výlučně Poláků jest 880.000. Sídlem biskupovým jest Sandoměř. Biskupem jest od r. 1910 Marian Rych.

IV. V Rusku a na Ukrajině.

18. **Dieceze vileňská.** Prvým biskupem vileňským byl františkán Ondřej Wasiłko od r. 1388—1398 „apoštol Litvy“. Zaujímá dnes gubernii vileňskou a grodenskou, čítajíc 1 a půl mil. věřících. Dle národnosti jest 25 proc. Litvinů, ostatní jsou Poláci a Bělorusové. Sídlem biskupovým jest Vilno. Biskupem jest Eduard baron Ropp od r. 1903. R. 1907 byl vládou ruskou zapuzen, přebýval na svých rodinných statcích, ale nyní po revoluci opět se navrátil na svůj biskupský stolec.

19. **Dieceze žmudská** zřízená r. 1417 zaujímá katolickou gubernii kovenskou a katolické farnosti v protestantském Kurlandsku. Biskup sídlí v Kovně, proto se nazývá i kovněnskou nebo dle staršího názvu telševskou. Čítá asi půl milionu Litvinů a okolo 200.000 Poláků.

Biskupem jest od r. 1914 Frant. Karewicz.

20. **Dieceze luckožitomířská** zřízená r. 1797 z části diecese lucké (ze 14. věku) a z diecese kijeverské z 10. věku. Dnes zaujímá gubernii kijeverskou a volyňskou. Biskup sídlí v Žitomíru volyňském. Má dvě kapituly v Žitomíru a v Lucku. Katolíků má přes 608.000 Poláků. Náleží do ní i Čechové žijící na Volyňsku.

Biskupem je od r. 1916 Ignác Dubowski, světicím Michal Godlewski.

21. **Dieceze kamenecká** zřízená ve 14. století zaujímá Podolí s hlavním městem Kamencem. R. 1867 byla ruskou vládou zrušena, ale Řím toho neuznal. Čítá přes 200.000 katolíků Poláků. Správu diecese vede biskup luckožitomířský.

22. **Arcidieceze mohilevská** zřízena r. 1784. Prvním arcibiskupem byl slavný Stanislav Bohuš Siestrzeńcewicz do r. 1825. Mimo jádro diecese gubernii vitelskou náleží k ní celá severní Rus evropská i asijská, Sibiř, Asie střední a kraje zakaspické. Rozsahem jest největší diecese světa, sáhajíc od Rígy a hranic švédských po Vladivostok a Sachalin, od Archanďelska po Charkov a Samaru. Čítá na 800.000 katolíků nejrozmanitějších národností. Sídlním městem arcibiskupa, jenž jest metropolitou v Rusku, jest Mohilev nad Dněprem, ale arcibiskup sídlí v Petrohradě, kdež má i svou kapitolu, konsistoř a duchovní akademii pro všechny diecese bývalého Ruska.

R. 1914 vzdal se úřadu arcibiskup Vinc. Kluczyński, nyní jest arcibiskupem Jan Cieplak.

23. **Dieceze minská** zřízená r. 1797, ale zrušena r. 1869 od vlády ruské. Zaujímá gubernii minskou. Katolíků značně přibývajících po r. 1905 čítá na 300.000. Spravuje ji arcibiskup mohilevský.

24. **Dieceze tyraspolská** zřízená r. 1859 zaujímá jižní část bývalého Ruska počínajíc od Besarabie až po Volhu s Krimem a Kavkazem. Nazývá se též saratovská dle Saratova nad Volhou, kde sídlí biskup se svými úřady a seminářem. Katolíků čítá na 400.000. Jsou to převážně vystěhovalci němečtí, v městech polští.

Biskupem jest od r. 1904 Jos. Kessler.

V Americe.

Poláci žijící ve Spojených Státech, v Kanadě a v Brasili tvoří zvláštních polských diecesi, nýbrž jsou přiděleni tamním katolickým americkým biskupům. Toliko ve Spoj. Státech, kde přebývá na 1 a půl mil. Poláků, má diecese Green Bay za biskupa Poláka — Pavla Rhoda. Mimo to žije v Americe bývalý svět. biskup Lvovský Josef Weber, ze společnosti zmrtvýchvstalců.

Maxim Gorkij o Rusku. Některé listy pokládají Max. Gorkého za duchovního otce nynější ruské revoluce, jenž spisy svými připravil půdu k nynějším převratům. V jednom ze svých spisů líčí Rusko ještě před válkou, když sám žil ve vyhnanství slovy: »Rusko není schopno života . . . Jeho lidé se brodí, bloudí, mluví . . . Vše se valí, jde křivo, na přič, lidí nadaných málo a, kteří jsou, jsou — anarchisty. Vláda — toť hromada lidí beze smyslu . . . zlých, hloupých, ničemu nerozumějících, nic neznajících, nic nepracujících . . . místo dějin ruských rozvíjí se ruská ostuda bez konce . . .«

Zákony bezvyznání na Ukrajině. Zákonodárny sbor Malé rady ohlásil návrh ústavy o svazku manželském a rozvodu. Návrh zavádí povinné manželství civilní. Církevní požehnání sňatku manželskému může se dáti toliko, když zeniši byli sezdáni už předem na úřadě. Rozvody jsou dovoleny po vzájemném dorozumění manželů. Rozhodnutí o tom dávají světské úřady, žádá-li rozvodu pouze jedna strana, pak rozhoduje okresní soud. Žena může opětně obdržeti jméno, jaké měla před manželstvím. Není rozdílu mezi dětmi manželskými a nemanželskými. Církevní obřady při narození (křest) a úmrtí (pohřeb) se nepožadují.

Žena ve státě bolševické je — státním majetkem. Dělnická rada ve Chvalinsku v gubernii saratovské předložila moskevskému sovětu osnovu zákona, jenž upravuje ženskou otázku takto: Každá dívka, dovršivší 18. rok věku je pod přísnými tresty povinna dáti se zapsati v kanceláři »volné lásky«. Dívka může si pak vyhledati muže, kterého chce ke společnému životu. Také muž si může voliti mezi ženami v seznamu zapsanými. »Není třeba«, aby žena si zvolila muže s jeho předchozím souhlasem. Muže nebo ženu si voliti je možno jednou za měsíc. Kancelář »volné lásky je autonomní«. S volnou láskou, bolševiky v osnově té navrhovanou, nejde zcela dobře dohromady ustanovení, podle kterého, jde-li o zájem státní, může si muž zvolit ženu i proti její vůli. Dítka zůstávají majetkem republiky. Dělnická rada k tomu zcela vážně podotýká, že tato osnova je s to, aby vyhubila prostituci a nepravost.

»Našinec«.

Postup sjednocení na Ukrajině. O. Michal Cehelský, jež metropolita Šeptický ustanovil generálním vikářem na Ukrajině, podává metropolitovi zprávu o přítomném stavu unie, píše mezi jiným: »Především děkujeme Pánu Bohu, že svoboda, jaká nastala v celé rozlehlé říši ruské, i pro nás sjednocené má význam, že můžeme svobodně víru svou vyznávat. S počátku konali jsme nerušeně služby Boží v polském chrámě sv. Aleksandra, ale když jsme viděli, že pro oba obřady to působí těžkosti, vystavěli jsme si pro své věrné kapličku. Městská rada kijevská nám odstoupila pozemek, tak že již 2. července minulého roku jsme mohli prozatímní »barák« posvětit a ihned bohoslužby konati. A nyní nastala práce spojená ihned se žní na vinici Páně. Národ náš hromadně počal se hrnouti do kapličky, neboť opravdu lačněl po slově Božím, anť ho už dávno neslyšel, se slzami v očích obcoval službám

Božím, zbožně, vřecně a pokorně přistupoval ku sv. svátostem a kál se upřímně, odřikaje se bludu pravoslavi. Před Nanebevzetím Panny Marie vykonali jsme třídní misie, a ovoce její bylo velmi bohaté. Sta jich přistou pilo ku sv. svátostem, a od té doby máme každodenní sv. přijímání v naší kapliče. Veliký obraz nad hlavním oltářem jest zasvěcen božskému Srdci Páně. Též jsme založili bratrstvo nejsvětějšího Srdce Páně, a velmi dobře prospívá. I v gymnasiích učíme náboženství. Kněží našich je tu 14, již konají služby Boží jednak v naší kapliče, jednak v obou latinských kostelích. Pilně kážeme, ale i vyjíždíme do okolních osad, kam nás zvou na služby Boží. Tak úspěšně působíme i v Oděse, Kateřinoslavě, Poltavě, Žitomiru, Ostropoli, Motivolivkách, Smilě a Humaně. Všude konáme soupis dospělých i dětí hlásících se k naší sv. víře. A nyní něco o stavbě naší cirkve. Místu nám vykázané jsme si ohradili, prof. Levickij vypracoval plány a inženýr štěpán Hrinjuk sháněl stavivo. S pomocí Boží již 8. října minulého roku ve svátek mariánský za veliké účasti věřících světil jsem základní kámen. Základy jsou cementové, sloh jest tentýž jako u haličských dřevěných cirkvi. Vše stojí, jen nyní nastává veliká starost, odkud celý náklad zaplatiti při dnešní nesmírné drahotě. Krom očekávání přispívají na to naši lidé, vystěhovalci haličtí i vojenské úřady. Než vše to nedostačovalo, a budeme ještě potřebovati asi 15—20 tisíc rublů. Při všech těžkostech patrné, že milost Boží spočívá na díle našem. Sedím a velmi starostlivě rozvažuji, co Prozřetelnost Boží s námi začne. Já jsem se sestaral, neboť dovršuji sedmdesátku života svého a naši kněží pomýšlejí na návrat. Kdo bude pásti stádo našich věrných a lámati jim chléb života? To mne vážně znepokojuje. Ale vše v rukách Božích, a mám silnou naději, že Všemohoucí a Matička Boží neopustí našeho díla. Její ochraně a její pomoci svěťuji všechno počínání naše . . . Metropolita nařídil v arcidiecepsi své sbírky ve všech chrámech pro sjednocené na Ukrajině.

Počet katolíků pod anglickým panstvím. V posledních stoletích vzrostl neobyčejně počet katolíků ve všech zemích náležejících Anglii jednak přílivem obyvatelstva z krajů katolických jednak návratem protestantů do cirkve katol. jednak i apoštolskou činností misionářů. Dle posledního sčítání bylo tam všech katolíků 13,292.254. Z nich připadalo na Evropu (i s ostrovem Cyprem) 5,893.918, na anglickou Asii 2,307.245, na anglickou Afriku 557.667, na angl. Ameriku 3,314.483, na Australii 1,218.941. Přidáme-li ještě počet katolíků ve Spojených Státech amerických 25,436.136 i s osadami, pak na území, kde se mluví anglicky, žije okolo 38,728.390 katolíků.

Náboženská otázka v Bulharsku. Bulharsko přiklonivši se za světové války k ústředním mocnostem, nezůstane v důsledcích toho nedotčeno i ve své církevní otázce. Za války katolické misie nedoznaly celkem nijakého ztenčení jako v zemích jiných. Několik francouzských misijních škol bylo sice použito jako vojenských nemocnic, ale zase jiné školy katolické těší se opravdové přízni vlády. Církevní otázka jest neustále ve vývoji. Exarchát dosud není obsazen, a zdá se, jakoby na to za války ani nikdo nemyslel. Spojení s ruskou církví, jež mělo směrodatný vliv v Bulharsku, bylo naprosto přerušeno; v církevním životě pravoslavném nastalo patrné ochabnutí v neprospěch pravoslavi. Se spojenectvím vojenským přicházejí v úvahu i poměry náboženské a církevní. Všeobecně však lze říci, že latinismus, ač o něj s německé strany se usiluje, nemá v Bulharsku ani mezi třídami vzdělanými ani mezi lidem obliby. Bulharská duše jest srostlá s východním staroslovanským obřadem. Dobrých sjednocených misionářů bulharského původu však dosud se nedostává jak pro kostel tak i pro školu. Jisto jest, že i v náboženské otázce v budoucnosti připadne veliká úloha bulharské škole.

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda

pod ochranou bl. Panny Marie.

Zakladatelé a pořadatelé:

Msrgr. Dr. A. C. Stojan, probošt a poslanec, Ad. Jašek, katecheta v Kroměříži.

Zahrádka Cyrillo-Methodějská.

(Podává Dr. Ant. Cyr. Stojan, jednatel ústř. výboru »Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie«.)

(Další část.)

Když sv. Otec Lev XIII. blahé paměti nařídil, aby památka sv. Cyrilla a Methoda po celém světě křesťanském se konala, a věrověstové naši by se uctívali po všem okrásku zemském, kdekoliv víra naše, byly sestaveny zvláštní hodinky a žaltář pro naše kraje. Tam jsou převzácné písně — hymny církevní — v nichž nadšenými a vzácnými slovy líčeno, jak sv. Cyrill a Method národ po národě uvádí do ovčince Kristova a do dvorany nebeské. Radostí srdce usedá, kterak národové povolávají věrověsty. Jako po narození Krista Pána hnutí neobyčejné mezi národy povstalo, a vše se hnulo ku »Světlu vzešlému«, tak i nyní povstalo hnutí neobyčejné mezi slovanskými národy. Srdce jejich roztoužilo se po pravdě, kterou Kristus Pán s nebe přinesl a hlásal. Zjev tu neobyčejný spatřujeme. Kdežto u jiných národů věrověsti usmrcování, žádání jsou naší věrověstové od národů. Majíť apoštolové naši své trudy, své potíže a obtíže při hlásání pravdy věčné, přece ale veliký rozdíl mezi násilím páchaném na věrověstech u jiných národů v jedním národů slovanských se svými věrověsty.

Odchylku od uvedeného dlužno všem uvéstí. Když se apoštolé naši vraceli do Korsuně čili Chersonu, podle vypravování jejich žáka Klimenta přepadení byli od tlupy Uhrů čili Maďarů. I dí: Vrátil se filosof (Konstantin) na svou cestu a když v první hodinu modlitbu konal, napadli naň Uhři, jako vlci vyjíce, chtějíce jej zabítí. On pak neustrašil se, aniž ustal ve své modlitbě, nýbrž »Hospodine pomiluj ny« jenom volaje, neboť byl končil už boží službu. Oni uzřevše jej, z božího rozkazu skrotlí a počali klaněti se jemu, a slyševše poučná slova z úst jeho, propustili jej se vši družinou«. —

Odchylkou uvedenou také už naznačeno, že po krátkém duchovním zotavení povolání věrověstové naší ku národu Kozarskému mezi Černým a Kaspickým mořem. Kagan čili kníže Kozarův vyslal posly k řeckému císaři do Cařihradu, Sv. Kliment líčí nám povolání toto takto: »Poslí přišedše k císaři pravili: »Od počátku jednoho toliko Boha známe, jenž jest nade všemi a tomu se kláníme na východ, ale také jiné své ač hanebné obyčeje zachováváme. Židé přemlouvají nás, abychom jejich víru a řád přijali. Mohamedáni však s druhé strany mír podávající a mnohé dary, vnucují nám svoji víru, pravíce: »Naše víra lepší jest nežli všech národů«; proto posíláme k vám, staré přátelství a lásku zachovávající, neboť národ veliký jste a od Boha císařství držíte a vaši rady se tážíce, prosíme muže učeného od vás, abychom překonavše Židy a Mohamedány, vaši víru přijali«.

I dí císař k Cyrillovi, vyřizuje jemu poselství Kozarů: »Jdi, filosofe, k lidem těm a učiň jim odpověď i řeč o svaté Trojici s pomocí její. Neboť nikdo jiný nemůže to tak důstojně činití jako ty«. Odpověděl filosof (Cyrill): »Velíš-li pane, na takovou řeč, rád jdu přesky i bos beze všeho, čehož nakázal Bůh učeníkům nosití«. Odpověděl císař: »Chtěl-li bys to o sobě učiniti, dobře mi pravíš, ale znaje císařskou moc a důstojenství, důstojně jdi s císařskou pomocí.

Tu vydať se s průvodem důstojným sv. Cyrill s bratrem svým Methodem, vždyť ať v popředí výpravy stál sv. Cyrill, přece uvádí sv. Kliment i sv. Methoda, an dí: Když došli na cestě do bezvodných míst pustých, nemohli žízně snéstí. Našedše ve slatině vodu, nemohli z ní pítí, bylať jako žluč. Když se rozešli všichni hledat vody, řekl sv. Cyrill k Methodu, bratru svému: »Nesnesuť již žízně, i naber tedy vody té. Neboť kdo dříve proměnil Israelitům hořkou vodu v sladkou, ten i nám útechy podá«. Nabravše našli ji sladkou jako medovou i studenou. I pili a oslavovali Boha, jenž činí takové věci svým služebníkům.

Slavnosti velehradské roku 1918.

poštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie a Cyrillomethodějské družstvo »Velehrad« zvláštním provoláním vyzvali ctitele Cyrillomethodějské na mírovou pout velehradskou. Předmětem proseb všech a předmětem promluv všech měl býti mír. V počtě neobvyklém uposlechnuli rodáci naši výzvy té a shromáždili se ve svatvečer svátků sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě. Tu v průvodě od Cyrillky uvítání byli od p. opata Fr. Bařiny za četné přísluhy, načež promluvou na nádvoří uvítání jsou od poslance Dr. Ant.

Cyr. Stojana. Týž děkuje přítomným z blízka i z daleka za veliké oběti přinesené. Připomíná, že přišli jsme na Velehrad, bychom si vyprosili mír a pokoj přezádoucí, jež přinesli předkům našim sv. Cyrill a Method. Mír to s Bohem, sami se sebou a mír a pokoj se spolublížním. Ovšem že též prositi chceme horoucně o mír v této světové válce. Při všem tom, jak to zvykem naším, prositi budeme též za sv. Otce, císaře a krále, vojny a za časné a věčné blaho milého národa našeho.

Po promluvě uděleno sv. požehnání, po němž byl sjezd katol. rolnictva českého, jež zahájil poslanec Šamalík. Promluvy měli poslanci Šamalík, Navrátil, Valoušek atd.

I rozezvučely se zvony Velehradské a vyzváněly bolné hrany všem zemřelým členům apoštolátním, dobrodincům Velehradským a poutníkům, jakož i všem zemřelým a padlým vojinům. I vykonána večerní společná modlitba tak jednoduchá a přece tak úchvatná, konaná od tisíců a tisíců poutníků. Poutníci nepopřáli si oddechu. Zpívali ve skupinách ve chrámě a na nádvoří a kde místčko bylo, takřka celou noc.

Záhy ráno započaly mše sv. a sv. přijímání. Za kostelem uspořádáno sv. přijímání společné, na němž u neličené pobožnosti účast brali tisícové poutníků — okolo desíti tisíců.

Následují kázání konaná v chrámě i venku na více místech. Nadšenými kazateli byli: farář Hřiva z Napajedel, P. Rybák, Dr. Tauber, profesor z Uh. Hradiště, P. Tomeček, fran-tiškán, dominikán Uh.-Brodský.

Mše sv. poutnické slouženy v kostele i venku. A opět přicházejí velká procesťví. Zvony velehradské nedovedou ani všem vyzváněti. Důvěra v účinnou pomoc a ochranu sv. Bratří přivedla sem poutníky ze všech končin českého světa. Co krev, láska a sv. nadšení spojí, marně by pokoušel se kdokoli rozloučiti.

Akademie a pout apoštolátní začala se o 8. hod. na nádvoří za předsednictví J. M. nřdp. preláta Bařiny, a řzení p. kanovníka Dra Stojana. V předsednictvu byli: předseda klubu našich poslanců Dr. Hruban, přisedící zemského výboru Msgr. Šrámek, předseda spolku kat. rolnictva posl. Šamalík, a za Slezsko p. Peřich, rolník a starosta ze Smolkova. Stručnou, ale jadrnou a pochopitelnou řeč přednesl p. děkan a poslanec Valoušek. Obsah jeho řeči byl asi tento: Dle náhledu písma sv. a církve je život v pokoji a míru největší dar boží. Uvádí snahy papežů o věčný mír. Řehoř VIII. té myšlenke zasvětil život svůj, a zemřel ve vyhnanství! Co brání míru? Schází dobré vůle. (»Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!«) Mírumilovné snahy našeho papeže Benedíkta XV. Příšli jsme manifestovati pro mír a zaň se pomodlit. Spojme se s papežem v jeho ušlechtilém úsilí, stavme pilře budovy mírové tím, že usilovati budeme o pokoj a dobrou vůli v rodinách, v sousedstvu a neposledně i v srdci vlastním.

Msgr. Šrámek uvádí na důkaz vrozené lásky k pokoji a míru u slovanského lidu slova svatovojtěšské písně: »Žizň a mír v naší zemi dej nám všem Hospodine!« Z důvodů nepochopitelných neprojevila se tato touha v národě dosti živě, když v r. 1916 ponejprv slibně začalo úsilí o brzké skončení vojny. Ano nescházelo i projevů pro další vedení války (žen některých v Praze), a když zástupcové katol. Moravy podali na říšské radě návrh na brzký mír, zůstali téměř úplně osamoceni. Že o mír všemožně pracovali, dokazují jejich účast na obou mezinárodních katol. mírových konferencích ve Švýcarech (v Curychu). Smýšlení se však časem v národě obrátilo pro mír, dnes jest ta snaha mohutnější než jindy. Úkol nás dnes jest, bychom se nejen vroucně za pokoj pomodlili, nýbrž i před celým světem veřejně projevili, že jsme pro mír dorozuměním, a oň usilujeme. Národ náš, poččetně jsa menší, nutně potřebuje brzkého míru, poněvadž i tak jsme již utrpěli na padlých a raněných obrovské ztráty. Jménem set tisíců českého katolického lidu prohlašujeme se pro brzký mír.

Pan prelát Bařina navrhuje, aby v důsledku přednesených řečí odeslány byly mírové telegramy sv. Otcí a císaři, jichž stylisací přednáší poslanec Šamalík. Posluchačstvo nadšeným potleskem dává svůj souhlas. A nyní výkvět naší mládeže, hoši i dívky závodili slovy nadšenými u chvále sv. Bratří a horlivostí pro čest Boží i blaho svého lidu.

Řadu jich zahájila Marie Mezihoráková z Vracova. Vyzývá mládež, by hájila víru, čest a svobodu svého národa, prosí matky, aby dětem svým od mala většovaly bohabojnost a čestnost.

Po ní vystupuje Bandouch, rol. syn z Němčan. Již včera zaujal nás příjemně svým nadšeným přednesem vlastní básně a nezklamal ani dnes. Holduje sv. bratřím jménem kat. omladiny. Srovnává přítomné členstvo květu vadnoucímu, jež potřebuje rosy — míru. Slibuje, že dorost omladinský a zbylé členstvo půjde věrně stopami svých padlých bratří.

Pan Peřich, rolník a starosta ze Smolkova mluví delší, jadrnou řečí za Slezsko. Slezáci, větev rodu českoslovanského, věrně se hlásí ke koruně sv. Václava. Těší se blahou nadějí, jak srdce naše zaplesá, až sejdeme se svorně, v lásce a pokoji, ve zlaté Praze při korunovaci našeho krále Karla.

Rozina Lopraisova z Vracova líčí blahé působení posvátného Velehradu na rozbolněné duše. Tiha z nás poněkud alespoň padá na drahých srdcích otců prvoučitelů našich. Připomíná děvám povinnost jejich, by zdvojeným úsilím pomáhaly vyplňovati zející mezery.

P. Albín Odrážka z Horní Rudy zdraví přítomné jménem nejsevernější české Moravy. Přišla jich hrstka (36) až z té nejzazší jazykové hranice, kde půdy málo, kapitál v rukou nepřá-

telských. Leč nejdou naříkat, nýbrž napít se z velehradské studánky čistého nadšení a síly, aby věrně vytrvali v boji o svaté svoje statky. Dále jménem probouzející se omladiny slibuje, že katolická omladina s láskou a věrností se ujme myšlenky cyrillo-methodějské v celém rozsahu a silami mladými pomůže pracovatí a modlití se za to, by veškero Slovanstvo se pod ochranou sv. otců našich sjednotilo v pravé víře a lásce.

Svinka Jan, rolník ze Strážnice, vítá všecky jménem věrného lidu slováckého. Doufá, že sv. Cyrill a Methoděj, kteří dosud ochranou v pravdě otcovskou při nás stáli, ani nyní lidu věrného neopustí.

Po něm 3 děvčátka jako kvítka ze Stříbrnic (Juříková, Martináková, Kutálková) hlásky zvonivými pěkně přednesly báseň »Stál sv. Metod v jizbě stmělé« . . .

Marie Svobodová z Kněždubu tklivě vzpomíná těch, kdo na Velehrad tak rádi chodívali a nikdy, nikdy již sem nepřijdou. »Jim z útrap trnitého hloží růže zkvelly«.

Jan Bachan, rolník z Hluku, malý ale statný postavou i duchem. Lidovým způsobem, jadrně přednáší řadu myšlenek, jak vytryskly z poctivého slováckého srdce u přemítání o prosbách otčenáše. Stýská sobě do zneuctívání jména božího a jak nás nebe nedostatkem stihá za bývalou prostopášnost mnohých. Slovy provanutými srdečnou láskou vzpomíná naprosté oddanosti a věrnosti Slovácka svému otcovskému příteli Dru Stojanovi. Zajisté právem, vždyť muž ten nám všem drahý pod přísnou někdy tváří skrývá srdce zlaté, plné pokory, sebeobětavosti až do zničení, lásky k rodnému lidu. Toť vzorný učeník sv. Cyrilla a Methoda, jenž po nich podělil a převzal schopností, sílu a odvahu k dílu cyrillo-methodějskému, jehož význam je světo-dějný. Kéž sv. bratři mu žehnají a pomáhají dál na mnohá léta! (P. dop.)

Růžena Váňová z Těšnovic u Kroměříže líčí pocit sladké úlevy, jež skýtá nám svatostánek v kolotání a víru toho světa. Ne ve světě, u Ježíše jest pravá útěcha a mír!

Za studentstvo středoškolské zdraví přítomných p. Směták studující z Babic. Chlapec v kroji jako kytky (hleďte nestydí se zaň!), hlasem plným ohně velebí náboženskou a kulturní činnost sv. Cyrilla a Methoda. Studentstvo katolické věrně půjde s lidem tou cestou, již nám před tisícem let sv. bratři ukázali a jež dle svědectví dějin národ náš vede k mohutnosti a blahu.

Jos. Laštůvka rol. syn z Kozušic vyřizuje pozdrav za omladinu z Bučovska. Ne náрек na zkaženost mládeže, jen práce úsilovná, začatá ihned, vede k cíli. Chutě do práce pod heslem:

»Omladino, buď ti sláva,
hajiž vlastní, církve práva!«

Gensárková Marie, rol. dcera z Vracova prosí sv. otců našich, by sklíčenému lidu vyprosili úlevu, sílu a požehnání.

Jos. Maňásek z Huštěnovic vzpomíná mohutných manifestací před nedávnem po celé vlasti naší konaných za práva národní, k nimž i my se poctivě hlásíme, slibující svědomitě vždy hájiti vlasti své i církve.

Na konec Fr. Němečkova z Kojetína zdraví sjezd jménem kojetinské družiny paní a dívek, jež s námi za jedno se cítí v úctě sv. bratří i touze po míru.

Zmíniti ještě musím projev ukrajinského kněze, jenž mezi proslovy jazykem svým rodným souhlas se snahami našimi vyslovil a prohlásil zároveň, že nutno nám proti společnému nepříteli společně státi.

Písemné pozdravy vojáků, jež mezi akademii přečetl Dr. Ant. Štojan, přijaty s pohnutím a usnešeno všem milým našim vojákům na všechny světa strany poslati pozdrav, vroucí vzpomínky a srdečné modlitby.

Nemalou zásluhu o oživení a povznesení akademie získal sobě též sbor chovanců misijní školy velehradské, jež přednesl 3 písně Cyr.-metrodějské s průvodem harmonia a pěkně sezpívaný smíšený sbor z Velkých Kunčic pod Rad. (sbormistr pan Fr. Hrobýš), jenž celou řadu písní vlasteneckých a národních jako perličky vpletl v pozdravy a řeči. Měli radost posluchači i zpěvačky a zpěváci ze svého díla. Kéž příště i odjinud závčas se přihlásí zpěváci i zpěvačky, by dle programu předem stanoveného všichni jednotně k oslavě dne přispěli. Ještě pár chlapců a děvčat se hlásí k slovu, ale čas utíká jako voda, nutno ukončiti. Dr. Štojan oznamuje pořádek, prelát Bařina děkuje srdečnými slovy všem a končí akademii, počtem účastníků i průběhem majestátní.

A již se lid rozchází ve 3 strany, na tři strany začíná kázání, v kostele, na nádvoří a u sochy nejsv. Srdce Páně, kněz Ukrajinec obléká se ke slovanské liturgii, při níž lid zpívá »Ejhle oltář« s průvodem strážnické kapely, a p. farář stříbrnický vykládá význam obřadů.

A při tom se pomálu lid již vzdálenější rozchází a nové proudy hrnou, takže přítomný filmový fotograf má stále pilno s obrázky pro kino.

Po slavné mši sv. pontifikální, již sloužil obětavý p. prelát Bařina, vedl on prosebný velkolepý průvod s vel. Svátostí a když stanul úchvatný průvod před oltářem na nádvoří postaveném, vykonal poslanec Dr. Štojan mírovou pobožnost. Od tisíců a tisíců klečících v zanícenosti před nejsv. Svátostí oltářní, modlitby konány za mír, za snahy mírumilovné sv. Otce, císaře a krále, za časné a věčné blaho miléného našeho národa, za sjednocení u víře, za vojny v poli, v nemocnicích, v zajetí a za zemřelé a padlé vojny. Vykonána obnova slibu křestního a odevzdání se do božského srdce Páně. Dojmy radostí slzíciho lidu zbožného nelze vylíčiti. I uděleno sv. požehnání. Po slavnosti

byl nádherný projev srdečné oddanosti papeži a císaři, jež nadšenými slovy uvedl poslanec Dr. Hruban. Nadšeného jásotu nebylo konce.

Kdo vypoví, kolik ohně, kolik horoucího nadšení se za jeden takový den rozproudí z Velehradu celou naší vlastí i Slovenskem?

Duch sv. Bratří neseslaben tu vane stále — o zdráva, tisíckrát pozdravena, zlibána budiž svatá ty kolébko naší víry a kultury!

Je odpoledne po slavnosti. Lid se rozešel, ruch utichl. Po nádvoří studený větřík honí papíry. Do srdce vkrádá se jakási tesknost. Nerozplyne se podobně v mnohém srdci ono krásné nadšení, jakmile odejdou zas po své práci?

Velehrad vážně dumá své slavné minulosti a slavnější budoucnosti. Čeká na nové poutníky. —až—

Valná schůze Společnosti sv. Cyrilla a Methoda.

Za nebývalé dosud účasti jak kněží a bohoslovců tak i katolického studentstva konala se letos na Velehradě v pondělí 29. července první valná schůze Společnosti sv. Cyrilla a Methoda a výroční akademie českoslovanských bohoslovců. Návštěva dosáhla vrcholu v úterý dopoledne, kdy ve Slovanském sále bylo možno napočítat přes 300 účastníků z Moravy, Slezska, Čech, Slovenska, Kraňska a Charvatska.

Jednání mělo průběh povznesený a nadšený. Na Velehradě, jak letos bylo dobře řečeno, naplňují se prsa každého slovanského katolika právem hrdým vědomím, že katolicism je základem a zdrojem národní osvěty, že to byli sv. Cyrill a Methoděj, kteří s věrou položili i základ písemnictví, bohoslužbou založili naši osvětu. Vědomí toto projevilo se zvláště letos, kdy na Velehradě poprvé konala se valná schůze Společnosti sv. Cyrilla a Methoda, která navazujíc na velkou dobu cyrillomethodějskou a na slavné doby Karla IV., chce budovat vědu a písemnictví v duchu těchto největších dob českého národa.

Schůzi zahájil ndp. kanovník dr. Ant. C. Stojan vřelým proslovem načež po směrodatných pozdravech ndp. kanovníka dra Dominika a msgra dra Kachníka jednatel dr. Frant. Hrachovský podal pestrý obraz bohaté činnosti Společnosti za 15 měsíců jejího trvání. Hlavně působila dosud na poli českého písemnictví vědeckého i krásného, ale všeho se též chápala, aby uplatnila v národě osvětový názor křesťanský. Po obsáhlé zprávě jednatele a volbě výboru přednášel prof. dr. Jos. Kratochvíl o Rogeru Baconovi a scholastice a farář spisovatel K. Dostál Lutínov líčil osudy katolické moderny. Po několika návrzích nadšená, pěkná bohatá účast i obsahem schůze byla skončena.

Dnes poprvé zmiňujeme se v Apoštolátě o Společnosti sv. Cyrilla a Methoda. Úkolem jejím jest soustředění a podporování

veškerou osvětovou a společenskou činnost národa našeho v duchu cyrilomethodějském. Nic nebortí z dosavadních spolků našich, ale přehlíží jejich činnost, doplňuje a podporuje. Společnost chce být ohniskem, z něhož vyvěrá na vše strany zdravá, životodárná síla do celého osvětového života našeho, střediskem, jež síly budí a sbírá, k činnosti všestranně nabádá a podporuje, práci dělí, soustřeďuje, přehlíží a váží, srdcem, dle jehož teploty a výkonnosti možno ocenit výši a stav celého ústrojí našeho, any sbíhají se v něm všechny pracující tepny z celého našeho živého osvětového tělesa. Dosud není vše vyhraněno, rozříděno a soustředěno, ale začátky mají pevný podklad: jsou stavěny v srdci českém v matičce Praze a posvěceny u srdce Methodějova na slovanském Velehradě. Hned od prvopočátku účastnily se Akademie Velehradská a Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda tvorby Společnosti na prvních schůzích v Praze i v Olomouci a jsou mezi prvními jejími členy. Těž ve výboru jsou zastoupeny, a to v odboru misijním.

Společnost sv. Cyrilla a Methoda za krátkou dobu zjedнала si směrodatné a význačné příznivce, činnosti dala určitý základ a práci rozdělila mezi nejlepší naše odborné síly. Tím působnost její v budoucnosti se jen utvrdí, prohloubí a široce zasáhne. Letoším sjezdem velehradským získala si mnoho porozumění a přízně.

Akademie bohoslovců českoslovanských.

V pondělí o 1/2 7. hod. večer zahájena byla pouť a akademie bohoslovců českoslovanských historickým průvodem od Cyrilly. K bohoslovcům připojilo se hodně kněží a studentů. Ve chrámě uvítal bohoslovce P. Pernička a kladl jim za vzor sv. Cyrilla a jeho lásku k Bohu a bohovědě. Po »Veni sancte« odebrali se účastníci do Slovanského sálu, kdež vzletnou promluvou uvítal je předseda Literární jednoty olomoucké bohoslovec Jemelka a navrhl do čestného předsednictva kanovníky dra Dominika a dra A. C. Stojana, prof. dra Kordáče, dra Žúrka, dra Kachnika, dra Hejčla, dra Škrabala, dra Hrubana, K. Dostála Lutinova, dra Kratochvíla. Hlučným potleskem byli pozdraveni hosté z Čech, Slovenska a Kraňska a Chorvatska. Proslovy čestných předsedů byly provázeny bouřlivým souhlasem, načež výkonný předseda dr. A. C. Stojan, jemuž připraveny nadšené ovace, skončil první část akademie. Při zahájení zpívali bohoslovci chorál »Sv. Václave« a při společné večeři ve Slovanském sále koncertovali.

V úterý ráno o 6. hod. počala pouť slavnostním kázáním prof. dra Kordáče a velkou mší sv., spojenou se společným sv. přijímáním.

O 9. hod. pokračováno v akademii ve Slovanském sále. Když bohoslovci z Lublaně a Záhřebu byli vyřídili pozdrav bohoslovcům českým a za spolek katol. učitelů vyslovil sympatie snahám kněžského dorostu řídící učitel Fr. Šnajdr, promluvil o »Kněžství v životě veřejném« posl. dr. Hruban, který v první části před-

nášky ukázal, jak za stávajícího poměru církve ke státu u nás, kde kněz je činitelem veřejným, ježto vede matriky, činí ohlášky a jest úřadem při sňatcích, kde stát neustále stýká se s církví ve škole, na hřbitově, v nemocnicích, při obsazování církevních úřadů, zřizování nadací atd., už samo toto jeho veřejné postavení nutí kněze, aby se zabýval životem veřejným. Nemůže mu býti lhostejno, jaké zákony má stát. Ale i tam, kde je rozlučka státu od církve, musí se kněz zabývat »politikou«, dokud — dle slov biskupa Brynycha — tak zv. vlastenci budou se zabývatí otázkami náboženskými a církevními. Kněz ostatně v tolika případech působí na mysli lidu, že působení jeho nezbytně se projevuje v životě veřejném. Náboženství není tedy věcí soukromou, nýbrž veřejnou. Náboženství patří do duše a ne do kostela, kamž patří bohoslužba. Náboženství v kostele bez náboženství v duši je šalba (Brynych). Rečník klade mladému kněžstvu na srdce, aby podle vzoru Sušilova, v zájmu církve a vlasti pracovalo v životě veřejném, aby náš katolický lid byl všude lidem uvědoměle katolickým, t. j. aby si byl vědom dosahu své víry pro život veřejný.

Po několika pozdravech ujal se slova převor dr. Žurek o předmětě: Co žádá naše doba po knězi? Odpověď byla prostá: aby jí přinesl víru, ale provedení bylo místrovské. Shromáždění lpělo na ústech řečníkových, když líčil dnešní lidi na základě dopisů a projevů literárních, z nichž ze všech projevovala se touha po víře. Končil mohutnou výzvou, aby kněžstvo začalo horlivě vzdělávatí zanedbané nivy, obnovilo se v lásce a obětavosti, a dalo lidu dneška to, co po něm žádá: víru.

Po několika pozdravech byla akademie skončena návštěvou Cyrilly a sv. požehnáním.

Sjezdy velehradské pořádané na prahu pátého roku války svědčily, že ideály naše cyrilometodějské čtyřletou válkou zničeny nebyly, nýbrž že mocně žijí a hárají a chtějí silně žítí v budoucím, novém životě národním, k němuž se chystáme po válce. Velehrad víry neochvějně stojí. A jestliže jeden z řečníků obrátil na Velehrad slova žalmu: »Jerusaléme, kdybych na tě zapomenul, nechť pravice má zapomene umění svého«, pak tlumočil smýšlení a předsevzetí všech, kdož ve velké chvíli světových událostí klečeli u hrobu sv. Methoděje.

Pokračování.

Dr. Ant. Mánníć, biskup na Krku.

Úkol charvatského národa.

Odpověď na otázku o úkolu uloženém Prozřetelností charvatskému národu dávají nám dějiny. Jejich svědectví pak s nejvznešenějšího hlediska na zemi pro národ charvatsky zní: »antemurale christianitatis = hradba křesťanství«. Tchoho čestného názvu si zasloužil národ charvatský nezměr-

nými obětmi, které přinášel po tři věky na obranu křesťanství. Postaven jsa mezi západ a východ, stál celý národ charvatský jako nedobytná tvrze, o níž se neustále rozbíjela a konečně i rozbila nezrotná síla mohamedánská. Charvatská země jest napojena krví mučedníků za víru.

Vedle sv. Stolice jedině národ charvatský celým úsilím udržoval nebezpečí, které hrozilo křesťanské osvětě od islamu a napjal všechny své síly, aby nebezpečí odvrátil. Té slávy národu charvatskému neupře nikdo po všechny věky. Zatím co Francouzové a Němci (zvláště protestanti) a jiní národové často se s Turky spojevali, aby potřeli národ jiný, zůstal národ charvatský zní: *antemurale christianitatis* = hradba křesťanství, ho mohamedanismu.

Zlatými písmeny zůstanou zaznamenány v dějinách národa charvatského pochvalné projevy, jimiž papežové římsí dotvrdili chrabrost národa charvatského v dlouhověčném boji za svatý Kříž a svobodu zlatou nejen Itálie, nýbrž celé křesťanské Evropy. Charvatský bán Mikuláš Erdödy v listě papeži Inocenci XI. ze dne 10. října 1683 výslovně to poznamenává, nazýváje království charvatské *antemurale Italiae, inmo christianitatis* (hradbou Itálie, ano křesťanství). Nebyla to vymyšlená pýcha, jež diktovala bánu ta slova do péra, vždyť pouze opětoval, co papežové římsí v různých dobách a za různých příležitostí před celým světem osvědčovali. Charvatský dějepisec Smičiklas v dějinách národa charvatského (sv. I. str. 699) tvrdí, že papež Lev X. (1513—1521) ujišťoval, že nedopustí, aby zahynulo Charvatsko, nejmohutnější štít a hradba všeho křesťanstva.

Alexander VII. píše Mikuláši Zrinskému, že třeba z Německa v oné žalostné době by nedostal o jeho slavných činech zvěsti a ony samy upadly v zapomenutí, všichni ho velkodušně chválí a slavi, neboť již zvěst o něm nahání Turkům strachu, křesťanský však svět naplňuje nadějí a srdnatostí. Pavel V. vzkazuje 12. listopadu 1605 charvatskému banu Ivanu Draškovičovi, že v neštěstí, jež stihlo Panonii, dle Božího milosrdenství nic již ho netěší, než pevná naděje, kterou v něm vzkřísila vytrvalost, chrabrost a velkodušnost šlechtitných Charvatů.

A tak během času počínajíc od Jana X. (914—922), jenž pravil charvatskému králi Tomislavu panátná slova: *«Kdož jest vlastnějším synem římské církve nežli vy?»* — až do Pia IX., v jehož bule *«Ubi primum»* ze dne 11. prosince 1852, kterouž zřizuje církevní oblast charvatskou, mezi jinými čteme: *«Rádi jsme vyslyšeli prosby, jež nám přednesli jménem vzpomenutého (charvatského) národa . . . a to z té příčiny, že věřící oněch zemí slavně bojovali výhradně za katolickou víru i proti mohamedanismu i proti pozdějším protestantům . . .»*

Státi na stráži za křesťanskou víru a osvětu, toť byla úloha, již Prozřetelnost uložila charvatskému národu. Možno si mysliti pro národ ideálnějšího a světějšího poslání? A tomuto úkolu

národ charvatský dostal dokonale. V tom jest jeho sláva a velikost. Vytrhneme-li ten list z dějin národa charvatského, co pak v pravdě ještě velikého zůstane, čím bychom mohli odůvodnit důvod jeho bytí?

Charvatská povaha není bojechtivá a výbojná. I když Charvaté po celé věky se bili jako lvi, dobývající si nesmrtelné slávy junácké chrabrosti, pak plnili více vůli Boží, než ukazovali pud své přirozenosti. Význačno je v tomto ohledu pro dějiny charvatské, co jest zaznamenáno ve starodávném ujednání se sv. Stolicí: »Oni Charvaté pokřtění neradí válčí za hranicemi své země s jinými, a to z té příčiny, že od římského papeže dostali jakousi příповěď a nařízení . . . Charvaté davše se pokřtiti, příslibovali a vlastními podpisy zaručovali, že nikdy nepřepadnou cizí země, ale se všemi dobré vůle budou zachovávatí pokoj; naproti tomu od římského papeže bylo jim svatě slíbeno, že vnikli-li by jiní národové do země charvatské a ji napadli válkou, že se s nimi budou bít a pomstí je Bůh a vítězství přivodí náměstek Kristův Petr«.

Dějiny jsou dle Cicerona učitelem života. Minulost jest národu charvatskému voditelem pro budoucnost. Dosavadní dějiny národa charvatského ukazují mu cestu do budoucna. Aby pak opravdu národ charvatský dle vůle Boží krácel i budoucně cestou, na kterou jej uvedla Prozřetelnost Boží v minulých věcích, jest očividno ze všech přítomných světových událostí.

Jak se změnila tvářnost Evropy za posledních deset let! Zvláště to platí o východu. Moc Turků, kteří po věky ohrožovali Evropu záplavou islamu, se bortí a rok od roku se blíží rozpadu. Tím i poslání národa charvatského v obraně křesťanství stává se bezpředmětným.

Stojíme na prahu nové doby. Těžiště světové politiky přechází ze západu na východ; a tu, jak vše ukazuje, národu charvatskému opětně zůstává vyhrazena úloha podobná, jaká jest označena slovy »hradba křesťanství«.

Otvírají se nám nové obzory a zdá se nám, jako by před nás vystupoval božský Spasitel se slovy, která kdysi děl svým učedníkům. »Pozvedněte oči svých a podívejte se na krajiny, že jsou již bílé ke žni. Kdo žne, bere odplatu a shromazďuje užitek k životu věčnému, aby se radoval i ten, kdo seje, i ten, kdo žne«. (Ev. sv. Jana 4 35—36).

Lány na východě dozrávají. A kdo chce být prvním, kdo chce nebeský Hospodář poslati na katolickou žeň východních niv jako opět národ charvatský, jenž bezprostředně sousedí s východem a jenž jest s východními národy spojen svazky krve i jazyka?

Nuže, národe charvatský, po úradku Trojjediného Boha jest ti souzeno, abys převzal mezi rodnými bratry, již vínou nešťastnou po tisíciletí byli odloučení — poslání sjednocení.

Tímto článkem biskup dr. Mahnić vyznačil náboženský i politický úkol národa charvatského v nové době za vedení jeho biskupů, aby totiž sjednotil na jihu všechny, kteří rodem a krví jsou bratry, ale zloba času nasila mezi ně vzájemnou nenávisť, jež vedla i k bratrovražednému boji.

V jiném článku »Politika charvatských katolíků« přijímá květnové prohlášení o spojení všech Slovinců, Charvatů a Srbů v jedinou říši, a k tomu, jak praví, vedou ho příčiny přirozené a nadpřirozené. Z přirozených příčin uvádí: Balkán a východ jest slovanský, neslovanské skupiny jsou obklopeny živlem slovanským, proto dá se tam prováděti jediné slovanská politika. Každá jiná, v říši by Slované nebyli pány jako hospodáři vlastní země, vedla by neustále k mezinárodním zápletkám a k válkám bez konce.

I kdyby se snad podařilo všenněmeckým panstvíchivým živlům ujařmiti na čas stomilionový národ slovanský na východě, zda by klidně snášeli Slované to cizí násilně jím vnucené jámo? Aby dospěli k cíli národnímu, nezbyvá jim, než aby proti dosavadní zásadě prováděné na jejich vlastní škodu: děl a vládní (divide a impera), postavili k své obraně a záchraně zásadu bratrského sjednocení. Nesvorností a tříštěním pomáhali by jen vrahům vlastního národa a byli by hrobaři vlastní své domoviny a národní budoucnosti.

Po těchto vývodech dospívá k nadpřirozeným příčinám, jež ho nutí pracovati pro čistě slovanskou politiku na Balkáně a na východě. Podáváme doslovně:

S německou osvětou a politikou jest nerozlučně spojen protestantismus. Nezapomínejme, že vláda německá je protestantská, a že tudíž význam protestantismu podporuje a šíří. Všeněmecká politika se stotožňuje s protestantismem. V Rakousku se na př. jeví jako podporovatelka protikatolického hesla »Pryč od Říma«.

Můžeme očekávati, že by protestantismus na východě opustil svůj náboženskopolitický směr? Neklamejme se! I v minulých dobách opět a opět byly činěny s německé protestantské strany pokusy, aby se sblížilo pravoslaví s protestantismem, to jest, aby se utvořila mezi nimi nějaká unie. A právě nemá většího nepřitele nad protestantismus sjednocení srdcí katolických a pravoslavných. K tomu cíli byl protestantismus hotov přinésti vždy kde jakou oběť. Tyto snahy německých protestantů měly dosud největší překážku v ruském caru-papeži. Nyní však v Rusku jest prohlášena svoboda víry. Když tedy touto svobodou víry otvírá se nám spojení s pravoslavným východem, nemysleme, že by z toho nechtěl kořistiti i protestantismus. Třeba že nejsou na východě poměry ještě ustáleny, německý protestantismus již nyní vážně přemýšlí, jak by nabyl nad pravoslavným východem rozhodného vlivu. Věc je velmi vážná! Nebudeme-li vyhledávati spojení mezi katolicismem a pravoslavím,

najdou se jistě lidé, kteří z nenávisti ke katolicismu budou hledatí sblížení s pravoslavím. Dějiny církevní jsou toho mnohonásobným dokladem. Než protestantismus neznačí pouze oddálení od církve katolické, ale on přímo vede k náboženskému rozumářství (racionalismu), které odmítá kladné křesťanství vůbec a přirozeně v důsledku plodí úplnou nevěru. Takovým směrem se ubíralo a nábožensky zvětřalo protestantské Německo, a tak by se dělo i s pravoslavím, jestliže by se spojilo s protestantismem.

Bratři katolíci! K vám mluvím. Nechopíme se všeho, co je v našich silách, abychom odvrátili toto zhoubné nebezpečí od pravoslaví? Chceme-li se složenýma rukama nečinně přihlížeti, jak nám nepřátelé zasívají koukol nevěry na nivy slovanské? Jest to otázka nejdalekosáhlejší náboženské a osvětové důležitosti pro Slovanstvo. Naše lhostejnost značila by totéž, jako slovanské bratry, kteří se vyznamenávají hlubokým cítěním, vydati na milost a nemilost duševnímu pochodu, jímž prošel protestantismus od Lutra až podnes na poli náboženském a filosofickém, pochodu, který vrcholí Hartmannovým pessimismem, Haeklovým monismem a nietscheanismem.

Jestliže patříme s tohoto hlediska — a posuzujeme-li jako katolíci jisté veřejné zjevy, musí nám toto hledisko býti vždy a všude směrodatným — pak národní politika ustupuje jen na podřízenější místo, zatím co květnové prohlášení rozvíjí před námi nesmírně vážný, ideální, náboženský a osvětový význam. Zrovna životní zájmy katolicismu kážou, abychom se vši silou opřeli výbojně politice na Balkáně a na východě. Politikou květnového prohlášení nehájíme a nebráníme Charvatům, Srbům a Slovincům jen jejich národně politické zájmy, nýbrž v nejlepším smyslu i zájmy náboženské a osvětové. Jen na podkladě té politiky můžeme se nadíti pravého rozvoje pro národ a katolicismus na Balkáně a na východě vůbec.

Tyto myšlenky v péro mi diktovala hluboká víra a láska.

Těmito slovy udává veliký biskup Dr. Mahnič národu charvatskému podobně jako dr. Jeglič národu slovinskému v přítomné světoborné době určitý směr a svědomitě jej odůvodňuje před Bohem, národem a dějinami. Staví se v čelo onoho národního a osvětově náboženského hnutí, neohlížeje se, jak mocné a četné nepřátele si tím vzbudí. Vede lid jako pravý neohrožený biskup, jak káže svědomí, aby prospěl církvi a národu. Myšlenky jeho jsou čistě náboženské a upřímně slovanské. Dosahu jejich dnes sotva dovedeme se domyslíti. A ovoce nesou.

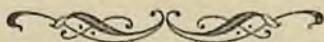
Významní činitelé pravoslavně srbslí z karlovackého patriarchátu byli v Záhřebu na volnou rozmluvu o náboženských a církevních věcech. Výsledek jednání byl příznivý, překvapující. Buducí kněží pravoslavní karlovackého patriarchátu budou vychováni v Záhřebu. Bohoslovecká fakulta záhřebské university bude rozšířena o dvě řádné stolice, z nichž jedna bu-

de věnována bohosloví východní církve a mimořádná jedna staroslovenskému jazyku. Že pro unii církevní jest to velikého dosahu, kdož by popíral.

Při nynějším osvětovém povznesení lidu nelze ve věcech náboženských řídit se zásadou »čí kraj, toho náboženství«, ba nebylo by ani s prospěchem, jestliže by někdo přestoupil bez poučení a vnitřního přesvědčení. Práce všude bude zdoluhavá a těžká. Ale pracovatí třeba. Aby náboženské myšlenky biskupa dra Mahniče byly prováděny soustavně, bude vycházeti na jihu i unionistický časopis, jenž soustředí pracovníky a otázcce té výhradně se bude věnovatí s láskou a porozuměním.

Členové Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda zajisté s nemírným vděkem Pánu Bohu budou tím usilovněji se modlití členské modlitby, aby idea cyrillomethodějská byla uskutečněna na jihu i na východě. Vidno, že Všemohoucí i velikého zla hrozně války může použiti k dobrému, aby uskutečnil záměry, za něž desítky tisíců zbožných duší dlouho se modlí a kněží přinášejí nejdražší oběti.

Snad brzy budeme moci účastniti se unionistického kongresu někde na jihu. Sv. Cyrill a Methoděj jsou mocnými orodovníky u Boha.

Dr. Alois Kolisek:

Náboženské poměry katolické na Uher. Slovensku.

[Otisknuto ze »Slovenské čítanky« str. 97—110.]

»Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo«.
(Nitra milá, Nitra . . .)

Ale založení spolku setkal se s velkými obtížemi a dlouho se protahovalo. Přípravní výbor Slovákův budapeštských přednesl svoji žádost kardinálu Janu Scitovskému, arcibiskupu ostríhomskému. V žádosti o povolení spolku stálo mimo jiné: »Jediný temer v celom mocnárstve Rakúskom a dotyčne v kráľovstve Uherskom je národ slovenský, ktorý nie menej duchovných potrieb, jako iné národy, má . . . Aby tedy tento národ slovenský i ďalej bez takého spasiteľného ústavu nezostával, uzavreli sme založiť spolok, ktorý by mal svoje meno od sv. Vojtecha, jako tiež i od sv. Cyrilla a Methoda, a ktorý by stál pod ochranou neposkrvnene počatej bl. P. Marie a ktorý by sa oberal vydávaním kníh a novín slovenských k rozmnoženiu nábožensko-mravnjej vzdelanosti v národe slovenskom«.

Deputace byla blahosklonně přijata, ale kardinál poklá-

daje za důležitou věc spojování sil, nejlepší způsob vyhověti duchovní potřebě katolických Slovákův shledal v tom, aby ve výboře Spolku sv. Štěpána zasedal Slovák, honorovaný, který by zastupoval zájmy katolických Slováků a pečoval o vydávání knih, hledaje spisovatele, prohlížeje nebo dáváje prohlížeti rukopisy a p. Přípravní výbor na to odpověděl, že tímto způsobem se nepomůže duchovním potřebám katol. Slováků, nýbrž že k tomu je potřebí samostatného spolku, a r. 1858 odevzdal celou záležitost duchovenstvu báňsko-bystřickému, které se téhož roku obrátilo k c. k. místodržitelenskému oddělení prešpurskému a na žádost, podepsanou od věhlasného biskupa báňsko-bystřického Štěpána Moyses a poslanou od místodržitel. oddělení do Vídně k ministerstvu kultu, dostal r. 1860 odpověď, aby žadatelé ustoupili od založení zvláštního spolku a se omezili jen na peněžní sbírky na vydávání knih pro lid, k čemuž nepotřebují povolení a potvrzení vlády, nýbrž dostačuje svolení biskupovo a za tím účelem aby se obeznámili se stanovami »Dědictví Malíčských«, schválenými biskup. ordinariátem králové-hradeckým.

Třetí pokus o povolení spolku stal se od dekanátu šaštínského r. 1862 a výsledek pokusu tohoto opravňoval k největší naději. Byly totiž také jiné dekanáty, které mají věřící slovenského jazyka, vyzvány připojiti se k žádosti té a primas Scitovský chtěje uvést do života želaný spolek, ustanovil výbor, který měl celou záležitost uvážiti a podmínky vypracovati. Stanovy byly přepracovány, — ale povolení úřední nedošlo.

Konečně r. 1868 dekanát šaštínský opět podal prosbu o povolení spolku a sice novému primasovi Janu Simonovi, jenž nařídil svolati výbor k vypracování stanov. R. 1870 schválil stanov a sprostředkoval také jejich politické potvrzení. A tak dne 14. září r. 1870 byla ustavující valná hromada, na níž »Spolek-sv. Vojtěcha« byl založen.

Tento spolek má na 24.000 členův a vydal celou řadu slovenských knih nábožensko-poučných. Má sídlo v Trnavě. Maďaři těžce nesou jeho působení a mají zálsusk na jeho značné jmění. Kolikráte se již staly pokusy zničiti spolek ten a jmění zkonfiskovati vůbec nebo připojiti je ke spolku sv. Štěpána! Jistý kněz slovenský vypravuje v dopise o zášti proti spolku sv. Vojtěcha toto:

»Keď som do Šoporne (Prešp. stol.) prišiel, hneď som sa dal rozširovať svätovojeťský spolok, ktorým sa duch náboženský zjavne posiluje. Jeden predvečer len čujeme bubeníka po dedine: »Zakazuje sa všetkým vstupovať do toho spolku, čo pán kaplán do neho ľuďi navádzajú, lebo to je panslávsky spolok. Kto ta vstúpi, bude pokutovaný na 40 zl., alebo bude na kriminál daný a zavrený. Bum, bum, bum . . . Bubnovať to dal notár Szabó . . .«

Ruch katolický na Slovensku se projevuje také časopisy. Jsou jednak obsahu čistě náboženského (jako Posol sv. Anto-

na, Listy sv. Antona, Svätý Vojtech, Kráľ'ovna sv. Ruženca, Sväta Rodina a jesuity v Trnavě vydávaný Posol B. Srdca J.), jednak také mají na zřeteli politiku a všechn duševní život slovenský, jako bývalé Katolické noviny, nynější Slovenské ľudové noviny.

Jak došlo k této přeměně názvu, jest pro slovenské poměry nemálo význačno a chceme proto tu věc zde uvést. Katolické Noviny byly založeny r. 1849 jako čtrnáctidenník nepolitický. V redakci se vystřídali: Jur. Slotta, Ondrej Radlinský, Pavel Blaho (kněz, strýc dr. Pavla Blaha), Martin Kellár. V letech 1897—99 vedly boj proti maďarisaci košického biskupa Bubisce. Zápas ten zorganizoval tesař Jan Straka z Košic. Bubics na pokyn z Říma byl nucen odvolat nařízení o maďarských kázáních.

Koncem r. 1904 proměněny »Katolické noviny« na týdeník politický. Vycházely ve Skalici. Peněžní stránku převzala družina několika obětavých jednotlivců, redakční částí ujali se Ferdiš Juriga a Fr. Margín Rudolfinský (= František Jedlička). Číslo 1. vyšlo dne 30. prosince 1904. Úkol vytkly si tento: Co do náboženství starati se o rozšiřování pravého náboženství katolického, jaké Slovákům apoštolové sv. Cyrill a Method zvěstovali; s láskou k vlastní církvi vštěpovati do srdce lidu potřebnou snášelivost k jiným vyznáním; nikoho nenapadat, ale, kde třeba, hájiti víry, dobře rozlišujice od náboženství samého osobní chyby jeho zástupců, jichž ani tajiti ani brániti nechtějí.*)

*) V národním směru slíbily bojovati za právo mateřského jazyka slovenského, jenž jest přirozeným prostředkem každé osvěty; horliti za rozkvět a rozšíření její důkladné znalosti mezi lidem; chrániti tohoto vzácného pokladu, všemi prostředky dovolenými vymáhati všechna její práva přirozená i psaná, zvláště kdyby se ji děla křivda, na př. že se ze škol, ano bohužel i z chránů vyhání.

Těž otázky národohospodářské, vědecké i umělecké postavily si »Katolické noviny« do svého programu.

Slib svůj plnily. Proto popudily proti sobě maďarofilské vrchnosti a za půl druhá roku od oně přeměny bylo zakázáno list tento titulovati »Katolické noviny«. V čísle ze dne 22. června 1906 byla změna nám oznámena — s trpkými stížnostmi do nespravedlnosti pronásledovatelův, a dne 29. června 1906 vyšlo číslo s titulem »L'udové noviny, pokračování Katolických novin«. V dalším období zažily noviny mnoho útisků a procesů. Počínaje rokem 1908 název byl zjednodušen na: »L'udové noviny«. Hrozně byl list poškozen výnosem episkopátu, jimž spolupracovníctví, četba, rozšiřování L'udových novin bylo katolikům zakázáno. Jednou z obětí tohoto zákazu stal se kněz Florian Tománek, jenž pro rozšiřování byl všemi vrchnostmi krutě pronásledován. Jednak touto škodou, jednak i pokutami tiskovými i útratami procesovými, jakož i obtížemi administračními v malé tiskárně, v malém městě při pracovních silách víc ochotnických než odborných — ocitl se list v kritické situaci, která hrozila jeho zánikem. Když se Hlinka vrátil z vězení, založena

Vedle »Katolických novin« vycházel ještě časopis »Kresťan«, který byl kdysi slovenským orgánem katolické strany l'udové a zdárně pro katolíky slovenské pracoval; ale časopis ten zvrhl se nyní — jako strana l'udová sama — v nejhorší časopis protislovenský. Také znamení slovenských poměrů!

Pro kulturní život Slováků církev katolická dodala hojně mužů, kteří mají znamenitý význam po stránce náboženské, literární, národní, politické a všeobecně kulturní.

Vzpomínáme jen známého básníka Jana Hollého, faráře v Madunicích, ostríhonského kanovníka Jiřího Palkoviče, jenž první dopisy Hollého vydával svým nákladem (na titulním listě uvedeno nákladem jistého literatury slovenskej milovníka), dr. Ondreje Radlinského, jehož modlitební kniha a zpěvník Nábožné výlevy našel právě v 15. vydání, jenž r. 1849 byl v redakci vládních Slovenských Novin ve Vídni a potom 10 let v Budině redigoval československý text zemského zákonníka, od r. 1859—61 pak vydával časopis Priateľ školy a literatury, podněcuje jím slovesný a školský ruch na Slovensku. Jmenujeme dále Andreje Kmetě, známého znatele květeny slovenské a zakladatele Museálné slovenské společnosti v Turč. Sv. Martině (1895), předního folkloristy slovanského, historika Fr. Sásinka, vydavatele »Kazateľny« a býv. Literárních Listů Fr. Rich. Osvalda, býv. poslance Martina Kollára, povídkáře Fer. Urbánka, sběratele písní spišských a nynějšího předsedu Museálné společnosti Štep. Mišíka atd.

Ve směru buditelském a národně-politickém souvisí katolický rozvoj a ruch na Slovensku s několika muži, jichž proto nelze tu pominouti beze zvláštní zmínky.

Míníme především slavného primasa království uherského arcibiskupa Alex. Rudnaye, proslulého svým prohlášením: Slovan jsem a kdybych byl na stolci Petrově, Slovanem zůstanu (Slavus sum, et si in cothedra Petri forem, Slavus ero). Rudnay zřídil v Ostríhomě kněžský ústav, kdež odchováváno duchovenstvo duchem též vlasteneckým. Z tohoto ústavu vyšel i buditel katolický, biskup báňsko-bystrický, Štěpán Moyses. Byl to z oné skrovné čety, která za všech okolností zůstala věrna rodu. Moysesovi nic nepřekáželo, zůstatí nadšeným buditelem slovenským: ani biskupství, ani tajné radoství, ani výhled na vyšší hodnoty; snášel lásku i nenávisť i nepřízeň osudu, jen mohl-li prospívat ubohému lidu svému. Strávil dlouhou dobu na jihu, mezi Chorvaty; ale vrátil se tak vřelým, citícím Slo-

byla v Prešpurku knihtiskařská a vydavatelská společnost akciová, která vydávání L'udových novin převzala, do Prešpurku je přenesla, poměry redakční urovnala a tak celý tento podnik pro hnutí »za tú našu slovenčinu« tak důležitý na pevný základ položila. Hlavním redaktorem jmenován dr. Aug. Ráth, advokát v Prešpurku. Název listu byl trochu pozměněn a tak dne 15. dubna 1910 vyšlo první číslo pod jménem: »Slovenské l'udové noviny«. Posud jsou větší i lacinější nežli »Slov. týždenník«.

vákem, jakoby nikdy nebyla noha jeho opustila drahou, slzami a potom i krví mučenickou skropenou zem slovanskou. Moyses dovedl ve své ideální osobnosti spojení dvojí vlastnosti: vznešenou důstojnost a arcikněžskou jemnost s pravou, vřelou, vědomě demokratickou láskou k lidu a národu potlačenému, haněnému. Svetozar Hurban Vajanský vypravuje ve vzpomínce na své mládí, »ak zmrazený, omámený sladkým tónutím chvel sa v stoličnej dvorane sväto-martinskej, keď Moyses s predsedníského stolca krotko, ale s vysokou dôstojnosťou povedal slová »môj drahý národ slovenský«.

Moyses katolické gymnasium báňsko-bystřické zachránil úpadku a zániku. Jubilejního roku cyrillo-methodějského 1863 využítkoval k obnově ducha náboženského i národního. Jak hluboko s historickým citem chápal cyrillo-methodějskou slavnost, dokazuje to, že obrátil zřetel svůj na Nitr, někdejší sídlo Methodovo, kteréž jest i dnes sídlem slovenského biskupství, a žádal biskupa nitranského Roskovanyiho, aby se ujal slavnosti cyrillo-methodějských na celém Slovensku. Naděje jeho se neplnily zcela, ale biskup Roskoványi na památku roku cyrillo-methodějského založil diecesní nadaci 40.000 zl. na jméno sv. Cyrilla a Methoda. Moyses vyzval i jiné biskupy, mezi nimi i Ladislava Zábojského, spišského biskupa, kterýž oběžníkem nařídil církevní slavnosti od 5.—12. července. Dne 14. února poslal Moyses na všechny chrámy své diecese oběžník, aby se všude konaly slavné služby Boží 14. a 15. března. Na 15. března přikázal konati ve všech chrámech kázání o životě a působení apoštolů slovanských. Po mši sv. měla se konati modlitba k sv. Cyrillu a Methodovi.

V Baňské Bystřici po mši sv. seminaristé zpívali Hospodine pomiluj ny. Po kázání sbor chovanců zapěl slovenské trisagion (»Svatý . . .«).

Maďarské časopisy vrhli se na Moysesova, že prý vymyslel nové svaté.

R. 1864 dosáhl u římské stolice, že výroční slavný svátek sv. Cyrilla a Methoda byl pro celou církev katolickou ustanoven na 5. července.

V čistě národním směru význačna jest účast Moysesova při památném »Memorandu« národa slovenského z r. 1861 a při založení i vedení Slovenské Matice.

Když Moyses prohlásil, že nejen zjedná přístup ke trůnu deputaci, která by osobně Memorandum Jeho Veličenstvu přednesla, nýbrž že sám deputaci tu povede, »prvé hymny počaly zuneť v ústrety slovenskému biskupovi«. Deputace byla přijata v audienci dne 12. prosince 1861. S Memorandem Moyses odevzdal Jeho Veličenstvu také zvláštní svůj osobní přípis, v němž mimo jiné praví: »Jako přirozený ochránce duchovních statků národa, kterému jsem Bohem a vůlí Vašeho Veličenstva postaven za biskupa, vzhledem na neodcizitelná práva mých

diecesanů, na jejich zásluhy jak v době míru, tak ve vojně před nepřítelem, odvolává se na posledních 25 let naší historie, spoléhaje na svatost nejvyššího císařského a královského slova — opovažují se utíkat s důvěrou ke stupňům nejvyššího císaře a krále, trůnu nejponiženější prose, aby Vaše císař. král. Veličenstvo ráčilo naříditi, by ve smysle nejvyššího reskriptu, upraveného dne 21. července 1861 na uherský sněm, národnostní práva věrných nemaďarských národův, jak vzhledem na vývoj jich jazykův a národností, tak i vzhledem na administrativní poměry, určitě a jasně formulovány a účinně a trvale zabezpečeny byly«.

Na 4. srpna 1863 bylo svoláno první valné shromáždění Matice Slovenské do Turč. Sv. Martina. Předehrou k němu bylo vítání biskupa Moysesova od hranic tekovsko-turčanských až do Martina. Duchovenstvo, lid svátečně oděný, deputace . . . Každé městečko, každá dědina vyslala zástupce a banderium. Po celé cestě vlály prapory bílo-modro-červené, hudba zněla a odevšad ozývalo se volání »Slávy«. Děvčata sypala kvítí před vůz biskupův. V Martině na vítězné bráně skvěl se nápis: »Štefanovi Moysesovi, biskupu, za jeho věrnost k pravdě slovenského národa«. — Moyses byl zvolen předsedou Matice Slovenské. Ve své řeči pravil: »Kde je otázka o službu národu mojmu slovenskému a ochotnosti k službám týmto, ako i k obeťm k rozkvetu národa našeho, jakživ som sa neodľahoval, ani sa nejdem, ani nechcem ani nebudem! . . . Nad blaho môjho národa nenie mi nič vznešenějšího, tak i nad priazeň môjho národa nenie mi nič vyššieho, čo by to ihneď bola priazeň celého sveta«.

Dr. Hurban oslovil biskupa okouzující řečí, kterou zakončil návrhem, aby založení Matice Slovenské stalo se na památku cyrillomethodějského jubilea a tisícileté památky pokřesťanění slovenského národa. Stalo se.

Moyses vedl rozvážně Matici Slovenskou až do své smrti účastniv se každý rok slavného shromáždění v Turč. Martině, v němž slovem i skutkem hájil pravdy slovenské a povzbuzoval ku práci za blaho slovenského lidu. Hodža na druhém shromáždění nazval řeč Moysesovu »slovom žalmov a citov slovenských«.

Výklad o významu katolického biskupa Štěpána Moysesova pro slovenský národ zakončujeme slovy Svetoz. Hurb. Vajanského: »Národe náš, postav velikému Štefanovi svojmu nerukodielny pomník v duši svojej, vyšší než Kriváň, trvácnejší než ocel' a bronza! Nezabúdaj na proroka svojho, aby oči tvoje videly spasenie. Tma a dusno okolo nás. Nech osvieti a osvieti nás rozpomienka na prvého priamého následníka apoštolských učiteľ'ov Cyrilla a Methoda! Pomodli sa, národe, aby shliadol Hospodin s výšin na tvoje uniženie, a poslal ti vodcov a otcov, kráčajúcich v stopách velikého slovenského biskupa Štefana Moysesova«.

Podobně směr katolický a vlastenecký spojuje v sobě Andrej Hlinka. I on snaží se katolíky slovenské uvědomiti též vlastenecky a jako náš Sušil věnoval vlasti a církvi — každé svého srdce půl, své srdce celé.

R. 1889 vysvěcen byv na kněze, kaplanoval a farároval na rozličných místech, jsa horliv ve správě duchovní a působě buditelsky na lid národně neuvědomělý. Kde působil, tam obec postavil na stupeň vzorný. Jaká odměna jej za to stihla, jest známo: pokuty a vězení. Za to, že jako farář a rodák černovský se postaral o to, aby v Černové byl vystavěn filiální chrám, jehož vnucenému požehnání lid se opřel, zatarasiv cizím kněžím přístup, začez byl od četníků postřílen (12 na místě mrtvých, mnoho těžce i lehce raněných), úřady svalily vinu na Hlinku a spolu s novinami nepřátelskými prohlašovaly jej za původce »vzpoury« černovské a činily jej odpovědným za krveprolití.

Co následovalo, jest povědomo; není zde místo, vypisovati to dopodrobna. Ale tolik možno říci, že osudy jeho rozrušily všechno katolické Slovensko, a utrpení Hlinkovo, které přivodilo i spor biskupa Párvyho s ním před forum papežské, jakož i vítězství jeho přispělo k pokroku slovenské věci tak vydatně, jako málo co před tím.

Vzpomenouti dlužno i práce katol. faráře F. Jurigy, jehož přítulnost k lidu rolnickému a láska ke slovenštině učinila jej miláčkem lidu; jeho přičiněním celá pásma obcí v severozáp. Uhrách jsou uvědoměna v přesvědčení slovenském.

Mezi pracovníky slovenské z kat. kněží náležejí dále: Dr. Lud. Okánik, výborný v drobné práci národohospodářské, Pavel Blaho, Ed. Šándorfi, Jožka Novák, Karol Medvecký, Ant Hromada, Florian Tománek, Ladislav Moyš, Michal Bajor, Jan Vojtassák a i.

Jaký jest poměr katolíků k evangelíkům na Slovensku?

Odpovídáme: Dobrý, až na malé výjimky; jsou navzájem k sobě snášliví. Ze slovenských lidí snad nikdo nemá snahy rozpory náboženské mezi Slováky rozněcovati, naopak máme zajímavé doklady pěkné shody. V Novém Městě nad Váhem byl F. Sasínek za poslanca slovenské nár. strany a všichni evangelíci i s kazateli pro něho hlasovali. Naopak ve volbě pezinské katoličtí Slováci volili evangelíka Dra Mil. Ivanku. Evangelík Herban-Vajanský básnil o P. Marii, Hviezdoslav pje hymny církevní, opěvuje Advent, Půst; biskup Moyses bránil evangelíků proti násilí mačarskému. Za biskupa Moysesova shromáždění Maticce Slovenské zahájeno službami Božími současně ve chrámě katolickém a evangelickém. K Hlinkovi, když byl farářem ve Sliaci, přicházeli evangelíci, aby do jeho rukou skládali slib střídmosti. Evangelický farář učený Jan Hroboň r. 1903 v shromáždění sv.-martinském prohlásil, že nábožensko-národní život slovenský nutno budovati na podkladě cyrillo-metodějském.

Uvědomělost národní přináší sice uvědomělost náboženskou, ale také snášlivost. —

Na konec ještě chceme se zmíniti o tom, jak se katoličtí Slováci chovají v novém ruchu »za tú našu slovenčinu?«

Na to jest odpověď radostná: chovají se statečně a uvědoměle, pokud vládní lidé neužívají násilného potlačování. Katoličtí lidé vyvěsí o Božím Těle za okno obraz svého slovenského poslance katol. kněze Jurígy, dají se proň i žalářovati, katoličtí Slováci obětují život za věc slovensko-náboženskou . . lid katolický dá se za slovenčinu střileti, kněží katoličtí dávají se za slovenčinu vězniti . . . Žena z lidu, zbožná katolická Slovenka, horlí za kandidáta slovenského a hněvy svolává na »takého maďarského liberála«-protikandidáta.

Spolky zvané »Katolický kruh« působí často velmi zdárně ve smyslu slovensko-národním, na př. v Uh. Skalici.

Katolickým Slovákům hrozí ovšem mnohem větší nebezpečí v národním hnutí a cílení nežli evangelíkům. Tážete se, kterak: Tím, že jest tu katolická strana l'udová, strana křesťansko-sociální a »Katolická l'udova jednota«. Všechny ty skupiny maďarské mají hojně prostředků přilákat katolické Slováky, zvláště když podkladem jejich jest myšlenka — náboženská (třeba na oko). Na př. »Katolická l'udová jednota« má 35.341 členů slovenských (vedle 44.754 německých, 3668 chorvatských a rumunských a 135.852 maďarských). Politická strana l'udová jest nebezpečna tím, že při založení jejím byli účastni i Slováci uvědomělí, národní a v naději na spravedlivý program národnostní za stranu tu bojovali a přívržence mezi Slováky jí shledávali. Mnozí Slováci buď z konservatismu, buď z nevědomosti zůstávají ve straně té.

Celkem však probudilost a uvědomění národní u katol. Slovákův utěšeně postupuje.

Z poměrů tuto vypsanych vysvítá jasně, zdali se doporučuje, se zápasem »za tú našu slovenčinu« spojovati boj proti náboženství, proti církvím nebo proti určité církvi? Nebudu se o té věci proto ani šířiti.

Uvedu jen slova Andreje Hlinky: »Bez pomoci kněžské neměli bychom ani jednoho poslance. Bez pomoci náboženské nebylo by u nás národnosti« a pak slova Milana Hodže (evangelíka pokrokového): »Takového luxusu Slováci si dovoliti nemohou«.

Ludvík Grygera.

Bulhaři a Řekové.

(Pokračování.)

Již dříve bylo řečeno, že biskupové měli od sultánů nad věřícími velkou moc. Bohatství, kterého si nahromadili, přidávalo jejich moci ještě větší váhy. Mimo to měli mocnou oporu ve Fanaru a nad to byli i ve spojení s vlivnými bankéři cařihrad-

skými, kterým záleželo, aby se udrželi v úřadě co nejdéle. To všechno se v jejich okolí vědělo i cítilo. Proto i mocní pašové se mívali před nimi na pozoru, aby snad skrze ně nepadli v Carihradě u sultána v nemilost; neboť dobře věděli, že řecká ošemetnost a mstivost je všeho schopna, a že by je biskupové mohli velice lehko nějak očerniti, obžalovati, a způsobiti jejich sesazení, ne-li něco horšího. Byli jim tedy co nejvíce povolní. A ostatně, proč by také nebyli bývali? Co pak záleželo takovému pašovi tureckému na tom, aby dal zavřítí toho či onoho đaura, když si na něho biskup stěžoval? Anebo, co ho stálo, dáti pověsiti neb na kůl naraziti jiného, když na něho biskup žaloval, že je buřičem, zrádcem, nepřítelem sultánovým? Tak viděti, ono právo nad životem a smrtí, jež sultánové dali řeckým biskupům, nebylo nikterak prázdným slovem! Živě tu člověku připadá na mysl podobnost s časy Kristovými v Jerusalemě. Židovští velekněží a jejich náhončí a přívrženci jakoby byli fanariotům z oka vypadli! Právě takoví byli, a též k úřadům římským navlas stejně se chovali. I hrdý vladař římský Pilát před nimi kapituloval!

Netřeba snad připomínati, že biskupové mezi bulharský lid posílani byli napořád sami Řekové. Rodilý Bulhar mezi nimi býval bílou vranou, a to ještě býval buď pořečtěnec anebo nějaký chudák, kterého fanarioti obdařili diecesí, o níž nikdo z nich nestál, buď že byla zpustošena válkou anebo jinak co do příjmů znehodnocena. Taktéž nebude nikomu divno, že se títo hrdí a pánovití Řekové neradi učili jazyku svého svěřeného lidu, ba že vůbec ani práce si nedali, aby se mu obstojně přiučili; byl jim příliš sprostý, nestál jim za to! Ještě roku 1858 stal se metropolitou, a to dokonce ve staroslavném Trnově, jistý Řehoř. Ačkoliv byl již před tím po 25 let biskupem v macedonské Strumici, za celého toho čtvrt století se bulharštině řádně nenaučil a tak ošklivě jí lámal, že to působilo velké pohoršení mezi trnovskými Bulhary, kteří tehdy byli již značně národně uvědomělí. Však to také byl už poslední biskup Řek, který v Trnově zavazel. Snadno lze pochopiti, když takoví biskupové přišli mezi cizí lid, že se mezi ním necítili doma; a proto, aby nebyli tak osamoceni, usazovali všude, kde jen mohli, kněze svojí národnosti, zvláště na významnější a výnosná místa, především ve městech. Tito kněží byli také zcela podle jejich obrazu a podobenství; nicméně však neměli svých úřadů zadarmo, právě tak jako i kněží z domáciho rodu, kteří žili většinou jen po venkově. Fary se u biskupů právě tak vyžadovaly jako biskupství u patriarchy. Vysvěcený kramář neb krčmář byl tu zjevem ještě častějším než mezi biskupy; nebyloť uchazeči třeba, leč aby se co nejdřív postaral vyplatit biskupovi, kolik žádal. Ten pak za vysvěcení žádal průměrně 1000 až 1500 grošů, a dle Bozveliho ještě víc. Někdy prý biskup, aby nasháněl víc peněz, některé lidi téměř násilně světil a nedbal, když se potom takoví prostáčekové bez výživy, bez práce a lidu na obtíž i na pohoršení potulovali po kraji. Kně-

zem se mohl státí, kdo zaplatil, i když hrubě neuměl ani čísti nebo se podepsati. Ostatně, vždyť ani mezi biskupy často nebývalo jinak. Potřebným modlitbám a obřadům se kandidát naučil spěšně napaměť, a to stačilo, aby byl za několik dní vysvěcen. Když přišlo co zapsat nebo poznamenat, zvláště při nějakých účtech, vzal nůž a nadělal si jím všelijakých značek na dlouhé holi, čili, jak tomu říkali, na »rabuši«. Od prostého lidu na venkově se kněz nelišil naprosto ničím, leda že měl vousy a na hlavě nosil vysokou čepici kamilavku; na poli pracoval nebo řemeslo provozoval jako druzí. Vzácností bylo, když některý uměl řádně čísti a psátí; takového měli za něco víc a říkali o něm, že je učený.

Z nejtemnější doby vlády fanariotské zachoval se nám zajímavý životopis, který sám o sobě sepsal bulharský kněz Stojko Vladislav, rodilý z balkánského městečka Kotlu; později se stal i biskupem ve Vrace pode jménem Sofronij. Jako bystrý, mladý muž naučil se čísti i psátí, ale neměl štěstí, upadl do velké bídý, ba dostal se pro nezaviněné dluhy i do žaláře. Již chtěl opustiti ženu i domov a živiti se po vesnicích řemeslem, když přední zámožní občané rodného městečka (čorbadžijové) jej předvolali a navrhli mu, že prý tamtudy brzy pojede biskup a že ho tedy dají vysvětití na kněze. Stojko ovšem rád svolil, bylť zachráněn; že pak byl úplně chud, smluveno s fanariotou za jeho vysvěcení pouze 70 grošů. Přípravoval se tedy i vyzpovídal se již, když tu zrovna dva dny před vysvěcením biskup z nenadání požádal 150 grošů. Stojko div si nezoufal, kde to honem sežene. Ale čorbadžijové mu z útrpnosti pomohli, biskupovi po dlouhém dohadování přidali 30 grošů, a tak byl šťastně vysvěcen za 100 grošů dne 1. září 1762. Vysvětil ho ne biskup sám, ale jeho protosyngel. Neměl však chudák štěstí ani jako kněz. Že uměl čísti a psátí, kdežto ostatní jeho spolubratři, zvláště onen protosyngel, byli prostí, neuměli lidé, záviděli mu jeho »učeností« a v jednom kuse ho u biskupa osočovali. Jeho učenost však spočívala pouze v tom, že uměl plyně řecky a slovansky čísti a k tomu psátí — nic víc! Po válce s Rusy r. 1768, za které od tureckého vojska mnoho vystál, dal se i do učitelování. Na to se stal u šumenského biskupa epítrop-ikonemem a vymáhal pro něho po vesnicích od lidu všelijaké poplatky a dávky. Toho pak později velice litovával; napsal také o tom: »Poskvrnil jsem zbožný život svůj i začal jsem choditi dle řeckého obyčeje, abych pokutoval lidi! stal jsem se soudcem, ale více pro peníze, ne sobě, nýbrž biskupu k libosti. Avšak Bůh svatý odplatil mi spravedlivě dle skutků mých!« Měl pravdu; jeho život byl řetězem ustavičných útrap. I když se stal roku 1794 biskupem vračanským, nic dobrého nezažil, ba ani neumřel doma ve vlasti, nýbrž jako vyhnanec v Bukurešti asi roku 1815.

S kněžími zacházeli fanariotští biskupové velmi nevázně, ba pokládali je za své sluhy, ne-li otroky. Při službách Božích veřejně je pohlavkovali, někdy i holemí je dávali bítí, a stávalo

se, že jich užívali i k hrubým pracím domácím. Kdo z kněží měl trochu cti v těle, nebo byl vzdělanější, trpce snášel takový život. Jistý takový kněz žil počátkem 19. století v Trnově. Jmenoval se Jakym. Lid ho ctil, ale metropolita (arcibiskup) nenáviděl. Kdysi po službách Božích mu metropolita Hilarion rozkázal, aby z konírny vynášel v koši na dvůr známé nevonné věci. Jakym se tomu uražen opřel. Strhla se pak z toho i rvačka mezi ním, sluhy a jáhny. »Zabijte si mne třeba«, křičel, »ale trus nositi nebudu!« I metropolita přiběhl. Kněz násilím se vyrval a prostovlasý, bez kamilavky vyběhl ven na ulici a utíkal přímo k tureckému kadímu (rychtáři). Do večera se poturčil. Naučil se turecky čísti a psátí, Turci si ho vážili a padl prý potom kdesi v bitvě proti Rusům. (Pokračování.)

Mučednictví unie na Podlesí.

Dle věrohodných pramenů P. J. K. z Podlesí přeložil Ad. Jašek.

Díl II.

Pronásledování sjednoceného lidu.

(Pokračování.)

Sotva by stačila velká kniha, kdybychom chtěli vypsati všechno mučednictví lidu sjednoceného na Podlesí. Bylo by to martyrologium hodné největších mučedníků prvních věků křesťanských. Musili bychom vypisovati život a utrpení jednoho každého zvláště, poněvadž vymýšleli různé prostředky, jen aby na troskách víry sjednocené postavili pravoslavnou. Uvedeme jen některé farnosti, abychom ukázali, jak vláda ruská si počínala.

Město Biala díky štědrosti knížat Radzivilů mělo kromě latinského kostela farního a kláštera i s kostelem řádovým ještě i krásnou cerkev a klášter OO. basilianů; vše to založili a nadali knížata Radzivilů. Město slynulo katolickým životem probudilým a uvědomělým dvěma horlivými řeholemi. Všech kněží pracujících apoštolsky na spáse nesmrtelných duší bylo 18. V basilianské cerkvi odpočívaly ostatky sv. Josafata, arcibiskupa polockého, a na stráži tohoto pokladu a současně i sjednocení u víře stál věrný řád OO. basilianů.

Poněvadž Biala byla srdcem unie, namířila ruská vláda své smrtelné rány napřed proti tomuto městu. Počínala si chytrácky jako zloděj, aby zbavila Bialu nejkrásnějších svatyní a zabrala je pro pravoslaví. Od r. 1867 chtěl gubernator Gromeka založiti tam pravoslavnou faru pro vojsko, úředníky a ruskou mládež, po celém městě hledá vhodné místo pro nový svůj kostel a nemůže najíti. Každý rok mění plány a nové místo vždy označuje pro budovu, aby na oko ukázal, že nemá nic proti sjednoceným.

Ale vláda provedši změnu obřadův, odstranivši ostatky sv.

Josafata a vypudivši oba řády z Bialé, zabrala oba jejich kostely i kláštery pro pravoslavi.

Do času, kdy vláda ustanovila za faráře při basilianském chrámě odpadlíka Mikuláše Livčáka a podobného kněze i při druhém kostele, čítala farnost na 3000 duší, většinou měšťanů. Po jejich nástupu kostely byly stráženy četníky a rovněž tak i sjednocené obyvatelstvo; vojsko a kozactvo bydlelo v městě, konajíc stráž po ulicích. Několik desítek vlivných měšťanů bylo uvězněno, jiným byly uloženy pokuty peněžní a bylo zakázáno scházeti se vespolek. Když takto zastrašili lid, odstranili pravoslavní v noci napřed obraz sv. Josafata a pak za přítomnosti a pomoci několika kněží nového ducha vyzvedli i rakev s ostatky téhož světce.

Vojenská stráž od té doby vůbec neodcházela od cerkve ani v noci a vojsko pomáhalo při pracích kněžských hrobek jakož i přeměn uvnitř kostela. Židé dodali vápno, pracovali trestanci z vězení, které vláda pak zavezla dovnitř Ruska patrně, aby ničeho neprozradili, co se stalo s ostatky světcovými. Za práce nikdo nesměl se přiblížiti k cerkvi, ba ani trestanci se nesměli s nikým stýkati; vojíní jim přinášeli stravu do podzemních hrobek.

Smutek a pláč lidu byl veliký v celém městě, že porušili pohanským způsobem hrob svatého mučedníka a ani po smrti nedávají pokoje divotvorným ostatkům jeho. Čekali jako zázrak pomstu Boží na odvážlivcích. Sjednocení pojali úmysl, že vykradou svaté ostatky z truhly, tajně na to i skládali, ale slídiči číhali i pod okny domů a pozorovali velmi bedlivě každého občana, jenž upadl do jejich podezření, tak že nebylo možno se ani dorozuměti, tím méně vykonati takový záměr.

Koncem r. 1874, kdy »verbovali« k všeobecnému zápisu na pravoslavi, hejtman Aleško a jeho pomocník Gubaněv svolali občany a vyložili jim, že musejí přijati pravoslavi, poněvadž unie zanikla, ano není ani sjednocených kněží ani kostelů; jinak že by musili žíti jako dobytek bez náboženství.

Občané odpověděli směle, že dokud je Pán Bůh na nebi, dotud zůstává i Jeho náboženství mezi lidmi a nejsou-li sjednocení s Bohem a s Jeho pomocí, že si najdou i své svatyně i kněze, ale na pravoslavi se nepodpíšou a do pravoslavného chrámu nevkróčí.

Když jim tvrdili, že všichni vůkolní sjednocení už přijali pravoslavi a cni jediná zůstávají zatvrzelými, odpovídali, že chtějí býti lidmi a ne dobyt看em, a že za zlým příkladem jiných nepůjdou, ale zůstanou věrni své víře a svému přesvědčení, jsouce hotovi za to i trpět, byť by nahajkami i kůží s ních dřeli, jak to činil hejtman nedaleko s vesnickým lidem, jenž nechtěl přestoupiti dobrovolně na pravoslavi.

Okresní hejtman vída, že všeobecná povšechná výzva k obyvatelstvu míne se účinkem a lidé čím dále jsou smělejší a zatvrzelejší, počal je jednotlivě k sobě povolávat. Ale brzy se

přesvědčil, že nadarmo. Ani hrozby, že zatvrzeli budou bití, majetek jejich zabrán a i s ženami a dětmi na Sibiř budou vysláni, nic nesponáhaly; nic tedy nezbývalo hejmanům, než aby splnili své hrozby a bialské sjednocené odevzdali mučitelům.

Že se tak všeobecně nedělo, nebylo zásluhou starého Aleszky ani ostatních podobných, ale stalo se to jedině proto, že báli se tak okatého a krajního trestu užiti v městě, jakým byla Biala, a rozjitřiti sjednocený lid u hrobu sv. Josafata. Několik desítek měšťanů přece Aleszka uvěznil, jedny v Bialé, jiné v Sedlicích a jiné v Přestě a držel jich přes půl roku ve vězení. Deset nejvlivnějších měšťanů odervali od žen, dětí a hospodářství a poslali je dovnitř Ruska u vězení; byli tak hrdinně stálými u věře, že v dopisech k ženám a dětem vybízeli je ještě k neodstupné vytrvalosti.

I na děkana a faráře latinského Stanislava Strusa tak zanevřeli, poněvadž byl mocnou oporou lidu sjednoceného, od něho milován a vážen, že vyšetřovali ho, poněvadž prý dovoluje sjednoceným choditi do kostela latinského, slouží jim zádušní mše sv., žehná manželstvím smíšeného obřadu; dekretem generálního gubernatora byl zbaven úřadu děkanského i farního.

Biala se měla státi ohniskem pravoslavného života na Podlesí. Tu byla nejsilnější bašta sjednocení, hlavní stan nejobratnějších obránců unie, basilianů, tu odpočívaly ostatky nejstatečnějšího bojovníka s pravoslavím mučedníka sv. Josafata, z jehož hrobu vanul libezný duch silné víry a svatého života na celé Podlesí.

Proto když vyhnali obránce sjednocení, zatarasili hrob světcův, nezbývalo, než aby vztýčili vítězný prapor pravoslaví a zamávali jim, ohlašující takto úředně smrt sjednoceného katolicismu a nový život pravoslavné víry.

Z Petrohradu tudiž přichází rozkaz, aby varšavský pravoslavný arcibiskup přibyl co nejokázaleji do Bialé a s celým sborem zpěváků, obtočen duchovenstvem a úřednictvem slavnostně konal ve svatyni sv. Josafata pravoslavné bohoslužby a tím veřejně označil sloučení unie s pravoslavím. Byl určen k tomu den 25. ledna 1875; arcibiskup Joanicus byl nemocen, neměl ani chuti, ale po rozkazu musil.

Gubernator Gromeka vše vynaložil, aby přípravy byly nejdokonalejší. Všichni úředníci okresu se musili dostaviti. Starostové obcí a jejich úředníci netoliko bialského, ale i ze sousedních okresů musili přijíti a dovésti z každé obce po desíti sjednocených občanů pod pokutou desíti rublů za každého, kdo by nechtěl.

O účelu všeho toho se nevědělo; neboť sjednocení by jistě se nebyli dostavili. Pro starosty bylo někde nemalou úlohou sehnati z obce deset zdravých sjednocených, když jedni se léčili z ran od kozáckých nahajek, a jiní hnili za živa v temných smrdutých podzemních žalářích za viru. Proto starostové pobrali většinou občany latinského obřadu, jimž se nikdy ani nesnilo, aby se »sjednocovali« s pravoslavím.

(Pekračování.)

Zvěsti.

† Prelát dr. Jan Pospíšil. V pozeňnaném věku 82 let skonal dne 24. května v Olomouci prelát scholastik dr. Jan Pospíšil, předseda Ústředního výboru Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda a cyrilomethodějského družstva »Velehrad«. Narodil se r. 1837 v Ohnících u Olomouce, na kněze byl vysvěcen 1862, dlouhá léta jako kaplan, děkan a arcikněz pobyl v Bzenci, odtud přišel do Olomouce jako kanovník r. 1901. Působí v okolí Velehradu, již jako mladý kněz vedl tam průvody. Nadšení cyrilomethodějské z jubilejního roku 1863 uchoval si zesnulý po celý život, až do pozdního věku, živě se nejen zajímaje o vše, co s Velehradem souviselo, nýbrž i rád vše to podporuje. Na slavnosti velehradské rád dojížděl, slavnými službami Božími je zahajoval, jim často předsedal a v proslovích rád se rozhovořoval o znovuvzkříšení a vzrůstajícím významu Velehradu, jak sám byl svědkem a s netajenou radostí vše sledoval. Jak Apoštolát tak zvláště Akademie Velehradská měly v něm štědrého příznivce. Složil také 4000 K na spolkový dům slovanských akademiků ve Vídni. Bez daru neoděšel od něho žádný žadatel. Měl srdce dobré, které dobrou pílu a z dobra se radovalo. Odpočívá v Bzenci, kde prodlél největší část života svého a jemuž zanechal i vzácnou cennou památku: nádhernou sechu Neposkvrněného početí Panny Marie. O. Iv. p.

Papežský orientalský institut, založený Benediktem XV., otevřen byl v Palazzo del Convertendi na Piazza Scassacavalli u sv. Petra v Římě. V prvním poschodí úřaduje nová kongregace, v jejímž čele stojí 60letý biskup Papadepulos. Ve druhém poschodí jest škola pro orientální studie. Vyučování, jehož se mohou účastnit i schismačtí Řekové, obsahuje studia bohosloví, církevního práva, orientálních dějin, liturgie a řeči. Školu řídí P. Delpuch z řádu Bílých Otců. Mezi profesory je též Čech P. Spáčil F. J.

† P. Jos. B. Voňavka. Dne 13. června 1918 ve věku 37 let, zasažen byv na italském bojišti granátem do srdce, padl dp. P. J. B. Voňavka, c. a k. polní kurát. Pochován byl na levém břehu Soči. Velikou zásluhu získal si překladem výborné knihy Dr. Hitzze: »Dělnická otázka a snahy o její rozřešení« do češtiny. Objednatí ji lze u »České sekce diecesního komitétu v Čes. Budějovicích. Cena 2.70 K (304 strany, velké 8°).

Zasvěcení Ústavu sv. Cyrilla a Methoděje Božskému Srdci Páně Jeho Em. p. kardinálem olomuckým. Apoštolský ústav sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě jest dítkem bouřné doby válečné. Zhoubná víchřice zmatků evropských dula nad lichou cyrilomethodějskou, když bylo do ní zapouštěno nepatrné toto símě. Snad přece bázní trochu se chvěla ruka, jež je zasévala, leč oči byly s důvěrou obráceny k Slunci, jež prozařovalo vítězně i chmurnými mraky, ženoucími se po obloze, — k Srdci božského Mistra apoštolů.

Dokončený právě druhý rok trvání ústavu potvrzuje zřejmě oprávněnost této důvěry. Velká byla nepřízeň poměrů časových; pomocí Boží byla však až dosud zdolána. Pro další zdárný rozkvět dostalo se dílu našemu zvláště jisté záruky v prvních dnech měsíce června l. P. 1918. Zpráva o tom bude zajisté všechny přátele myšlenky cyrilomethodějské zajímat. Předem nutno se zmíniti o mocném hnutí, jež v zemích katolických víc a více se šíří: zasvěcování rodin Božskému Srdci Páně. Původcem jeho jest sám božský Spasitel, který vyslovil omilostněně řeholnici bl. Markétě Alaquoque své přání vládnouti v rodinách. Slíbil žehnati domům, v nichž bude jeho obraz uctíván, rodinám, v nichž pckvete úcta Jeho Srdce, připovídal dar nejjádoucnejší a nejskvostnejší: mír.

Hlasem Páně tak milostivě zvoucím přivábeny byly od té doby již mnohé rodiny a zasvětily se Božskému Srdci. Než ponejvíce dělo se tak ojedinele a soukromě. Teprve za posledních let byl dán knězem jihoamerickým P. Mateem popud, aby se tento úkon konal všeobecně po celém světě katolickém. Papež Pius X. nejenom myšlenku tu schválil, nýbrž k je-

jímu provádění se zvláštním důrazem vybídl. Sv. Otec pak nynější spatřuje v ní obdivuhodné řízení Prozřetelnosti, která rodinám křesťanským proti hrozcí rozháranosti poskytuje v zasvěcení Božskému Srdci nový pevný svazek společný a na půdě říší pozemských, otrásaných hrůzami válečnými, vztyčuje nové království Kristovo. Zasvěcení vykonává hlava rodiny, otec nebo v jeho nepřítomnosti matka, před posvěceným obrazem neb sochou Srdce Páně, jež od toho okamžiku zaujímá čestné místo v domě, aby se tím naznačilo, že jest vzorem a střediskem veškerého života a jednání členů domácnosti.

Veliké nadšení uchvátilo všechny národy katolické pro dílo tak spásnosné. Nám Čechům příkladem následování hodným slouží bratrský kmen charvatský. Na podnět ndp. arcibiskupa záliběského dra Bauera konala se 3. února t. r. po veškeré jeho rozsáhlé arcidiecesi velkolepá slavnost, za níž na sta rodin zasvětilo se Bož. Srdci Páně.

Také ústavy, zvláště vychovávací, jsou jakými rodinami. Proto i jim platí výzva, aby se postavily pod záštitu Bož. Srdce a Jemu se zcela odevzdaly. A skutečně, celá řada škol, konviktů, opatroven a nemocnic vyhověla přání církve sv. a vztýčila ve svých zdech trůn svému Králi a Pastýři.

Apoštolský ústav ss. Cyrilla a Methoděje nechtěl býti posledním v ochotě a lásce k Tomu, jehož službě se zamýšlejí chovanci úplně věnovati a ježž touží dokonale následovati. K provedení tohoto úmyslu přispělo několik příznivých okolností.

Blížil se červen 1918, měsíc to vyhrazený zvláštní účtě Nejsv. Srdce. Asi v polovici května došel pak na Velehrad do ústavu významný dar: krásný obraz Srdce Spasitelova, kopie malby španělského mistra, jenž jako málokdo dovedl svým štětcem naznačiti, hlavně výrazem očí, onu blahovolnou a trpělivou něhu, zvoucí lidstvo k milování svého Boha. Toto umělecké dílo se hodilo výtečně, aby zaujalo čestné místo v ústavu a aby se vrylo navždy do mladistvých duší.

Co však dodalo mimořádného lesku chystané slavnosti, bylo, že v prvních dnech června, těsně před prvním pátkem, měl se dostaviti na Velehrad J. E. ndp. kardinál olomucký Lev ze Skrbenských, aby uděloval sv. biřmování. Kdo jiný by mohl důstojněji při té příležitosti převzítí posvátný úkon zasvěcení ústavu Bož. Srdci P. nežli vysoký tento hodnostář církevní? Že vyhoví pokorně prosbě o tuto vzácnou službu, o tom nebylo lze pochybovati, neboť dobře známa jest šlechtnost ndp. arcibiskupa a zvláště živě měli všichni v paměti, jak blahosklonně loňského roku navštívil ústav a kolik radosti v něm zanechal. Byla o tom podána zpráva v tomto časopise.

V pondělí 3. června odpoledne přijel J. E. ndp. kardinál se svým ceremoniářem vdp. Oldřichem Karlíkem na Velehrad. Byl uvítán i chovanci misijního ústavu. Vykonav krátkou pobožnost v kostele, ihned se před zámekem k nim s láskyplným zájmem obrátil a mluvil s každým z nich svým vřelým a žertovným způsobem.

Druhého dne přijal ochotným prostřednictvím vdp. Karlíka pozvání na akademii v ústavě a slíbil vykonati žádané obřady, ačkoli po celý den byl zaměstnán únavným udílením svátosti biřmování četným biřmovancům, kteří z několika okolních farností po stech se dostavili.

Nadešel večer, který zajisté se bude počítati k nej památnejším v dějinách ústavu. Nad vchodem do slavnostní síně visel ověšen erb J. Emence. Uvnitř síně poutal pozornost každého vstupujícího oltář, který byl svědkem již tolika nezapomenutelných výjevů, bohatě vyzdobený dary jara: bujnou zelení a pestrými květy. Uprostřed oltáře byl umístěn zmíněný obraz Bož. Srdce P. s tímto pěkně provedeným nápisem:

Božské Srdce Ježíše Krista,
Tobě se pro vždy zasvěcuje,
v Tebe jedině důvěruje, pro Tebe touží pracovati
apoštolský ústav ss. Cyrilla a Methoděje.
Léta Páně MCMXVIII

Na obou stranách skvělo se po dvou drahocenných relikviářích, vzácný to pozůstatek z dob cisterciáckých. Letos podarilo se je nalézt. Ležely v zapomenutí, pokryty dlouholetým prachem a plísni. Když však byly očištěny a pečlivě sestaveny (při čemž chovanci činně se účastnili), ukázalo se, že jsou v ohni zlačený a skvostně pracovány, jak to jen stará umění-milovná doba dovedla. Teď snad po celém století, pozdvižený z nehodného ponížení, sloužily svěmu původnímu účelu. Uchovávojít se v nich nyní ostatky mnohých milých svatých: sv. papeže Klimenta, jenž se stal Slovanům působením sv. věrověstů tak drahým, sv. knížete Václava, sv. Klimenta M. Dvořáka, sv. Aloise, sv. Františka Borgiáše, mladistvého mučeníka pro nejsv. svátost Tarsicia a j.

Když byl p. kardinál zaujal své místo a i ostatní hosté se shromáždili, pronesl chovanec Daněk (II. tř.) proslov, v němž pravil: »Především vzdáváme povinný dík vám, přemili andělové strážní, za to, že jste plnili, oč jsme vás loni prosili, abyste totiž milovaného velepastýře našeho přivedli zase k nám. V nehlubší úctě, jakáž přísluší kardinálskému purpuru a jakou jsou naplněna malá srdce těch, kteří touží býti věrnými žáky sv. apoštolů soluňských, vítá nás nepatrný ústav dobrotivého nástupce sv. Methoděje. Připojujeme tuto prosbu: Vaše Eminence račíž nám dopřátí té radosti, aby naši apoštolskou školu osobně zasvětila Bož. Srdci Páně. Pro celý život bude nám jasnou vzpomínkou z mládí, že Vaše Em. zakotvila náš ústav v přístavě, kam vír rozbouraného světa nevniká, totiž v milostiplné rámě Srdce Spasitele, kam všechny rodiny i naši duchovní rodinu zve hlas Náměstka Krista Pána«.

Program akademie byl sestaven dle této základní myšlenky: Ústav sv. Cyrilla a Methoděje, tkvící svými kořeny v půdě, posvěcené apoštolskou činností sv. bratří soluňských, touží svých jasných vzorů ve všem sledovat. Aby snaze této i zdaru se dostalo, uchyluje se na výsluní téhož Srdce, jež před věky zazářilo Slovanům ze slov jejich věrozvěstů.

Nejdříve byla zapěna píseň »Velehradské zvony«, slova od J. Soukupa, nápěv dle Křížkovského, provedena dvojhlasně s průvodem harmonia (jako i ostatní písně). K ní vhodně se řadila báseň Fr. Kyselého »Velehrad«, v níž básník v molutné vidině spatřuje tři význačné oddíly v dějinách Velehradu: dobu pohanskou, kdy v Evropě klínu vznikala mocná říše slovanská, slibně rostla, ale zapadla do tmy jako sen; dobu pokřesťení našich předků, kdy se zdálo, že národy slávké aspoň u víře a jazyku budou tvořit jednu velkou rodinu; než i tato touha sv. Methoděje zašla jako sen; dobu novou, v níž na troskách starého Velehradu rozmáhá se nová působnost, aby Slované byli získáni církvi katolické. Mímoděk ocitá se na rtech básníkůvých tesklivá otázka: »Tatičku Methode, není i tohle sen?« — Zdá se, že ústav velehradský odpovídá: I my chceme přispěti, aby se tento krásný sen uskutečnil.

Pouze po jednom ještě toužíme, co nám z Velehradu starého nejdražší, po ostatcích sv. Methoděje. Touhu tuto nejen chovanců, nýbrž všech Slovanů vyjádřila píseň »Proba za nalezení ostatků sv. Methoděje«, jejíž slova i nápěv složila a ústavu sv. Cyr. a Met. věnovala Vlasta Čechmánková, chovanka zemského ústavu slepých v Brně. Slepá tato, asi čtrnáctiletá dívka, duševně neobyčejně vyspělá, chová velikou úctu k sv. apoštolům slovanským. Každodenně obrací se v modlitbě směrem k Velehradu a prosí úpěnlivě Pána Boha, by ráčil zjevití hrob sv. Methoděje. Takto povstaly sloky neumělé, ale vroucí, oděné prostou, dojemnou melodií. Dvě z nich bud-
tež uvedeny:

K zbožným řadám našich předků
i my vroucně klekněme,
duchem k Pánu věčných statků
snažnou prosbou vzlétněme!
K posvátnému Velehradu
vzpomínek svých vedme řadu,
hrob kde skryt jest Methode,
apoštola národa.

Dej nám milost přezádoucí,
 Spasiteli miléný,
 by již naše prosby vroucí
 byly Tebou skojeny:
 Slyš, co na všech rtech se chvěje:
 »Ach, ostatky Methoděje
 nalézti nám, Pane, dej,
 políbit hrob jeho přej!«

Další čtísla byla tato:

Blažená smrt horlivého misionáře. (Báseň X. Dvořáka.)

Vděčná vzpomínka misionáře na obětavou matku v dálné cizině. (Báseň P. Jos. Lepky T. J.)

Božské Srdce Páně — výheň láskou planoucí. (Báseň P. Jos. Vraštila T. J.)

Ježíškovo srdéčko. (Pro solový soprán složil F. J. Mach.)

B. Srdce P. — sluncem našeho života. (Báseň Vojt. Hoška.)

Tím byla část přípravná vyčerpána. Přiblížila se chvíle, k níž celá předcházející slavnost směřovala. J. E. ndp. kardinál posvětil nejdříve dle rituálu obraz na oltáři vystavený. Po té poklekl a za posvátného ticha pronesl předepsanou zázvětnou modlitbu.

»Nejsv. Srdce Ježíšovo! Tys projevilo blah. Markétě Marii své přání kralovati v rodinách křesťanských. Nuže i my přicházíme dnes, abychom zřejmě prohlásili tvou neomezenou vládu nad naším ústavem . . .«

Když bylo zasvěcení ústavu vykonáno, zazněla nadšeně závěrečná píseň:

K nebesům se orla vzletem,
 naše písní, vznášej dnes!

Po té ujal se slova p. kardinál, obrácen k žákům. Poukázal na to, že zasvěcením tímto položen byl pevný základ pro zdárné další trvání ústavu. »S potěšením jsem již loňského roku pozoroval«, pravil, »že hoši ti to jsou vedeni k pravé zbožnosti, nevinnosti a duchu apoštolskému. Již z očí jejich mi tyto cnosti zářít vstříc. Letos pak se mi zdá, že — možno-li — ještě vzrostly«. Napomenuv je, aby ochotně se dali vésti svými vychovateli, požádal, by modlitbou pamatovali i na něj, který utlý stromek ústavu zasadil do půdy nejurodnější, do rány Bož. Srdce. —

Ještě den dlel p. kardinál na Velehradě mezi lidem slováckým, vděčně mu přechylným, uděluje sv. biřmování. Ve čtvrtek ráno ráčil sloužit cho-
 vancům v kapli konviktní mši sv., při níž zpívali »Ejhle, oltář Hospodinův září.« Dopoledne dostavila se celá kolej do zámku, aby se s Jeho Em. srdečně rozloučila. — Sedě již v automobile, kynul p. kardinál ještě vlídně hochům, kteří za ním dlouho patřili, a v pohledu tom bylo lze čísti oddanost k vznešenému zástupci církve svatě, jejíž službě se chtějí věnovati pod záštitou Srdce jejího božského zakladatele.

◀ ROZMANITOSTI. ▶

Škola církevního umění na Velehradě. Univ. profesor olomuckého bohosloví msgr. dr. Jan Kubiček rozepisuje se v »Našinci« o potřebě školy církevního umění pro naše chrámy a přibytky. Výtvarného umění náboženského v duchu cyrilomethodějském, slovanském, domácím se nám nedostává. Proto navrhuje Velehrad tuto kolébku nejen naší sv. víry, nýbrž i křesťanského umění slovanského, za sídlo umělecké školy náboženské, ve které by se mohli uplatnit naši církevní umělci a kde by se dal vypěstovati zdatný dorost umělecký. Základem by mohla být umělecká škola pro církevní malířství a sochařství. Navrhovatel praví dále: Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda tak úspěšně šířil dilo našich sv. věrověstů; což kdyby se věci ujal a pracoval tak na zachování a šíření jejich dědictví v oboru výtvarného u-

mění církevního? Vždyť jeho úkolem není pouze siednotiti rozkolně Slovanstvo s Římem, nýbrž v první řadě chrániti a prohloubiti víru u katolických Slovanů, a to především doma . . . Horlitélu cyrilomethodějských, a to podnikavých a obětavých je celá řada; tu by bylo nové a vděčné pole pozeňnané činnosti. Přátelé a podporovatelé církevního umění by své nadšení brzy osvědčovali skutky a přinášeli rádi oběti . . . Rok co rok je potřeba značného počtu obrazův a soch pro naše kostely. Kde se po většině objednávaní a jaké jsou umělecké ceny, jest všeobecně známo . . . Domácí umělce církevní nutno oceňovati, podporovati, zaměstnávat, avšak třeba též nové hledati a vzdělávati. Proto jest umělecké školy náboženské nevyhnutelně zapotřebí, a poněvadž se jedná o naše svérázné výtvarnictví církevní, nejlépe by se k tomu hodil náš Velehrad. Kdyby pak nyníšší Velehrad, venkovská osada, mnohému se zdál méně vhodným pro umělecké učeliště, nuže sáhneme jen k rozloze bývalého Velehradu; i kdyby byla škola posunuta až k Uher. Hradišti, stála by ještě na bývalém území velehradském a byla by velehradskou školou uměleckou. Jsme opravdu vděční vdp. pisateli, že i z této stránky hledí prohloubiti myšlenku cyrilomethodějskou. Kdo zná, jakým nevкусem jsou ozdobeny venkovské chrámy bulharské, ukraínské a ruské, a ztížnost tamního kněžstva, že není možno nebo aspoň přetěžko poříditi něco lepšího, snadno postřehne, že činnost takové školy nemusila by se obmezovati jen na nás, nýbrž mohla by se vztahovati i na slovanský jih a východ. Poptávka po uměleckých výtvorech byla by zajisté velická se všech stran, trvání školy dalo by se dobře uhájiti a rozkvět její zabezpečiti. Že by Apoštolát spojenými silami nepřispěl svou hřívnou zvláště, až se provede i na severu u nás nové jeho zřízení, kdo by popíral, znaje nadšené a čisté snahy hlavních činitelů jeho pro povznášení všeho v náboženském duchu cyrilomethodějském u národa našeho?

Letoší svátek sv. Cyrilla a Methoda byl neobyčejně slavně oslaven na severu i jihu říše. O velkolepé pouti velehradské jest podána zpráva na jiném místě, ve mnohých farnostech u nás byla sloužena mše sv. za národ za přčetné účasti a povznášející nálady. Ukraínci počínají si uvědomovati význam idev cyrilomethodějské a proto zvyšují též úctu ku svým prvoučitelům. Že u Bulharů jest to největší svátek národní, jehož se účastňuje celý národ, nejvyšší hodnostáři, školy i lid, pověděli jsme obšírně jindy. Letos s velikou okázalostí slavil jej i národ charvatský. Úvodníky novin byly věnovány účtē a významu sv. našich apoštolů. V biskupských sídlech sami biskupové sloužili na »narodni blagdan« slavně služby Boží, jež byly prohlášené za národní, nejlepší kazatelé mluvili ve chrámech i venku a kde bylo možno, byl dáván důraz na bohoslužby v jazyku staroslovanském. Sv. Cyrill a Methoděj byli líčeni v kázaních, řečích a proslověch jako první velicí učitelé národního sjednocení. Pro velikou sjednocující myšlenku jak národní tak i náboženskou, v jejíž čele stojí nejvlivnější biskupové jihoslovanští, měl letoší cyrilomethodějský svátek veliký vliv. Ale i mnoho peněz bylo sebráno na záchranu hladovících dětí.

V říšském sněmu německém promluvil polský posl. Korfany o násilném vyvezení biskupského administratora Michalkeviče ve Vilně do Maria Laach. Administrator diecese vilenské Michalkiewicz byl Němci vyvezen v noci z 19. na 20. června. V 9 hod. večer přišel do jeho bytu zástupce okupačních úřadů s rozkazem, že musí do 3 hodin Vilno opustiti. V té lhůtě bylo P. Michalkiewiczovi dovoleno mluviti pouze s knězem Kuchtou. Do vyhnanství ho provázal kaplan Lewicki. Příčinou vyhnaní bylo v rozkaze uvedeno »protiněmecké stanovisko«. Administrátor nemohl ani jmenovati svého nástupce. O téže věci rozhovořil se též posl. Erzberger. Potvrdil, že biskupský administrator byl skutečně násilím vypuzen. Tento hrubý krok vojenské správy jistě nejen katolíky Německa, nýbrž celého světa velice zarmoutí. Žádá důrazně, aby vláda co nejdříve jasně a bez výhrady vyložila celou záležitost. Varuje vládu, aby dále chodila takovými cestami. Pravi, že biskupský administrator je ze všech evropských biskupských stoleců jediný, na němž, ve svém diecezanním městě, od sta let žádný biskup nezemřel, nýbrž vždy v vyhnanství. Nyní opět osiřel. Diecesáni polští i li-

tevíti si přejí, aby dle ustanovení konkordátních stolec byl velmi brzy obnoven. Nutno ovšem slyšeti všechny instance, které dle konkordátu mají právo spolurozhodovati. Zejména litevské taryby musí býti dbáno. Volá na konec: Neporušujte církevní svobody!

Návrat do Cholmštiny. Z uvolněného Ruska, kde sociální radikalismus dle předpisu Trockého a Lenina ukázal se nejen zhoubnou nemožností, ale stal se dokonce i bezohledným nepřítelem veškeré demokracie a svobody a kde vláda nesvědemitého a neuvědomělého proletariátu stala se horší, než nejsvrchovanější vláda kteréhokoliv samodržavného cara, scházejí se vystěhovalci do Cholmštiny. Nejvíce ovšem Poláků a pak Němců, kteří se těší od vlády všem výhodám. Rusinů se navrácuje dosud asi pětina. V opuštěných domech vystěhovalců byly většinou umístěny dosud na venkově obecné školy, tak že příchodem majitelů domů octly se školy i s učiteli na jednu na ulici. Školy ty tam totiž zavedla rakouská a německá vojenská správa. Němci a Poláci jsou ucelení ve svém smýšlení politickém, ti to horujíce pro samostatné království polské, oni tihnouce k Německu, ale Rusinů jsou rozdílnosti, podávajíce jaksi v malém obraz rozervaného Velkoruska. Jedni jsou vyslovení bolševici, jiní jsou nadšení pro Ukrajinu, někteří jsou krajní revolucionáři a nescházejí ani stoupenci všeruské strany s novým základem státním. Po stránce náboženské uvědomili si mnozí ve vyhnanství velkoruském příslušenství předků i církvi katolické a stali se katolíky, jiní teprve po návratu domů zřikají se pravoslavií. Bohužel že katolicismus tu nemá misionářů. Polští kněží na unii někde pořád hledí ještě přes prsty a sjednocení kněžstva jest naprostý nedostatek. Za to nelení pravoslavní popí, kteří se též navrátili, a učitelé. Jen že popí mají v hlavě většinou myšlenky velkoruské, kdežto učitelé jsou rozhodni přívrženci ukrajinismu. Směry ty zavládly nejen v obyvatelstvu, nýbrž prudce vystupují i ve škole. Tak těží z ubohého osvětlové a společensky málo uvědomělého lidu každý, kdo může.

Sjezd ukrainského duchovenstva konal se tyto dny v Kijevě. Jednáno bylo na něm o otázce odvislosti ukrainské církve od Moskvy. Hetman Skoropadsky promluvil k duchovenstvu také a žádal, aby budoucně byla církev ukrainská od patriarchy moskevského neodvislá. Metropolita Platon rovněž byl pro to, ale arcibiskup Eulogius návrh potíral. Většina sjezdu se k němu připojila, úplnou neodvislost zamítla a osvědčili se pouze pro autonomii v rámci řecko-východní církve. Moskva zůstane i dále nejvyšší církevní instancí pro Ukrajinu. Jmenování a nejvyšší církevní jurisdikce závisly budou od patriarchy moskevského. Ukrainský ministr osvěty velmi ostře vystoupil proti autonomii, žádaje úplnou církevní samostatnost Ukrajiny. Stát nemůže se vzdáti svých práv suverenních, která byla by porušena, kdyby měla Moskva právo rozhodovati v záležitostech církevních. Z toho důvodu zamýšlí přý mnoho Ukrainců přestoupiti k církvi řecko-katolické.

V Kijevě se konal nedávno všeukrainský sjezd svazů rodičů ve věcech školských, na němž bylo jednomyslně usneseno bez jakéhokoli ohrazení, aby jazyk ruský zůstal ve školách vyučovacím jazykem a dějiny ruské byly povinným předmětem, poněvadž jen tak lze porozuměti dějinám Ukrajiny. Jazyk ukrainský může býti zaveden mimořádně na žádost rodičů.

Tovaryšstvo sv. apoštola Petra v Lvově založené pro zbudování a okrasu ukrainských chrámů v Haliči vydalo svolání pro celou zemi, aby národ pomáhal budovati zničené cirkve. Válka nadělala tu škod přemnoho. Sjedenocené chrámy jsou v ssutinách, zdi poškozeny, obrazy porouchány, okna vytlučena, oltáře rozbořeny, bohoslužebná roucha rozmetána, okrasa domu Božího zničena. Ukrainský lid i před válkou pro chrám svůj byl svědřý, byť sám obýval v chudičských, dřevěných roztrhaných chatách. O svátku sv. Petra a Pavla byly ve všech chrámech ukrainských konány při bohoslužbách sbírky pro spolek, jenž dle možnosti a potřeby rozděluje dary pro jednotlivé farnosti. Aby jen trochu škoda byla napravena, bude třeba statisíc peněz.

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda

pod ochranou bl. Panny Marie.

Zakladatelé a pořadatelé:

Mgr. Dr. A. C. Stojan, probošt a poslanec, Ad. Jašek, katecheta v Kroměříži.

Zahrádka Cyrillo-Methodějská.

(Podává Dr. Ant. Cyr. Stojan, jednatel ústř. výboru »Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie«.)

(Další část.)

Nmínili jsme se posledně, že po narození Krista Pána povstalo hnutí neobyčejné mezi národy a že vše se obracelo ku »Světlu vzešlému«, Podobně ovšem v jiném způsobě povstalo hnutí mezi slovanskými národy za dob cyrillo-methodějských. Srdce jejich bylo uchváčeno touhou, seznati pravdu s nebes lůna přinesenou.

Jak často bere se také hnutí celých národů v pochybnost! Nešťastná válka světová, kterouž jsme prožili a přetrpěli mimo jiné zkušenosti trpké nám před oči předvedla, jak celí národové byli odvedeni a přivezeni do krajín, o nichž ani tušení neměli. Byli i našimi hostmi, a my jsme se vynasnažili jim pobyt zpříjemniti, jak jen možno bylo při veškerém neobyčejném nedostatku, při vši bídě a při všem hladě. S hor nebetýchých na příklad přišli do roviny hanácké. A tu, by aspoň trochu ukojili touhu po horách, rádi si zaputovali na Sv. Hostýn. Učinili tak z pobožností a z úcty k Panně Marii, ale též aby jak řečeno ulevili tesknosti po domovině své, po horách tam daleko u Tridentu aneb u Gorice. Zde na Sv. Hostýně káceli stromy zbožní Rusové z daleké Sibíře, od hranic čínských i od jezera baikalského. Zde Ukrainci, vroucí ctitelé Matky Boží, velebili Matku Boží, prosíce ji o brzký návrat šťastný do domoviny. To vše vyvrací domněnku, že by všeobecné hnutí národů čili jejich stěhování možným nebylo.

Na cestě do Kozarska, plující po moři Černém, přišli naši svatí věrovestové do obchodního města Chersonu po slovansku Korsuně — nyní zvaného Krymem. Je zde pohoří plné jeskyň čili pešcer. I dolina Jukermanská má přemnoho jeskyň. Jest tu

i postrojka — (světnice) sv. Klementa I., papeže a mučedníka, jenž ve vlastech našich velmi byl a jest uctíván, jehož ostatky naši sv. apoštolé i na Moravu a později do Říma přinesli. Kostely zasvěcené tomuto svatému mučedníku ve vlastech našich naznačují cesty apoštolské našich věrověstů.

Třeba aspoň něco o sv. Klementu uvést, když jeho ostatky byly nerozlučitelným průvodcem sv. Cyrilla a Methoda na apoštolských cestách. Zažil i on hrůzy pronásledování křesťanů. Po tři století trvalo pronásledování křesťanů. Co zloba lidská jen vymyslíti dovedla a zmohla, vše toho používáno bylo na pronásledování křesťanů. Když poněkud pronásledování ulevilo, tím pak hroznějším zase se stávalo. Kdož sečte všeliké způsoby pronásledování? Bývali stíháni, a to měrou úžasnou, tak že meče otupily. Dávání bývali do klády, až vysílení sklesli a duši šlechtinou vypustili. Házení do pecí ohnivých aneb do vápenek a žárem zničení. Zakopávali je do jám až po ústa, takže v krutých bolestech skomárali. Věšení za ruce, za nohy na stromy a takto ponechávání na stromech, až smrt trápení jejich ukončila. Dávání na loď a na loďky, jejichž dno se pak uvolnilo na řece neb na moři, a oni ponořeni do hlubokostí řeky, aneb do hlubokostí mořské. Svrhování bývali se skal, házení do moře, do řek a do jezer. A aby jistě utonuli, uvazovány jim na krk kameny veliké, neb mlýnská kola. Byli čtvrtěni, roztrháni na kusy, aneb úd po údě jim utínán, až úplně zmrzačení ducha vypustili. A i po smrti soptila zloba lidská při nich zohavila je k nepoznání. — Dusívali je, zavírali do žalářů naplněných nečistotou, hmyzem odporným, ještěřy, aby byli jejich společníkem. Klěstí, kladiv, hřebíků, provazů, různých bodláků, nožů, seker, píl a jiných a jiných nástrojů, ohně, vody, smůly používáno k ukojení zášti a nenávisti proti křesťanům nevinným, od těch, jimž dobrodíní prokazovali a je všelikými důkazy lásky účinné zpřímá zahrnovali. Předhazováni byli lité zvěři, kterážto »němá tvář« mnohdy zahanbila trýznitele v lidském těle, nedotknuvše se pronásledovaných křesťanů. Ovínovali je do hořlavých látek a hořlavými látkami polévali a pak zapalovali, by takto svítili jako lucerny a pochodně. Srdce chvěje se hrůzou, čteme-li životopisy sv. mučedníků, co vše vystátí museli. Při tom všem ani nic nedíme o tom, že z bohatých stali se žebráci, že byli všeho zbaveni a o vše oloupeni. Kdo v důstojnostech byl, svrženi byli a o čest i postavení připraveni, za psance prohlášeni a z vlasti vypuzeni byli. Obdivem však také srdce naplněno bývá, když čteme o mučednické smrti. S jakou srdnatostí snášeli vše! S jakou trpělivostí, s jakou oddaností do vůle Boží trpěli. Neproklínají svých trýznitelů, nýbrž modlí se za ně dle vznešeného příkladu Pána a Spasitele našeho. V úžase nad tím voláme: »Odkud brali síly, zmužilosti a trpělivosti?« Tam na ostrově Pathmosu, píše sv. evangelista: »A Slovo tělem učiněno jest!« a vrhá se na kolena

svá, by se poklonil Slovu tomu. A toto Slovo vešlo do srdce mučedníků a vrhlo do něho lásku a láska vše osladila a vše zmohla. V podobném úžase volá pisatel o umučení Sanktově: »Odkud posílý čerpal při přehrozném umučení?« A odpovídá sám: »Čerpal ji z božského Srdce Páně!« (Další část.)

Slavnosti velehradské roku 1918.

Neohlavně, ale důstojně skončily letošní velehradské slavnosti valnou hromadou cyrillo-metodějského družstva »Velehrad« a »Tiskového spolku«.

Vdp. farář velehradský P. Tomeček, bolestně žaloval, jak chudým jest náš první velechrám — svatyně velehradská. Byla sice štedrotou lidu vyzdobena, ale, má-li nám i na dále zůstatí zářícím a skvoucím sluncem, jest třeba neustále opravovati a doplňovati, čehož však nemožno z malinkého jara chrámového, jež obnáší jen 18.000 K.

Vdp. farář P. Balt. Hříva z Napajedel podal pokladniční zprávu »Velehradu«. Příjmů za minulý správní rok bylo celkem 19.628 K, vydání 12.624 K, zbytek 7004 K. Ovšem spolek má ještě 8361 K dluhu. Na exerciční dům velehradský (»Stojanov«) je dosud shromážděno něco přes 51.000 K; na poniník pro padlé vojíny 2246 K a na fundace za zemřelé vojíny 354 K. — Zpráva pokladníková byla schválena.

Vdp. kanovník dr. Stojan podal zprávu jednateiskou, z níž vyjímáme: »Účelem též družstva našeho, zvelebovati křesťanskou výchovu na školách, kteréž spolek na Velehradě na památku učeliště sv. Cyrilla a Methoda zařídí a přičiňovati se o sjednocení u víře. Částečně účel ten uskutečňuje věnovanou podporu na misijní ústav sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě zřízený, z něhož mají vycházeti misionáři ku naším pobratímům.

Bývalý výbor pro hledání hrobu sv. Metoda pojat do našeho družstva. Pro nepřítelství války nebylo možná něco většího v ohledu tom provéstí. Za to ale velkého pomocníka získalo v ohledu tom na jmenovaném misijním ústavě, hlavně na jeho profesorovi P. Jarošovi, jemuž podařilo se mnohou záhadu rozluštití«.

Při doplňovacích volbách zvolen do výboru, kde se úmrtním předsedy ndp. dra J. Pospíšila uprázdnilo místo, katecheta Ad. Jašek z Kroměříže a náhradníkem prof. dr. Škrabal z Olomouce. Členové výboru, kteří se žádných schůzí nesúčastňují, budou dotázáni, zda nechtějí, aby za ně, doživotně zvolené, byli vzati do výboru jiné osoby, které by opravdu pracovaly.

Na to rozproudil se čilý rozhovor o našem tisku. Všichni zdůrazňovali jeho důležitost, ale poukázali s naší strany i na jakousi vlažnost této palčivé otázky dneška. Nadšení bylo veliké a nese nyní ovoce.

Odpoledne měl výbor družstva »Velehradu«¹ ustavující schůzi. Předsedou zvolen byl vdp. kanovník dr. Stojan (dosud byl nebožtík prelát dr. Pospíšil), jednatelem katecheta Ad. Jašek a pokud bude na vojně jeho zástupcem dr. J. Škrabal, prof. boh. v Olomouci. Po té jednáno o sbírkách na kostel, jenž potřebuje hlavně vysušení stěn, o pátrání pod kostelem a j.

Po schůzi odjeli poslední účastníci s posv. Velehradu s přáním: Na shledanou příštího léta už za míru!

Ludvík Grygera.

Bulhaři a Řekové.

(Pokračování.)

Mnichové byli v podobné neváznosti jako kněží světsí. V Macedonii prý se našli i podnikaví lidé, kteří si kláštery od biskupa brali dokonce v nájem. Takoví pachtýři mohli pak v kláštere trpěti, koho chtěli, anebo mnichy docela i vyhnati. Roku 1845 ruský učenec Grigorovič našel v klášteře sv. Nauma na jezeře ochridském igumena (opata) samotného bez mnichů. Byl to pánovitý Řek, jenž s 30 čeledínů v klášteře hospodařil podle své vůle a biskupovi odváděl ročního platu 15.000 grošů.

Za staletí, co Řekové církevně vládli nad bulharským lidem, vyždímali z něho věru miliardy! To slovo není nic upřílišeno! Nejčernější však snad provinou v dějinách celé jejich vlády navždy zůstane, že za všechny hromady peněz, kterými se z Bulharů obohatili, ani patriarcha, ani biskupové neměli svědomí ani za tolik, aby zřídili v krajích bulharských byt i jediný vzdělávací ústav čili seminář pro domácí kněze aneb vůbec i jedinou bulharskou školu! Péče o duše bulharské bylo zajisté jejich poslední starostí! Jak pak tedy a kde se kněží vzdělávali? Někteří, jak již víme, třebas i nikde a nijak; kdo však přece chtěl vědět i umět aspoň něco, chodil do školy klášterní. V kláštorech totiž po celém Bulharsku se po starém, zděděném zvyku též vyučovalo. Dělo se to ve zvláštní místnosti, které se říkalo řecký kelia či kilia, což jest totéž jako u nás klášterní cela, jenže mnohem prostrannější. Učitelé bývali mnichové, žáky pak nejen kandidáti kněžství, ale vůbec, kterýkoli mladík se přihlásil. Protože však za tureckých dob klášterů bylo málo, školy jejich nestačily; zřizovány tudíž zcela podobné školy i po městech i po vesnicích, obyčejně v blízkosti kostelů, a učitelé bývali buď

kněží neb i světsí lidé (daskalové). Všecky tyto školy jmenovaly se dle svého klášterního původu školami »kilijními«. Ve městech se, bohužel, záhy pořečfovaly. Čemu se v nich učilo? Hlavní jejich účel, zvláště v kláštorech, byl církevní; hledělo se totiž, aby se žáci naučili modlitbám a písním církevním, žaltáři, obřadům chrámovým, a aby věděli aspoň něco z Pisma sv. Proto se učili slovanské azbuze čili abecedě, a jakmile se jí naučili, hned beze všeho se jim předkládala některá církevní kniha a podle ní šlo učení dál. Šlo to bídně; málokterý žák se naučil víc, než jenom slabikovat. Aby se tedy příliš nemožili, učivali se všemu potřebnému raději zrovna na paměť. Nejvíce býval vážen, kdo si odnesl trochu vědomostí z evangelií a epístol; o tom se již říkalo, že je »hluboce« učený a ten se hodil hned nejen za jáhna, ale přímo za kněze. Toto, co uměl, bylo však stěží tolik, co znají naši školáčkové z biblického dějepisu! Co se týče psaní, nosívali s sebou žáci do školy hladké desky a na těch se cyčovali. Psali husími brky a černým inkoustem, který si sami robili z bezinek. Popsaná deska se ohoblovala, až konečně bylo po ní. Psávali však také na třesňové kůře a na kůžkách kozích, zaječích a liščích. Počítati ovšem také se učili; ale mnoho toho nebylo, neboť násobení a dělení pokládalo se již za těžké umění, které je pouze pro velmi dobré hlavy. Starší žáci pomáhali učitelům cvičiti mladší. Jako nezbytných pomůcek učebných bylo používáno nemilosrdných výprasků. Ještě z let 1825 vypravuje Antim, první exarcha bulharský, že v rodném svém městě Lozengradě chodil do školy k daskalu (učiteli) Jani papa Kostandymu, jenž si zjednal ve škole hrůzyplné úcty tím, že utloukl několik kluků. — Z takových tedy škol vycházeli, a to po celé věky kněží, kteří měli býti zotročenému lidu bulharskému vůdci ke světlu! Může se říci: Slepí slepé vodili! Který však z kněží toužil přece ještě po větším vzdělání, putoval na horu Athos a tam v některém klášteře se snažil přiučiti více; mnoho však nepodchytil ani tam.

V jaké tmě duševní tonul lid, možno si představití. Řecký kněz v městě mu nerozuměl, ba jím pohrdal, bulharský pak na venkově nestál o mnoho výš než rolník a ostatně neměl ani kdy zabývatí se duchovním jeho poučováním, neboť musel pracovati o svou výživu právě tak jak on. Tak tedy žil ten lid ponechán sám sobě, bez poučení, v hrubé nevědomosti. Zmíněný již ruský učenec Grigorovič, jenž procestoval v letech 1844—45 kus evropského Turecka, vypravuje, že s velkou žalostí shledal bulharské vesničany v bezedné nevědomosti; neuměli prý ani svých deních křesťanských modliteb. Žehnati se sice uměli, ale nevěděli, co se při tom říká. »Znamenal jsem«, píše, »též jistou zarputilost u toho ubohého lidu, jímž jeho pastýřové tak zjevně pohrdají, že mu ani nedopřávají, aby při srozumitelných modlitbách zakoušel útěchy ve chrámě Božím«. Roku 1862 byl vyslán od synodu z Cařihradu synodální biskup Antim, rodilý Bulhar (zmínka o něm

výše), aby v Malém Trnově v Trácii odvrátil lid od unie. Když se vracel do Cařihradu, přenocoval v bulharské vesnici jménem Kuriá. Že byl k lidu vlídný a mluvil bulharsky, čemuž lid, zvláště od hodnostářů, nebyl zvyklý, byli k němu obyvatelé upřímní a sdílí a mezi jiným se mu též pochlubili, že prý u nich ve vesnici všichni pokaždé dobře vědí, kdy připadne jaký svátek; mají prý jednoho starce a ten že jim to vždycky už napřed poví. Antim byl zvědav, domníval se, že to asi bude nějaký vesnický písmák; dal ho tedy zavolat, ale když přišel, ukázalo se, že človíček neumí ani čísti ani psáti. Donesl však s sebou »raboš«, dlouhou hůl, a na té měl plno značek, křížků, vroubků, čárek. což znamenalo různé dny a svátky roční. Od 1. září to začínalo a větší svátky byly vyznačeny zvlášť patrně. Dostal prý to od kteréhosi kněze. Dle takového »kalendáře« tedy počítal a poučoval své krajany a tak se i stal jednooký mezi slepými králem! Antim vzal milý raboš s sebou do Cařihradu a ukazoval jej tam patriarchovi a celému synodu; tepce si stěžoval, jak je lid zanedbán, když se mu nedopřává kněží, by jej rodným jazykem poučili o věcech nejpotřebnějších. Kázal však hlučným uším. Takovéhle věci se děly zrovna za humny Cařihradu a ještě v tak pozdní dobu!

Jak již víme, činnost fanariotů mezi Bulhary nesla se předně, aby se z nich obohatili. Ale bylo ještě něco, k čemu jejich neblahá činnost úsilovně směřovala, a to bylo pro Bulhary neméně osudno a záhubno. Odíráním je sice připravovali o majetek, ale neměli dosti na tom, chtěli ještě víc, ba všechno: chtěli pro sebe i bulharskou duši, jazyk, národnost! Odnárodniti, porečtiti, vyhladiti bulharské jméno ze světa! Lupičové chtěli bulharský národ, z něhož tyli, ještě i zavražditi! Proč, za jakým cílem, hned uvidíme.

Řekové nikdy pod tureckým panslvtím nezapomněli, že mívali kdysi svoji vlastní samostatnou říši. A tu, když turecká moc ponenáhlu slábla a říše se drobila, začala v jejich myslech vzbázeti hvězdička naděje a toužebné přání, kdyby snad někdy na-
dešel čas, a oni mohli na troskách Turecka znovuzřídití svoji starou říši v celé její slávě a nad chrám Boží Moudrosti v Cařihradě opět vznéstí svůj zlatý řecký kříž! Ovšem, aspoň polovice balkánského poloostrova by k té říši musela patřiti, a kus Malé Asie! Těmto nadějím se zprvu potichu, ale čím dál s větším zápalem oddávali, až se z nich konečně zřejmě vyvinula jejich politická »megali idea«, velká myšlenka. Jak tomu říkali a dosud říkají. Jedna věc však jim hatila všechny radostné naděje a vnu-
kala obavy na cestě mezi Athénami a Cařihradem, které chtěli mítí spojeny, viděli velikou překážku. Byl to bulharský národ, jenž sídlí odedávna v celé téměř Macedonii a dílem i v Trácii a ještě dál až po Dunaj. A oni právě Macedonii a Bulharsko aspoň až po starodávňý Haimos, t. j. Vysoký Balkán, měli ve svých plánech a přivtělovali je k svojí budoucí říši! Co z toho

pošlo, kohož by překvapilo? Řekové, kteří Bulharů nenáviděli vůbec vždycky, pojali proti nim z této příčiny nenávist dvojnásob větší a vzešla v nich urputná snaha, »odvěkého nepřítele« řeckého odstraniti s cesty, která vedla k řecké velikosti, kdyby to mělo státi cokoliv! Bulharskému lidu byl tedy vyhlášen od fanariotů neúprosný vyhlazovací boj. Aby však bylo zachováno aspoň nějaké zdání, že Řekové mají na bulharské kraje jakési právo, vynalezli si na to řečti čili hellénští vlastencové zas druhou »velikou myšlenku«. Vytasili se totiž s takovou řečí: »Bulhaři nejsou nic jiného, leč staří poslovanštění Řekové; neboť když hordy slovanských barbarů se vhrnuly na Balkán, tehdy násilím vše, co bylo řeckého, poslovanštili. Proto nyní spravedlnost žádá, aby se Bulhaři, buď po dobrém nebo po zlém, opět stali Řeky!« Nebylo na tom, jak se rozumí, ani zbla pravdy. Když se Slované stěhovali na Balkán, našli tam kmeny illyrské čili albánské, Tráky, Mysy, římské vojenské osadníky, ale Řeků bylo (kromě na přímořích) nejméně, a žili roztroušeni po městech jako kupci a páni. A právě napoak se stávalo, zvláště když později Řekové Balkán opanovali: ne Slované Řeky, ale Řekové odnárodňovali Slovary, a to tak dalece, že nynější Řekové mají v žilách snad více krve slovanské než starořecké! Překrucovati dějiny však, byť i veškeré pravdě jako na potupu, Řekům pranic nevadilo, jen když našli pláštík, kterým by mohli přikrýti svoje »spravedlivé« národní snahy. A dokonce ještě dodnes se ti lidé snaží oklamávatí svět svým výmyslem. Aspoň až do nedávné války balkánské tak činili. Do této války mnoho Bulharů, zvláště v Macedonii, bylo drženo řeckým násilím s pomocí tureckých úřadů v církevním poslušenství cařihradského patriarchy, ačkoliv měli svou vlastní národní církev exarchátní. A pro tyto ovečky měl patriarcha v seznamu svých věřících zvláštní pojmenování; označoval je před světem úředně jako »Hellénes bulgarizantes« nebo »Hellénes bulgarofonoí«, to jest Řekové bulharsky mluvící! Na to by se věru hodilo zrovna cenu vypsati, aby se uhořelo, co je víc: zda směšnost, či nestydatost? Ale nicméně fanariotská lež o Bulharech již tak se do všech Řeků vžila, že i ti řečti vojáckové, když roku 1912, zpýchali laciným vítězstvím nad Turky, obsazovali jižní Macedonii kolem Kosturu, Floriny a Vodenu, obořovali se tam na bulharské vesničany, slyšíce je mluvit: »A co jsi ty? Jakou to řečí mluvíš? Řecky mluv, vždyť jsi Řek! Tvoji předkové byli Hellény!« Chudáci Řekové, jak se namáhali a namáhají! A zatím ani o Alexandrovi, někdejším slavném macedonském králi, dobyvateli světa, nemohou dokázati, že by byl býval původem Řek — měl jenom řecké vychování —, ačkoli si ho pro jeho slávu přisobují ještě víc než macedonské Bulhary!

Odnárodňovati Bulhary snažila se sice řecká církev odjakživa; ale její úsilí zvláště vzrostlo počátkem století osmnáctého, když fanaristé nabyli veliké moci církevní i světské. Od té doby začalo se to dít soustavně, všeobecně a promyšleně za zmíně-

ným již cílem. Fanariotští biskupové byli v té práci neúnavně horliví a někteří se dodělávali úspěchů vpravdě značných, pro Bulhary ovšem smutných. Nebylo ani divu, že se jim práce dařila. Lid bulharský byl bez vůdců a také, až na skrovné jednotlivce, již zapomněl na svou minulost, nevěděl o své síle a o svém počtu, nic nevěděl též o sourodých kmenech slovanských. Zdání neměl, že by mu také jako jiným příslušela práva přirozená a žil již v přesvědčení, že jinak ani nemůže býti, leč aby sloužil druhým. Jak přirozeno, fanarioté upřeli své pořešťovací úsilí hlavně na dvě místa, která měli nejvíc ve své moci, a to byl chrám a škola. Do chrámů zaváděli bez ostychu řecké knihy bohoslužebné i řecký jazyk, byť nebylo ve farnosti jediného Řeka. Školy farní a klášterní, kde jen bylo možno, pořešťovali. Vyučování dělo se sice tímž způsobem jako dříve, jenže místo staré slovanštiny byla vtlukována těžší řečtina. Bulharští prostí popové brzo sloužili liturgii (mši sv.) a modlitby konali po řecku jako papouškové, nerozumějící ani slova. Slovanská bohoslužba udržovala se jenom na venkově, kamž biskupové neměli tak častého a snadného přístupu; tam neučení popové četli ze starých pergamenových rukopisů, později z tisků benátských, srbských a rumunských a během osmnáctého století zabloudila mezi ně i některá církevní kniha z Ruska. V městě Tatar Prazardžiku sloužili a modlili se ve chrámě z rukopisů až asi do r. 1712, když tam zavedl řecký biskup knihy řecké. V Macedonii se liturgie sloužila řecky i na vesnicích, výjma jen Dibru, kraj pilepský a některé kláštery. Nejhuř ovšem bylo v městech, kde měli biskupové své sídlo; tam bylo středisko jejich činností, odtud tam všechna hellenisace vycházela. Biskup působil na měšťany osobně, půjčoval řecké knihy, do společností zaváděl řecký jazyk, vše, co řeckého, chválil, co bulharského, haněl, a měšťané, vidouce v něm nejpřednější osobnost a své zrcadlo, v pobožné důvěře mu věřili, jemu za pravdu dávali a brali se cestou, kterou on jim vykazal.

V druhé polovici 18. století založili dva řečtí mnichové pro evropsku vzdělání na ostrově Pathmu novou školu, v níž začali vyučovati podle evropského zlepšeného způsobu. Škola došla slavného jména a velké obliby, a vlastenci řečtí zakládali o překot takové školy po všech městech. Bulhaři, kteří vždycky práhli po vzdělání, nezůstali pozadu. Za podpory bulharských kupců, kteří si pro sebe už ani nedovedli představití jiné školy na světě než řecké, vznikaly zanedlouho nové řecké školy v městech i čistě bulharských. Tak v letech 1820 byly řecké školy nejen v Macedonii, kam hellenisace mívala vždy větší přístup, ale i pod Balkánem a na Dunaji, na př. ve Svištově, Trnově, Kotle a jinde. Ačkoli školní děti pocházely z rodin kupeckých a řemeslnických, kladla se v těch školách hlavní váha na čtení starých řeckých spisovatelů (klasiků); vedle toho pěstováno i trochu dějepisu a počtů. Z klasiků čteny bývaly úryvky z Ezopa, Lukiana, ba i z Homéra, Plútarcha, Xenofonta, Isokrata. Žáčkové bulharští se

nutili a namáhali, aby se jen co nejdříve naučili čistě řecky čísti, mluvíti a psáti. Dobrá jejich vůle poháněna byla ještě metlou. A mnohý se opravdu brzy stal dobrým hellenistou — řečtinářem; ale chybou při tom bylo, že jeho vzdělání záleželo skoro jen v tom, že se uměl blýskati znalostmi z řecké mluvnice a plýtvati v řeči pěknými průpovědmi ze starých spisovatelů. Bylo to vzdělání pouze povrchní, pouhé pozlátko; tehdy však stačilo a bývali naň nemálo hrdí. Ale nelze také upřít, že se ze škol šířila i záliba pro vybrancu a uhlazenou řeč, jakož i překvapující často sčtetlost i u prostých lidí. Bylo by zajisté i pro nás nemálo zajímavé, slyšeti nějakého bulharského měšťanka neb kupčíka, jak se dovede oháněti jmény starých řeckých spisovatelů, odříkávati hbitě jejich verše neb úryvky z jejich spisů a vůbec mluvíti nejkrásnější řečtinou, jak by nedovedl nejlepší náš gymnasta, ba snad ani profesor. — Když po revoluci r. 1829 zřízeno bylo řecké království a v Athénách založena universita, chodili tam vědychtivi mladíci bulharští ze všech balkánských krajů, nejvíce pak z Macedonie.

V době tak asi před 100 lety bylo počítání v neplnějším proudu. Řecká řeč se ozývala všude, řecký duch všude panoval. Kdo neuměl řecky, nebyl počítán mezi vzdělané lidi, ba vůbec jenom Řek považován byl za člověka. *Bulgaros ananthrópos*, Bulhar není člověk, bylo tehdy pořekadlem, podobně jako se kdesi dcsud říká o Slovácích. Dopisování, ať již soukromé nebo obchodní, dělo se mezi Bulhary veskrze jazykem neb aspoň písmem řeckým. Na veřejnosti, v úřadech, obchodech, ve společnosti mluvilo se výhradně řecky; bulharštinu bylo slyšeti jenom v rodinách, neboť ženské se řecky vůbec neučily, menší pak děti ještě neuměly. Vědomí národní se ztrácelo úplně; zeptal-li se's měšťana Bulhara, třeba i ve staroslavném Trnově, jakého je národa, nezřídka ti odpověděl, že je Hellén-Řek, a nazval-li's jej Bulharem, cítil se i uražen! Ještě v letech šedesátých, kdy už byli Bulharé namnoze národně uvědomělí, se stalo, že si občané města Vodenu v jižní Macedonii postavili gymnasium a dívčí školu, ale s vyučovacím jazykem řeckým. Když je za to biskup Antim káral, zlobili se, že co prý je jim po Bulharech, když mají Helladu (Řecko) tak blízko! A doma v rodinách títo lidičci hovořili jen bulharsky. — Kolik se Bulharům řeckými školami odnárodnilo nadaných hlav, které mohly svému národu prokázati výtečné služby, ale takto pomáhaly jen rozmnožovati řady jeho hlavních nepřátel, nelze ani spočítati. A škoda byla tím větší a krutější, že i mnoho národního jmění se ztrácelo ve prospěch Řeků, neboť všecko, co bylo zámožnějšího, drželo se stranou řeckou, stranou panskou. Zvláště mezi bulharskými kupci bylo mnoho takových případů. Tito podnikaví a pilní lidé žili téměř po celé Evropě roztroušení, ve Vídni, po městech uherských a rumunských, v Oděse, Moskvě, Paříži, Londýně, v Egyptě, a nabývali velkého jmění. Ale všude v cizině se vydávali po dlouhý čas jen za Řeky, ačkoliv jejich jména vydávala jasné svědectví

o docela jiném jejich původě. Ti s nadšením bohatě podporovali vše, co bylo řeckého, a přispívali na všecko národní i osvětové řecké snažení jak v Turecku, tak v mladém království řeckém. Věru, kdyby ne pořečtěných Bulharů, ani z plovovice snad by Řekové nebyli tam, kde jsou dnes! Mnozí bohužel zůstali Řekům věrní až do dneška. I z poslední doby mluví o tom příklad, jenž stačí sám za všechny. V království řeckém mají obrovskou válečnou loď nejnovějšího způsobu, t. zv. dreadnought. Mají ji jedinou, jsou na ní velmi hrdí, a stála též velké miliony. Loď tu daroval národu boháč-vlastenec, jenž zbohatl v Egyptě, a vděčný národ jemu na počest pojmenoval ji jeho jménem „Averov“. Jméno to se nyní skví na lodi, ale zároveň výmluvně hlásá do světa, že nadšený hellénský vlastenec nikterak není potomkem někdejších bojovníků marathonských, je to totiž jméno — bulharské!

Bulhaři se podávali pořečťovacímú úsilí víc a víc, až konečně došli tak daleko, že mezi nimi mizela i známost cyrillského písma, tohoto nejpodstatnějšího znaku všeho pravoslavného Slovanstva! Rus Grigorovič nenalezl r. 1845 v Ochridě nikoho, kdo by byl uměl čísti písmo slovanské, kdežto ve čtení písma řeckého, i středověkého, mnozí velmi byli zběhlí. Po celé pak Bulharsku našlo se dosti lidí, kteří, neznajíce již písmen bulharských, psali svou mateřštinu abecedou řeckou, k tomu účelu zcela nevhodnou; ba vyskytly se i bulharské knihy, tisknuté řeckými písmeny. Tak se stalo, že se Bulhaři octli zase tam, kde byli před tisíci lety, a potřebovali opět nějakého Konstantina-Cyrilla, který by je naučil slovansky psát, nebo nového mnicha Chrabra, který by jim do duše promluvil a obranu napsal „O slovanských písmenech!“

Fanarioté, jak se rozumí, velmi rádi viděli hynouti a mizeti všecko, co na sobě neslo známku bulharskou, a sami horlivě ruku přikládali. Zvláště pak byli rádi, když se jim po dlouhém úsilí podařilo, zničiti samostatnost arcibiskupství ochridského, jež si zachovalo až do jejich doby byť i nepatrný již, ale přece ještě jaký taký náter bulharský a bylo i neodvislé od cařihradského patriarchy. Věc se měla takto: Když zaniklo východní carství bulharské (972), patriarcha bulharský se přestěhoval do západního Bulharska a tam se konečně usadil v Ochridě. Když pak i západní carství padlo v ruce řecké (1018), byl ochridský patriarchát od císaře Basilia Bulharobijce dle jména sice zrušen, ale jinak ponechán úplně ve svém rozsahu a dáno mu jméno metropole čili arcibiskupství. Pod tuto metropoli náleželo tehdy 17 biskupů se svými diecesemi a její území se prostíralo od srbského Bělehradu přes celou Macedonii až dolů po starořeckou Thessalii a zabíralo také Albanii. Za časů císaře Basila pokládali ochridskou metropoli, ačkoliv mylně, za přímou dědičku někdejší rozsáhlé metropole, jejíž sídlem bylo město První Justiniana, založené v VI. století kdesi v Macedonii od císaře Justiniana; z toho důvodu ji císař nezrušil úplně a nespojil s patriar-

chátem cařihradským, ačkoli si toho patriarcha velmi přál. Tím způsobem tedy měla značná část Bulharů své vlastní, samostatné středisko církevní i pod panstvím řeckým. Když pak východní bulharské carství znovu ožilo (1186) a založilo si i svůj patriarchát v Trnově, ani tehdy nechtěli císařové patriarchovi svému vyhověti, když žádal za zrušení metropole ochridské; pokládali ji totiž stále ještě za dílo svého slavného předchůdce Justiniana, jež rušiti zdálo se jim neuctivostí vůči němu, a nad to také nechtěli býti sami proti sobě, jelikož právo dosazovali metropolitu měli oni sami. A tak se stalo, že se metropole při své samostatnosti, třebaž již valně ztenčená (nejvíce zřízením srbského patriarchátu v Peči), dočkala i časů tureckých. Tehdy pak zachránili metropolitě svou samostatnost proti patriarchovi jedině tím, že Turkům slíbili podobné značně vysoké poplatky, jaké jim dávali za své dosazení patriarchové. Turci tomu byli rádi, neboť brali na dvě strany; jen že na stolci ochridském nastal pak podobný rej jako na stolci cařihradském: každou chvíli na něm seděl někdo jiný — kdo více dal. — Bylo by však omylem, domnívati se, že snad ochridská metropole byla církví čistě bulharskou. Nikoliv; za časů řeckých i tureckých dosazování za metropolity i za biskupy skoro napořád sami rodili Řekové, již ovšem nepracovali pro bulharskou věc. Ale mezi lidem a nižším duchovenstvem, jakož i v některých klášterech se i při tom všem udržovalo jakési vědomí národní behoslužby, aspoň na venkově, se konaly slovansky, a vůbec již sama neodvislost od patriarchy cařihradského stále lidu stavěla na oči, že vlastně k Řekům nenáleží, že je něco jiného. Toto vědomí národní odlišnosti živeno bylo ostatně i přímo, a to od církve samé, úředně. Jako u nás totiž při slavné mši sy. se konají modlitby za papeže a biskupa a při tom se jmenuje jejich jméno, tak je i ve východních církvích zvykem, že se při slavných liturgiích veřejně vzpomíná biskupa i metropolity nebo patriarchy. A tak se dělo i po celé metropoli ochridské: všichni podřízení biskupové ve svých diecesích a všichni kněží ve svých farnostech vzpomínali hlasitě přede vším shromážděným lidem svého metropolity, jmenujíce ho jménem a celým jeho úředním titulem. Tu pak zvláště bylo lidu nápadno, když od oltáře slyšel zpívati slavnostní »mnoholetí« a při tom jeho metropolita nazýván byl skvělým titulem »arcibiskup První Justiniany, Ochridy, celého Bulharska atd.« A sám patriarcha cařihradský ho v dopisech tituloval: »Blažený arcibiskup První Justiniany ochridské a celého Bulharska, milovaný bratr náš a spolušlužebník«. Tímto způsobem, jak vidno, i za časů řecké církevní nadvlády se lidu macedonskému stále a stále připomínala jeho příslušnost k národu bulharskému, jakož i zašlá velikost jeho vlasti.

Není divu, že fanarictům byla Ochrida trnem v oku. Proto usilovali všemožně a neustávali strojití nejrůznější pletichy a pikle jen, aby u turecké Porty vymohli zrušení nepohodlné metropole, která jim vadila, že nemohli i v jejím ohvodu svobodně

a přímo pracovati pro své plány tak, jak jim to šlo jinde. Jejich předáka, Jana Ipsilantiho, stálo to r. 1737 i hlavu. Ostatně, jak u fanariotů nemohlo ani jinak býti, za tím jejich usilováním vězela i stránka peněžní. Patriarchové torulí stále v dluzích, a tudíž podrobením metropole ochridské by jim bylo bývalo velice zpomozeno, a co víc, zpomoženo taktéž jejich stále zisku lačným pomocníkům, přátelům a vůbec celé jejich čisté společnosti. Konečně roku 1767 úsilí fanariotů přece mělo zdar a toužebné přání se jim splnilo. Toho roku v lednu metropolita Arsenij, jenž byl náhodou rodilý Bulhar, dlel právě v Cařihradě. Patriarcha Samuel chopil se té příležitosti a se svými fanarioty do Arsenija tak dlouho mluvil, nešetře proseb ni hrozeb, až se Arsenij konečně podvolil, své hodnosti se vzdal a dopustil, aby celá jeho metropole byla spojena s patriarchátem cařihradským, prý pro lepší prospěch církve. Jeho biskupové s tím souhlasili, a to se fanarioti už napřed svým způsobem postarali; rozhlásili též o Arsenijovi, že je „duchem slab a nezkoušený“ a tudíž k úřadu nezpůsobilý. Aby vláda turecká nic nenamítala, patriarcha s ní vyjednal a se zavázal, že jí každý jeho nástupce při nastolení za patriarchu bude vypláceti i to, co jí plativali ochridští metropolitě. Arsenijovi pak dali jako pensí biskupství bitoljské čili pelagonské; ale ani z toho se mu nedali dlouho těšiti, nebo za 5 měsíců ho dali pro jistotu raději zavěsti na Athos a tam mu vykázáli nucený pobyt v Kasejích, v domě, jenž náležel bulharskému klášteru Zografskému. Tam potom trávil poslední dny, a mnichové zografské prý ho měli ve velké úctě. Ale, jak již v Turecku věci chodívaly, za nedlouhý čas se stalo, že patriarcha Samuel sám byl sesazen a poslán rovněž na Athos. Tak se Arsenij dožil ještě potěšení, že se tam s ním shledal. Shledání prý však nebylo nikterak srdečné. Ještě také třeba připomněti, že fanarioté, aby snad některého biskupa ochridského nenapadlo, přisvojiti si znovu čest metropolitu, biskupství ochridské raději vůbec zrušili.

Zrušením metropole ochridské byli Bulhaři připraveni i o poslední zbytek toho, k čemu ještě s úclou vzhlíželi jako ke svému. Zdálo se, že jim zašla již i poslední hvězdička, a nad celým národem že se rozestřela úplná noc . . . Rok před tím (1766) podařilo se fanariotům vymoci i zrušení samostatné metropole srbské v Peči, a tak celý poloostrov se ocitl v jejich moci. Jásali nad zdarem a jejich zpupnost vzrostla do nekonečna. Ničeho se již nelekali a bez ostychu i bez milosti odstraňovali všecko, co jejich plánům ještě nějak stálo v cestě. Dravýma očima jako supové slídili po všem, co zbylo kde ještě bulharského, slovanského, aby i poslední památku toho vyhladili a nevědomý lid se pak stal tím jistěji jejich povolným stádem. Z kalendářů církevních škrtli všechny bulharské národní svatě, a na prvním místě sv. Cyrilla a Metoděje, jež Bulhaři chovali vředy ve velké úctě a chovají dosud; nemohli jim odpustiti „přetěžkého hříchu“, že Slovyany postavili na vlastní nohy a oni se pak vymykali řec-

kému poručníkovaní. Zvláště však běda bylo bulharským knihám, které se ještě od stará někde zachovaly; neboť to byli nejvýmluvnější svědkové dávné bulharské minulosti a fanariotům tudíž svědkové zvlášť nepohodlní a protivní. Fanariotské zášti proti bulharským knihám neznalo mezi a proslulo tak ničemnými skutky, že jim v dějinách světových snad není ani rovných. Vzácné rukopisné knihy, které přes tolik staletí šťastně unikly válečným bouřím, požárům, myším, molům a plísni, neušly zběsilcům řeckým; nedbáno jejich ceny, žádné z nich nedáno milosti. Vypravují se četné příklady tohoto barbarství.

Častěji zmíněný Grigorovič, když přišel na Athos, dověděl se, že nedávno před jeho příchodem ve starobulharském tamním klášteře Zografském spálili celou hromadu slovanských rukopisů. A očití svědkové mu vyprávěli, jak v jiném athoském klášteře, Xenofu, slovanské knihy vházeli do moře. V klášteře Vatoopedi vytápěli slovanskými pergameny chlebovou pec; pravili o nich, že je to nepotřebné haraburdí. Podobně se stalo i v Simopetře a Filotheu, klášterech to původně slovanských. Nejen však na Athose, také jinde Grigorovič nabyt stejně smutných zkušeností, pátraje po památkách slovanských. V klášteře sv. Nauma na ochridském jezeře již předchůdce tehdejšího igumena (představeného) rodem Řek z Malé Asie popálil všechny knihy. V klášteře na hoře Menikeu ukazovali mu dosti bohatou knihovnu řeckou; když pak se ptal po rukopisech slovanských, řekli mu, že jsou již spáleny.

Roku 1823 sofijský arcibiskup Ioakim, když objížděl svou diecesi, slyšel, že ve vsi Cerevene u Berkovice jsou starodávné bulharské rukopisy a obrazy svatých (ikóny). Když přijížděl k vesnici, vzkázal sedlákům, ať ty věci vyvezou za ves a spálí nebo zakopou, sice že k nim nepřijede. Sedláci poslušně naložili drahocenné ty památky na vůz a za vsí je zakopali. Jen 3 rukopisy, které jistý pop skryl nedbaje nebezpečí, zachovaly se podnes. Za náhradu dal fanariota lidem řecké knihy a ikóny s řeckými nápisy. Roku 1864, za církevního boje bulharsko-řeckého, dal biskup Dorotej na onom místě kopatí, ale nenašlo se již, leč rámy z obrazů a shnilé chumáče pergamenu.

V letech čtyřicátých kdysi přijel biskup šumenský do vesnice Tiče posvětit nový kostel. Když pak se dověděl, že ze starého kostela zbyly slovanské knihy, dal na kostelním nádvoří vykopatí jámu a všechny knihy tam vházeti. V tutéž dobu stal se podobný případ ve Staré Zagoře. Biskup spatřil ve chrámě hromadu starých bulharských knih; i svolal dobromyslné a bohabojné Bulhary a namluvil jim, že prý se na ty knihy prosypaly svaté prosfory (hostie) a že se tedy musejí zničit. Na to je spálili nebo zakopali. Kolem roku 1833 v Pešteře v rodopských horách spálil kněz, počestný Rumun, rukopisy kostela sv. Petky.

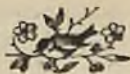
Nejbolestnější však je, co se stalo v Trnově r. 1825. Metropolitá Hilarion chtěl ve svém stoličním chrámě prorazití ve zdi za oltářem dvěře, aby se mohlo do oltáře (u nás jako pres-

bytáře] vcházejí přímo zvenku. Když však bořili zeď, objevila se v koutě komůrka, zcela naplněná knihami, o níž do té doby nikdo nevěděl. Byla to knihovna někdejších patriarchů bulharských. Nález ohromné ceny. I cstatky svatých prý tam byly. Pomocník metropolitův (protosyngel) Neofyt chtěl, aby se knihy buď zazdily v kostelních stěnách, anebo se daly pod podlahu do stáje, kterou právě u kostela stavěli; ale Hilarion sám si napřed knihy prohlédl. Řecké knihy pergamenové si vybral a složil do bedničky; ostatek, plný prý vůz, kázal spáliti: »Nejsou k ničemu, ale spalte je, aby nebyly nalezeny!« V biskupské zahradě pod ořechem rozdělán oheň a tam v polední hodinu bulharské rukopisy spálenv. Vzácné dědictví po posledním bulharském patriarchovi, Bulharům tak milém, po světcích jejich Euthymiovi, vzalo takto žalostně za své a pozdním potomkům, kteří by si je nad zlato cenili, nedostalo se do rukou ani ohořelého lístku! Z knihovny patriarchy nezbylo nic, než mřížové železné dvěře.

A ještě jeden podobný kousek vyvedl v Trnově tentýž Hilarion. V turecké mešitě, která kdysi bývala kostelem, zasvěceným čtyřiceti mučedníkům, byly uschovány bulharské pergamenové rukopisy. Turci je tam nechávali ležeti, na nic jich nepotřebovali. Strážce mešity však o nich pověděl nějakému Vaskidovičovi, kterého takové památky zajímaly, a prodal mu jeden rukopis i smluvil se s ním, že mu prodá též ostatní. Ale Vaskidovič na neštěstí pochlubil se svým koupeným rukopisem Hilarionovi; ten pak nemeškaje požaloval Turkům na strážce, že špatně koná svoji povinnost. Všem bylo konec, žádný křesťan se potom nesměl mešitě přiblížiti. Vykládalo se však také, že prý Hilarion sám všechny rukopisy skoupil a spálil.

Věru, smutně bylo s ubohým národem bulharským, až lítost srdce jímá! Se všech stran sevřen, ujařmen — na smrt odsouzen! Kdo mu měli býti pastýři a vůdci, byli jeho nejhoršími škůdci, vlastní lidé jej opouštěli, nepřátelé jím pohrdali, i jeho rodná řeč byla jenom na posměch. Ale přes to všechno aspoň venkovský lid selský na podiv houževnatě držel se svého. Byl sice zanedbán, tonul v pověře a temnotě, ale přece jaksi sám od sebe přirozeně cítil, že se mu děje křivda; i uzavřel se sám v sebe, žil si svým zvláštním životem a choval odpor a nedůvěru proti všemu, co se nad něj vynášelo, co bylo cizácké, řecké. Sedlákovi namnoze každý po městky oděný člověk byl »Grk« (Řek), a s tím jménem se spojovala jakási příhana. A třeba doznati, že právě tato nedůvěřivá uzavřenost vůči zevnějšímu světu zachovala prostý lid při jeho národnosti. Měšťané řečti a zřečtili nazývali sice sedláky s výsoka chondrokefaloi, to jest tlustohlavci, tupohlavci, říkali jim xyla apeleketa, špalci neotesaní, a jak si ještě jinak vzpomněli; ale, nic naplat, mravnost a zdravý rozum i tělesná zdatnost zůstaly přec jen v chatě prostého Bulhara zachovalejší než u nich a kryly v sobě jiskru naděje na lepší budoucnost. Fanarioté na pohled všude vítězili,

všude se ozývala řečtina, Bulhaři se zdáli jako uspání mrtvým snem a nepřátelé se těšili, že se z toho snu neprobudí, leda již jako dokonale Hellénové; ale všem nepřítelům bylo souzeno, dočkati se velmi nemilého překvapení a trpkého i zaslouženého zklamání.

Mučednictví unie na Podlesí.

Ze věrohodných pramenů P. J. K. z Podlesí přeložil Ad. Jašek.

Díl II.

Pronásledování sjednoceného lidu.

(Pokračování.)

V den slavnosti »sjednocení« přešlo 30 sjednocených, měšťané bialští nechtějící jíti do cerkve byli posláni za vojenského doprovodu do žaláře. Kozáci ve slavnostním úboru dělali pořádek u vchodu a naháněli do cerkve, koho popadli. Chrám byl plný hodnostářů z Varšavy, Sedlec a okolních okresů, různým úřednictvem s všemožnými vyznamenáními a odznaky na úřednických úborech.

Lid se skrýval za sloupy, proto jej strážníci vytáhali za ruce až před carská vrata (oltář) a postavili do řad jako vojáky. Do chrámu nahnulo se i mnoho židů a nezvedené chásky, aby se zadarmo podívalo na tu komedii. Vždyť nejen složením, nýbrž i chováním to vypadalo spíše jako v divadle než jako v kostele: jedni se smáli, jiní si vykládali, ohlíželi se, jen katolický lid násilím přivedený zakrýval si rukama tvář a hořce plakal nad svým bídným osudem.

Liturgie byla na oko slavná, ale nepobožností přísluhujících hodně pohrchovala, odpadlík Livčák měl zavilý proti katolicismu proslov, jímž se však nezavděčil nikomu, ani pravoslavným.

Po bohoslužbách bylo předčítáno úřední oznámení, že car milostivě svoluje, aby sjednocení byli přijati na pravoslaví. Pak zasedl arcibiskup na trůn, a odpadlí kněží celovali mu ruku na znamení, že přijímají pravoslaví; on pak každého chýmal, jako otec vracejícího se marnotratného syna s tím toliko rozdílem, že oni po návratu stali se ještě horšími než byli před tím.

Po objímání kněží došlo k objímání lidu stojícího před oltářem; byl celý přestrašen, nejraději byl by utekl před údášským polibkem, ale nesměl. Před arcibiskupem byly vyloženy sv. obrazy a křížičky každému na památku. Byl vyzván, aby přikročil k arcipastýři; stál však jako zkamenělý, jako by nerozuměl. Na rozkaz gubernátorův přítomní úředníci pravoslavní

ustoupili mezi lid a vedli jej za oltář. Zdálo se jako by vodili trestance před arcibiskupa, jenž dobře poznal, že má před sebou nevěrné své, nýbrž přivlečené mučednické oběti.

»Přijímáte pravoslaví?« Tázal se jich přívětivě Joanicius. Tato otázka už nebyla obsažena v rozkazu z Petrohradu, ale arcibiskup, stařec dobrý a spravedlivý, přijal ji o své újmě, aby pomstil se petrohradské vládě za všechno týrání lidu i jeho v kruté zimě.

Lid odpovídal, jak mu srdce a svědomí kázalo, že nepřijímá.

Po té odpovědi zavládlo na chvíli nečekávané trapné ticho. Gromeka zlostí zesínal, tvář se mu protáhla, otevřel ústa, jako by chtěl rozkázat, aby ihned se dostavili s nahajkami kozáci a pokárali na místě »proklaté Poláky«, že se odvážili až k oltáři přistoupiti se vzdorem proti pravoslaví. Než na neštěstí, místo bylo příliš důstojné pro nahajky, arcibiskup svou otázkou sám zavinil takovou odpověď od unitů, kteří bez toho už dosti byli nahajkami sešlehaní.

Než duchaplný Joanicius dovedl si pomoci, aby vyplnil rozkaz z Petrohradu. Dav každému po obrázku a křížičku, obrátil se k poděleným a napomenul je! »Když nepřijímáte pravoslaví, přijměte aspoň ty obrázky, možná, že vás osvítí a obrátí k pravoslaví«.

Dle arcibiskupa tedy ne knuta ani nahajka policie, nýbrž obrázky a křížičky mají apoštolovati mezi lidem a jej popravoslavňiti? Jak vznešeněji to pojímal než blízko stojící Gromeka, který i v záležitostech duše a srdce stavěl kozáka s nahajkou výše nad poučení, obrázky a křížky!

Mnoho sjednocených nepřijalo křížkův a obrázků. Kteří odešli bez nich, policie ihned při vchodu je zatkla a uvěznila. Někteří přijavše je, nechali je v cerkvi, jiní jimi podělili vojíny nebo je zničili, tak že domů nikdo jich nedonesl. Četníci chodili po domech, spisovali, doptávali se po osudu každého obrázku, ale sjednocení obyčejně odpovídali, že nevědí, kam se poděla.

Pak byla pořádána pro všechny bohatá hostina, při níž byly pronášeny přípitky caru, Rusku, pravoslaví a do Petrohradu odesláno několik nadšených telegramů. Dvě vojenské hudby hrály neustále, na různých místech města byly vypalovány umělé ohňostroje, zkrátka, ničeho nebylo opomenuto, co by shladilo nenávisť sjednocených k pravoslavným, zahojilo ještě čerstvé rány a v zapomenutí přivedlo všechny oběti, jichž pravoslavní pronásledovatelé mučednický vyměňali za víru na sjednocených.

Než arcibiskup vše jinak pojímal, proto nevyčkal konce, ale patrně neuspokojen a churav odjel do Varšavy, aniž se s kým rozloučil.

Úředníci a pravoslavní kněží zůstali dlouho do noci, použili »pohostinství vlády«, tak že někteří zmoženi usnuli tam, jiní dali se odvésti domů od vojínů, lid brzy se uchýlil ku svým krbům, kde prostě povečeřel, poklekl a pomodlil se, že šťastně vyvázl!

z celé komedie, uvěznění sjednocení posílení modlitbou usnali hladoví na tvrdé podlaze s blahým vědomím věrnosti k Bohu a sv. církvi.

Ačkoliv v osadě Ortelu byl farářem ještě sjednocený kněz, přece, když začal kázati rusky, zamýšlel vydati strážníkům varhany a zaváděti různé novoty, farníci zamkli kostel, schovali klíče a svatyni otočili hlídkou, stojíce ve dne v noci na stráži, aby se do kostela nevedralo nic pravoslavného.

Na oznámení farářovo i strážníků přibyl z Bialé do Ortela okresní hejtmán, plukovník Devel, jenž máje za to, že vše »spískal« občan Konrád Kožuchoviski a uchovává u sebe i klíče od kostela, chtěl záležitost pokojně urovnati, proto pozval Kožuchoviského k sobě.

Napřed velmi úlisně vychvaloval jeho rozum, poctivost a spravedlnost, až konečně přišel k věci samé a žádal ho, aby vydal klíče od kostela, působil na spoluobčany, by zanechali bezúčelného a bezvýsledného odporu vůči vládě a svému knězi, nemíchali se do záležitostí církevních a žili jako dříve.

Než taková řeč na Kožuchoviského nepůsobila. Přiznal se, že ví sice u koho jsou klíče kostelní, ale dodal, že za žádnou cenu nezradí bratří svých, tím méně bude na ně působiti, aby nestřehli své víry a svého svědomí. Hejtmán při svém pokuse šel dále, vtiskl Kožuchoviskému sáček rublů do ruky a ubezpečoval jej, že vláda bohatě se odmění jemu i jeho dětem, uplatní-li svůj vliv na upokojení lidu.

Když Kožuchoviski to rozhodně odmítl, zasoptil hněvem Devel, přiskočil k věrnému unitovi, hrozil mu pěstmi, zničením jeho majetku, zabitím jeho i jeho dětí. Než Kožuchoviski stál před tyranem jako žulový kámen, nebojácně dívaje se na obraz Ukřižovaného. A tu Devel vši silou neočekávaně bušil pěstí do jeho hlavy a ve tvář, tak že Kožuchoviski zbrocen krví klesl na zemi. Ani to mu ještě nestačilo; nohama kopal svou oběť zkrvavělou. Zlostně pak opustil světnici, vsedl do kočáru a proklínaje sjednocené ujížděl domů.

Za několik dní dostavil se opět v průvodu svého tajemníka, celé řady písařů jako členů komise a místního foráře. Farníci byli voláni na faru. Bylo jim slibováno, že vláda zamýšlí pouze očistiti slovanský obřad, víru sjednocenou jim ponechati netknutou a chce toliko odstraniti polské přívěsky jako varhany, zpěvy, kázání. Měli se podepsati, že to přijímají po dobrém, nebudou se již bouřiti a přijmou vládní změny i kněze.

Když jim připomněl Kožuchoviski a ostatní, že podobným bojem náboženským zničena byla unie i na území za Bugem a že přítomný boj k témuž cíli směřuje, Devel nemoha se už ovládnouti, řítíl se ná Kožuchoviského se slovy: »Mlč, psíku, nebo stáhnu z tebe kožuch!«

Poněvadž nikdo z farnských nepodepsal listiny a rozešli se, jedni do svých domovů, jiní na stráž ke kostelu, komise odjela s nepořízenou soplíc a vyhrožujíc, že zničí netoliko unii, nýbrž i majetky sjednocených.

Vskutku po čtyřech týdnech dostavil se Devel opětně do osady s vojskem a žádal, aby mu byly vydány klíče kostelní a varhany. Dal zatknouti Kožuchovského i váženou v osadě ženu Felixu Marciniukovu, přivésti je na faru, kde je kázal zbiti nahajkami. Kožuchovskému při tom vytloukli zuby, zkrvalili ho a pak oba odvedli do vězení bialského.

Zbaviv se takto nejmělejších zastanců sv. unie, vojenským násilím kázal odstraniti sjednocenou stráž od kostela, rozbítí dvře kostelní a sebrati varhany, jež za velkého nášku sjednocených dal odvéztí do Bialé. Kostel odevzdal farářovi, postavil stráž kozáků, umístil je v osadě, která je musila živiti a všim zaplatovati.

Při biskupské visitaci v Bialé byli představeni biskupu Popielovi z Cholmu i někteří vězni — nepodajní — aby biskup vlivem svým na ně působil. Mezi nešťastníky byl i Kožuchovski, jako jeden z nejzarytějších. Popiel mezi jiným jim řekl: »Znám vás, a jest mi velikou útěchou, že jste lidé dobří a nábožní, kteří chcete Pána Boha chváliti jako všichni my. Ale když jsme Rusíny, proč máme nositi na příklad tvto polské haderky (a ukázal na škapulír vyčnívající z řader jednomu sjednocenému), nač ony řetízky (ukazuje na růžence, jimiž měli sjednocení omotané své dlaně nebo jim visely na šíjích)? Proč máme zpívati polsky, když máme krásnější modlitby za cara, vlast a za sebe rusky? Chceme býti v cerkvi své sami, bez Poláků, proto pamatujte se, buďte poslušni státu, jenž chce jen dobro pro vás, neboť jinak podlehnete a zhynete ve vězení«.

Tu vystoupil Konrad Kožuchovski a s ním i jiní sjednocení a odpověděli biskupovi: »Vaše milosti! Za pravdu a víru vytloukli nám zuby, zranili hlavy, tak že dosud hučí nám v nich, ve vězení sedíme dnem a nocí, což jest pro člověka velmi těžkým a trudným. Ale volíme raději ve vězení hníti a zahynouti a býti vyznavači Kristovými, než státi se na svobodě Jidáši Jeho a zrádci vlastního svědomí a víry«.

Uražený Popiel obrátil se k Develovi s poznámkou: »Jestli všichni sjednocení tak smýšlejí a mluví, vidno, že jsou v duchu polském úplně již zabaranění. Ať vrátí se ku své víře a čekají, až růžence je osvobodí«.

Druhého dne několik set sjednocených i s Kožuchovským bylo odveženo do vězení sedleckého.

V květnu 1868 o slavnosti posvěcení chrámu přišel do osady na pozvání místního faráře cizí pop a začal konati služby

Boží úplně pravoslavně. Farníci to zpozorovali, kněze zahnali od oltáře a z kostela přes odpor strážníků, tak že o té slavnosti byli vůbec beze služeb Božích.

Za tento smělý čin všichni mužští i ženské musili zaplatiti pokutu od 5 do 10 rublů a někteří byli i uvězněni. Farář vida neohroženost svých osadníků, zůstaával při starých obřadech až do r. 1873.

Když pak r. 1874 zabraňoval dle rozkazu biskupova zvoniti při mši sv. a zaváděl některé změny, farníci sami si v kostele zvonili a nutili kněze k návratu ku starým obřadům. Někdy celé počínání nebylo ani důstojné, ale lid při své vytrvalosti vítězil.

Za tu smělost farnost zaplatila velikou daň a několik farníků bylo uvězněno. Než občané se nepodali a raději několikrát zaplatili přinuceně vysokou pokutu.

Když přišel úřední rozkaz, aby farář podepsal listinu, že přijímá pravoslaví, měl tolik svědomí, že tak neučinil, vše prodal, opustil farnost a odešel do Radomska. Na jeho místo přivedl bialský hejtman kněze nehodného, zrádce sv. víry basíliana Šukalevského a s ním i vojsko, které by pomáhalo sjednocené násilím nutiti k pravoslaví.

Všechny občany svolali před faru a jednotlivě si je volali k sobě. Když dobří farníci odpovídali, že nechťjí přijati pravoslaví, byli kopáni, vláčení po zemi, bití nahajkami, tlučení pěstmi do obličeje, tak že zkrvavělí byli vojskem vyváděni z fary a před shromážděným lidem svlékáni a znova od kozáků nahajkami katanováni.

V deseti týdnech šestkrát každý sjednocený musil se podrobiti této mučednické zkoušce. Vypadali pak ne jako zranění vojíní, ale jako strašidla sčernými, krví zalitými ranami po těle, s očima zesinalýma, s vyrvanými vlasy, vytlučenými zuby, opuchlí, obvázání, nemohouce někdy ani slova promluvíti. Mnoho jich sténalo a úpělo doma, tak že od bolesti se nemohli ani hýbati. Policie po nich slídila, a kozáci novým bitím některé nutili, aby povstali z lůžka bolesti.

Konečně se už ani netázali, zda přijímají pravoslaví, ale pouze budcu-li choditi do cerkve a odprosí-li popa. A když to odpírali, úřady kromě toho, že sjednocení musili na své útraty živiti a udržovati tyranující je kozáky ukládaly jim vysoké pokuty, aby jim vyrvali poslední skývu chleba, stisklí ještě více hrdlo jejich a zničili je.

Konrad Kozuchovski a Basil Slovacki zemřeli následkem mučení.

Do obce Ciciboru přišli r. 1875 bialští úředníci se 100 kozáky, aby vynutili podpisy sjednocených na pravoslaví. Když dostali jak smělou tak rozhodnou odpověď zápornou, byli bití nahajkami, tlučení pěstmi a kopání nohama. Když úřady viděly, že takovým jednáním se stávají sjednocení ještě zatvrzelejšími,

vymyslíli si nový způsob, totiž že každý otec, jenž dá pokřtiti své dítě v pravoslavném chrámu, obdrží jako odměnu 100 rublů a mnoho předností od úřadů. Než sjednocení jsouce vytrvalí ve svém předsevzetí, vzkázali, že ne 100, ale 200 rublů dají z každého domu oněm »horlivým apoštolům«, jen ať jim dají svaty pokoj.

Tato odpověď tak je dopálila, že ve svých ukrutnostech neznali mezí. Konečně ze vzteku nad bezúspěšností svého poslání přečetli seznam občanů sestavený abecedně, prohlásili je za pravoslavné a z osady zmizeli.

Ve vsi Worgól nutili statečnou a bohobojnou ženu Dominiku Stasinkovu, aby dala pravoslavně pokřtiti své dítě, které přijalo už sv. křest od kněze katolického. Matka výše cenila milost Boží a život věčný než život pozemský. Za nepovolnost tak strašlivě byla zbита, že v několika dnech na utrpení zemřela. Ale i zmučené dítě následovalo matky do hrobu.

Z počtu jiných mučednic téže vsi zmínky zasluhuje ještě Agata Šišcva. Muže jejího věznili a ji stíhali neustálými pokutami, aby úplně zničili majetek jejich. Když skoro vše odvěkli z domu, co se dalo vzítí a odváděli ze chleba poslední krávu, jedinou to živitelku malých dětí, bránila před strážníky této krávy. Ale tak těžce byla zbита, že poraněním brzy podlehla, zanechavši muže ve vězení a čtvero drobných dětí v bídně opuštěné chatě.

Ve vsi Vitulině náležející do farnosti Hrudy katolický kněz Josef Terlikiewicz, jenž stál věrně při svých farnících, neustále je poučoval a vybízel k vytrvalosti a stálosti ve víře sjednocené, dosloužil mši sv., a již se ho chopili strážníci, nedovolili mu ani, aby vešel do sakristie, u oltáře ho svlekli s roucha bohoslužebného, naložili na vůz a odvezli do vězení sedleckého.

Když odstranili ostražitého a věrného pastýře, pustili se do farnosti. Téhož dne do Hrudy přibylo 100 kozáků, pustošili a rozkrádali vše jako nepřátelé za války. Za kozáky přišla pěchota, utábořila se ve vsi, žijíc na účet obyvatelstva. Nejen práce schopné, ale i ženy, starce a děti vyháněli denně na roboty bezúčelné; museliť opravovati cesty, svážeti kamení a písek a stavěti hráze. Celá osada tak byla od rána do noci zapřažena do roboty, že pouze v neděli si vyprosili na kozácích chvílku, aby mohli si upéci kousek chleba, oprati si a zaopatřit si trochu sena pro zemdlený dobytek. Roboty trvala celé dva měsíce, a to proto, že nechťeli odpadlého biskupa poslechnouti a nevpuštíli ho do kostela.

Ačkoliv farnost byla malá, čítajíc pouze 430 duší, přece kromě platu na výživu a vydržování tam vyslaného vojska a kromě toho, co pokradli kozáci, musila zaplatiti pokuty ještě na

100.000 polských zlatých, sumu to kromobyčejně velkou na tehdejší dobu. Několik farníků bylo též vězněno po několik měsíců.

Když byl odstraněn věrný kněz Terlikiewicz, přibyl do Hrudy r. 1871 na svátek Zvěstování Panny Marie nový kněz směru pravoslavného, Starosielec i s jinými popy. Sjednocení nechtěli se dáti přemluvit, kostel i faru zamkli, klíčů nevydali a volali: »Chceme za kněze Terlikiewicze a nikoli tohoto, jenž odpadl od Římu a papeže«. Když ničeho nemohli svést, odešli všichni s nepořízenou.

Starosielec váhal s příchodem do farnosti; odvážil se přijíti až teprve 26. července 1871, kdy lidé pilně pracovali na poli, tak že se mohl nadíti příjezdu skoro nepozorovaně. Doprovázelo ho 15 strážníků, 6 četníků a celý houf úředníků.

Obilí bylo sesečeno, lidé pilně pracovali na poli, ale jakmile viděli se svých lánů, co se děje, brázdy nedoorali, snopů nedovázali, pokosu nedosekli, mandele nedostavili a utíkali s kosami, motýkami, hráběmi a, co měli právě v rukou, ke kostelu a k faře, aby zabránili k nim vstupu nepovolaným. Občané hnali se o závod s četníky k faře. Dospěli současně. Lid bránil; konečně tolik národa se sešlo, že pokus četníků dostatí se dovnitř byl marným. Nezbylo, než aby naložili zavazadla, vsedli a odjeli.

Za to přibýlo do farnosti 200 kozáků, kteří na účet obyvatelstva tam zůstávali plných 8 týdnů. Tak je vyssávali a bíli nahajkami, že ves podobala se spíše nemocnici. Kozáci na návsi pod okny občanů pořádali tance, hráli, pili, zpívali, bavili se, zatím co v chaloupkách sténali nemocní od jejich ran a za velikých bolestí umírali.

Mimo to osada čítající jen 30 domků musila na robotu dáti 300 povozů a zaplatiti 20.000 zlatých pokuty.

Na počátku r. 1875 přišli Rusové do Hrudy, obrali obyvatelstvo peněz, zboží, dobytka a odtáhli, nemohouce více vzítí, neboť obyvatelé od hrůzy bývali více v lese než v rozbitých domech svých.

R. 1876 přišla nová svízel na bohatýrskou Hrudu. Z Bialé přišly tři oddíly vojska, aby nutily sjednocené k pravoslavnému křtu děti. Než sotva se o tom rozšířila blesku rychle zvěst ve vesnici, matky sebravše dítky své, utíkaly do lesů jako před největším nepřítelem. Počasí bylo neobyčejně chladné, deštivé, mrazivé a vlhké, ženy, ve spěchu nemohly vzítí dostatečného obleku ani pro sebe ani pro malé dítky, o chlebě a pokrmu ani nemluvě. Vojsko obstoupilo vesnici, aby nikdo nesměl do lesa uběhlým něco donéstí. Strachu, hladu, zimy ubožáci vytrpěli mnoho. Z domova naprosto ničeho nemohly dostatí a byly odkážány jen na pomoc od obyvatel z vesnic sousedních. Nedají

se ani vypsati všechny útrapy svízele a bída, jaké snášely ony statečné ženy plných šest týdnů delších pro ně než věky.

Teprve po šesti týdnech vojsko vykořistivši vesnici, odešlo do Bialé, a matky se svými miláčky vylézaly ze skrýší a děr lesních vyschlé, zmučené, podobajíce se spíše mrtvolám než lidem. Bůh jedině je sílí v těch samotách lesních.

Matku Apolonii Šuckou s dítětem, přece dopadli. Muže jejího již dříve vyvezli pro viru do vnitra Ruska; byla sama domá uzamčena. V noci ji přepadli vojáci, rozbili dveře, dostali se do domu, násilně vzali tříleté děcko spící z postele a dovlekli je ke křtu do cerkve. Dítě probuzeno byvši pronikavě křičelo, matka vyběhla za nimi jen v košili, prosila, zapřísahala, aby ji vrátili dítě, než nadarmo. Na křik plačící matky probouzejí se sousedé, vybíhají z domů, vyzývají vojáky, aby vrátili ženě uloupené dítě, ale nic nezmáhají proti ozbrojené moci vojenské. V cerkvi čekal již pop, dveře před matkou a lidem zamykají; koná se křest, ač dítě bylo již pokřtěno po katolicku. Ono v hrůze křičí, rve sebou, kope, drápe, pláče: Nechci vašeho křtu, mámo, mámo! Matka neslyšela volání děcka svého, neboť přede dveřmi klesla ve mdlobách. Pop nic nedbal na neplatnost tohoto svátostného úkonu, vše se konalo nahajkou. Dítě zlekané třetího dne po tomto násilnickém úkonu skonalo. Celá vesnice o půlnoci doprovodila tohoto andělka na hřbitov, tam si jej bez kněze pochovali a vroucně se k němu jako mučedniku a patronu své vesničky pomodlili. Ani pop ani vojáci proti celé vsi neodvážili se tentokráte vystoupiti.

Jakou přímo nenávistí pláli sjednocení proti pravoslaví, viděti i z toho. O třech Králich dle obyčeje měl pop posvětití vodu ve studni jednoho sedláka blízko kostela. Večer před svěcením zatlukli občané tak pevně studni, že pop příštího dne nemohl se nijak k vodě dostat a byl nucen jíti až na konec vesnice ke studni jiné, již též posvětil. Sotva však to viděli farníci, ihned studni zasýpali pískem a kamením a srovnali se zemí. Před úřady, jež jim za to ukládaly pokuty, vyznávali, že tak učinili, aby nenásákli pravoslavím.

Velmi smutný, politování hodný případ udál se ve vsi Klodě. Žil tam pracovitý, střizlivý, pokojný a pořádný dělník Josef Koninszewski. Měl domek, stodolu, několik měříček pole, tak že nejnutnější měl na živobytí. Ze dvou ditek, jimiž Pán Bůh v manželství jeho obdaril, dal jedno pokřtiti v kostele sjednoceném, druhé bylo pokřtěno doma, an rozhodně se vzpíral křtu pravoslavnému. Všechny prosby a hrozby se strany policie, peněžité pokuty, vězení v Bialé, vězení v osadě nemohly poctivě, behabojně manžely přinutiti, aby svolili k pravoslavnému křtu dítěte v cerkvi. Poněvadž policie naléhala, a nezbývalo již než podlehnouti násilí anebo až k smrti snášeti ukrutenství pravoslaví, rozhodli se pro strašné vyvážnutí z tohoto děsného postavení.

V předvečer, kdy policie určila den násilného křtu, napekla matka z poslední špetky chleba, nachystali na stůl, co v chudině mohli, vybělili a očistili stavení, vše postavili na stůl přichystaný jako k hostině, večer se rozloučili se sousedy, jako by se chystali na dalekou cestu. O půl noci ozářena byla celá vesnice požárem stodoly Koniuszewského. Obyvatelé vyděšení ze spánku, spěchali pomáhat hasiti. Vnikli do otevřeného domku, našli vše připraveno, ale majitelů nebylo. Na uhašení nebylo ani pomyslení, neboť dřevěná stodůlka stála celá v plamenech. Všichni myslíce, že hospodáři jsou někde pryč, litovali jich nesmírně. Jaká hrůza však pojala vesničany, když zotili strašné divadlo: našli zuhelnatělá těla obou manželů v doutnajícím popeli, an drží každý z nich po jednom rovněž spáleném dítěti v objetí. Nemohouce uniknouti smrti duše dle svého přesvědčení, vclili raději dobrovolně hroznou smrt těla. Bylo veliké vyšetřování, ač všichni vyšetřující znali pravou příčinu strašného činu. Sjednání byli touto událostí nesmírně dojatí a ještě více utvrzení ve své víře. Se všech stran přicházeli na hrob ubohých obětí a modlili se vroucně za spásu duší jejich, posilu a stálost svou i víře.

Ve farnosti lomažské čítající asi 3000 duší bylo pronásledování neobyčejně kruté. Farářem byl tam Kalinovski, kněz slabě víry, příbuzný biskupův, a k tomu ještě od vlády ustanoven jako úředník, tak že byl nesmírně povolný každému přání se strany pravoslavné. Když to vše farníci zpozorovali, v odůvodněné obavě o čistotu sv. víry odňali mu správu nad kostelem a postavili se na obranu. Následovala komise za komisí, ale při vyšetřování přiznávali se všichni stejně vinnými.

Gubernator Gromeka rozkázal, aby bylo užito branné moci; z Bialé přišly dva oddíly pěchoty a dvě setniny kozáků. Ihned bylo zahájeno vyšetřování. Mnoho měšťanů bylo uvězněno v okresním vězení, ostatní byli rozprášeni kolbami a nahajkami. O kom zvěděli, že má nějaký vliv na lid, nebo kdo se ozval nějakým odvážnějším slovem, byl bez milosrdenství tyranován. Stávalo se, že některým hospodářům vyplaceli i 400 až 600 těžkých ran, a když zmučených, položivých, polomrtvých se ptali, zda přijímají změnu víry a zda chtějí navštěvovati cerkev, odpovídali směle, že spíše stanou na soudě Božím, než by vstoupili do znesvěceného kostela.

Plné dva týdny vyšetřovali a bili. Všichni farníci stejně udávali vinu svou. Krev byla prolévána neustále, obec pokutována 20.000 zlatými kromě volů a jiného dobytka, jež vojsko spotřebovalo.

Lomažští nechodili do cerkve, až se stal jejich farářem Alexander Starkievič, muž to osvědčený, kněz vzdělaný, jemný, slechtný, horlivý pro unii, proto i všeobecně vážný a milovaný. Ve farnosti nastal klid a pořádek, ale netrvalo to dlouho. Roku

1872 byl horlivý kněz vládě označen jako nepřítel pravoslavi a rusicismu, byl odstraněn a poslán za hranice.

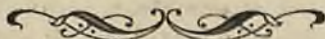
R. 1874 byli farníci vyzváni, aby podepsali archy, že přijímají nové náboženství. Odpověděli, že ani jediný tak neučiní, byť měli trpět jako před lety. Proto na rozkaz úřadů vojsko naplnilo vesnici, a nemilosrdně bez rozdílu pohlaví všem od 16 do 58 let vysadili po 100 až 600 ran kozáckými nahajkami. Krev mučedníků byla prolévána proudem, maso odpadalo od kostí, vězení obou blízkých okresních měst byla přeplněna lomažskými oběťmi za sv. víru. Když vycházeli byvše zbičováni, krev barvila snh. Děti a ženy jsouce bity, na otázku, zda už přijímají pravoslavi, odpovídaly: »Jsme Pánu Bohu vděční, že trpíme za sv. víru«. Byly bity dále, až upadaly v bezvědomí. Po celé noci nechávali zůmyslně při mraze ve sněhu státi své oběti zbičované, zmořené, vyhladovělé, vysílené.

Plných 10 týdnů 300 kozáků městečko sužovalo, týralo a ničilo. Ani zvrhlé vojsko nepřátelské ohavněji by si nebylo počínalo. Zdálo se, jako by celé peklo se bylo zvedlo, aby zničilo sv. unii. Farníci malí i velcí byli nuceni k robotám, a když v zimě jiné práce nebylo, s polí v rukách musili nositi snh na cesty a z cest opět na pole. Všechn dobytek ze stájů a chlévků vzali, důbež si pozabíjeli, koně, vozy, polní nářadí a kde jaké zásoby pokradli, ohromnou daň na penězích vybrali a kromě prolité krvi ještě 40 hospodářů z jedné osady vyvezli do vězení. Po roce byli odesláni ubozí vězni do hloubi Ruska, odkudž o většině nedošla již zpráva, ani buď tam zemřeli nebo násilně byli utraceni.

Vláda vidouc, že lomažští farníci přešli do latinského kostela, dala jej zavřítí, kněze odstranila, rovněž tak učinila i v latinské farnosti sousední, aby jen hodně oddálila od nich vše, co by upomínalo na katolicismus. Ale odporu věrných sjednocených nezlomila. Jako mravenci pilní za práci vážili lomažští daleké cesty do katolických chrámů, aby mohli býti přítomni oběti nejdražší, slyšeti slovo Boží a přijímati sv. svátosti na posílněnou ve svatém boji.

Na nový nápad přišly ruské úřady v Kodni, proslaveném to poutním místě marianském, kam nejen Poláci, ale i četní sjednocení hojně putovali. Bez udání příčiny odstranili tamního infulovaného probošta, kanovníka dra Tita Zegarta a uvěznil ho. Milostný obraz se zázvětnými dary dali převézt do vzdáleného Čestochova a svatyni proměnili v pravoslavncu cerkev v domnění, že lid zvyklý tam putovati bude i nadále tak činiti. Leč úplně se zklamali. Ode dne změny katolik, ať byl obřadu latinského nebo slovanského, nevstročil do znesvěcené svatyně. Sjednoceným byl odnímán veškeren majetek, tak že mnozí nemohoucí si nic vydělati, byli nuceni jíti žebrotou, ač dříve byli snad i dosti zámožní.

V celém dekanátě bialském měvším 29 far a kolem 30.000 sjednocených přes všechna úsilí a mučednictví, jakého užívali, sehnali sotva 1000 podpisů, a to většinou způsobem ještě ne-
pochybným nebo na velké prosby místního popa. Na 100 sjedno-
cených bylo vyvezeno do hloubi Ruska a na pokutách sebráno
přes 850.000 polských zlatých.

ROZMANITOSTI.

Náboženské řády mezi Charvaty.

I. Františkáni. Legenda vykládá, že sv. František († 1226) na svých cestách zastavil se i v charvatském Záhřebu u vdovy jakési bydlící tam, kde dnes jest záhřebský františkánský kostel a klášter. Již r. 1260 připomínají se v Záhřebu. Kdo by neznal jejich muk a utrpení za tureckého panství, ale i jejich pozhelnané hluboce do života národního zasahující činnosti ve všech krajích charvatských? Zvláště rozvíjí se utěšeně řád od r. 1900, kdy byla založena i zvláštní provincie charvatská sv. Cyrilla a Methoda se sídlem v Záhřebu. Jsou známi a osvědčeni jako pilní zpovědníci, dobří kazatelé, oblíbení spisovatelé a horliví ředitelé třetího řádu. Mají celkem šest provincií: I. Sv. Cyrilla a Methoda v Záhřebu, kde studují též bohosloví, ve Varaždině studují filosofii a na Trsatu mají noviciát. Celkem čítá tato provincie 22 kláštery a 217 členů. Světských členů třetího řádu má 7211.

2. Sv. Jarolima v Zadru. Bohosloví mají v Dubrovniku, noviciát v Koparu, filosofii v Zadru. Klášterů má 21 se 167 členy. Členů třetího řádu čítá 2941.

3. Sv. Vykupitele se sídlem v Šibeniku. Gymnasium mají v Sinji, bohosloví v Maskarsce. Klášterů je 14 s 206 členy. Světských členů třetího řádu 971.

4. Provincie bosenská se sídlem v Sarajevě, kde mají též bohosloví a gymnasium ve Visokém. Klášterů je 12, členů 209, třetího řádu 6032.

5. Provincie sv. Kříže kraňská se sídlem Kamniku; má 11 členů.

6. Provincie sv. Vigilia terstská se sídlem v Terstě. Má 4 kláštery s 48 členy.

7. Provincie hercegovinská se sídlem v Mostaru. Má 7 klášterů a 34 far, celkem 108 členů duchovních a světských třetího řádu 12.027.

8. Provincie mletská se dvěma kláštery a 12 kněžími. Všech kněží Františkánů v charvatských zemích jest 1039.

II. Mají bratři (konventualci) na Čresu. Došli tam již v polovině 13. stol., usadivše se v tamním opuštěném klášteře basilianském. R. 1862 zřídili si tam i seminář pro dorost svůj. Ve Splitu prý klášter založil sám sv. František r. 1312. V 15. věku řád nesmírně rozkvétl a prospíval na pobřeží Adrie, čítaje 36 slavných klášterů. Obstarávají misie a duchovní správu. V celé dalmatské provincii mají 4 kláštery s 41 knězem.

III. Kapucini. Dostali se do Charvatska ze Štýrského Hradce. R. 1847 dostali samostatnou provincii. Ve Rjece byl založen klášter r. 1609. Od r. 1908 mají tam nádherný kostel zasvěcený Panně Marii Lurdské. Činnost jejich jest rozsáhlá a úspěšná. Založili si novou všemi vymoženostmi opatřenou knihtiskárnu, kde vydávají charvatské a italské knihy, časopisy a noviny. Jejich lidový měsíčník »Naša Gospa Lurdská« má ze všech charvat-

ských časopisů nejvíce odběratel. Řád má čtyři provincie: charvatskou, rakousko-uherskou, mletskou a italskou. Klášterů má 12, kněží všech 86, světských členů třetího řádu 2280.

Všech členů třetího řádu sv. Františka mezi Chorvaty je 30.805.

IV. Klášter třetího řádu sv. Františka na Golevcu. R. 1439 dostali klášter sv. Ivana za hradbami Zaderu a odtud rozšířili se po všech jadranských zemích. Při bohoslužbě užívají jazyka staroslovanského, odtud název jejich »Fratres illyrici«. Na Golevcu u Zadaru mají nižší gymnasium, vyšší na Krku, bohoslovi dovršují v Zaderu. Klášterů mají 12, kněží 121.

V. Otcové Tovaryšstva Ježíšova v Záhřebu. Přišli do Záhřebu r. 1606. a udrželi se až do r. 1773 do zrušení řádu. Znova přibyli do Záhřebu r. 1902. Charvatská část i s Bosnou a Hercegovinou má domů 6, kněží 96.

VI. Trapisté v Banjaluce. R. 1869 přišel z opatství Mariawald v Porýnsku kněz Frant. Pfanner, zakoupil blíže Banjaluky půdu, získal dva bratry a jednoho kandidáta a příštího roku započal stavbu kláštera. Poněvadž Turci mysleli, že tam budují nějakou pevnost, musil osobně O. Pfanner u sultána v Cařihradě vyžádati si dovolení ku stavbě. R. 1876 zřídili sirotčinec a r. 1887 klášter »Maria Zvíezda (hvězda)« byl povýšen na opatství a prvním opatem stal se Bonaventura Bajer. Po jeho smrti byl zvolen nynější opat Dominik Asfalg. Zřídili u Vrbasu novodobou elektrárnu, mají pivovar, továrnu na sukna a sýry kromě velikých sirotčinec. Mají 4 kláštery, 2 fary, kněží 30, bratři 210.

VII. Dominikáni. Usadili se v Dalmacii ještě za života sv. Dominika a obdrželi samostatnou provincii. Sídlo provinciála a největší klášter jejich je v Dubrovniku. Mají 9 klášterů s 72 členy.

VIII. Benediktíni mají dva kláštery s 18 kněžími.

Ženské řády na charvatských zemích.

I. Benediktinky. Nejstarším charvatským řádem ženským jsou benediktinky. Neznámo, kdy se dostaly na půdu charvatskou, ale v 10. stol. se již připomínají. Lnes mají 10 klášterů se 158 sestřičkami. Na Rabu klášter sv. Ondřeje je se tři stran omýván mořem, podobaje se nějaké středověké tvrzi. Míval v dřívějších dobách zvláštní oddíl i pro šlechtičny.

II. Dominikánky mají 4 kláštery se 44 sestrami.

III. Sestry sv. Františka, a to:

1. Klarisky ve dvou klášteřích s 23 sestrami.

2. Třetího řádu sv. Františka v 7 klášteřích o 60 sestrách.

3. Milosrdné sestry sedmera bolesti P. Marie na Velkém Lošiniu s devíti sestrami.

4. Sestry sv. Kříže jsou rozšířeny v 26 klášteřích s 370 sestrami. Mají kláštery i v Bulharsku, a to v Sofii (17 sester), ve Varně (19) sester a v Rumunsku v Bukurešti (3 sestry).

5. Školské sestry ve čtyřech klášteřích se 43 sestrami.

IV. Uršulky mají klášter ve Varaždině. Sester jest 45.

V. Milosrdné sestry sv. Vincence.

1. Kongregace pařížská má šest domů se 46 sestřičkami.

2. Kongregace charvatská jest ze všech nejrozšířenější. Má 96 domů s 1323 sestrami. Horlivě a úspěšně pracují též na Balkáně v Drači, Drinopolu (25 sester), Kalmetu, Malém Trnovu (2), Plovdivě (10), Prizrenu (4), Skadaru (3), Sofii (10).

VI. Sestry předrahocené Krvi v 11 klášteřích o 190 sestrách. Mají školy obecné, střední a odborné a sirotčince. Zařídily pro sirotky i velkou továrnu na tkaniny.

VII. Služebnice milosrdenství v 6 klášteřích o 145 sestrách. Mají na starosti nemocnice, ústavy slepých a hluchoněmých, sirotčince, opatrovní chudobince, dívčí ústavy nižší i vyšší a internaty pro dívky.

VIII. Dcery Boží lásky. Mají 7 klášterů se 162 sestrami. Užívají se dívčí mládeže a ji vychovávají. Jeden z největších ústavů ženských v Bosně jest Zavod sv. Josipa v Sarajevě, kde mají obecnou a vyšší dívčí školu s internátem, dívčí učitelský ústav a sirotčinec.

IX. Dcery božského Spasitele se dvěma kláštery o 92 sestrách.

X. Sestry Boží Prozřetelnosti v 6 klášteřích o 87 sestrách.

XI. Služebnice malého Ježíška založené r. 1890 arcibiskupem sarajevským drem Jos. Stadlerem. Hlavním úkolem jejich jest: opatrovati sirotky a nemocné starce a střeňy. Dnes mají 14 klášterů a 165 sester.

XII. Sestry anglické u Zadru (16).

XIII. Služebnice presvete Bogorodice staroslovanského východního obřadu jsou v Křiževci (10).

Sblížení pravoslavi na Ukrajině ke katolicismu? Polské listy sdělují, že Ukrainci zahájili vyjednávaní, aby navázali styky církevní s katolickými kruhy vídeňskými a s Římem. Chtějí prý ukrainskou církev od praveslavné odtrhnouti, osamostatniti, Římu přiblížiti, ale dosud se ještě nesjednotili. Teprve časem po důkladných přípravách a vyjednáváních mělo by přijíti k unii církevní. — Polák katol. kněz Vladislav Wrabec, jenž pobyl 4 roky za války v Oděse a popisuje tamní poměry, praví, že na kázání katol. kněží o sjednocení církví v oděských katol. chrámech chodili i pravoslavní, poslouchali je rádi a se zájmem mluvili o sjednocení s Římem.

Stav školství v Srbsku. Do konce června minulého roku bylo možno otevřiti 128 škol ve 13 okresích bývalého Srbska. Z nich jest několik úplně nových. Mezi těmi 128 školami jsou 4 albánské, 30 mekteb (tureckých) a 1 meдреса (turecká škola boheslovná). Není však v tom počtu započítáno 8 sircetinců, v nichž se rovněž vyučuje. Pro mládež jsou zřízeny i dvě útulny, kde se též vychovává. Za rok přibýlo škol neobyčejně mnoho. Dnes se jich čítá 351. Minuleho roku navštěvovalo školy 23.117 dětí, dnes 55.438! učitelů bylo v loni 305, letos 654. Učitelů nejvíce je vzato z domácího, obyvatelstva. Počet škol tureckých vzrostl na 60, z nichž 32 jsou v Novém Pazaru; škol albánských jest 11, všechny v okrese mitrovickém. V Novém Pazaru byla otevřena i škola židovská.

Ukrajinské duchovenstvo v Haliči pro Ukrajinu a sjednocení církevní. Ve Lvově shromáždil kněžský spolek sv. Pavla ukrajinské duchovenstvo všech tří haličských diecesí počtem na 200 kněží, kteří projevilí radost nad samostatnou ukrajinou, jež bude silnou oporou pro sjednocení církve, ale chradili se též rozhodně proti zamýšleným plánům se strany polské, která se chystá na Cholmsku popelštovat i lid chytati do obřadu latinského. V prohlášení pak praví: »Reckokatolické duchovenstvo prosí sv. Stolicí, aby byla obnovena unie na oněch dávně sjednocených zemích prosáklých mučednickou krví za unii a nikoli za obřad latinský. Vždyť právě na této půdě odehrávaly se nejvážnější události dějinné pro sjednocení. V Doručině obdržel král Daniel královskou korunu z rukou papežského delegáta. V Cholmu pracoval na seslení sv. unie velký biskup Methoděj Terleckij (1630—1649), jemuž řekl papež Urban VIII. památná slova: »O moji Rusíni, doufám, že Vaši pomocí sjednotím východ«. V Břestu sjednotila se naše církev s Římem, který nám zaručil náš obřad, nežádaje, abychom se stali latinský, ale katolíky. Tu leží též Zamošč, kde se konal nejslavnější sněm, jenž vdechl v naši církev nový život. Tu leží Biala, jež přechovávala ostatky sv. mučedníka Josafata, patrona unie. Jestliže do této země neměla by se vrátiti unie, pak by to bylo živým důkazem, že pro unii není dosti ochrany a porozumění a nebylo by naděje, že se rozšíří dále na východ«.

Vzdělání rusínského duchovenstva před 170 lety na zemích polských popisuje současný polský kněz dr. H. Kořataj takto: »Za biskupy jsou vybíráni pouze členové řádu basilánského. Vychováni byvše v duchu kláštera, začínají se zajímat i seznamovati se s duchovenstvem světským teprve až po svěcení biskupským, ač o jeho vzdělání dbají pramálo. Světskými kněžími se stávají zpravidla takto: Mládež při rusínských církvích naučivši se psáti a čísti, posluhující knězi a vypomáhající při zpěvu djačkoví, vpravuje se do církevních obřadů. Kdo se chce státí výpomocným knězem popovým, ožení se a sehnáv nějak několik desítek rublů odebere se k biskupu dát se vysvětit. Po krátkém pobytu u biskupa vrací se jako kněz do rodné vsi, zpravidla v ničem se neliše od sourodáků. Rudnickí, biskup lucky, muž cšvicený, založil v oně době seminář pro výchovu kněží, jenž byl co do výchovy jedním z nejlepších v Polsku. Byl to dřevěný dům v Reznišcích, kde bylo vzděláváno několik mladíků na kněze a kde i starší kněží měli čas

od času se dostavovali k duchovním cvičením. V semináři byl obchod, kde kněz dostal koupiti vše, čeho pro oděv potřeboval. Rudnickí ustanovil, aby se kněží holili a odívali podobně jako latini. Když kněží přišli na duchovní cvičení, krejčí jim naměřil na kleriku a holíč je oholil. Opouštějící seminář byli někdy zevnějškem k nepoznání. Mnozí si vykupovali peníze, že jim vousy byly i na dále ponechány. Když se navrátili domů, mnozí oblekali své dřívější modré župany a kleriky, které jim přicházely velmi drahé, schovávali si jen, měli-li se dostavit k biskupovi nebo přišla-li vzácná návštěva. Vzdělání po těch, kteří se chtěli stát kněžími, bylo více žádáno; měliť aspoň rok se učití bohosloví a zůstatí v semináři na zkoušku svého povolání. Ale jaké to bylo učení věcem bohoslovným, když neměli nižádných předběžných škol a sotva se mohli vykázáti, že umějí čísti a psát? Za rok vycházeli, aby se oženili, a pak byli vysvěceni. O výchově polských dívek praví týž spisovatel, že bylo tehdy zásadou, aby se neučily dříve psát, dokud se neprovádají.

Podpora protestantské severní Ameriky misím. Spojené protestantské misijní společnosti Spoj. Států vydaly za války na 135 milionů franků na míse, zvláště kde se jednalo o úspěšnou podporu protest. misí oproti chudým misím katol., jako na př. v Japonsku. Nyní sbírají methodisté od svých souvěrců pro zahraniční své misie potřebnou sumu 2,500.000 dolarů.

Jak šířila německá správa protestantismus. Nedávno katol. poslanec Bell vystoupil velmi ostře v německé sněmovně proti německé vládě, která v dobytých územích na Rusku celou sílu podporovala a šířila protestantismus. Z řeči jeho vyjímáme: »Lidu skoro výhradně katolickému dávají se výlučně protestantské úředníky. Lid nemá k nim nižádné důvěry, neboť potvrzuje se tím jen řeči: germanisace, toť protestantisace. V generálním gubernerstvu varšavském, kde je pranepatrné procento protestantů, všechny úřady od nejnižších do nejvyšších jsou obsazeny protestanty. Katolický německý úředník, toť bílá vrána. V Častochově za půl třetího roku vystřídalo se pět přednostů staničních, všech protestantů. Dokonce i nejvyšší úředník varšavský v ústřední vládě, jenž spravuje záležitosti školní a církevní, jest protestantem. Vše, co biskupi píší, ať do Říma, ať mezi sebou, jde jeho rukama; každý list biskupa k biskupu musí mu býti k schválení předložen i ve věcech čistě církevních, kdy se jedná na př. o opravu chrámu, o povolení sloužití mši sv. ve vězeních, ústavách atd.; to vše povoluje — úředník protestantský. Na zbudování evangelických kostelů a škol pro nečetné protestanty nešetří se hojnými penězi ze státní pokladny, pro věci katolické není ani haléře. Všechny úřady zabírají protestanté, správa záležitostí všech vyznání jest svěřena horlivému členu »evangelischer Bund« (spolkůu to německému založenému pro šíření nauky Lutrovy), v oddílu tiskovém zasedají rovněž jen protestanti.

Stoleté výročí narození bosenského národního mučedníka. Mezi horlivé pracovníky národního mučedníka. Mezi horlivé pracovníky a přední buditele národního života a křesťanské víry v Bosně náleží Františkán Ivan Jukić narozený 8. července 1818. S Martinem Buconjičem a ostatními Františkány pracoval horlivě na národním uvědomění lidu, křesťanské osvětě a sjednocení Bosny a Hercegoviny. Za tyto křesťanské a osvětové práce byl od tureckých úřadů odvléčen a vězněn v několika osklivých tureckých vězeních v Malé Asii, kde předčasně dokonil i mučednický, ale plodný život.

Idea cyrillomethodějská u Frant. Sušila. Nadšený Sušilovec, univ. prof. dr. Jos. Kachník, pravil v přednášce o tom: »Vůdčí idea života Sušilova byla idea cyrillomethodějská. Počiná idea ta zaujímáti mysl jeho hlubokým studiem staroslovanského biblického překladu Pisem sv. od sv. Cyrilla, o němž přednášel r. 1837 před profesorským sborem, když ucházel se o profesuru Nového Zákona při theologickém ústavě v Brně. Sušilovým příchodem rozproudil se na ústavě mezi posluchačstvem čilý ruch cyrillomethodějský, nikoli okázalý, ale tím hlubší a vnitřnější, a kněžským dorostem šířen dále mezi lid. V alumnátě brněnském pořádají se popudem Sušilovým akademie, k nimž i laická inteligence zvána. Žáci Sušilovy šíří tak ideu cyrillo-metho-

dějskou. Sušil vyjádřil se v jedné ze svých přednášek, jež konával v katolické ústřední jednotě v Brně, an pravil: «Národ náš československý, národ katolický, ač počtem neveliký, pro celé Slovanstvo poněkud nejakým způsobem se strany katolické víry tím býti může, čím byl národ židovský pro všechny pohany se strany pravé víry vůbec». To jest: Z českého národa může se katolická víra rozšířiti po celém Slovanstvu, a to ovšem na základě společné úcty společných svatých apoštolů Cyrilla a Methoda. Odtud snaha Sušilova, aby popředně v národě českém úctu cyrillo-methodějskou rozšířil. Unie, spojení Slovanů ve víře, a to jedině v katolické víře, kterou u všech Slovanů hlásali sv. Cyrill a Methoděj, toť Sušilův pánslavismus.

Pověra v Bukovině. Válka a její následky: nedostatek kněžstva a tím i nedostatek náboženského poučení a zvětrání náboženského života u lidu vedou na mnohých místech k neslýchaným pověrám. Ve vsi Strupkově v Bukovině 22letá dívka jménem Olena Matijčukova pastýřka tvrdí, že se jí zjevuje Matka Boží a předpovídá jí množství budoucích věcí zvláště, co se týká války. Doma sice dle známého «není vzácný prorok ve vlasti své» s počátku mnoho víry nenalezla, ale vojáci začali šířiti její slávu, a od té doby denně veliká procesí někdy čítající i tisícíhlavý zástup putují z okolo a z daleka, aby uzřeli «jasnovidnou pannu» a pomodlili se při stromech, jež prý Matka Boží zasadila. Prorokyně tvrdí, že příčinou války jest hřích a že skončí v onom dni a měsíci, ve který započala. Mívá k lidem kázání, mluví jim do duše, aby přestali hřešiti, a někteří činí pokání. Obývá v malé chaloupce, na hlavě nosí věneček, lidé sedávají na velkém prostranství na pokraji lesa, když k nim mluvívá. Někdy vysype vlak od Kolomyje několik set poutníků, kteří za náboženských zpěvů táhnou k «jasnovidné prorokyni». I penězi ji hojně podarovávají. Úřady si případu dosud nevšímaly.

K porozumění událostem v Ukrajině. Až do úpadku carství Ukrainci nerůznili se v politice od stran ruských. Teprve když nastoupila revoluce a hlavně mírem v Břestě Litevském počaly se tvořiti v Kijevě různé samostatné strany. S počátku nebyly ani četné ani mocné. Jedině strana sociálně demokratická pojímajíc značnou část dělnictva, oddělila se od Ruska úplně a domohla se většiny v ústřední radě. Všechny odstíny socialistů postavily se na stanovisko naprosté odluky od Ruska a samostatnosti ukrainské a tak se sblížily s národními průkopníky samostatnosti ukrainské, v jichž čele stál známý spisovatel, profesor lvovské university Hruševskij. Všichni tito činitelé utvořili první vládu ukrainskou a za příkladem soudruhů ruských chtěli provéstí mnoho změn v životě veřejném i společenském, z nichž nejdůležitější jest vyvlastnění velkostatků. Bolševici však opanovali Kijev a byli by se asi udrželi, kdyby jich odtud nebyla zahнала vojska ústředních mocností. Poněvadž příliš radikální jejich opravy dosavadního společenského řádu neodpovídaly přáním ukrainských tříd městských, vytvořily se tři strany: sociálních federalistů — lid dělnický, chlebořobů demokratů — bohatší třídy vesnické a samostijníků — městské třídy vzdělané. Tyto tři strany tvoří nyní politiku ukrainských národovců s vyhoučením účasti Ruska. Vedle těchto ukrainských stran jsou v Kijevě též všechny strany velkoruské, jež majíce lepší vedení, jistější a jednotnější složení, ovládají dosud většinu veřejného mínění v Ukrajině. University sv. Vladimíra v Kijevě polytechnika tamtéž, university v Charkově a Oděse zůstávají velkoruské, rovněž tak střední školy na Ukrajině. Pro ukrainské ústavy není vyškolených sil.

Kněžstvo vychováváno jsouc za carismu stejným duchem velkoruským, dosud až na malé výjimky podporuje strany velkoruské. Odtud pochopíme nedávný projev ukrainského hejtmana Skoropadského: «Bylo by si přáti, aby v Ukrajině byla v život uvedena samostatná ukrainská církev neodvislá od metropolitů moskevského se samostatným synodem v Kijevě, avšak se stejnými obřady jako v Rusku, a to proto, že si nepřejeme ruské řeči v ukrainské republice. Jest se však obávatí, že tato myšlenka narazí na

silný odpor u vyššího duchovenstva v Ukraíně, jež jest smýšlení velkoruského. Tato okolnost asi přivodí rozkol, čehož by bylo litovati. Aby Ukraínci získali kněžstvo, slibují mu hmotnou podporu, avšak chtějí za to míti záruku, že kněžstvo vstoupí do řad horlivých Ukraínců.

Pravoslavní v Ukraíně. Pověstný volyňský biskup Eulogij a čigirinský biskup Nikodem pospíšili si k novému ministerstvu v Ukraíně, aby vysvětlili jeho stanovisko vůči pravoslaví. Dostalo se jim v odpověď, že vláda stojí na podkladě odluky církve od státu, ale ježto většina obyvatelstva jest pravoslavná, bude vláda též pravoslaví podporovati v tom stupni, v jakém bude podporovati duchovenstvo ukraínskou myšlenku. Ukraínská církev poroste s ukraínickým státem, jenž se zasadí o její osamostatnění. Jak známo, byl Eulogij sloupem velkoruské pravoslavné myšlenky v Haliči, a kněžstvo na Ukraíně bylo stoupencem moskofilismu, proto slibuje mu ministerstvo Ukrajiny podporu jen v případě, přidá-li se k myšlence ukraínské. Kněžstvu za vlády revolucionářské tolikrát na životě ohroženému a hmotně s rodinami velmi bídně živořícímu nezbude než, aby se vpravilo do myšlenky ukraínské a tu podporovalo a šílo více než pravoslavlí, chce-li se nadíti nějakých milostí a podpory se strany vlády: „Či chleba jíš, toho píšeš zpívej!“ Poslední dobou napadají noviny ukraínské velmi ostře celé duchovenstvo řádové i světské kijeveské, že ani prstem nehnulo, na osvobození Ukrajiny a mrtvé se tváří, když se vraceli vítězné pluky ukraínské, místo, aby dali vyzváněti, postavilo se v čelo zástupců a slavnostní bohoslužbou vítalo je. Pravoslavné duchovenstvo těšíc se za carství úplně ochráněné vládní moci, není zvyklé na takové útoky a naprosto není připraveno na nějaký boj. Celou změnu nese velmi těžce, neboť cítí ji silně na vlastní kůži.

Stav katolické církve v Rusku. V Krakově dle P. Stanislaw Trzeciak, profesor petrohradské duchovní akademie, který přijel do Haliče v záležitosti duchovní správy pro katolické zajatce v Rusku. O stavu katolické církve v nynější Rusku sdělil prof. Trzeciak asi toto: Po výbuchu revoluce vydal mohylevský biskup administrator msgr. Cieplak v březnu roku 1917 pastýřský list, v němž uvítal osvobození lidu ruského, spojené se svobodou náboženskou. Doba Kerenského dala skutečně církvi katolické svobodu větší než kdy před tím. Vláda zaručila úplnou neodvislost vnitřnímu životu církve v celém Rusku (zejména výchovy kněžstva) a uznala všechny požadavky předložené církevními úřady. Dovolila vzkrísění bývalých diecesí, vytvoření nových jmenování biskupů atd., a to bez schválení vlády. Krátké doby vlády Kerenského nemohlo býti však náležitě využito, ježto práce byla ohromná a pracovníků málo. Mimo to vybudování katolické církve ztěžovala zlá doprava. Ale přes to bylo dosaženo výsledků: obnovena diecese minská, připraven návrat diecese do Kamence Podolského, projednává otázka vytvoření biskupství na Sibíři, činnost dušepastýřská kněžstva rozšířena a do církve přijato mnoho navracenců, Poláků i Rusů, aristokratů i vysokých úředníků. Boží Tělo konalo se r. 1917 v Petrohradě s velkou slávou a učinilo hluboký dojem. Katolický život v polských koloniích po celém Rusku ožil. Vybudována křesťanská demokracie, která založila odbočky po všech větších městech. Když Kerenský padl a nastoupila vláda bolševiků, změnily se poměry církevní tak, že vláda přestala platiti platy, ovšem bez rozdílu všem církvím. Jinak chovali se bolševici ke katolické církvi nejen shovívavě, nýbrž jí i do jisté míry dávali přednost, poněvadž pravoslavné duchovenstvo pronásledovali a brali mu jmění, kdežto katolíky, kteří byli za carství utlačováni, šetřili. Nyní je stav církve a kléru katolického na Rusi po stránce hmotné sice těžký, ale umožňuje volný rovoj činnosti duchovenstva, které je úplně neodvislé. Kněžstvu potřebné živobytí poskytnou obětavi věřící. Hlavně se teď jedná o udržení kněžských seminářů, aby nenastaly v řadach duchavenstva mezery. Velmi zly je však stav katolických zajatců v Rusku. Jsou úplně bez veškeré pomoci a péče náboženské. Někteří neviděli kněze a kostela, co jsou v zajetí. Proto se mezi nimi šíří mravní úpadek.

Obsah IX. ročníku.

Články.

Búzalka Ján S. J.:
Kráľovská rodina a výhlady cirkvi katolíckej v Bulharsku 12.
Czerminski Mart. T. J. misionár:
Misie katol. ve čtvrtém roku války 13.
Grygera Ludvík:
Bulhaři a Řekové 5, 50, 85, 117, 132.
Jašek Adolf:
Mučednictví unie na Podlesí 25, 42, 71, 120, 143.
Nové úkoly západních katolíků vůči pravoslavnému východu 47.
Vlad. Serg. Solovjev 67.
Slavnosti velehradské 1918 98, 131.
Klobouk Fr. dr.:
Čtvrt století olomouckého odboru Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda 3.

Kolisek Alois, dr.:
Náboženské poměry katolické na Uh. Slovensku 80, 110.
Nedvecký K. A.:
Úcta ku sv. prvoapoštolom Cyrillovi a Methodovi medzi uhorskými Slovákmi 41.
Pokorný Ferd. T. J.:
Jak se v Ústavu sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě pěstuje myšlenka cyrillo-methodějská 35.
Stojan Ant. C. dr.:
Zahrádka Cyrillo-Methodějská 1, 33, 65, 97, 129.

Zvěsti.

Z Velehradu. Misijní ústav 60.
První misijní slavnost na Velehradě 60.
Z Lublaně. Misijní sjezd 61.
Ze Záhřebu. Pokladniční zpráva odboru Apoštolátu sv. C. a M. 61.
Z Mladých Bříšť. Úcta k sv. apoštolům

Cyrilovi a Methodějovi 89.
† Prelát dr. Jan Pospíšil 123.
Papežský orientalský institut 123.
† P. Jos. B. Voňavka 123.
Zasvěcení Ústavu sv. Cyrilla a Methoděje Božskému Srdci Páně 123

Rozmanitosti.

List z ruského zajetí 32.
Stav kat. misí před válkou 62
Polský lid v Království 62
Kláštérníci v Království polském 63.
Z ruského zajetí 63.
Konec militarismu 63.
Ruské duchovenstvo ve svobodném státě 64.

Postavení křesťanů v turecké říši 64
Sbírky na protestantské misie 64.
Různé 64.
Církev katolická s polským obyvatelstvem 92.
Maxim Gorkij o Rusku 95.
Zákony bezvyznání na Ukrajině 95.
Žena ve státě bolševickém 95.

Postup sjednocení na Ukrajině 95.
Počet katolíků pod anglickým panstvím 96.
Náboženská otázka v Bulharsku 96.
Škola církev, umění na Velehradě 126.
Letošní svátek sv. Cyrilla a Methoda 127.
V říšském sněmu německém 127.
Návrat do Cholmštiny 128.
Sjezd ukrajinského duchovenstva 128
Tovaryšstvo sv. apoštola Petra ve Lvově 128.
Náboženské řády mezi Charvaty 153.
Sbližení pravoslavlí na Ukrajině ku katolicismu? 155.
Stav školství v Srbsku 155.

Ukrajinské duchovenstvo v Haliči pro Ukrajinu a sjednocení církevní 155.
Vzdělání rusínského duchovenstva 155.
Podpora protestantské severní Ameriky misíím 156.
Jak šířila německá správa protestantismus 156.
Století výročí narozenin bosenského národního mučedníka 156.
Idea cyrilomethodějská u Frant. Sušila 156.
Pověra v Bukovině 157.
K porozumění událostem v Ukrajině 157.
Pravoslavlí v Ukrajině 158
Stav katol. církve v Rusku 158.

Vyobrazení.

Úbor ruského mnicha 6.
Stavby ukrajinských pravoslavných kostelíků 14.
Převývalý sjednocený pravoslavný chrám v Chelmu 27.

Apoštolský ústav sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě 1918 36.
Kostelík v Bacúrově 52.
Ženské kroje na sešském statku v Ukrajině 73.

